

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
კლასიკური ფილოლოგიის, ბიზანტინისტიკისა და
ნეოგრეცისტიკის ინსტიტუტი
პატრისტიკული კვლევის საერთაშორისო ასოციაციის
ქართული სექცია

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Institute of Classical, Byzantine and Modern Greek Studies
International Association of Patristic Studies (IAPS)
Georgian Section

პროგრამა „ლოგოსი“

პუბლიკაციები და ღონისძიებები კლასიკური ფილოლოგიის,
ბიზანტინისტიკისა და ნეოგრეცისტიკის სფეროში

წიგნი გამოიცა პროგრამის –
დიონისიოს ვარელას ბიზანტინისტიკის განვითარებისათვის
მხარდაჭერით

Το βιβλίο εκδόθηκε με την υποστήριξη του
προγράμματος
Διονύσιος Βαρελάς για την ενίσχυση της διδασκαλίας
των βυζαντινών σπουδών

The book is published with the support of the programme
Dionysios Varelas for the Development of Byzantine Studies

პატრისტული კვლევა საქართველოში
ტ. VI

Patristic Studies in Georgia
Vol. VI

სერიის მთავარი რედაქტორი
თინა დოლიძე

Series Editor-in-Chief
Tina Dolidze

სარედაქციო საბჭო

Editorial Board

ქეთევან ბეზარაშვილი
ლევან გიგინეიშვილი
ექვთიმე კოჭლამაზაშვილი
მაგდა მჭედლიძე
თამარ ოთხმეზური

Ketevan Bezarashvili
Levan Gigineishvili
Ekvtime Kochlamazashvili
Magda Mchedlidze
Tamar Otkhmezuri

Ekvtime Kochlamazashvili

Old Georgian Translations
of Evagrius Ponticus'
De Oratione

Tbilisi
2022

ექვთიმე კოჭლამაზაშვილი

ევაგრე პონტოელის
De Oratione-ს
ძველი ქართული ვერსიები

თბილისი
2022

ევაგრე პონტოელის De Oratione („ლოცვისათვის“), რომელიც 153 მცირე თავს შეიცავს, ქართულად ოთხჯერ უთარგმნიათ, მაგრამ არც ერთ ამ თარგმანში ნამდვილი ავტორი გაცხადებული არაა. ორ მათგანში ავტორად წმ. ნილოს სინელია დასახელებული, დანარჩენ ორში – წმ. ბასილი კესარიელი. წმ. ნილოსის სახელით წარწერილი პირველი თარგმანი (X საუკუნემდელი) ანონიმურია, მეორე კი, სავარაუდოდ, ეფრემ მცირეს ეკუთვნის (XI ს. მეორე ნახევარი). სხვა ორი თარგმანი, რომლებშიც ავტორად წმ. ბასილია გამოცხადებული, ეფთვიმე მთაწმიდელისაა (ორივე – გამოკრებული).

წინამდებარე გამოცემაში შეტანილია ორი ნარკვევი, რომელთაგან ერთი ეხება ევაგრე პონტოელის თხზულების იმ თარგმანებს, რომლებშიც იგი წმ. ნილოსს მიეწერება, მეორე ნარკვევში კი დანარჩენი ორი თარგმანია გამოკვლეული, კრიტიკული ტექსტების დართვით. ფსევდობასილიის თხზულების ცალკეული ნაწილების ევაგრე პონტოელისადმი მიკუთვნება პირველად წინამდებარე პუბლიკაციით ცხადდება.

რედაქტორი თინა დოლიძე

ყლაზე – ევაგრე პონტოელი (შუა საუკუნეების მინიატურა)

ყლის დიზაინი: ალექსანდრე ჯიქურიძე

პროგრამა „ლოგოსი“

ილია ჭავჭავაძის გამზირი 13

0179 თბილისი

ტელ.: 25-02-58, ფაქსი: 22-11-81

ელ. ფოსტა: greekstudies@caucasus.net

ISSN 1987-8087

ISBN 978-9941-9744-0-3

ფსევდო-ნილოსის სწავლანი ლოცვისათვის

ვეაგრე პონტოელის ქმნილების ორი
ძველქართული ვერსია*

წმიდა ნილოს სინელი († დაახლ. 430 წ.; ხსენების დღე – 12 ნოემბერი), მრავალი ასკეტიკური თხზულების ავტორი, მიეკუთვნება ძველი დროის იმ გამორჩეულ მოღვაწე მამათა რიცხვს, რომელთა შემოქმედებაში ჩამოყალიბდა მართლმადიდებელი ეკლესიის მისტიკურ-ასკეტიკური ღმრთისმეტყველება. იგი მიიჩნევა XIV ს.-ში წარმოშობილი ისიქაზმის ერთ-ერთ წინამორბედად, და, ბუნებრივია, მის თხზულებებს, თანამედროვეთა გარდა, მომდევნო ხანის ასკეტი მოღვაწენიც სიყვარულით ეწაფებოდნენ.

წმიდა ნილოსის რამდენიმე თხზულება ქართულადაც უთარგმნიათ.¹ ერთ-ერთი თარგმანი („სწავლანი“)² ეფთვიძე მთაწმიდელს მიეწერება, სხვა მთარგმნელთა ვინაობის შესახებ კი ჩვენამდე მოღწეული ხელნაწერები არაფერს გვაუწყებენ. ეს ძეგლებია:

1. „მოწყუდისათჳს წმიდათა მამათა მთისა სინისა და რადთისათა“.³

2. „ღნომნი სწავლითნი სარგებელად სულისა“.⁴

* ამ ნარკვევის პირველი ვარიანტი („წმ. ნილოს სინელის სახელით წარწერილი სწავლანი ლოცვისათვის და მისი ძველი ქართული თარგმანი“) დაიბეჭდა 2017 წელს „ქრისტიანულ-არქეოლოგიურ ძიებათა“ მე-9 ტომში (გვ. 192-230). წინამდებარე გამოცემა რამდენადმე რედაქტირებულია.

1 ბიბლიოგრაფია იხ.: კ. კეკელიძე, უცხო ავტორები ძველ ქართულ ლიტერატურაში: მის საკვ. კრებულში: ეტიუდები ძველ ქართულ ლიტერატურის ისტორიიდან, V, 1957, გვ. 104-105. ე. გაბიძაშვილი, ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია, 2, ასკეტიკა და მისტიკა, თბ., 2006, გვ. 63-64.

2 A-1139, 202-209.

3 ბერძნული ტექსტი იხ.: PG. t. 79, col. 589-694. ქართული ხელნაწერები: A-79, 61r-94v; ქუთ. 13, 6-126.

4 ხელნაწერები: A-60, 285-291; A-67, 84r-88v; H-1246; S-269. გამოცე-

3. „ღნომნი განმაყენებელნი განხრწნადთაგან და შემაერთებელი უხრწნელთა თანა“.¹

4. ეპისტოლენი (ბერძნული დედანი შეიცავს 997 ეპისტოლეს,² ქართულად კი გამოკრებით უთარგმნიათ, მხოლოდ 343 ეპისტოლე). ჩვენამდე მოღწეულია ერთადერთი ხელნაწერით, XIII ს-ით დათარიღებული ასკეტიკური კრებულით (A-60, გვ. 141-270), რომელსაც ერთ-ერთი მინაწერის მიხედვით, „ფუტკარი“ ჰქვია.³ ეპისტოლეთა ტექსტი თავნაკლულია; ალაგ-ალაგ აკლია შიგნითაც.⁴

5. „ლოცვისათჳს, თავნი რწგ“,⁵ რომლის პირველ პუბლიკაციასაც ამჟამად ვთავაზობთ მკითხველს, „ეპისტოლეთა“ მსგავსად, იმავე ერთადერთი ხელნაწერითაა ჩვენამდე მოღწეული (A-60).⁶ ესაა 153 მოკლე თავი, რომლებშიც მოცემულია ლოცვის ძალის განმარტება და ლოცვასთან დაკავშირებული სულიერი რეკომენდაციები.

ამ თხზულების ბერძნულ დედანში, მის არაბულ და ქართულ თარგმანებში ავტორად მითითებულია ნილოს სინელი, სირიული თარგმანი და სირიულიდან მომდინარე არაბული ვერსია კი ავტორად აცხადებს ევანგელე პონტოელს (346-399).⁷

მუღლა თ. ჭყონიას მიერ. იხ. მისი: ერთი ძველი გნომური ლიტერატურისა: ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე V, თბ., 1963, გვ. 103-116.

1 PG. t. 79, col. 1240-1249. ქართ. ხელნ.: A-60, 291-294; A-67, 88r-91r.

2 PG. t. 79, col. 81-581.

3 ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტ. I, შეადგინეს თ. ბრეგაძემ, მ. ქავთარიამ და ლ. ქუთათელაძემ, ელ. მეტრეველის რედაქციით, თბ., 1973, 210.

4 გამოცემულია: გ. თავართქილაძე, შ. თუმანიშვილი, წმ. ნილოს სინელის ეპისტოლეთა ძველი ქართული თარგმანი: ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი IX, 2016-2017 წწ., გვ. 9-162.

5 ბერძნული ტექსტი იხ.: PG. t. 79, col. 1165-1200. აქ თავებს წინ უძღვის შესავალი (col. 1154-1165), რომელიც ქართულ თარგმანში არაა.

6 „ლოცვისათჳს“ თავებს ხელნაწერში უკავია გვ. 141-270.

7 ბერნარ უტიე, ფსევდო-ნილოსის ლოცვისათვის: არაბულიდან ქართულად ძველი ნათარგმნი თავები. კონსტანტინე წერეთელი 80, საიუბილეო კრებული, თბილისი 2003, გვ. 198-200.

I. Hausherr-ის კვლევით (1938 წ.), სწორედ ევაგრა ამ თხზულების ნამდვილი ავტორი.¹ წმ. ნილოს სინელისადმი მისი მიკუთვნება აიხსნება ასკეტიკური ლიტერატურის მოყვარულთა სურვილით — განადგურებისაგან ეხსნათ სამონაზვნო მოღვაწეობის მოშურნეთათვის სასურველი ეს ლიტერატურული ძეგლი. მოსპობის საფრთხე კი მას დაემუქრა მას შემდეგ, რაც ორიგენეს მიმდევრობის გამო მისი ავტორი მწვალებლად შეირაცხა მე-5 მსოფლიო საეკლესიო კრების მიერ (553 წ.).

ცნობები ქრისტიანული მისტიკის ერთ-ერთი ფუძემდებლის, ევაგრე პონტოელის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ დაცულია სოკრატეს (V ს.), სოზომენეს (V ს.), ნიკიფორე კალისტეს (XIII-XIV სს.) საისტორიო თხზულებებში და პალადი ჰელენოპოლელის (367-430) „ლავსაიკონში“. მათზე დაყრდნობით კ. კეკელიძემ გამოთქვა მოსაზრება, რომ ეს გამოჩენილი საეკლესიო მწერალი წარმოშობით ქართველი უნდა იყოსო.²

ევაგრეს შემოქმედებიდან, როგორც ვიცით, ქართულად თარგმნილია „ანტირეტიკოსი“ და რამდენიმე მცირე ნაშრომი.³ როგორც ჩანს, მათსავე რიცხვს უნდა მივათვალოთ ნილოს სინელის სახელით წარწერილი სწავლანი „ლოცვისათვის“.

ერთადერთი A-60 ხელნაწერით შემორჩენილი ქართული თარგმანი ფსევდო-ნილოსის ამ სწავლანისა, კ. კეკელიძის ვარაუდით, არაუადრეს XII საუკუნისა უნდა იყოს.

1 I. Hausherr, Le "De Oratione" D'Évagre le Pontique, en Syriaque et en Arabe (ამ პუბლიკაციის ციფრული პირი მოგვაწოდა ბ-ნ ბერნარ უტიემ, რისტოვისაც დიდად ვმადლობთ).

2 კ. კეკელიძე, მეოთხე საუკუნის საზღვარგარეთელი ქართველი მოაზროვნე და მოღვაწე. მისსავე კრებულში: ეტიუდები... VI, თბ., 1960, 5-17. ეს თვალსაზრისი გაიზიარა ს. ყაუხჩიშვილმა და სხვა მკვლევართაც. იხ.: ს. ყაუხჩიშვილი, გეორგიკა VII, 1967, 106-117. ლ. მენაბდე, ძველი ქართული მწერლობის კერები, II, 1980, გვ. 289.

3 Sin.35-ის ტექსტები კი გამოსცა ს. მახარაშვილმა. იხ. მისი: ევაგრე პონტოელის ცხოვრება-მოღვაწეობა, გვ. 3-38. „ანტირეტიკოსის“ თარგმანის შესახებ კი რამდენიმე კვლევა გამოქვეყნეთ მე და ლ. ტყეშუჩავამ. ისინი ჩამოთვლილი გვაქვს წიგნის ბოლოს დართულ ბიბლიოგრაფიაში.

A-60 ხელნაწერი უნიკალურია არა მარტო ფსევდო-ნილოსის „სწავლანის“, არამედ რამდენიმე სხვა ასკეტიკური თხზულების შემცველობის გამო, რომლებიც სხვა ხელნაწერში არსად გვხვდება. ესენია ნილოსისავე ზემოხსენებული „ეპისტოლენი“, დიადოხოს ფოტიკელის (+ 480) „თაენი ასკიტიკანი ასნი“¹ და მარკოზ მონაზონის (V ს.) რამდენიმე თხზულება: „წინაგანწყობაჲ სქოლასტიკოსისაჲ, მუკლნი ათას“, „სამოთხისათჳს და შჯულისა სულიერისა“, „სიტყუაჲ მელქისედეკისთჳს“ და „წმიდისა ნათლისღებისათჳს“.

ამ თხზულებათა ავტორის ვინაობა (უკანასკნელის გამოკლებით) ბოლო ხანებამდე ცნობილი არ იყო, რადგან ამ თხზულებათაგან პირველი, სადაც, სავარაუდოდ, ავტორი უნდა ყოფილიყო მითითებული, თავნაკლულია (ხელნაწერის დასაწყისი ფურცლების დაკარგვის გამო), მომდევნო ორი თხზულების სათაურთან კი ავტორი არაა მოხსენიებული (ორივე მათგანი „მისივე“-თია წარწერილი). ამის გამო ხელნაწერის აღმწერელთ მათი იდენტიფიკაცია ვერ მოუხერხებიათ, და, შესაბამისად, ვერც კ. კეკელიძის ბიბლიოგრაფიაში მოხვდა.²

ელდშერ ჭელიძემ, რომელმაც ამ ხელნაწერიდან გამოსცა დიადოხოს ფოტიკელის „თაენი ასკიტიკანი“, ყურადღება მიაქცია ხელნაწერის დასაწყისში მოთავსებული თხზულებების რაობას, და ბოლო მათგანის სათაურის მიხედვით („კითხვაჲ მისვე“³ ნეტარისა მამისა მარკოზის მიმართ წმიდისა ნათლისღებისათჳს“) დაადგინა, რომ ამ თხზულების წინ მოთავსებული სამი თხზულებაც იმავე ავტორს — მარკოზ მონაზონს ეკუთვნის. მკვლ-

1 ტექსტი გამოქვეყნებულია: წმ. დიადოქოს ფოტიკელი, ასკეტიკური თავები. ძველი ქართული თარგმანი ხელნაწერიდან დადმოწერა მაია როსტიაშვილმა, გამოსაცემად მოამზადა და გამოკვლევა დაურთო ელდშერ ჭელიძემ. მსოფლიო მართლმადიდებელი ეკლესიის შეერთებული კალენდარი, თბილისი 2001, 385-435.

2 კ. კეკელიძე, უცხო ავტორები ძველ ქართულ ლიტერატურაში. ამავე ავტორის კრებულში: ეტიუდები... V, თბ., 1957, 96.

3 ხელნაწერშია: „მისივე“.

ევარი შეეხო დიადოხოს ფოტიკელის ასკეტური თავების მთარგმნელის ვინაობასაც, და ტერმინოლოგიური კვლევის საფუძველზე, და ასევე თხზულების ბოლოში დართული „შეისწავესა“ და იამბიკოს გათვალისწინებით მთარგმნელად მიიჩნია ეფრემ მცირე.¹

ე. ჭელიძის ტერმინოლოგიური კვლევის დასკვნა, დიადოხოს ფოტიკელის თხზულების გარდა, მარკოზ მონაზონის ასკეტიკურ თხზულებებზეც ვრცელდება, რადგან, მკვლევრის სიტყვით, მათ აერთიანებს „იდენტური ტერმინოლოგია და უეჭველი სტილური თანხვედრანი“.² ეფრემის მთარგმნელობითი სტილის თავისებურებად მკვლევარი გულისხმობს, მაგალითად, „შეისწავეების“ დართვას, რაც, მისი გამოთქმით, „უაღრესად ნიშანდობლივია სწორედ ეფრემისათვის“.³

თუ ამავე კრიტერიუმებს კრებულში მოთავსებულ მომდევნო თხზულებებს მივუყენებთ, ისინიც ეფრემ მცირის მიერ ნათარგმნად უნდა ვივარაუდოთ.

სახელდობრ, დიადოხოს ფოტიკელის ასკეტურ თავებს კრებულში მოსდევს მცირე თავი: „წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა ბასილისი, თუ რაოდენითა სახითა შემოვლენ სულსა შინა ბოროტნი გულისსიტყუანი“ (გვ. 138-139). ეს თავი იმდენად მცირეა, რომ ეფრემისათვის ნიშანდობლივ ტერმინოლოგიას იქ დიდი რაოდენობით არ უნდა მოველოდეთ, მაგრამ მის ეფრემისეულობაზე მიგვითითებს ტექსტის კიდევებზე სინგურით დასმული სამი მარგინალური შენიშვნა⁴ და ერთიც „შეისწავე“, რომელიც ტექსტში გამოყენებული ერთი სიტყვის განმარტებას წარმოადგენს.⁵

ეფრემისავე თარგმანად უნდა მივიჩნიოთ კრებულის მომდევ-

1 ე. ჭელიძე, წმ. დიადოქოს ფოტიკელი, გვ. 388-393.

2 იქვე, გვ. 389.

3 იქვე, გვ. 392.

4 „მიზეზი ოცნებითა შემთხუევისაჲ“, „ღონე პირველისა დაქსნისაჲ“ და „ღონე მეორისა დაქსნისაჲ“.

5 განმარტებულია სიტყვა – „თესლისზედაჲ“: „შეისწავე, რამეთუ თესლისზედად უწოდს იფქლისა თესლსა ზედა უკუანამს[კნელ] თესულებასა ღუარძლისასა“ (შდრ. მათე 13,24-30).

ნო ნაწილიც — ნილოს სინელის ეპისტოლეში (გვ. 141-270), რადგანაც მასში გვხვდება ეფრემის მიერ დანერგილი და მისი თარგმანებისათვის ნიშანდობლივი ის ტერმინები, რომელთა მიხედვითაც ე. ჭელიძე ასაბუთებდა დიადოხოს ფოტიკელის „ასკეტიკათა“ თარგმანის ეფრემისეულობას:

‘წინააღრჩევამ’ ამ ძეგლში ერთგან გვხვდება: „ჩუენი არს წინააღრჩევამ ოდენ უმჯობესისამ და მოსწრაფებამ, ზოლო ღმრთისამ — საქმედ მოყვანებამ კეთილისა მის წადიერებისა ჩუენისამ“ (169-ე ეპისტოლე, ურვასიოსისადმი).

‘ანაგები’ — სამგან: „ისწრაფე წარწყმედად ბოროტისა მის ანაგებისა მისისამ“ (133-ე ეპისტ.); „ზოლო არს ვიეთმე კაცთა შორის ბუნებითიცა ანაგები, არა ადვილად გარდამომშუებელი ცრემლთა“ (172-ე ეპისტ.); „ანაგებად საქმიტისა სათნოებისა მიწვენულთა — ყოველი მოსწრაფებამ აჩუენენ ზრუნვად გონებისა აღძრვათათჳს“ (343-ე ეპისტ.).

‘რომელობამ’ გვხვდება 135-ე ეპისტოლეში: „საღმრთოსა სიტყუასა შინა არს რომელობამ ყოვლისა საცნაურისა საჭმლისამ“ (ტიტე დიაკონისადმი), ‘მოწლეობა’ — 342-ე ეპისტოლეში: „ნუ ქუეყნიერად გელმის მათდა მიმართ მოწლეობითა, რაათა არა იმხილო ყოვლად კორციელ და მიწიერ და უსწავლელ ყოფად“.

‘საგრძნობელი’ გვხვდება რვაგან (30-ე, 85-ე, 135-ე, 155-ე, 187-ე, 195-ე, 308-ე, 343-ე ეპისტოლეებში), ‘საცნობელი’ — მხოლოდ სამგან (90-ე, 255-ე და 322-ე ეპისტოლეებში).

‘წუთჟამიც’ მრავალ ეპისტოლეში გვხვდება (51, 70, 73, 96, 121, 128, 288, 289, 323, 343...).

ამ ტერმინთაგან კრებულის მომდევნო ნაწილში, რომლის შესწავლაც ჩვენ განგვიზრახავს (ფსევდო-ნილოსის სწავლანი „ლოცვისათჳს“), გვხვდება მხოლოდ ერთი — ‘საგრძნობელი’ (თავი რნა), მაგრამ ამ თარგმანის ეფრემისეულობას მოწმობს მასში გამოვლენილი სხვა ლექსიკური თავისებურებანი, მაგალითად, ბერძნული კომპოზიტების კალკით გადმოტანა: ‘დიდების-მოხარული’ (διδοχαρις), ‘ნივთის-მოხარული’ (თავი რმთ),

‘მახვლ-სედვა’ (ὁΨΑΛΙΝ, თავი ძე), ‘ზრუნვის-მოქმედი’ (თავი რიგ), ‘მრავალ-მზრახველობა’ („თქვენ რაჟამს ილოცვიდეთ, ნუ მრავალ-მზრახველობთ“ – მათე 6,7. თავი რნბ), ტერმინი ‘რა-ბამობაჲ’ (ἡ ΠΟΙΣΤΗΣ, თავი რნბ) და სხვ.

ამრიგად, ისევე, როგორც A-60 კრებულის წინა თხზულებები, ეფრემსვე უნდა ეკუთვნოდეს ფსევდო-ნილოსის „ლოცვისათ-ვს“ სწავლათა ქართული თარგმანიც.¹

1 თუ გავითვალისწინებთ, რომ ეფრემის სტილისათვის ნიშანდობლივი „შეისწავე“ ერთვის ფსევდო-ნილოსის ამ სწავლათა მომდევნო ტექსტს – „ღნომნი სწავლითნი სარგებელად სულისა“ (285-294), შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ იხიც ეფრემის თარგმანი უნდა იყოს. სათაურთან დასმული შესწავება ეხება, სახელდობრ, მასში უთარგმნელად გადმოტანილ ტერმინს – ‘ღნომი’: „შეისწავე, ვითარმედ ღნომი ეწოდების ესევითართა სიტყუათა, ვითარ-ესე არიან ამის საკითხავისანი, მოკლედ და მკუთად მეტყუელთა, და ძალი ესე არს ღნომისაჲ. ზოლო შედარებით თარგმნაჲ მისი, რომელსა ბერძულად ოცდარი ძალი აქუს, უღონო არს. ამისთჳს ბერძულადვე დაიდვა“ (იხ.: თ. ჭყონია, ერთი ძველი გნომური ლიტერატურისა, გვ. 105). მთარგმნელს ბერძნულიდან უთარგმნელად გადმოუტანია ტერმინი იმის გამო, რომ მას 22 მნიშვნელობა აქონია, და ამ მნიშვნელობათა სრულად მომცველი ტერმინი ქართულში ვერ უპოვია. საერთოდ, უცხო ენიდან ტერმინების უთარგმნელად გადმოტანა ეფრემს მართებულად მიაჩნდა, თუკი მათი ზუსტი შესატყვისი ამ ენაში არ აღმოჩნდებოდა. ბერძნულიდან უთარგმნელად გადმოუტანია მას, მაგალითად, ზოგიერთი ხელობის („კელთსაქმარის“) სახელი ეფრემ ასურის სწავლათა თარგმანში. ამ საკითხის გასამართლებლად კომენტარიც დაუწერია შესაბამის ადგილას: „შეისწავე, რამეთუ ესე კელთსაქმართა სახელები, ზოგი ბერძულადვე დაეწერე, რაჟამს მრავალთაგან გამოვიძიე და ზედამიწევნით ვერვინ მითხრა, რამეთუ ადგილსა და ადგილსა სხუაჲ და სხუაჲ კელთსაქმარი აქუს, და ზოგი აწ არღარა იპოვების; ამისთჳს დაგდებას ანუ ტყუილით დაწერასა ბერძულადვე დაწერაჲ ვირჩიე; რამეთუ თჳთ ბერძენიცა ამასვე ჰყოფენ, რომელ სხჳსა ქუეყანისა ნაყოფსა, რომელი საბერძნეთს არა ღვას, მისვე ენისა სახელითა დასწერენ: შაქარსა – სახარად, ყულყასსა – კულკასად, და ზაფრასსა – ზაფარად, რომელნი-ესე არაბულითა ენითა არიან, და მათსა ქუეყანასა იქმნებიან“ (იხ. წმიდა ეფრემ ასური, სწავლანი, ქართული ვერსია, ტ. I. სწავლანი ღირსისა მამისა ჩუენისა ეფრემისნი, ნაკეთი პირველი, თარგმნილი ეფრემ მცირის, კარიჭისძის მიერ, გამოსაცემად მოამზადა ე. კოჭლამაზაშვილმა, თბ., 2015, 520). ამავე პრინციპით, ‘ღნომიც’ უთარგმნელად გადმოუტანია ეფრემს.

ბ. უტიემ გამოარკვია, რომ ეფრემამდეც უთარგმნიათ ქართულად ფსევდო-ნილოსის „ლოცვისათჳს“, მაგრამ არა სრულად, არამედ გამოკრებით, რნა (151) თავისაგან მხოლოდ 48.¹ მისივე კვლევით, ეს თარგმანი შესრულებული უნდა იყოს არაბული ენიდან.

ქართული ტექსტი ჩვენამდე მოღწეულია X საუკუნის ერთადერთი ხელნაწერით – H-622.² მისი თავების ნუმერაციის მიმართება ეფრემისეული თარგმანისა და ბერძნული ტექსტის G Migne-სეული გამოცემის (Patrologia Graeca) თავების ნუმერაციასთან შეგვიძლია წარმოვადგინოთ შემდეგი ცხრილით:

H-622	A-60	PG
1	1	1
2	2	2
3	3	3
4	4	4
5	5	5
6	6	6
79	81	80
80	82	81
105	107	106
106	108	107
107	109	108
108	110	109
109	111	110
110	112	111
111	113	112
112	114	113
113	115	114

1 ბ. უტიე, ფსევდო-ნილოსის ლოცვისათვის, გვ. 199-200.

2. ამ ტექსტის შემცველი ფრაგმენტული ხელნაწერი თავდაპირველად მოხვდა საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ახალ (Q) კოლექციაში და დაფიქსირდა Q-182ა შიფრით (იხ.: საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ახალი, Q კოლექცია, ტ. I, შედგენილი ე. მეტრეველისა და ქრ. შარაშიძის მიერ, ილ. აბულაძის რედაქციით, თბ., 1957, 201). აღმწერელის, ე. მეტრეველის შენიშვნით, ეს ფრაგმენტი იყო ნაწილი H-622 ხელნაწერისა, და მას შეუერთდა. იხ. აგრეთვე: ბ. უტიე, ფსევდო-ნილოსის ლოცვისათვის, გვ. 199).

114	116	115
115	117	116
117	119	118
118	120	119
119	121	120
120	122	121
121	123	123
122	124	122
123	126	125
124	125	124
125	127	126
126	128	127
127	129	128
128	130	129
129	131	130
130	132	131
132	134	133
133	135	134
134	136	135
135	137	136
136	138	137
137	139	138
138	140	139
139	141	140
141	143	142
142	144	143
[148]	150	149
[149]	151	150
[150]	152	151
151	153	152 + 153

ფსევდო-ნილოსის თხზულების ქართულ გამოკრებულ თარგმანს H-622 ხელნაწერის მიხედვით ამჟამად გამოსაცემად ამზადებს ბ. უტიე, პარალელური არაბული ტექსტითურთ, საიდანაც, მისივე გამოკვლევით, თარგმნილა ქართულად.

ჩვენ კი აქ მკითხველს ვთავაზობთ ამავე თხზულების ეფრემ მცირისეული თარგმანის ტექსტს.

შენიშვნებს ქართულ-ბერძნული ტექსტების ურთიერთმიმართების შესახებ ვათავსებთ სქოლიოში.

წმიდისა მამისა ჩუენისა ნილოჲსნი ლოცვისათჳს, თავნი რნგ*

ა (1).** რომელსაცა უნდეს შემზადებაჲ სულნელისა საკუმეველისაჲ, წარჩინებული გუნდრუკი¹ და კასიაჲ² და ფრცხილი³ და შტახსი⁴ სწორებით შეზავენ მან შჯულისაებრ, ესე იგი არს ოთხეულბაჲ სათნოებათაჲ, რომელნი-იგი უკუეთუ სრულ და სწორ იყვნენ, არა განცემულ იქმნას გონებაჲ.

ბ (2).*** განწმიდნეს⁵ რაჲ სული აღსრულებითა მცნებათაჲთა, შეურყეველად სცავს წესსა გონებისასა, მიმთუალველ⁶ ქმნითა მისითა საძიებელისა მის ჩუენდა დაწყნარებისაჲთა.

გ (3).**** ლოცვაჲ უბნობაჲ⁷ არს გონებისაჲ ღმრთისა მიმართ. ვინაჲცა რაბამისა დაწყნარებულობისა⁸ მოქენე არს გონებაჲ,⁹ რაჲთა შეუძლოს გარე-მოუქცეველად აღჰყრობად თჳსისა მეუფისა მიმართ და თანაზრახვად მისსა, არცა ერთისა ვის შუამდგომელობითა.

* სქოლიოში უუთითებთ გამოკრებული თარგმანის (H-622) შესაბამის მუხლებს (57r-61v), ასევე ტერმინოლოგიურ პარალელებს, გამოკრებით. A-60-ის ვარიანტებს აღვნიშნავთ A-თი, H-622-ისას — H-ით.

** ა. უკუეთუ ინებოს კაცმან შემზადებაჲ საკუმეველისა სულნელისაჲ, გუნდრუკითა წმიდითა და სანდლითა და ფრჩხილითა, რომელ ერთვის, და ზუგილია სწორად შეიზაგების, ვითარცა წეს არს. ესე იგი არიან ოთხნი სათნოებანი, უკუეთუ იყვნენ სრულნი შეზაგებულად კიბითა გონებისაჲთა 57rH.

*** ბ. ოდეს განწმიდეს სული აღსრულებისათჳს მცნებათაჲსა, შეუძრველად წესისაებრ გონებაჲ განემზადების და შემწყნარებელ სახეთა საძიებელთა ჰყოფს 57rH. **** გ. ლოცვაჲ ზრახვაჲ არს გონებითა ღმრთისა თანა საქმითა, რომლითაცა სახითა შეჰგვანდეს გონებასა, რაჲთა განმტკიცდეს მყოვრიად თჳნიერად კუალად-ქცევისა უფლისა თჳსისაგან, და ჰზრახვიდეს თჳნიერად შოვადგომელობისა (sic.) რაჲსამე 57rH.

1 θυμολαμα, ατος τρ. 2 'კასიაჲ' (κασιςα ἡ) ნაცვლად H-ში წერია: „და სანდლითა“ (?). 3 ფრცხილი (δυσλ, σχως ὀ) A, ფრჩხილითა H. 4 შტახსი A (σδάκτῃ ἡ), ზუგილია H. 5 განწმიდეს H. 6 შემწყნარებელ H. 7 უბნობაჲ A, ზრახვაჲ H. 8 κατὰστασις, εως ἡ. 9 „რაბამისა დაწყნარებულობისა მოქენე არს გონებაჲ“ — ამის ანალოგიური ფრაზა H-ში არ არის.

დ (4).* უკუეთუ ქუეყანასა ზედა (271) მაყულად საზილველსა ამას მიახლებად¹ მეცადინი² მოსე დაიყენა, ვიდრე განკსნადმდე³ კამლთა ფერკთა მისთასა, ვითარ შენ, მნებებელი ხილვად და თანამზრახვალ ყოფად უზეშთაესსა⁴ ყოვლისა გრძნობისა და მოგონებისასა, არა განიკსნი⁵ შენგან ყოველსა მოგონებას ვნებულსა.⁶

ე (5).** პირველად მოგებისათჳს ცრემლთაჲსა ილოცევდ, რამთა გლოვისა მიერ მოალბო სულსა შინა შენსა მყოფი მძვნკარებაჲ,⁷ და აღსარებითა შენთჳს უსჯულობათა შენთაჲთა უფლისა მიმართ, მიემთხოო მის მიერ მოტევენასა.

ვ (6).*** იკუმეველი ცრემლთა წარსამართებელად⁸ ყოვლისავე თხოვისა, რამეთუ ფრიად უხარის მეუფესა შენი ცრემლით ლოცვად მომავალობაჲ.

ზ (7). დაღათუ წყაროები ცრემლთაჲ გაქუნდეს ლოცვასა შინა შენსა, ნუსადა აღზუავენები, ვითარმცა მრავალთა უზეშთაეს იყავ, რამეთუ შეწევნაჲ მიიღო ლოცვამან შენმან, რამთა შეუძლო გულსმოდგინებით აღსარებად ცოდვათა შენთა და მოწყალე ყოფად მეუფისა ცრემლთა მიერ. (ზ-ა) ვინამცა ნუ ვნებად გარდაატყევ

* დ. უკუეთუ მოსეს, რაჟამს უნდა თანა-მისლვად მაყულოვანსა, რომელსა კხედავ ქუეყანასა ზედა, და დააყენა, ვიდრემდის არა წარჰკადნა კამლნი ფერკთაგან მისთა, ვითარ შენ გნებავს მიხედვაჲ მისა, რომელი-ოგი უადრშს არს ყოვლისა ხილულისა და მოგონებისაგან. და შენ თანამზრახვალ იყო მისა, და არა განიძუარცები ყოვლისაგან გულისსიტყჳსა ბოროტისა 57vH.

** ე. ყოვლისა პირველად ცრემლთათჳს (sic.) ილოცე მიღებად, რამთა მოატყუას გლოვაჲ და ღმობიერ ყოს სიფიცხლს, რომელ არს გულსა შინა, და ოდეს აღუვარნე უფალსა ცოდვანი თჳსნი, მაშინ ღირს იქმნე მისგან მოტევენასა 57vH.

*** ე. მოიგენ ცრემლნი სიმტკიცედ ყოვლისაყუთჳს თხოვისა, რამეთუ უფალი შენი იხარებს ფრიად, ოდეს მან შეიწყნაროს ლოცვაჲ ცრემლით 57vH.

1 თანა-მისლვად H. 2 მეცადინი A. 3 განკსადმე A, ვიდრემდის არა წარჰკადნა H (ჯერ დაუწერია „წარიკადნა“, შემდეგ გადაუკეთებია). 4 უადრშს H. 5 განიძუარცები H. 6 ვნებულსა (ἐπαθίρῃς – ვნებით სავსე) A, ბოროტისა H. 7 მძვნკარებაჲ A, სიფიცხლე H. 8 წარსამართებელად A. სიმტკიცედ H.

ვნებათა საკურნებელსა, რაჲთა არა უფროჲს განარისხო მომცემელი იგი მადლისაჲ მის.

წ (8-ბ). პრაველნი ცრემლოდეს რაჲ ცოდვათათჳს, დავიწყებითა ცრემლთა მათ მიზეზისაჲთა აღბორგებულნი გარდაიქცეს.

თ (9). დეგ ტკივილით და ილოცვედ გულითად, და გარემიაქცევდ ზრუნვათა და გულისსიტყუათა კუეთებასა, რამეთუ გაშფოთებენ და აღგამრლუევენ შენ, რაჲთა დაჰქსნან გულსმოდგინებაჲ შენი.

ი (10). რაჟამს გიხილონ შენ ეშმაკთა წადიერი ჭეშმარიტებით ლოცვად, მაშინ შთაგივდებენ მოგონებასა საქმეთა რათმერეცა საჭიროთასა, და შემდგომად მცირედისა აღიღებენ შენგან კსენებასა მათსა, და აღსძრვენ გონებასა შენსა ძიებად მათდა, და ვითარ-იგი ვერ პოვნის, ფრიად წუხნ და იურვინ. ხოლო რაჟამს დასდგი ლოცვად, მოგაკსენებდიან მათ გამოძიებათა და მოკსენებათა მიერ, რაჲთა დაიქსნას რაჲ გონებაჲ ცნობად მიმართ მათდა, წარწყმიდოს მან ნაყოფიერებაჲ ლოცვისაჲ.

ია (11). იღუაწე დადგინებად გონებისა შენისა ჟამსა ლოცვისასა ყრუდ და უტყუად, და შეუძლო ლოცვად.

იბ (12). ოდესცა სადა შეგემთხოვოს შენ განსაცდელი, ანუ წინააღმდეგომით სიტყუაჲ აწვე აღგაზრზენდეს წინააღმდეგომისა მიმართ ნაცვლისმგებელისა აღძრვად გულისწყრომისა, ანუ გამოხეთქად უსახურისა რაჲსმე სიტყჳსა, მოიქსენე ლოცვისა შენისაჲ, და მისსა მიმართისა სამშჯავროჲსაჲ, და მ(272)ყის დაწყუნეს შენ-შორისი იგი უწესოჲ აღძრვად.

იგ (14). ლოცვაჲ არს მორჩი სიმშჳდისა და ურისხველობისა.

იდ (15). ლოცვაჲ არს წინა-ყოფა სიხარულისა და მადლობისა.

იე (16). ლოცვაჲ არს საკურნებელ მწუხარებისა და ურვისა.

ივ (17). წარვედ, განყიდენ მონაგებნი შენნი და მისცენ გლახაკთა, და აღილე ჯუარი უარისყოფად თავისა თჳსისა, (1) რამათა შეუძლო განუბნეველად ლოცვად.

იზ (18). გნებავს თუ განუბნეველად ლოცვად, ჟამად-ჟამად უარ-ჰყოფდ თავსა თჳსსა, და კუალად,¹ მრავალთა ძჳრთა თავს-მდებელი, სიბრძნის-მოყუარებლ ლოცვისათჳს.

იწ (19). რადცა რად ძჳრთა თავს-დებისათჳს ისიბრძნის-მოყუარო, ამათი ნაყოფი ჟამსა ლოცვისასა ჰპოო.

ით (13). რაოდენი რად ჰყო შჳრისსაგებელად ძმისა, მავნებელისა შენისა, ყოველივე არა კეთილ გექმნეს შენ ჟამსა ლოცვისასა.

კ (20). გსურის თუ ვითარცა ჯერ-არს ლოცვად, ნუ შეაწუხებ სულსა, ხოლო თუ [არა], ამაოდ სადმე ჰრბი.

კა (21). დაუტევე შესაწირავი შენი, — თქუა, — წინაშე საკურთხეველისა, და წარვედ პირველად დაეგე ძმასა შენსა. და მაშინლა მოხვიდე² და ილოცო უშფოთველად, (2) რამეთუ ძჳრის-კსენებაა დააშაგებს სამთავროსა გონებისასა, და დააბნელებს ლოცვათა მისთა.

კბ (22). რომელნი მწუხარებათა და ძჳრისკსენებათა შეუკრებდენ თავთა თჳსთა და ლოცვასა ჰგონებდენ, მსგავს არიან წყლისა აღმომსხმელთა და განკურეტილსა ჭჳრსა შინა შთამსხმელთა.

კვ (23). უკუეთუ მარადის მოთმინებით იყო, სიხარულით ილოცო.

კდ (24). ილოცვიდე რად შენ ჯგროვნად, ესევეითარნი საქმენი შეგებთხზენ შენ, რამათა საგონებელ გიჩნდეს ყოველთა მიმართ სამართლად კუმევაა გულისწყრომისაა, ხოლო ყოვლად არა არს სამართლად კუმევაა მოყუსისა მიმართ გულისწყრომი-

1 ეწდ A. 2 მოხუდე A.

(1) შდრ. მათე 16,24. მარკ. 8,34. (2) შდრ. მათე 5,24.

საა, რამეთუ, იძირ თუ, ჰპოო, ვითარმედ შესაძლებელ არს თუ-ნიერ გულისწყრომისაჲ კეთილად განგებაჲ საქმეთაჲ. ვინაჲცა ყოველი ღონე ვიკუმით არა-გამოხეთქად¹ რისხვისა.

კე (25). იხილე, ნუსადა მგონებელი სხუათა კურნების ნებებისაჲ თუთ უკურნებელ იყო, და განკუე[თა]-სცე² ლოცვასა შენსა.

კვ (26). მორიდმან განრისხებისაგან რილობაჲ ჰპოო და ცნობიერ აჩუენო თავი თჳსი, და მლოცველთა შორის იყო.

კზ (27). გულისწყრომასა ზედა აღჭურვილმან გულის-თქუმაჲ არაჲ თავს-იდუა, რამეთუ ესე მისცემს ნიეთსა გულის-წყრომასა, და ესევე აღაშფოთებს საცნაურსა თუალსა, შემამრ-ღუეველი ლოცვისა დაწყნარებისაჲ. (273)

კწ (28). ნუ ზოლო გარეგნისა სახისა მიერ ილოცავ, არა-მედ მიაქციე გონებაჲ შენი ფრიადითა³ შიშითა სულიერისა ლო-ცვისა მიმართ.

კთ (29). ოდესმე მყის ლოცვად დადგომილმან კეთილად ილოცი, ზოლო ოდესმე ფრიად დაშური, და ვერვე მიემთხუე სა-ბიებელსა, რაჲთა მერმეცა უფროჲს იძიო, და მიიღო რაჲ, გაქუნ-დეს წარუტყუენველად წარმართებაჲ მისი.

ლ (30). წარმოდგომასა ანგელოზისასა მყის განგუეშორ-ნიან ყოველნი მაშფოთებელნი ჩუენნი, და იპოების გონებაჲ მრავალსა შინა განსუენებასა სიმრთელით მლოცველად. ზოლო ოდე-სმე ჩუეულებითისა ბრძოლისა ზედა-მდებარეობითა ჩუენდა, იქნე-ვის⁴ გონებაჲ, და არა შეენდობვის აღხილვად, რამეთუ წინა-შე-სულებულ არს თითოსახეთა ენებათაგან, გარნა უმეტეს მეძიებელ-მან პოოს, და გულსმოადგინედ მრეკალსა განელების მას. (1)

ლა (31). ნუ ილოცავ ნებისა შენისა ქმნად, რამეთუ არა

¹ არა გამოხეთქად — τὸ μὴ ῥήξει. ² განკუეთა-სცე — ἔκκοπι. ³ ფ[რიად]თა A. ⁴ იქნევის A (ბერძნულში: πικτεῖν — მუშტით იბრძვის).

(1) შტრ. მათე 7,7; ლუკა 11,9.

ერთკმა არს ნებისა თანა ღმრთისა, არამედ უფრომსლა ესრეთ ილოცვედ, ვითარცა განისწავლე თქუმაღ: „იყავნ ნებაჲ შენი ჩემ თანა“ (1) და ყოველსავე საქმესა ზედა ესრეთ ითხოვდი მისგან, რაათა მისი ნებაჲ იქმნეს შენ შორის, რამეთუ ჰნებაეს მას კეთილი და უმჯობესი სულისა შენისაჲ, და შენცა უეჭუელად¹ ამასვე იძიებ.

ლბ (32). მრავალგზის ლოცვით ვითხოვე ქმნად ჩემდა, რაჲ-იგი მე კეთილ ყოფად ვგონე, და დავადგერ სათხოველსა მას ზედა პირუტყულად იძულებითა ღმრთისა ნებისაჲთა, და ვერ კუალად-ვაგე მას, რაათა, რაჲ-იგი მან უმჯობესად უწყის, უფრომსლა იგი განაგოს, და დაღათუ მოვილე, არამედ უკუანაღსკნელ ფრიად მეძვნებოდა, თუ რად არა უფრომსლა ნებაჲ ღმრთისაჲ ვითხოვე ყოფად, რამეთუ არა ესევითარად დამემთხვა მე საქმე იგი, ვითარსა ვპკონებდ.

ლგ (33). რაჲ-მე არს კეთილ, გარნა თუ ღმერთი! ვინაჲცა მას კუალად-ვაგნეთ ყოველნივე ჩუენნი, და კეთილი მეყოს ჩუენ, რამეთუ კეთილისაჲ ცხად არს, ვითარმედ კეთილთაცა ნიჭთა მომნიჭებელ არს.

ლდ (34). ნუ ურვეულობ არა მყის მოღებასა ზედა ღმრთისა მიერ სათხოველისა შენისასა, რამეთუ უნებს შენი მერმე[ცა] უფრომს ქველისმოქმედებაჲ მოთმინებითა შენითა ლოცვასა შინა მისსა მიმართ, რამეთუ რაჲ უზუნაეს არს ღმრთისა მიმართ მზრახვალობასა და მისსა მიმართ შეერთებითა დგომასა წინაშე მისსა!

ლე. განუზნეველ ლოცვა არს უმწუერვალესი² გულისკმის-ყოფაჲ გონებისაჲ.

ლვ (35). ლოცვა არს აღსლვაჲ გონებისაჲ ღმრთისა მიმართ.

ლზ (36). უკუეთუ გსურის ლოცვად, იჯმენ ყოვლისაგანვე, რაათა ყოველი დაიმკუდრო.

1 უმჭუმლად A. 2 უმწურველესი A.

(1) შდრ. მათე 6,10; ლუკა 11,2.

ლმ (37). ილოცვედ პირველად ვნებათაგან განწყმელასა, ზოლო მეორედ – კსნასა უმეცრებისაგან (274) და დავიწყებისა და მესამედ ყოვლისაგან განსაცდელისა, და დატ[ევე]ებისა.

ლთ (38). ლოცვასა შინა შენსა მხოლოდ სიმართლესა ეძიებდ და სასუფეველსა, ესე იგი არს სათნოებასა და მეცნიერებასა, და ნეშტნი ყოველნი შეგეძინნენ შენ. (1)

მ (39). სამართალ არს არა ზოლო თჳსისა განწყმელისათჳს ლოცვად, არამედ ყოვლისავე თანამეტომისათჳს, რადთა ანგელოზებრივსა სახესა მიემსგავსო.

მა (40). იხილე, უკუეთუ ჭეშმარიტად ღმრთი[სა] მხოლოდ წარდგომილ ხარ ლოცვასა შინა შენსა, ანუ ქებისაგან კაცობრივისა იძლევი, და ამისდა მონადირებად შეუდგ, ვითარცა რეცა საბურველად¹ მკუშეველი ლოცვასა შინა წარდგომისაჲ მის.

მბ (41). გინათუ მამათა თანა ილოცავ, გინათუ მარტოებით იღუაწე, არა ჩუეულებით,² არამედ გრძნობით ლოცვად.

მგ (42). გრძნობა ლოცვისა არს შემოკრებაჲ გონებისაჲ კრძალულებით და ღმობიერებით, და საღმობაჲ სულისაჲ აღსარებითა ბრალთაჲთა, სულთქუმიტა უსიტყუელიტა.³ (2)

მდ (43). უკუეთუ ჯერეთ მიმოიხედავს გონებაჲ ჟამსა შინა ლოცვისასა, არღარა უცნობიეს, ვითარმედ მონაზონი ილოცავს, არამედ ჯერეთ ერისკაც არს, და გარეგნითა ზმნობითა⁴ იმკვების.

მე (44). ილოცვიდე რაჲ, ყოვლიტა ძალიტა დაიცევ ქსენებაჲ შენი, რადთა არა თჳსსა რასმე შემოგართუმიდეს შენ, არამედ ცნობად მიმართ წინამდებარისა მის ძრევდ მას, რამეთუ ფრიად ჩუეულ⁵ არს გონებაჲ წარტყუენვად⁶ ჟამსა ლოცვისასა.

1 საბურველი – τὸ ἐπικάλυμμα. 2 ჩუშულებით A. 3 უსიტყუელიტა A. 4 'ზმნობის' ნაცვლად ბერძულშია: ἡ σκηνή (კარავი). 5 ჩუშულ A. 6 წარტყუენვად A.

(1) შდრ. მათე 6,33; ლუკა 12,31. (2) შდრ. რომ. 8,26.

მვ (45). ანუ ბუელთა¹ საქმეთა ოცნებად მიგიყვანებნ შენ
 ესენებაჲ ჟამსა ლოცვისასა, ანუ ახალთა ზრუნვათა, ანუ პირსა
 შემაწუხებელისასა.

მზ (46). ფრიად ეშურების ეშმაკი კაცსა მლოცველსა, და
 ყოველთა სიგერაგეთა იკუმევს შემრლუევად² პირსა მის საქმი-
 სასა. ვინაჲცა არა დასცხრების ძრვად მოგონებასა საქმეთასა
 ესენებისა მიერ, და ყოველთა ვნებათა აღსძრავნ ჯორცთა მიერ,
 რამათა შეუძლოს დაბრკოლებად კეთილი იგი სრბაჲ მისი და
 ღმრთისა მიმართ განსლვაჲ.

მშ (47). რაჟამს ყოვლისავე ქმნითა ბოროტმან ეშმაკმან
 ვერ შეუძლოს დაბრკოლებაჲ ლოცვასა მოსწრაფისასა, მცირედ
 დაჰკნის მას და ვერეთლა მიაგებს მას, ოდეს არა ილოცვიდეს,
 რამეთუ ანუ რისხვად აღტყინებითა უჩინო ჰყოფს მისგან ჯერო-
 ვანსა მას დაწყნარებასა, რომელი ლოცვისა მიერ შეეკრიბის
 თავსა შორის თვსსა, ანუ პირუტყულად რადმე გულისთქუჲად
 აღზრზენითა გინებულ ჰყოფს გონებასა მისსა.

მო (48). ილოცო რაჲ, ვითარ ჯერ-არს, მოელოდე, რაჲ-
 იგი არა ჯერ-არს, და დევ სიმკნით ცვად ნაყოფსა შენსა, რამეთუ
 დასაბამითგან ამის ძლით დაიწესე საქმედ და და(275)ცვად. ვი-
 ნაჲცა, ჰქმნე რაჲ, ნუ უტევებ უცველად ნამუშაჲვესა მას, და ესე
 თუ არა, ვერარაჲ ირგო ლოცვისა მისგან.

ნ (49). ყოველივე ბრძოლაჲ განწყობილი შორის ჩუენსა
 და არაწმიდათა ეშმაკთა, [ა]რა სხვსა რაჲსათჲსმე იქმნების, თჲ-
 ნიერ სულიერისა ლოცვისა,³ რამეთუ ფრიად მბრძოლ და საძნა-
 ურ მათდა არს, ხოლო ჩუენდა საცხორებელ და საწადელ.⁴

ნა (50). რაჲ-მე ჰნებაჲს ეშმაკთა მოქმედებად ჩუენ შო-
 რის? — ნაყროენებაჲ, სიძვაჲ,⁵ ვეცხლისმოყუარებაჲ, რისხვაჲ და
 ძურისკსენებაჲ და სხუანი შემდგომნი⁶ ვნებანი, რამათა განზრქეს

1 ბუშლთა A. 2 შემრლუევად A. 3 ლოცვისა[თჲს] (?) A. 4 სა[წ]ადელ (?)
 A (πρῶτον καὶ ἔπειτα). 5 სიძვა A. 6 შ[ემდგომნი] A.

რამ მათგან გონებად, ვერ უძლო[ს] ლოცვად, ვითარცა ჯერ-არს, რამეთუ ეუფლოს რამ სხეთ-კერძოფსა იგი ვნებად, არღარა შეუძლოს მას სიტყვერებით მოძრავობად.*

ნბ (51). სათნოებათა მოვიგებთ სიტყუებისათჳს¹ შექმნულ-თაჲსა² და სიტყუებას³ მას არსებითისა სიტყჳსათჳს,** რომელი-იგი დაწყნარებულებასა შინა ლოცვისასა ჩუეულ⁴ არს გამოჩინებად.

ნგ (52). დაწყნარებულება ლოც[ვისა] არს საქმე უვნებელობისაჲ, უსრულესითა სურვილითა სიმაღლედ საცნაურად შემასრულებელი სიბრძნისმოყუარისა და სულიერისა გონებისაჲ.

ნდ (53). არა ხოლო გულისწყრომისა და გულისთქუმისა ფლობად უკმს ჭეშმარიტებით ლოცვად მნებებელსა, არამედ ვნებულისაჲცა მოგონებისაგან გარეგან ყოფად.

ნე (54). რომელსა უყუარდეს ღმერთი, მას მარადის ვითარცა მამასა თანა-ეზრახების, გარემიქცევითა ყოვლისა ვნებულისა მოგონებისაჲთა.

ნვ (55). არათუ რომელი უვნებელობასა მისწუთე[ს], აწვე ილოცავს-ცა ჭეშმარიტებით, რამეთუ ძალ-უც ლიტონთაჲცა მოგონებათა შინა ყოფად, და მათთა განცდათა შინა მიმოდაბნევაჲ და შორს ყოფად ღმრთისაგან.

ნზ (56). არცა მაშინ წვეწულ არს გონებაჲ ჭეშმარიტისა ლოცვისაჲდა,*** რაჟამს არა დაიყოვნებდეს ლიტონთა მოგონება-

1 სიტყუებისათჳს A. 2 შექმნულთაჲსა A. 3 სიტყუებას A (ამის ნაცვლად ბერძნულში წერია: ΤΟΥΤΟΥΣ — ‘ამათ’; იგულისხმება სიტყვები. ქართველ მთარგმნელს, როგორც ჩანს, გამჭვირვალობისათვის შეუცვლია). 4 ჩუეულ A.

* აქ ბერძნულში ემატება: καὶ τὸν Θεὸν λόγιον ἐπιζητεῖν (და გამოძიებად სიტყჳსა ღმრთისა).

** ბერძნულში: διὰ τὸν οὐσιώσαντα Κύριον („არსებითისა უფლისათჳს“).

*** „წვეწულ არს ჭეშმარიტისა ლოცვისაჲდა“ ქართველ მთარგმნელს ჩაუმატებია ტექსტში გამჭვირვალებისათვის. მათი შესატყვისი ბერძნულში არ გვაქვს, არამედ წერია მხოლოდ „არცა მაშინ“ (Οὐκ ὁὖν ὥτε), რადგან წინა

თა შინა, რამეთუ ძალ-უც ხედვასა შინა საქმეთასა ყოფად და სიტყუებსა¹ შინა მათსა წურთად, რომელნი-იგი დაღათუ ლიტონ-ნი სიტყუანი არიან, არამედ ვითარცა საქმეთა რათმე ესრეთ დასახვენ და აზმნობენ გონებასა ხედვათა მათ, და შორს განიყვანებენ მას [ღმრთი]საგან.

68 (57). დაღათუ ზეშთა [კორ]ციელისა* ხედვათა იქმნეს გონებად, ვერცე სრულიად უხილავს ადგილი [ღმრთისა]დ,² რამეთუ ძალ-უც მცნობელობასა შინა ცნობილთასა ყოფად, და მისდა და მისსა მიმართ თითოფერ ყოფად.

ნთ (58). გნებაეს თუ ლოცვად, ღმერთი საკმარ არს მის-თვს, რომელმან-იგი მოსცის ლოცვად მლოცველსა, ვინაჲცა ხადოდე მას და იტყოდე; წმიდა იყავნ სახელი შენი; მოვედინ სუფევად შენი, რომელ არს სული წმიდად შენი და მხოლოდშობილი ძე შენი, რამეთუ ამან გუასწავა და თქუა სულითა და ჭე(276)შმარიტებითა თაყუანისცემად მამისა.**

დ (59). რომელი სულითა [და]³ ჭეშმარიტებითა⁴ ილ[ოცვიდეს], არღარა დაბადებულთაგან აქებს დამბადებელსა, არამედ თუთ მა[თვანე]⁵ უგალობს მას.

და (60). უკუეთუ ღმრთისმეტყუელ იყო, ილოცო ჭეშმარიტად, და უკ[უეთუ]⁶ ჭეშმარიტად ილოცო, ღმრთისმეტყუელ იყო.

თავში უკვე ნახსენები იყო ჭეშმარიტ ლოცვამდე მიღწევის შეუძლებლობა „ლიტონ მოგონებებში“ ყოფნის დროს, ხოლო წინამდებარე თავი აგრძელებს წინა თავში დაწყებულ მსჯელობას.

* ბერძულში: τῆς σαματικῆς φύσεως – „კორციელისა ბუნებისა“.

** „მამისა“-ს ნაცვლად ბერძულში წერია: τὸν Θεόν, τοὔτον τὸν Πατέρα, ἐπεὶ καὶ τὰ τρία Θεὸς („ღმრთისა, რომელ არს მამად, და ეგრეთვე სამებით ღმერთი“).

1 სიტყუებსა A. 2 [ღ] A (τὸν Θεόν). 3 „და“ ქართულ ხელნაწერში გამოტოვებულია. ადვადგინეთ ბერძნულის მიხედვით. 4 ჭეშმარიტებითა A. 5 ეს სიტყვა ხელნაწერში გაცხობელებულია (მი[თვანე]). შდრ. 68 აბთმ. 6 ეს სიტყვა ხელნაწერში გაცხობელებულია: „უკ[უეთუ]“.

მბ (61). რაჟამს გონებაჲ შენი მრავლითა სურვილითა ღმრთისა მიმართ, მცირედ-მცირედ რეცა განეშორებოდის, ¹კორც-თაგან და გარე-მიექცეოდის ყოველთა ცნობათა,¹ გრძნობითთა ანუ კსენებითთა ანუ შეზავებითთა, მაშინლა [ჰ]კონე² მიახლებაჲ საზღ-ვართა ლოცვისათა.

მგ (62). სულსა წმიდასა თანა-ელმის უძლურებათა ჩუენ-თა, და ჯერეთ არაწმიდათაჲა მომეფინების ჩუენ, და უკუეთუ ოდენ ჰოოს გონებაჲ ჭეშმარიტებისმოყუარებით მლოცველად მის-სა მიმართ აღვალს მის ზედა, და ყოველთავე გარე-მოდგომილთა მისდა გულისსიტყუათა ანუ მოგონებათა ფალანგებსა³ უჩინო ჰყ-ოფს, მიმწოდებელი მისი ტრფიალებად სულიერისა ლოცვისა.

მდ (63). სხუანი ვიდრემე შეცვალებითა კორცთაჲთა შე-უქმან გონებასა გულისსიტყუათა ანუ მოგონებათა,⁴ ზოლო ღმერ-თი წინაუკუმო ჰყოფს, რამეთუ თჳთ მას გონებასა ზედა აღსლვი-თა შთაუგდებს მას მეცნიერებასა, რომელთაჲ უნდეს, და გონე-ბისა მიერ კორცთასაცა უზავობასა⁵ დააყუდებს.

მე (64). არავინ ტრფიალი ჭეშმარიტად ლოცვისაჲ და მოქმედი განრისხებისა ანუ ძჳრის,კსენებისაჲ გარეგან არს ცნო-ბავნებულებისა, რამეთუ მსგავს არს იგი მახჳლ-ხედვად⁶ მნებე-ბელსა, და თუალთა თჳსთა მაშფოთებელსა.

მვ (65). ლოცვად თუ გსურის, ნურარას ჰყოფ წინააღმდგო-მთაგანსა ლოცვისასა, რაჲთა ღმერთი მოახლებით თანამავალ გეყოს შენ.

მზ (66). ნუ გამოისახავ თავსა შორის თჳსსა არსებასა ღმრთისასა, რაჟამს ილოცვიდე, ნუცა სახისა რაჲსმე მიმართ

1 ἐνσήμεσις. 2 ὑπόμνη. 3 τὴν νοημάτων φάλαγγα. 4 აქ ბერძნულს ემატება: καὶ Θεωρήματα (და წარმოსახვათა, ხილვათა). 5 ἀκρασία ἢ (ἀκρατεία ἢ — თავშეუკავებლობა; თავდაჭერის უქონლობა). ἀκρασία-ს „უზავობად“ გაგება, შესაძლოა, მის ანტონიმად κρασία-ის („შერევა, შეზავე-ბა“) მიჩნევის შედეგი იყოს. 6 „მახჳლ-ხედვა“ ὀφθαλμῶν-ის მიხედვით შედეგ-ნილი კომპოზიტია.

დახატვად მიუშუებ¹ გონებასა შენსა, არამედ უნიკთოდ მოუ-
კედ უნიკთოსა, და გულისკმა-ჰყო.

მზ (67). კერძალე მახეებსა წინააღმდეგომთასა, რამეთუ
იქმნების წმიდად და უშფოთოდ ლოცვასა შინა შენსა, მყის ზედა-
მოსლვაჲ შენდა სახისა რაჲსმე უცხოჲსა და სხუატომისა²
ზუაობად მიმართ მიყვანებად შენდა მუნ ზმნობითა³ ღმრთისა
მყოფობისაჲთა, რაჲთა მყის გამოცხადებულისა მის შენდა რაოდე-
ნობაჲ გარწმუნოს, რამეთუ ურავდენო⁴ და დაუსახველ⁵
არს ღმერთი.

მთ (68). რაჟამს ესენებისა აღძრვად ლოცვასა შინა ვერ
უძლოს მოშურნემან ეშმაკმან, მაშინ შეზავებულებასა კორცთასა
აიძულებს ქმნად უცხოჲსა რაჲსმე ოცნებისა, და დასახვად
მისსა. ხოლო რომელსა ჩუეულებაჲ⁶ აქუნდეს მოგონებათა მიერ
გულისკმისყოფად, მალაიდ მოდრ(277)კების, და რომელი უს-
ახოჲსა⁷ და უნიკთოჲსა ცნობისა მიმართ [ს]ცთებოდის,
მოიკიცხვის კუამლისა პერობად ნათლისა წილ.

ო (69). დადეგ [საცავსა]⁸ ზედა შენსა, და სცევდ გონებასა
შენსა მოგონებათაგან ჟამსა ლოცვისასა, დადეგ თჳსითა მყუდროე-
ბითა, რაჲთა თანაღმობილმან უმეცართამან შენდაცა მოსლვაჲ
სათნო-იყოს, და მაშინდა მიიღო ნიჭი ლოცვისაჲ კეთილსაქადული.

ოა (70). ვერ უძლებ სიწმიდით ლოცვად, თანაშეთხზუ-
ლი⁹ საქმეთა ნივთიერთაჲ, და მოცეული ზედაჲსზედა[თა] ზრუნ-
ვათაგან, რამეთუ ლოცვა არს გარდადებაჲ¹⁰ მოგონებათაჲ.

ობ (71). ვერ ბალ-უც შეკრულსა სრბად, ვერცა გონებასა,
ვნებათა დამონებულსა, ხილვად ადგილსა სულიერისა ლოცვისასა,¹¹

1 მიუშუზ A. 2 ἄλλοφύλοις. 3 ზმნობა — τοπάζω ('ადგილის მიჩენა';
მეტაფორულად: 'მიხვედრა'). 4 ἄπιστος. 5 ἀσχημάτιστος. 6 ჩუშულება
A. 7 ἀνελεῖος ('უფროშო'). 8 ἡ φύλακί. 9 συμπλεκόμενους. 10 ἡ
ἀπρόθευσ (იგულისხმება 'მოცილება', 'მოხსნა'). 11 προσευχῆς παρυσμα-
τικῆς τῶν ἰδῆν (აქ τῶν ἰδῆν „რაობას“ უნდა ნიშნავდეს, რადგან ამ
სიტყვას „თემისა“ და „საკითხის“ მნიშვნელობაც აქვს).

რამეთუ მიიზ[ი]დვის და მიმოიყვანების ვნებულთა მოგონებათა-
გან, და არა აქუს ღვომაჲ შეურყეველი.

ოგ (72). რაჟამს მიერთგან წმიდად და უვნებელად ილ-
ოცვიდეს გონებაჲ, მაშინ არღარა მარცხენით მოუყდებიან მას
ემპაკნი, არამედ მარჯუენით, რამეთუ შთაუგდებენ მას მოგონებასა
რასმე ღმრთისასა, და შეაყურებენ გრძნობით სა¹ რასმე
სახისმა ზმნობელობასა² მისთვის, ვიდრემდის ჰგონებნ იგი,
ვითარმედ სრულებით მიმთხუეულ³ არს პირსა⁴ ლოცვისასა, ხო-
ლო ამისსა ქმნასა ცუდადმზუაობრობისა ვნებისაგან ყოფად გა-
მომთარგმნიდა კაცი საქმით გამოცდილი,⁵ და ემპაკისა მიერ,
რომელი-იგი შეახებს ადგილსა უშინაგანესსა თავისასა.⁶

ოდ (73). ვჰგონებ ემპაკსა შეხებითა ამის ზემოთქუმული-
სა ადგილისაჲთა გარდამაქცეველად ნათელსა გონებისასა, ვინაჲ-
ცა უნდეს, და ესრეთ აღმძრველად ვნებასა მას ცუდადმზუაო-
ბრობისასა, გულისსიტყუად დამსახველად გონებისა ცნობასუ-
ბუქისა, რეცა ზმნობად ცნობასა საღმრთოჲსა და [არ]სებითისა
მეცნიერებისასა. ვინაჲცა არა აშფოთებნ ესევეითარსა მას კორ-
ციელთა და არაწმიდათა ვნებათაგან, არამედ რეცა სიწმიდით
მყოფად საგონებელ ჰყოფნ მას, ვითარ-თუმცა ა[რღა]რას წინა-
აღმდგომისა მოქმედებათაგანსა ჰპოებდა [იგი] თავსა შორის თვს-
სა, ვინაჲცა საღმრთო ყოფად ჰგონებნ გამოცხადებასა მას ქმნილ-
სა მის შორის, ფრიადისა სივერაგისა ქუმევითა ემპაკისა მიერ,
და უშინაგანესით თავისაჲთ მ[ის]და თანაშეუღლებულსა მას ნა-
თელსა სძრავნ და სცვლინ, [ვითარცა პირველ ვთქუთ].

ოე (74). ანგელოზი ღმრთისაჲ წარმოგვდგეს რაჲ, სი-
ტყუთ მხოლოდ დააცხრობს ჩუენ[გან] (278) ყოველსა წინააღმდ-

1 τῇ αἰσθήσει. 2 σχηματισμός ὁ (გარეგნული გამომეტყველება, მოჩვენებითი სახის მიღება). 3 მიმთხუეულ A. 4 პირი — ὁ σκιοπράς ('სამიზნე', 'მიზანი'). 5 ბერძნულში: θασμασθὲς καὶ γυαστικὲς (საკვირველი და მეცნიერი). 6 ბერძნულში ემატება: „და აუშლის (შეურხევს) ძარღვებს“ (καὶ φλεψὶ πάλλοντος).

გომისა მოქმედებასა, და ძ[რ]ავს ნათელსა გონებისასა უცთომელად მოქმედებად.

ოვ (75). თქუმი იგი გამოცხადებასა შინა ანგელოზისა მიერ მომღებულობაჲ საკუმეველისაჲ, (1) რამთა მისცეს იგი ლოცვათა წმიდათასა, ამის მადლისა მყოფად მგონიეს მე ანგელოზისა მიერითა შეწევნითა, რამეთუ ჭეშმარიტისა ლოცვისა მეცნიერებასა შეუქმს გონებასა, რამთა მიერითგან დგეს თჳნიერ ყოვლისა რყევისა, მოწყინებისა და სულმოკლებისა.

ოზ (76). ფიალებ საკუმეველთა ყოფად ლოცვანი ითქუმიან წმიდათანი, რომელნი მოაქუნდეს ოცდაოთხთა მღდელთა. (2)

ოზ (77). ფიალად შემოიღებოდენ ღმრთისა მიმართ მეგობრობაჲ, რომელ არს სრული და სულიერი სიყუარული, რომელსა შინა შეწევნულ იქმნების ლოცვაჲ სულითა და ჭეშმარიტებითა.

ოთ (78). რაჟამს ჰგონებდე არა-მოქენეობასა ცრემლთასა ლოცვასა შინა ცოდვათა შენთათჳს, განიცადე თუ რაჟამ განშორებულ ხარ ღმრთისაგან, თანამდები ეგე მარადის მის თანა ყოფისაჲ, და უმკურვალეს ცრემლოდი.

პ (79). ამას თანა ცნობითაცა თჳსისა საზომისაჲთა წადიერად იგლოვდე ესაიამსებრ ბრალობითა თავისა თჳსისაჲთა, თუ ვითარ რომელი არაწმიდა ხარ, და შორის ესევითარისავე ერისა მყოფ, ესე იგი არს წინააღმდეგომთაჲსა, იკადრებ წარდგომად წინაშე უფლისა საბათისა. (3)

პა (80).* უკუეთუ ჭეშმარიტებით ილოცო, მრავალი გულსავსებაჲ¹ ჰპოო, და ანგელოზნი თანამავალ გეყვენენ შენ, ვითარცა

* ოთ. უკუეთუ შენ ჭეშმარიტებით ილოცვიდე, მრავალი (მრველი H) ნუგეშინისცემაჲ ჰპოო და ანგელოზნი მოვიდენ შენდა. და ვითარცა დანიელისა, და ზრახვასა არა გამოგიცხადებდებდენ (sic.) 57vH.

1 გულსავსებაჲ A (πληροφιλία ἢ — გულდაჯერება, დარწმუნებულობა), ნუგეშინისცემაჲ H.

(1) გამოცხ. 1,20. (2) იხ. გამოცხ. 5,8. (3) შდრ. ეს. 6,5.

დანიელს,¹ და სიტყუებსა² ქმნადთასა განგინათლებდენ შენ.³

პბ (81).* უწყოდე, რამეთუ წმიდანი ანგელოზნი მაწუევენ⁴ ჩუენ ლოცვად, და თანა-გუდგან ჩუენ მას შინა, თანამოხარულნი⁵ და მლოცველნი ჩუენთჳს. ეინადცა, უკუეთუ უდებ ვიქმნეთ და შევიწყნარნეთ გულისსიტყუანი წინააღმდგომისანი, ფრიად განვაფიცებთ⁶ მათ, რამეთუ ივინი ესოდენ ილუწიან ჩუენთჳს, ზოლო ჩუენ არცაღა თავთა თჳსთათჳს გუნებაჳს ვედრებად ღმრთისა მიმართ, არამედ შეურაცხ-ვპყოფთ მსახურებასა თავთა თჳსთასა, და, დაპტევებელნი ამათისა ღმრთისა და მეუფისანი, არაწმიდათა ეშმაკთა კეზრახებით.

პგ (82). ილოცვედი სიმშვიდით და უშფოთველად, და ფსალმუნებდი გულისხუმისყოფით⁷ და წესიერებით,⁸ და იყო ვითარცა მართუმი არწივისაჲ, სიმაღლეჲ აღპყრობილი.

პდ (83). ფსალმუნებაჲ უკუე⁹ ენებათა დააწყნარებს, და შეზავებულებასა¹⁰ კორცთასა მყუდროებად მოიყვანებს. ზოლო ლოცვაჲ განპშზადებს გონებასა საქმედ თჳსისა მოქმედებისა.

* პ. უწყოდე, ვითარმედ წმიდანი ანგელოზნი აღგუძრვენ ჩუენ განუძებად ლოცვისათჳს, და თანა-დაგუდგებიან ჩუენ სიხარულითა ყოველნი და ილოცვენ ჩუენთჳს. ზოლო უკუეთუ ჩუენ უდებ ვიქმნეთ და შევიწყნარებდეთ გულისსიტყუათა უჯეროთა, მწუხარე იქმნებიან ფრიად. და ივინი მოსწრაფე არიან ბრძოლად ჩუენ ძლით. ზოლო ჩუენ არცაღა თავთა ჩუენთათჳს (წინთჳს H) გუნებაჳს ვედრებაჲ ღმრთისა მიმართ. არა უდებ ვიქმნეთ ლოცვასა შინა ჩუენსა და შევაწუხოთ უფალი ღმერთი მათი და კეზრახვიდეთ ეშმაკთა შეგინებულთა თანა 57v-58rH.

1 „ვითარცა დანიელს“ ბერძნულში არ წერია. 2 სიტყუმზასა A. 3 სიტყუებსა ქმნადთასა განგინათლებდენ შენ – τοὺς λῆγειν τὴν γυναικὲν φῶτιονσι (= მომავალ საქმეებს ცხადად გიჩვენებენ). H თარგმანი სრულიად საწინააღმდეგოს მოწმობს. 4 მაწუევენ A. აღგუძრვენ H (προτρέπω). 5 თანამოხარულნი A. 6 განვაფიცებთ A (განაფიცება = განრისხება, παροξύνω). H-ში: „მწუხარე იქმნებიან“. 7 გულისხუმისყოფით – συετῶς (გონიერულად, გასაგებად). 8 ἐν ὁρίῳ (ზომიერად, მოზღენილად). 9 უკუემ A. 10 აქ ἄκρασις ἢ (ἀκράτεια ἢ) „შეზავებულებადაა“ თარგმნილი, ზემოთ, მდ (63)-ე თავში კი – „უზავობად“.

პე (84). ლოცვა არს შესაბამ მოქმედება გონებისა პატივისა, ესე იგი (279) არს უზეშთაეს და უსრულეს* მოქმედება და საკმარება მისსა.**

პვ (85). ფსალმუნებაჲ უკუე¹ არს თითოფერისა სიბრძნისა სახე, ზოლო ლოცვაჲ წინაშესავალი არს უნივთოჲსა და ერთსახისა მეცნიერებისაჲ.²

პზ (86). კეთილ არს მეცნიერებაჲ, რამეთუ თანამოქმედ არს იგი ლოცვისა, და განაღვებეს საცნაურსა³ ძალსა გონებისასა ზედვად საღმრთოჲსა მეცნიერებისა.

პშ (87). უკუეთუ არღასადა⁴ მიგიღებიეს მადლი ლოცვისა ანუ ფსალმუნებისაჲ, ზედა-აღევ მათ და მიიღო.

პთ (88). ეტყოდა მათ იგავსაცა, ვითარმედ ჯერ-არს მათ-

* ბერძნულშია εἰς κρυψή, რაც ნიშნავს 'ნამდვილს', 'შეურევენელს', 'ზედმიწვევით მისადაგებულს', რის შესატყვისადაც ეფრემ მცირის თარგმანებში გვხვდება ტერმინი 'უსაკუთრესი'. ამიტომაც ჩნდება ეჭვი, რომ წინამდებარე ტექსტში 'უსრულეს'-ის გაჩენა 'უსაკუთრესის' მცდარი ამოკითხვის შედეგი უნდა იყოს.

** 'მოქმედებისა და საკმარების' ნაცვლად ბერძნულში წერია ἡ κρυψις, რაც, გარდა 'განსჯის', 'მოსაზრების', 'სამსჯავროსა' და 'კამათისა', 'არჩევანი' მნიშვნელობაც აქვს, რაც ამ კონტექსტს საესებით ერგება: აქ საუბარია იმაზე, რომ ლოცვა არის გონების პატივის (ღირსების) შესაფერისი („შესაბამი“) მოქმედება, ეს კი იმას ნიშნავსო, რომ გონებისათვის უმაღლესი და ზედმიწვევით მისადაგებული არჩევანი ლოცვა უნდა იყოს. და რადგან ირჩევენ იმას, რაც ყველაზე საჭიროა („საკმარია“) და მას მოქმედებენ, ამიტომაც „არჩევანის“ (ἡ κρυψις) შინაარსი მთარგმნელმა ჰენდიაღისურად გადმოგვცა „მოქმედებითა და საკმარებით“.

1 უკუშ A. 2 ბერძნულში „ერთსახის“ ნაცვლად წერია πῶς, რაც ნიშნავს 'მრავალფეროვანს' (ძველქართულად – 'თითო-სახე'). ამიტომაც წინამდებარე ტექსტში, ნაცვლად „ერთსახისა“, მოსალოდნელი იყო „თითო-სახისა“. ზომ არაა ეს გადამწერის შეცდომა? 3 საცნაური – σιῆρις (= გონიერი, გონებრივი). 4 არღასადა – ὀνδῆα (ჯერ არ).

და მარადის ლოცვად და არა მოწყინებად,* ვითარმედ, „დაღათუ ღმრთისა არა მეშინის და კაცთა არა მრცხუნის,¹ არამედ შრომის შემთხუვევისათჳს² ოდენ ჩემდა დედაკაცისა ამის უსაჯო მას“. (1) ესრეთვე ღმერთმანცა მსწრაფლ ყოს სასჯელი მათი, რომელნი ღალადებენ მისსა მიმართ ღამე და დღე. ვინაჲცა წადიერ იყავ მოთმინებით ღუწად წმიდასა ლოცვასა შინა, და ნუ მოიწყენ, ნუცა იურვი ჯერეთ ვერ-მიღებისათჳს მისისა, რამეთუ მიიღო უკუანამსკნელ ზედა-ღართულისა მისებრ იგავსა მას შინა, ვითარმედ: „უსაჯო მას“.

ჟ (89). ნუ ინებებ, რაათა ნებისაებრ შენისა იქმნეს შენ ზედა, არამედ ვითარცა ღმერთსა სთნავს, და იყო უშფოთველ და მძაღლობელ ლოცვასა შინა შენსა.

ჟა (90). დაღათუ ღმრთისა თანა მყოფად საგონებელ იყო, ეკრძალებოდჲ-ვე ეშმაკსა სიძვისასა, რამეთუ ფრიად მაცთურჲან და მოშურნე არს, და ჰნებავს უმახვლეს ყოფად მოძრავობასა და სიფრთხილესა გონებისა შენისასა, რაათა თჳთ ღმრთისაგანცა განაყენოს იგი, წარდგომილი წინაშე მისსა კრძალულებით და ღმრთისმოშიშებით.

* აქ ბერძნულს ერთვის ფრაზა: οὐκοῦν μὴ ἐκκἀκει τέως, μὴδὲ ἀμύνει ὧς μὴ λαβών, λήψῃ γὰρ ὑστέρον, καὶ ἐπὶ ἡγάγε τῇ παραβίῃ („მაშ ნუ მოიწყენ, ნურც სასოწარკვეთას მიეცემი, რადგან ბოლოს მიიღებ, იმ იგავის მიხედვით“), ზოლო იგავის ციტირება („დაღათუ ღმრთისა არა მეშინის... უსაჯო მას“ – ლუკა 18,5) გასუბსტანტივებულია ორ არტიკლით. ეს ფრაზა, მცირედ სახეცელილი, ქართველ მთარგმნელს ამავე თავის ბოლოში გადაუტანია: „და ნუ მოიწყენ, ნუცა იურვი ჯერეთ ვერ-მიღებისათჳს მისისა, რამეთუ მიიღო უკუანამსკნელ ზედა-ღართულისა მისებრ იგავსა მას შინა, ვითარმედ: უსაჯო მას“. ფრაზის გადანაცვლებამ, როგორც ვხედავთ, გააუმჯობესა სტილი.

1 მრცხუნის A. 2 შემთხუშვისათჳს A.

(1) ლუკა 18,4-5.

[უბ] (91).^{*} უკუეთუ მოსწრაფებით ილოცავ, განუმზადე თავი თვისი შემთხუევასა¹ ეშმაკთასა, და ახოვნებით მოითმენდ გუემათა² მათთა, რამეთუ ვითარცა მკეცნი მძნვარენი ზედა-მო-გიქდენ შენ, და ძვრხილულ ყონ ყოველი გუამი შენი.

[უგ] (92). განუმზადე, ვითარცა გამოცდილი მოღუაწე, დაღათუ მყის იხილო ოცნებაჲ, არა შერყევად, დაღათუ მახული კდილი შენ ზედა, [ა]ნუ ლამპარი წინამორბედ წინაშე პირსა შენსა, არა აღშფოთებად, დაღათუ სახე რამეჲ უსახური და სისხლიანი; ყოვლად ნუ დაეკუთები³ სულითა, არამედ დეგ, აღ-მსარებელი კეთილისა აღსარებისაჲ, და ადვილად იხილოს თუ-აღმან შენმან მტერთა შენთაჲ. (1)

[უდ] (93). რომელი სატკივართა მოითმენდეს, მაზარე-ბელთა[ცა] მიემთხვოს, და რომელი უსახურთა შინა თავს-იდებ-დეს, სახიერთაგან არა უნაწილო იქმნეს.

[უე] (94). იხილე, ნუსადა ჩუენებითა⁴ რამთჲე გაცთუნონ შენ ბოროტთა ეშმაკთა, არამედ იქმენ შემკრებელ გონებითა (280) შექცეულ ლოცვასა, და ხაღოდე ღმერთსა, რამთა, უკუეთუ მის-გან იყოს უწყებაჲ იგი, მან განგინათლოს შენ, ხოლო უკუეთუ არა, მსწრაფლ განკადოს შენგან მაცთური იგი, და გულჰყრობილ იყავ, ვითარმედ ვერ დადგენ ძაღლნი იგი, რაჟამს შენ მკურვალედ იკუმევედე კუერთხსა⁵ ღმრთისა მიმართ ჭრტინვისასა, რამეთუ მყის უხილავად და უჩინოდ ძაღლისა მიერ ღმრთისა გუემულნი⁶ შორს განიკადნენ[ნ] შენგან.

* ეს თავი A-60 ხელნაწერში აღრიცხული არაა, და მისი რიცხვი მომდევნო თავს აქვს მიკუთვნებული. შემდგომი თავების რიცხვებიც მას მისდევს, და მხოლოდ ჟთ (99) რიცხვის შემდეგ სწორდება თავთა აღრიცხვა, ესე იგი მომდევნო თავი რა (101) რიცხვითაა აღნიშნული. ხელნაწერისკუთხუთ პირობითი რიცხვების ნაცვლად აქ მათს მართებულ მიმდევრობას აღვადგენთ და კუთხოვან ფრაზილებში ვსვამთ A.

1 შემთხუეასა A. 2 გუშმათა A. 3 დაეკუთები A. 4 ჩუენებითა (ῥατασῆ ἦ) A. 5 კუმრთხსა A. 6 გუმულნი A.

(1) იხ. ფს. 53, 9.

[ჟვ] (95). სამართალ არს შენდა არცაღა ზაკუებისა ამათი-
სა უმეცრებაჲ, რამეთუ ჟამსა განიყოფენ ეშმაკნი თავთა თჳსთად,
და რაჟამს პირველნი შემოვიტლიან, რამთა ეძიებდენ მათთჳს შეწ-
ევნასა, მერმე სხუანი სახითა ანგელოზებრითა პირველთა მათ
განპტლიან, რამთა შეგაცთუნონ შენ ცნობითა მათ მიერ, ვითარცა
რეცა წმიდათა ანგელოზთა მიერ.

[ჟზ] (96). ფრიადისა სიმდაბლისა და სიმკნისა მოგებად
ილუწე, და არა შეეხოს სულსა შენსა განმცდელობაჲ ეშმაკთაჲ,
და ძჳრი არა მიეახლოს საყოფელთა შენთა, რამეთუ ანგელოზ-
თა მისთადა უბრძანებიეს შენთჳს დაცვაჲ შენდა, (1) რომელთა
მყის უხილავად ყოველი წინააღმდეგობისა მოქმედებაჲ წარდ-
ვენონ შენგან.

[ჟწ] (97). ბგერანი და ძგერანი და კმანი და გუემანი¹
ესმოდინ ეშმაკთაგან მოლუაწესა წმიდისა ლოცვისასა, არამედ
არა შეირყიოს, არცა განსცეს გულისსიტყუაჲ მეტყუელმან ღმრ-
თისა მიმართ: „არა მეშინოდის მე ბოროტისაგან, რამეთუ შენ ჩემ
თანა ხარ“, (2) და მსგავსთა ამათთა.

[ჟთ] (98). ჟამსა შინა ესევითართა განსაცდელთასა იჟუმიე
ლოცვაჲ მცირე და განპყრობითი.²

[რ] (99). უკუეთუ გაქებდენ შენ ეშმაკნი, მყის ჰაერით
გამოჩინებად და განცჳრებად³ შენდა, და წარტაცებად გონებისა
შენისა, ანუ ვითარცა მკეცნი დაბძარვად ჟორცთა შენთა, ნუ
გეშინის მათგან, ნუცა ყოვლად ზრუნავ მათთა შინებათათჳს, რა-
მეთუ განცდით გაშინებენ შენ, უკუეთუ მიხედავ-ღა ამათ, ანუ
სრულიად შეურაცხ-გიყოფიან იგინი.

რა. უკუეთუ ღმრთისა მპყრობელისა და დამბადებელისა და
წინა-განმგებელისა ყოველთაჲსა წინაშე სდ[გა ლ]ოცვასა შინა

1 გუშმანი A. 2 განპყრობილი F. 3 განცჳრება — ἐκπλήττειν (გაოცება, შეშინება, შეძრწუნება).

(1) ფს. 90, 10-11. (2) ფს. 22,4.

შენსა,* (100) რამსა ესრეთ პირუტყულად წინა-უდგ მ[ას ვ(ითარცა)]** უგულებელს-მყოფი, ესე იგი არს თანაწარსრული თანაწარუვალსა მას შიშსა მისსა, და გეშინის¹ მუშლთა და შაშუთავან! ანუ არა გესმის მტყუელისაჲ: „უფლისა ღმრთისა შენისა გეშინოდენ“, (1) და კუალად: „რომლისაგან ეშინის და ძრწის ყოველი² პირისაგან ძლიერებისა მისისა“, (2) და შემდგომი.

რბ (101). ვითარცა პური არს საზრდელ კორცთა, და სათნოება სულისა, ეგრეთვე საზრდელ გონებისა არს სულიერი ლოცვაჲ.

რგ (102). ნუ ფარისცეველბრ, არამედ მეზუერეთაებრ³ ილოცედი წმიდასა მას შინა ადგილსა ლოცვისასა, რამთა⁴ (281) შენცა განჰმართლდე ღმრთისა მიერ. (3)

რდ (103). ილუაწე არავისდა წყევად ლოცვასა შინა შენსა, რამთა არა დამარღუეველ⁵ იქმნე მათდჳე, რომელთა-იგი აშენებ, (4) საძაგელ მყოფელი ლოცვისა შენისაჲ.

რე (104). მოვალე იგი ბევრთა ტალანტთაჲ გ[ასწ]ავლიდინ შენ, ვითარმედ, უკუეთუ არა მიუტეო თანამდებსა, არცა შენ მიემთხო⁶ მოტეკებასა, რამეთუ „მისცა იგი, – თქუა, – მტანჯველთა“. (5)

* ბერძნულში ფრაზა – „უკუეთუ ღმრთისა მყრობელისა და დამბადებელისა და წინა-განმგებელისა ყოველთაჲსა წინაშე სდგა ლოცვასა შინა შენსა“ – წინათავსაა მიბმული.

** ამ ადგილას სელნაწერი გაცრეცილი და დაღაქავებულია, რის გამოც ჩვენ მიერ ნაფარაუდევი „მას ვითარცა“ ბუნდოვნად ჩანს. აშკარა ამოკითხვის მართებულობის შემოწმების საშუალებას არც ბერძნული დედანი გვაძლევს, რადგან მასში სრულიად არაა სიტყვები – „მას ვითარცა უგულებელს-მყოფი, ესე იგი არს“. ეს, როგორც ჩანს, ქართველ მთარგმნელს ჩაუმატებია (ან მის ხელთ არსებულ დედანში იყო ჩამატებული).

1 გეშინი A (ἐδέντεσθαι). 2 ყ[ა]ლსა A. 3 მეზუმრეთაებრ A. 4 [რ]ა A. 5 დამარღუშველ A. 6 მიმთხო A.

(1) II შჯ. 10,20. (2) იოვ. 2,10. (3) შდრ. ლუკა 18,10-14. (4) შდრ. გალატ. 2,18. (5) მათე 18,23-34.

რე (105). თანა-წარიკლდი საჭიროთა კორცთასა დგო-
მასა¹ შენსა ლოცვასა შინა, რაათა არა კბენილსა გრწყილისაგან
ანუ ტილისა, მუძლისა ანუ მწერისა, დაგჭირდეს უდიდესი შესა-
ძინელი ლოცვისაჲ.

რზ (106).* მოიწია ჩუენდა, ვითარმედ წმიდათაგანსა ვის-
მე მლოცველსა ესოდენ წინა-აღუდგებოდა ბოროტი, ვიდრემდის
მყის, ლოცვად განპყრობასტვე თანა კელთა მისთასა, ლომად შე-
იცვალის² იგი, და ზე-აღმართვითა წინა[თა] ფერკთა მისთამთა
ბრჭალნი³ თჳსნი ორკერძრვე განაწონნის თეძოთა⁴ მოღუაწისა-
თა, და არა განეყენის პირველ კელთა მისთა შთამოღებადმდე.
ხოლო მან არაოდეს შთამოიხუნის იგინი ვიდრე სრულ-ყოფადმდე
ჩუეულებითისა⁵ ლოცვისა.

რწ (107).** ესევეითარჩვე ვცნათ ყოფად დაყუდებულსა⁶
მასცა ზედა მღვმესა შინა. იოვანეს ვიტყუ მცირესა, ესე იგი არს
ზეშთაგანდიდებულსა მონაზონსა, რომელი-იგი შეუძრველად ეგო

* რე. მეთხრა (მითხრა H) ჩუენ კაცისათჳს წმიდისა: ილოცვიდა რაჲ,
ესრით წინა-აღუდგებინ (ჯერ დაუწერიათ „წინა-აღუდგებიან“, შემდეგ შეუს-
წორებიათ H) უკეთური იგი, რაჲჲს განიყრნის კელნი თჳსნი ლოცვასა შინა,
და უკეთური იგი მიემსგავსებინ ლომსა და აემართის ფერკთა ზედა თჳსთა
სწორად წინაშე მისა, და განიპარტნის კელნიცა მისნი და დაასხნის ფრჩხილნი
მისნი ბეჭთა ზედა მოღუაწისა და გამოცდილისათა, და არა გარდამოიხენი
(გარდამოიხუნის?) ქვე კელნი მისნი და არცა განეშორის მისგან, ვიდრემდის
არა გარდამოუტევენის წმიდამან კელნი თჳსნი. ხოლო წმიდამან არა ჩამოიხუნის
კელნი თჳსნი ქვე, ვიდრემდის არა აღასრულის ლოცვამ თჳსი ჩუეულებისაებრ
თჳსისა 58rH.

** რე. და ესრით უწყით მისთჳსცა, რომელი-იგი შეყენებულ იყო მღვმესა,
იოვანისთჳს ვიტყუ მცირისა, ესე იგი არს დიდი მონაზონთა შორის, რომელი
არა დასცხრებოდა ღმრთისა თანა მზრახველობისაგან, ხოლო ეშმაკი ემსგავსე-
ბოდა ეშმაკსა და ეხუეენ და კლოკნ გუჲმასა მისსა (მისა H) და შეჰბერავენ
პირსა მისსა (მისა H) 58r-vH.

1 დგომსა A. 2 შეიცვალის A, მიემსგავსებინ H. 3 ბრჭალნი A, ფრჩხილნი
H (δυσχ, σχιδ ό). 4 თეძოთა A, ბეჭთა H. ბერძნულშია ψαα ή (წელი). 5
ჩუეულებითისა A. 6 შეყენებულ H.

ღმრთისა თანამყოფობისაგან,¹ ოდეს-იგი ეშმაკი სახითა ვეშაპი-საფთა შეეხუეოდა² მას, და სცოხნიდა³ კორცთა მისთა, და პირ-სა მისსა ზედა აღმოიბოყინებდა.⁴

რთ (108).* უეჭუელად⁵ წარგიკითხავს ცხორებაჲ ტაბენე-სელთაცა⁶ მონაზონთაჲ, ვითარ-იგი იტყვს, ვითარმედ: ეტყოდან რაჲ მამაჲ თეოდორე⁷ ძმათა სიტყუასა, მოუტდეს ორნი იქედნენი⁸ ფერკთა მიმართ მისთა, ხოლო მან უშფოთველად ყვნა ფერკნი თჳსნი ვითარცა კამარაჲ,⁹ და შეიწყნარნა ივინი ქუეშე-კერძო¹⁰ მათსა, ვიდრემდის დასცხრა სიტყუასა მისგან, რომელსა იტყოდა, და მაშინლა უჩუენნა¹¹ იგი ძმათა, და მიუთხრა მათ საქმე იგი.

რი (109).** კუალად სხჳსა ძმისა სულიერისათჳს წარ-გიკითხავს, ვითარმედ ლოცვასა შინა მისსა მოუტდა მას იქედნე,¹² და უკბინა ფერკსა მისსა, ხოლო მან არა პირველად შთამოიხუ-ნა კელნი, ვიდრემდის სრულ ყო ჩუეულებისაებრი¹³ იგი ლოც-

* რზ. ეკონებ, ვითარმედ გეკითხნენ ცხორებაჲ მამათა თებათელთაჲ, რაჲმს ზრახვიდა ამა თეოდორე ძმათა სიტყუასა, ვითარ-იგი მოუტდეს ორნი ასპიტნი ფერკთა მისთა და მან უშფოთველად დაადგნა ფერკნი მისნი მათ ზედა, ვითარცა კიღსა რაჲ, ვიდრემდის არა დაასრულა ზრახვაჲ და მერმელა აჩუენნა იგი ძმათა და უთხრა მათ საქმე მათი 58vH.

** რზ. და კუალად სხჳსა ძმასა სულიერსა ზედა ვიხილეთ: და იგი ილოცვიდა რაჲ, მოუტდა ასპიტი ფერკთა მისთა თანა, და მან არა გარდამოი-ხუნა კელნი თჳსნი, ვიდრემდის არა დაასრულა ლოცვაჲ თჳსი ჩუეულებისა-ებრი, და არაჲ ევნო მას, რომელმან-იგი შეიყუარა ღმერთი უფროჲს თავისა თჳსისა 58vH.

1 თანამყოფობისაგან A, თანამზრახველობისაგან H. ბერძულშია *συσιυσ(α) ἡ*, რაც ერთად ყოფნასაც („თანამყოფობას“) ნიშნავს და საუბარსაც („თან-ამზრახველობას“). „მყოფობა“ იგივე „ყოფა“, მაგრამ მთარგმნელი (ეფრემ მცირე) კონტექსტის შესაფერისად მიიჩნევს „თანამყოფობას“ და არა „თანაყ-ოფას“, რადგან ეს უკანასკნელი უფრო სქესობრივი ურთიერთობის აღმნიშ-ნებლად დამკვიდრდა ქართულში (ეს მნიშვნელობაც აქვს *συσιυσ(α)-ს*). 2 შეეხუშოდა A. 3 პლოკნ H. 4 აღმოიბოყინებდა A, შეკბერავენ H. 5 უჭუშლად A. 6 ტაბენესელთაცა A (*Ταβενυσ(ε)λ(α)δ(α)ς*). თებათელთაჲ H. 7 მამაჲ თეოდორე A, ამა თეოდორე H. 8 იქედნენი A, ასპიტნი H. 9 *καμάρ(α) ἡ* (თალი). 10 ქუშე-კერძო A. 11 უჩუენნა A. 12 იქედნე A (*ἔχιδνα ἡ*), ასპიტი H. 13 ჩუეულებისაებრი A.

ვამ, და არარამ ევნო მას, რომელმან-იგი შეიყუარა ღმერთი უფრომს თავისა თჳსისა.

რია (110).* მიმოდაუბნეველი¹ თუალი მოიგე ლოცვასა შინა შენსა, და, უარისმოყფელი ჳორცთა და სულისა შენისამ, გონებითა ოდენ ცოცხლებდ.

რიბ (111).** სხუასა ვისმე გულსმოდგინედ მლოცველსა წმიდათაგანსა, უდაბნოს შინა დაყუდებულსა, ზედა-მიადგეს² ეშ-მაკნი, და ორსა შჳდელსა შინა მიმოა(282)[რჳყევდეს³ მას, და ჳილსა⁴ მას მისსა ჳაერად განჳბერტყდეს, და კუალად [ვერ] შეუძლეს მცირედცა შთამოყვანებად გონებისა [მისისა] მჳურვალ-ისა მის და მოტყინარისა ლოცვი[საგან].⁵

რიგ (112).*** სხუასა კუალად ღმრთისმოყუარესა და

* რთ. მოიპოვენ თუალნი მიმოუხედველნი ლოცვასა შინა შენსა და უვარ-ვეენ ჳორცნი შენნი და თავიცა შენი, და განცხოველდი გონებითა 58vH.

** რი. და კუალად სხჳსა ზედა კაცისა წმიდისა, რომელი ილოცვიდა გუ-ლსმოდგინებით, რომელი დამჳყდრებულ იყო უდაბნოსა. და მოუტდეს ეშმაკნი და უროებითა სცემდეს მას ორსა კჳრიაკესა შინა და აღიმალლებდეს ზე ჳასი-რითურთ, რომელ არს ნეჳამ. და ვერღარა შეუძლეს ყოვლადვე და არცალა კნი-ნოდენცა გარდამოყვანებად გონებად მისი ლოცვისაგან მჳურვალისა 58v-59rH.

*** რია. და კუალად სხუამ კაცი ღმრთისმოყუარმ, (ღმთისმოყუარმ H) რომელსა მოეპოვა სიმდიდრმ ლოცვისა მიერ, და იგი ვიდოდა რამ უდაბნოსა შინა, მოუტდეს ორნი ანგელოზნი და შუა (შოა H) შემოიგდეს მათსა, და ვიდოდეს მის თანა. და მან არა მიხედნა მათდა მიმართ ყოვლადვე, რაითა არა დაკლებულ იქმნეს უაღრმისისაგან, რამეთუ მოიქსენებდა სიტყუასა მას მო-ციქულისასა, რომელსა იტყჳს, ვითარმედ: არცა მთავრობათა და არცა ძალთა ვერ შეუძლონ განყენებად (განყებად H) სიყუარულსა მას ღმრთისასა (ღმთას H) 59rH.

1 მიმოდაუბნეველი A. მიმოუხედველი H. ბერძნულშია: ἀμετέπιστος – უშფოთველი (μετέπισ(ζα – შფოთვა). 2 ἐπιστάτης. 3 მიმარყევდეს A (ამ სიტყუაში „რ“ კიდებუა ჩამატებული). დედანშია: ἐσθαίρειν (სიტყუასი-ტყუით: აბურთავედნენ; ე. ი. აქეთ-იქიდან ურტყამდნენ, „მიმარყევდეს“). H-ში კი ამის ნაცულად წერია: „უროებითა სცემდეს“. 4 ჳილის (ψαλμοῖς ἡ – ლერწმისაგან დაწნული ქვესაფენი) შესატყვისად H-ში წერია „ჳასირი... რომელ არს ნეჳამ“. 5 ჳენდიადისტთა გადმოცემული ἔκτασις (ἐκ τῆς ἔκτασις – „მჳურვალისა და მოტყინარისა“).

ზრუნვისმოქმედსა ლოცვისათვის, უდაბნოს შინა მავალსა, ზედა-
დაადგეს¹ ორნი ანგელოზნი და შუამავალობითა² მისითა მის თანა
მოგზაურობდეს,³ ხოლო მან ყოვლად არა მიხედნა მათ, რამათა
არა უზეშთაესი⁴ დასჭირდეს, რამეთუ იკსენებდა სამოციქულოჲსა
სიტყჳსა მეტყუელებასა, ვითარმედ: „არცა ანგელოზთა, არცა
მთავრობათა, არცა ძალთა შემძილონ ჩუენ განშორებად⁵ სიყუა-
რულისაგან ქრისტესისა.“⁶ (1)

რიდ (113).* სწორ⁷ ანგელოზთა⁸ იქმნების მონაზონი
ჭეშმარიტისა ლოცვისა მიერ, მოსურნე ხილვად მამისა მისისა
ზეცათა-შინაჲსასა.⁹

რიე (114).** ნუ ეძიებ ყოვლად ზატსა რასმე ანუ სახესა,
ანუ ფერსა¹⁰ შეწყნარებად ჟამსა შინა ლოცვისა შენისასა.

რივ (115).*** ნუ გსურის ხილვად ანგელოზთა ანუ ძალ-
თა ანუ ქრისტესა გრძნობადად,¹¹ რამათა არა სრულიად უცნობო
იქმნე,¹² მგლისაჲ მწყემსისა წილ შემწყნარებელი, და მტერთა
შენთა ეშმაკთა თაყუანისმცემელი.

* რიბ. მსგავს არს მონაზონი ანგელოზისა ლოცვასა შინა ჭეშმარიტსა,
რამეთუ მსურინ ხილვად პირსა მამისა ზეცათაჲსა 59rH.

** რიგ. ნუ გუღი-გითქუამს ყოვლადვე შეწყნარებად (შეწნარებად H) მს-
გავსებაჲ რაჲსამე, ანუ სახეობაჲ გინა მიფერებაჲ ჟამსა ლოცვისასა 59rH.

*** რიდ. ნუ გწადის ხილვაჲ ანგელოზთაჲ და ნუცა ძალთაჲ და ნუცა
ქრისტესი საგრძნობელითა, რამათა არა სრულიად განხუდე გონებისაგან შენისა,
ვინაჲცა მგელი არს ნაცვალად მწყემსისა შეიწყნარო იგი და თაყუანის-სცე
(თქნის-ცე H) მტერთა შენთა ეშმაკთა 59rH.

1 ზედა-დაადგეს — ἐπάσθησαν. 2 შუამავალობითა A. შუა შემოიგდეს
მათსა H (ეს ვარიანტი უფრო ზუსტად ასახავს დედანს: ἐμῆσθαι αὐτὸν).
3 მოგზაურობდეს A, ვიდოდეს H. 4 უაღრმსი H. 5 განშორებად A. განყებად
H (გადაშვრის შეცდომაჲ; უნდა იყოს: „განყენებად“). 6 ქსისა A. 7 სწორ A,
მსგავს H. 8 სწორ ანგელოზთა — ἱσάγγελος. 9 „მოსურნე ხილვად მამისა
მისისა ზეცათა-შინაჲსასა“ ბერძნულში მომდევნო თავსაა მიკუთვნებული, და
შინაარსის მიხედვით ასე უფრო ლოგიკურია. 10 „ანუ ფერსა“ (A) ბერძნულში
არაა. H-ში: „ვინა მიფერებაჲ“. 11 გრძნობადად — αἰσθητῶς. H-ში: „საგრძნო-
ბელითა“. 12 უცნობო იქმნე A > განხუდე გონებისაგან H.

(1) რომ. 8,38-39.

რიზ (116).* დასაბამ გონებატომილებისა არს ცუდადმ-
ზუაობრობაა,¹ რომლისა მიერ აღძრული გონებაა სახითა რაათ-
მე და ხატითა გამოწერად ღმრთისა მეცადინობს.

რიზ (117). მე ჩემი ეთქუა, რამეთუ ესე ჭაბუკთა²ცა ვარქუ-
ვე: ნეტარ არს გონებაა, რომელმან ჟამსა ლოცვისასა სრულიადი
უსახოებაა² მოიგო.

რით (118).** ნეტარ³ არს გონებაა, რომელი განუზნევე-
ლად⁴ მლოცველობითა მარადის უმრავლესსა სურვილსა⁵ მი-
იღებს ღმრთისა მიმართ.

რკ (119).*** ნეტარ⁶ არს გონებაა, რომელი ჟამსა
ლოცვისასა უნივთო და უმონაგებო იქმნეს.⁷

რკა (120).**** ნეტარ⁸ არს გონებაა, რომელსა ჟამსა

* რიე. დასაბამი წარმწყმედელი (წარწყმედელი H) გონებისაა არს ცუდი
დიდება, და მისგან ოდეს აღძრას გონებაა უცნებად, რომელი მიმსგავსებითა
რაათამე გამოიცადოს და გამოიხატებდეს ღმერთსა თუალთა წინაშე თჳსა
59vH.

** რიზ. ტკბილ არს იგი გონებაა, რომელი მიმოუტაცებელად ილოცვიდეს,
და სიყვარულსა მრავალსა მოიპოვებს წინაშე ღმრთისა 59vH.

*** რიზ. ტკბილ არს იგი გონებაა, რომელი ჟამსა ლოცვისასა განხრწნად-
თა მიმართ არა განზნეულ იყოს და არცა მომპოვნებელ მონაგებისა და არცა
განმცხრომელ 59vH.

**** რით. ტკბილ არს იგი გონებაა, რომელმან ჟამსა ლოცვისასა მოიპოვოს
გრძნობითა სრულითა 59vH.

1 'ცუდადმზუაობრობაა' (κευδιον(α) H-ში კალკითაა გადატანილი: 'ცუ-
დი დიდებაა'. 2 δμορφ(α. 3 'ნეტარს' (μακάριος) H-ში ენაცვლება
„ტკბილ“, რაც კონტექსტზე კარგადაა მორგებული. 4 აქ H-ში გვაქვს იმავე
მნიშვნელობის სხვა სიტყვა: „მიმოუტაცებელად“. 5 'სურვილი' ბერძ. πρῆξις-
ის შესატყვისია. 'სურვილისა' და 'მისწრაფების' გარდა იგი 'სიყვარულსაც'
ნიშნავს, და ამ მნიშვნელობითაა გადატანილი H თარგმანში. 6 'ნეტარს' (μα-
κάριος) H-ში აქაც ენაცვლება „ტკბილ“. 7 'უნივთო' (ἀ-σῆτος) და 'უმონა-
გებო' (ἀκτῆρος) მატერიალური ფასეულობების უგულებელმყოფელს (არა-
მოსურნეს) ნიშნავს. H-ში ეს აზრი უფრო გაერცობილად და მისაწვდომად
გადმოცემული, და მლოცველის გონების დახასიათებას ერთვის: „და არცა გან-
მცხრომელ“ (ე. ი. მხიარულებისა და მოღსენისაგან განშორებული). 8 'ნეტა-

ლოცვისასა სრულიად უგრძნობელობაჲ¹ მოუგეის.

რკბ (121).* ნეტარ არს მონაზონი, რომელსა მარადის ნარჩევ² ყოველთა შეურაცხოს³ თავი თჳსი.

რკგ (123).** ნეტარ არს მონაზონი, რომელსა ყოველნი კაცნი ვითარცა ღმერთი შეურაცხიან შემდგომად ღმრთისა.

რკდ (122).*** ნეტარ არს მონაზონი, რომელი ყოველთა ცხორებასა და წარმართებასა⁴ ყოვლითა სიხარულითა წადიერებით ხედავს, ვითარცა თჳსსა.

რკე (124).**** მონაზონ არს, რომელი ყოველთაგან განშორებულ⁵ და ყოველთა თანა შეერთებულ⁶ იყოს.

რს' (μακρῖνος) H-ში, წინა ორი მუხლის მსგავსად, ენაცვლება „ტკილ“.

* რკ. ნეტარ არს იგი მონაზონი, რომელმან შეურაცხ-ყოს თავი თჳსი უღარმს ყოველთა კაცთა მ(არადი)ს 59vH.

** „რკა. ნეტარ არს იგი მონაზონი, რომელმან ყოველი კაცი ვითარცა ღმერთი შეურაცხოს შემდგომად ღმრთისა ჰგონებდეს“ 59vH (რკგ და რკდ თავები ბერძნულში ურთიერთშენაცვლებულია. A და H-ის მიმდევრობა კი ერთმანეთს ემთხვევა.).

*** რკბ. ნეტარ არს იგი მონაზონი, რომელსა ცხორებაჲ ყოვლისა კაცისაჲ და წარდგინებაჲ ვითარცა თავისა თჳსისაჲ ყოვლითა სიხარულითა და გე-მოენებითა ახედვიდეს 59vH.

**** რკდ. მონაზონი იგი არს, რომელი ყოველთა კაცთაგან კიდე-იყოს, და ყოველთა კაცთა აღრეულ 60rH.

1 'უგრძნობელობის' (ἀναισθησία) ნაცვლად H-ში გვხვდება მოულოდნელი შესიტყვება — „გრძნობითა სრულითა“, რაც კონტექსტსაც აცდენილია სინტაქსურად. 2 ნარჩევი (= დასაწუნი, უარესი, მდარე) A. ასეთივე შინაარსისა H-ის ვარიანტი: „უღარმსი“. ბერძნულში კი გვაქვს: τὸ περιψύμα ('ჭუჭყი') (შდრ. 1 კორ. 4,13). 3 შეურაცხ-ყოს H (ეს, ვფიქრობთ, გადამწერის შეცდომა; უნდა ყოფილიყო: „შურაცხოს“). 4 აქ A-ში მართებულადაა შერჩეული ἢ πρὸς κτλ-ის მეორე (გადატანითი) მნიშვნელობა („წარმართებაჲ“, წარმატება, კეთილსასურველად წარმართვა ცხოვრებისა), H-ში კი თარგმნილია ძირითადი მნიშვნელობით — „წარდგინებაჲ“ (= წინ დაყენება, წინ წაწევა), რაც ბუნდოვანებას იწვევს. ასეთი არჩევანი, შესაძლოა, შუალედური თარგმანის ვითარებას ასახავდეს. 5 H-ში „განშორების“ ნაცვლად სინონიმური „კიდე-ყოფა“ წერია. 6 H-ში „შეერთების“ ნაცვლად „აღრევა“.

რკვ (125).* მონაზონ არს, რომელსა ერთი თავი თჳსი ყოველთა თანად შეერაცხოს, მარადის თითოეულისა შორის ხელვად საგონებლობითა თავისა თჳსისაჲთა მოუკლებელად.¹

რკზ (126).** ესე ილოცავს, რომელი მარადის პირველსა მოგონებას² თჳსსა ნაყოფად მართუმიდეს ღმერთსა.³

რკმ (127).*** ყოველი ტყუეილი და ყოველი ფიცი დაჲენენ შენგან,⁴ უკუეთუ ვითარცა მონაზონსა გსურის ლოცვად, ხოლო ესე (283) თუ არა, ცუდად აზმნობ**** უთჳსოსა⁵ შენგან.

რკთ (128).***** უკუეთუ სულითა ლოცვად გნებავს, ნუცა ერთსა ვის სძულობ, და არა გაქუნდეს ღრუბელი,⁶ წინამაბნელობელი⁷ შენი ჟამსა შინა ლოცვისასა.

* რკვ. მონაზონი იგი არს, რომელი მარტოდ არს და ყოველთა კაცთა თანა შეირაცხავს თავსა თჳსსა. (თჳსა H) ამისთჳს ყოველსა კაცსა დაუკლებელად ჰგონებნ, რამთა იხილვიდეს თავსა თჳსსა (თჳსა H) 59vH.

** რკვ. ესე ვითარი, რომელი ილოცვიდეს, მსგავს არს მისა, რომელი ყოველსა ჟამსა შესწირავს ნაყოფთა მისთა ღმრთისა ყოველთა გულისსიტყუათა თჳსთა პირველთა 60rH.

*** რკვ. ყოვლისაგან ტყუეილისა და ფიცისა განეშორე, ვითარცა მონაზონი, და ოდეს გული გითქუმიდეს ლოცვისათჳს, უკუეთუ (ოკ¹თუ H) არა, ცუდად მიემსგავსები, რომელი არა შეჰგავს 60rH.

**** ზმნას // ზმნობას ბერძნულში შეესაბამება σχηματίζω (აზმნობ – σχηματίζεις), რაც ნიშნავს ‘ფორმის მიცემას’, ‘შემკობას’, ‘ფესტების მოშველიებას’, ‘გრძნობების გამოხატვას ფესტებით’, ‘გადმოცემას’, ‘სახის შექმნას’, ‘წარმოსახვას’, ‘თავის მოჩვენებას’ და სხვ. ამ კონტექსტისათვის შესაფერისია ეს ბოლო მნიშვნელობა (‘თავის მოჩვენება’). H-შია: „მიემსგავსები“.

***** რკზ. უკუეთუ სულითა გნებავს ლოცვად, ნუ მოიძულე კაცსა, და არა მოიწიოს შენ ზედა მრისხანებაჲ, დამაბნელებელი ჟამსა ლოცვისასა 60rH.

1 H-ში მცირედ გავრცობილადაა ეს აზრი გადმოცემული. 2 პირველი მოგონება – ἡ πρῶτος ἰδέα. H-ში: „გულისსიტყუად პირველი“. 3 ღ¹ ა. 4 დაჲენენ შენგან A. განეშორე H. 5 უთჳსო – ἀποκλίνει (არა-თვისი, უცხო, შეუფერებელი). H-შიც იგივე აზრია, უკეთესი სტილით გადმოცემული: „რომელი არა შეჰგავს“. 6 ბერძნულშიც „ღრუბელი“ წერია: νέφος, εἰς τὸν. H-ში კი გახსნილია ეს სახისმეტყველება: „ღრუბლის“ ნაცვლად – „მრისხანება“. 7 დამაბნელებელი H. ἀντισκοτίν (ἀντισκοτέα – დაბნელება).

რლ (129).* არწმუნე¹ ღმერთსა საკმარი ჯორცთა შენ-
თაჲ,² და ცხად იყო სულისაჲცა მარწმუნებელაჲ მისსა.

რლა (130).** მიემთხო³ თუ აღთქმათა, ჰმეუფებდე.
ვინაჲცა ანუ [ა]რა ამათდა მიმართ ხედვითა მარადის წადიერად
თავს-იღვაჲ⁴ აქამ ესე სიგლახაკე?

ლბ (131).*** ნუ იჯმნი⁵ სიგლახაკისა⁶ და ჭირისაგან,
რამეთუ დაუბძიმებელისა⁷ ლოცვისა ნით⁸ არიან ესენი.

რლგ (132). მოგიმძევლები⁹ შენ ჯორციელნი სათნოე-
ბანი სულიერთა მიმართ,¹⁰ და სულიერნი – ჯორციელთა მიმა-
რთ,¹¹ და ესენი – არსებითისა და უნიეთოჲსა მეცნიერებისა
მიმართ.

რლდ (133).**** განიცადე მლოცველმან გულისსიტყუათა-
თჳს, უკუეთუ ადვილად აღგისუბუქდენ, თუ ვინაჲ იქმნა ესე,

* რკმ. უკუეთუ (ოქ¹თუ H) გირწმუნებიეს უფლისა საკმარი ჯორცთაჲ
საცნაური, და სულიერსა ზედაცა სარწმუნო ყაჲ იგი 60rH.

** რკთ. უკუეთუ შენ ღირს იქმნე აღთქმათა და ეუფლო-ცა მათ და მიე-
რითგან მაია მიმართ მიიელტოდე მარადის სიხარულით, მოითმინე სიგლახა-
კეჲ დამთრგუნველი 60rH.

*** რლ. ნუ დაუტეობ სიგლახაკესა (სიგლახესა H) და ჭირთა, რამეთუ
იგინი არიან აბჯარი ლოცვისა მიუდრეკელისაჲ 60rH.

**** რლბ. გულისსმა-ყავ, ოდეს წინა-აღუდგებოდი-ღა გულისსიტყუათა,
თუ ილოცვიდე, უკუეთუ მსწრაფელ დასცხრენ, ვინაჲ იყო ესე; ნუუკუე შეტ-
ყუვილება იყოს, და სცთე და განმცემელ იქმნე (ექმნე H) თავისა თჳსისაჲ 60r-
vH.

1 რწმუნება – ἑμπιστεῖν (მინდობა, მიბარება); არწმუნე – ἑμπιστευ-
σιον. H-ში: გირწმუნებიეს (= მიგობარება). 2 აქ H-ში ემატება „საცნაური“.
ვერ ვიტყვი, რა იგულისხმება. 3 მიემთხო A, ღირს იქმნე H. 4 თავს-იღავა
A. 5 Μη παραισῶν. H-ში: „ნუ დაუტეობ“. 6 სიგლახესა H. 7 ἀβάρης
(„არა-მძიმე“). H-ში: „მიუდრეკელისაჲ“. 8 ἄλλο ἢ. ამის ნაცვლად H-შია:
„აბჯარი“. 9 მოგიმძევლებდ A. 10 πρὸς τὰς ψυχὰς აქ მოსალოდნელი
იყო „სამშენებლისათა მიმართ“. 11 ბერძნულში – καὶ αἱ ψυχὰς πρὸς τὰς
πνεύματα (და სამშენებლისანი – სულიერთა მიმართ).

ნუსადა მალული¹ შეგემთხვოს, და შეცთომილმან მიუზლო² თავიცა თესი.

რლე (134).* არნ ოდესმე, რომელ ეშმაკთა მოგაგონიან³ გულისსიტყუანი, და კუალად მათვე აღგძრნიან⁴ ლოცვად გულის-სიტყუათა მათთჳს, ანუ სიტყჳსგებად⁵ მათდა, და ნებსით მიგრდიან,⁶ რამთა შეცთუნებულ იქმნე თავისა თჳსისათჳს, ვითარმედ გიწყიეს ძლევად გულისსიტყუათა და შეშინებად⁷ ეშმაკთა.

რლე (135).** ილოცვიდე თუ [წინააღდგომად]⁸ ვნებისათჳს ანუ ეშმაკისა, მაშფოთებელისა შენისა, მოიქსენე მეტყუელი-საჲ მის: „ვდევენე მტერნი ჩემნი და ვეწიო მათ, და არა მოვაქციო, ვიდრემდის მოაკლდენ; ვაჭიროვო მათ და ვერ უძლონ დადგომად; დაეცნენ ქუეშე⁹ ფერკთა ჩემთა“, (1) და შემდგომი. ესე რაჲ ჟამიერად სთქუა, სიმდაბლითა შეიჭურე თავი თჳსი წინააღმდგომისა ზედა.

* რლე. ოდეს შთაგდონ შენ ზორის ეშმაკთა გულისსიტყუანი, და კუალად გასწრაფებდენ, რამთამცა ილოცე მათთჳს, და წინა-აღუდეგ (წინა-აღუგედ H) მათ, და ნეფსით თჳსით წარვლენ იგინი, რამთამცა გაცთუნეს და ჰგონებდი-მცა გულსა შინა თჳსსა, (თჳსა H) ვითარმედ გიწყიეს ძლევად გულისსიტყუათა და შინებად ეშმაკთა 60vH.

** რლე. უკუეთუ ილოცვიდე წინააღდგომად ვნებისა გინათუ ეშმაკისა, მაურევბელისა შენდა, მოიქსენებდ მას, რომელი უთქუამს: „ვდევენე მტერნი ჩემნი და ვეწიო მათ, და არა მოვაქციო მათგან, ვიდრე არა მოვასრულნე იგინი, ვაჭიროვო მათ, და ვერ უძლონ დადგომად; დაეცნენ იგინი ქუეშე ფერკთა ჩემთა“ და შემდგომი ამისი. და მათ ეტყჳ ჟამსა შინა მათსა და სიმდაბლითა გონებისაჲთა შეიჭურე წინაშე მტერთა 60vH.

1 ἔγκραμμα. H-შია „შეტყუეილებაჲ“ (= სატყუარა, შემატყუენელი ზრი-კი). 2 ბერძნულშია: δπινδης (δπινδ[ι]σ[α]μ-ის მნიშვნელობებია: გადაცემა, მიკუთვნება, გაცემა; აქ: სანაცვლოდ მიცემა). H-ში: „განმცემელ ექმნე“ (უნდა იყოს: „იქმნე“). 3 H-შია: „შთაგდონ შენ ზორის“, რასაც ეთანხმება ბერძნული დედანი: ὑποβδλυσσι σοι. 4 გასწრაფებდენ H. 5 წინა-აღუგედ H (კალმის ლაფსუსია. უნდა იყოს: „წინა-აღუდეგ“). 6 წარვლენ H. 7 შინებად H. 8 ეს სიტყვა A-ში არ არის. ჩავსვით H-დან, შინაარსობრივი საჭიროების გამო. 9 ქუეშე A.

(1) ფს. 17,38-39.

რლზ (136).* ნუ ჰკონებ მოგებასა სათნოებისასა, უკუეთუ არა პირველად ვიდრე სისხლთამდე წინა-განწყობილ იყო¹ მისთვის, რამეთუ ჯერ-არს სიკუდილმდე წინაგანწყობა² ცოდვისა მიმართ, მოღუაწებით და უბრალოდ, საღმრთოესაებრ მოციქულისა.

რლზ (137).** უკუეთუ ვისმე არგო, ივნო სხვსაგან, რამთა ვითარცა მიმძლავრებულმან სთქუა [რამემ] ანუ ჰქმნა უჯეროა,³ და განაბნო ბოროტად, რამ-იგი კეთილად შეგეკრიბა, რამეთუ ესე ჩუეულება⁴ არს ბოროტთა ეშმაკთაჲ. ვინამცა გონიერებით ეკრძალებოდე.

რლთ (138).*** მარადის მოელოდე სამძიმარსა ზედა-მოსლვასა ეშმაკათასა, მზრუნველი, თუ ვითარ განერე⁵ მათისა მონებისაგან.

რმ (139).**** ღამე თავთა თვსთა მიერ შფოთებად⁶ სულიერსა მოძღუარსა გამოითხოვენ⁷ ყოვლადბოროტნი ეშმაკნი.

* რლე. ნუ ჰკონებ, ვითარმედ მოგიპოვებეს სათნოებაჲ, უკუეთუ პირველად არა გვენოს მისთვის ვიდრე სისხლადმდე, რამეთუ ჯერ-არს, რამთა წინა-აღუდგე ცოდვასა სიკუდილმდე და ღუაწლითა უბრალოდ, ვითარცა თქუა მოციქულმან საღმრთომან 60vH.

** რლე. უკუეთუ შენ არგო კაცსა, ხოლო სხვსაგან ივნო, და ეკრძალე მაშინ ზრასვასა გინათუ ჰყო ნუ-რამ საქმე უშუერი ვნებისა მისთვის, და განაბნო ბოროტად, რომელი კეთილად შეგეკრიბა სარგებელისაგან პირველისა, რამეთუ ესე არს დიდი სიხარული ეშმაკთაჲ, ხოლო ბრძენმან დაიმარხის ესე და ეკრძალებინ ამას 60v-61rH.

*** რლზ. მოელოდე მარადის ეშმაკთაგან ღუაწლსა საშინელსა და ზრუნველ განშორებად მონებისა მათისაგან 61rH.

**** ღამს გამოითხოვნიან შეგინებად მოძღუარნი სულიერნი ეშმაკთა უკეთურთა, ხოლო დღისი კაცთა მიერ განსაცდელთამთა ფიცხელთა და კდმათამთა შეამთხუევს 61rH.

1 H-ში „წინა-განწყობილ იყო“-ს ნაცვალადა: „გვენოს“. 2 H-ში: „რამთა წინა-აღუდგე“. 3 H-ში ამის ნაცვალადა „უშუერი“. 4 ჩუმულება A. ბერძნულში: σκιοιρς (მიზანი). H-ში – „დიდი სიხარული“. 5 ‘განრომის’ ნაცვლად H-შია ‘განშორება’. 6 H-შია: ‘შეგინებად’. 7 გამოითხოვენ A.

ხოლო დღისი კაცთა-მიერთთ განცდითა და ჭირთა და ცილ-ისწამებათა მიერ ზედა-დაესხმიან მას.

რმა (140).* ნუ იჯმნი¹ მმურკ(284)ნვალთაგან,² რამეთუ დაღათუ სცემენ მთრგუნველნი, და განჰსხირპვენ³ მკასრველნი,⁴ არამედ ამათ მიერ უბრწყინვალეს იქმნების სამოსელი შენი.

რმბ (141). ვიდრემდის არა გეჯმნას⁵ ენებათაგან, და გონე-ბაჲ შენი წინა-ალუღებოდის სათნოებასა და ჭეშმარიტებასა, ვერ ჰპოო წიაღთა შინა შენთა სულნელი საკუმეველი.

რმგ (142).** ლოცვად ჰსურის⁶ მას, რომელი [ა]ქათაგან⁷ განსრულ⁸ იყოს, და მარადის⁹ აქუნდეს მოქალაქობაჲ ზეცათა შინა,¹⁰ არა ლიტონითა სიტყუთა წულილად,¹¹ არამედ საქმითა¹² ანგელოზებრივითა და მეცნიერებითა უსაღმრთოესითა.¹³

* რლთ. ნუ განეყნები მრცხელთაგან, დაღაცათუ სცემედ და შეჰკეცენ და მიჰზიდვენ და მიმოთრევენ, არამედ ამისთვისცა განასპეტაკებენ სამოსელსა შესა ნრH.

** რმა. შეჰგავს ლოცვად, რომელი განშორებულ იყოს ყოვლისაგან, რამცა არს ამას სოფელსა შინა, და მოუპოვებეს საყოფელი ზეცისაჲ ყოველსა ჟამსა, არა ხოლო სიტყუთა ოდენ ლიტონითა, არამედ საქმითაცა ანგელოზებრივითა და მეცნიერებითა საღმრთოთა ნრH.

1 Μη παραιτοῦ. H-ში: „ნუ განეყნები“. ‘განეყნება’ და ‘ჯმნა’ სინონი-მება, და ორივე მათგანი გამოიჯნას, ვინმესაგან ჩამოცილებას, მასზე უარის თქმას ნიშნავს. 2 მმურკნვალნი — κναιφένς (მთელავი). H-ში: „მრცხელთა-გან“. 3 განსხირპვა — τεῖνω (გაჭიმვა, გადაფენა?). 4 ჭა(ნ)თსი (მეჩენი), ჭა(ნ)ა-დან (ჩეჩვა [მატყლისა]). 5 ἀπετάζω. 6 H-ში ამის ნაცვლად წერია: „შეჰგავს“ (შეჰყურის). 7 ἐσθένδε — აქედან. 8 H-ში: „განშორებულ“. 9 მარადის > ყოველსა ჟამსა H. 10 მოუპოვებეს საყოფელი ზეცისაჲ H. 11 „წულილად“ (ψιλῆ) H-ში გამოტოვებულია. 12 საქმითაცა H. 13 საღმრთო-თა H. ბერძნული ვერსია იწყება კითხვით: Πρὸς ἐξάσθαι ποθεῖς; (გსურის ლოცვად?). და იქვე მოსდევს პასუხი: μεταστὰς τὴν ἐσθένδε, τὸ πᾶν-τεσμα ἔχει ἐν οὐρανῷ διὰ παντὸς (გალი აქედან [იგულისხმება: ამსოფ-ლიურობიდან], მუდამ ზეციური მოქალაქობა გქონდეს). ამის შემდეგ ქართული თარგმანი ზედმიწევნით მოსდევს ბერძნულს (შდრ.: οὐ λόγος ἀπ-λῆς ψιλῆ, ἀλλὰ πρᾶξι ἀγγελικῇ καὶ γνῶσει θειοτέρῃ). თავის დასაწყისის გალაკეთების შედეგად, როგორც ვხედავთ, ქართულ თარგმანში ბოლო ფრაზა უფრო გამართულად გადაება წინა ნაწილს.

რმდ (143).* უკუეთუ ძყრისმოქმედი¹ ოდენ იქსენებ მსაჯულისასა, თუ რაბამ საშინელ და თუალუხუავ არს, არღა-სადმე² გისწავიეს მონებაჲ უფლისაჲ შიშით და სიხარული მისსა ძრწოლით.³ ვინაჲცა უწყოდე, ვითარმედ თუთ სულიერსა ღზინსა⁴ და განსუენებასა⁵ შინა უფროჲს გიქმს კრძალულებით⁶ და შიშით მსახურებაჲ მისი.

რმე (144). მეცნიერი კაცი იგი არს, რომელი პირველ სრულიადისა შენანებისა არა განყენებულ იყოს მწუხარებით ქსენებისაგან თჳსთა ცოდვათაჲსა, და ცეცხლსა შინა საუკუნესა სამართლისა პატიჲის მიკლისაგან მათისა.

რმვ (145). რომელი ცოდვათა და განმარისხებელობათა მიერ შეპყრობილ იყოს და ურცხვნოებით იკადრებდეს გამოკულეჲად უსადმრთოესთა საქმეთაგანსა რასმე ცნობად მისსა, ანუ უნივთოსა ლოცვასა შესლვად, ამან მიიღენ მოციქულისა-მიერი განკანონებაჲ, ვითარმედ: არა უზღვევრ არს მისსა სიშიშულითა⁷ და უბურველითა თავითა ლოცვად, რამეთუ „უქმსო, — იტყჳს, — ესევეითარსა მას სულსა, თავსა ზედა ჭონებად კელმწიფებისა, ზედამდგომელთა მათ ანგელოზთათჳს, მორცხუეობითა⁸ და შესაბამითა სიმდაბლითა გარე-მოზღარდნილსა.

რმზ (146). ვითარ-იგი ძმაითიანსა⁹ არაჲ არგის მჭირსე-

* რმბ. უკუეთუ ოდეს გუეჲულ და კდეჲულ იყო, მოიქსენებდ მსაჯულსა ოდენ, ვითარმედ საშინელ არს იგი და თუალუხუავ, არა უწყია ვიდრე მოაქამდე მონებად უფლისა შიშით და გაღობად მისა ძწოლით, გარნა ისწავე, ვითარმედ შეჰგავს დაწყნარებულად, სულიერად და ფსალმუნებაჲ და უფროჲს სიწმიდესა თანა მორცხუედ გიღირს მსახურებაჲ 61RH.

1 ბერძნულშია: δισπαρυγών („საქმეში ხელმოცარული“. იგულისხმება კეთილი საქმეების უქონელი), რაც ქართულ თარგმანში უფრო მძიმედ — ბოროტი საქმეების მოქმედადაა წარმოდგენილი, კონტექსტის საჭიროებისამებრ. H ვარიანტი კი („გუეჲულ და კდეჲულ“), პირიქით, უფრო ნაკლებად შეეფერება კონტექსტს. 2 არღა-სადმე — οὐδέποτε (თურმე ჯერ არ). 3 ძწოლით H. 4 ძვესიჲ. 5 განსუენებასა A. ბერძნულშია — ἐξήχθη (ღზინი, ნადიმი). 6 გიქმს კრძალულებით > მორცხუედ გიღირს H. 7 სიშულითა A. 8 მორცხუეობითა A. 9 ბერძნულშია: „ბრძანსა“ ან „თვალმტკივნასა“ (ὀφθαλμίνευτα).

ობამან შუადღისამან და მძაფრ მიხედვამან მზისა მცხინვარებისამან დაუბურველად და მკურნელ განცდისა მიერ, ეგრეთვე არცა ვნებულსა და არაწმიდასა გონებასა ყოვლადვე არაფ არგოს საშინელმან და ზეშთაბუნებისა ლოცვისა გამოსახვამან სულითა და ჭეშმარიტებითა, არამედ წინაუკუმო, უფრომსლა განრისხებად თვისსა აღსძრავს ღმერთსა.

რმმ (147). უკუეთუ ძლუნითა საკურთხეველად მოსრული არა შეიწყნარა უმოქენომან და თუალუხუავმან მსაჯულმან, ვიდრე დაგებადმდე მისსა მიმართ, მოყუსისა მისდა მიმართ შეწუხებულისა. განიცადე თუ რაბამი კრძალულება და განრჩევა და საკმარ არს, რაათა კეთილმისათუალველ ვიქმნეთ ღმრთისა მორთუმელნი (285) ესე საკუმეველისანი საცნაურად მიმართ საკურთხეველად.

რმთ (148). ნუ ხარ¹ ნივთის-მოხარულ,* ნუცა დიდების-მოხარულ, [თუ] არა არღარა ბეჭთა შენთა, არამედ პირსა შენსა გცემენ ცოდვილნი, და ხარ მოსაცხრომელ მათდა, ჟამსა ლოცვისასა მიმოდახიდული და მონადირებული მათგან გულისსიტყუათაგან მიმომრდომთა.

რნ (149).** ლოცვამან ლოცვისა მეძიებელმან ლოცვაა პოოს, რამეთუ ლოცვაა სიკშოსა² უფრომს, ვიდრე სხუას³ რას

* ნივთის-მოხარულ (კომპოზიტის ნაწილები ქვედა შესაკრავითაა შეერთებული). ვფიქრობთ, 'ნივთისმოხარული' ნივთიერი ქონებით მოხარულს უნდა ნიშნავდეს, ხოლო 'დიდების-მოხარული' (διεξοχαρής) — ამსოფლიური დიდებით მოხარულს. ასეთი მნიშვნელობა საესებით შეეფერება კონტექსტს. ბერძნულში კი 'ნივთისმოხარულის' ნაცვლად გვაქვს 'სიტყვის-მოხარული' (λογιοχαρής — სიტყვით გახარებული?), რაც კონტექსტის შინაარსთან ვერ დაგვიკავშირებია. ეს შესაბამისა გვიჩენს ეჭვს, რომ ჩვენ ხელთ არსებული ბერძნული გამოცემა არაზუსტ ზელნაწერს უნდა ემყარებოდეს.

** [რმმ]. ლოცვაა, რომელი ეძიებს ლოცვას, პპოებს ლოცვასა, და ლოცვაა ლოცვასა შეუდგს უფრომს მისა, და უკუეთუ სხუსა საქმისათჳს იყოს, მას შინა შეჰგავს მოპონება და ყოველსა ჟამსა 61VH.

1 ხარ + ნივთის A. 2 „სიკშოს“ შესატყვისად ბერძნულშია ἡ πρῶσιχρ („ყურადღება“).

შეუთქს, რომლისა მიმართ სასწრაფო იყავნ მარადის.

რნა (150).* ვითარცა ყოველთა საგრძნობელთა¹ სახედ-ველი უადრეს² არს, ეგრეთვე ყოველთა სათნოებათა ლოცვაჲ უზენაეს³ არს.

რნბ (151).** ლოცვისა ქება⁴ არა ლიტონად რაოდენობაჲ⁵ არს, არამედ რაბამობაჲ,⁶ და ამას ცხად ჰყოფენ⁷ ტაძრად აღსრულნი. (1) და კუალად: „თქვენ რაჟამს ილოცვიდეთ, ნუ მრავალ-ჰმზრახვალთ“,⁸ (2) და სხუანი ესევეთარნი.

რნგ (152).*** ვიდრემდის კორცთა ზრუნვასა შემსჭუა-ლულ ხარ, და გონებაჲ შენი მემღერთა შეებათა⁹ შეუდგს,¹⁰ არ-ლა¹¹ გიხილავს ადგილი¹² ლოცვისაჲ, არამედ ჯერეთ შორს არს

* [რმთ]. ვითარცა-იგი ყოველთა საგრძნობელთა სახედველნი უფროჲს არიან, ეგრეთვე ყოველთა სათნოებათა ლოცვაჲ უფროჲს არს 61vH.

** რნ. ქებულებაჲ ლოცვისაჲ არათუ განიზომების წრეულად, არამედ განწესებულებანი არიან და ამის გამო საცნაურ არს იგი, რომელნი აღვიდეს ტაძრად. და კუალად თქვენცა ოდეს ილოცვიდეთ, ნუ იყოფით მრავლის-მეტყუელ (მრ ელს მტყუელ H) ვითარცა იგი 61vH.

*** რნა. ვიდრემდის ზრუნვასადავე იყო პირუტყულსა შინა კორცთა (კორთა H) შენთასა და გონებაჲ შენი სიხარულით ზრუნვიდეს სიკჷმომასათჷს, ჯერეთ ვერ გიხილავს ადგილი ლოცვისაჲ მოაქამდე და ჯერეთ შ(ორს)ს არს იგი შენგან გზაჲ ესე ტკბილი, ხოლო რაჟამს მდგომარე იყო ლოცვასა შინა შენსა, და უზეშთაჲს იყო ყოვლისა სიხარულისაგან სხჷსა, მაშინ ჭეშმარიტად მოგიპოვებეს ლოცვაჲ ქრისტე იესუჲს მიერ, უფლისა ჩუენისა, რამეთუ მისი არს ღიდებაჲ და მადლობაჲ აწ და მარადის და უკუნიითი-უკუნისამდე, ამენ 61vH. იქვე ერთვის მინაწერი: „შემინდვეთ; ესე რნა თავისაგან მცირელი დაწვერე 61vH.

1 საგრძნობელი – ომთოც. H-შიც ‘საგრძნობელი’ გვაქვს, რაც ადასტურებს, რომ ეს ტერმინი ეფერებადჲ კარგა ხნით ადრე იხმარებოდა. 2 უფროჲს H. 3 ბერძნულშია μεϊοτέρα (უზენაესი, აღმატებული, „უსაღმართოესი“). შდრ. H: „უფროჲს“. 4 ქებულებაჲ H. 5 რაოდენობაჲ – ἡ ποσότης. 6 რაბამობაჲ – ἡ ποιότης. 7 H-ში ‘ცხადის’ შესატყვისია ‘საცნაური’. 8 ნუ იყოფით მრავლისმეტყუელ H. 9 შეებათა A. 10 მემღერთა შეებასა შეუდგს > სიხარულით ზრუნვიდეს სიკჷმომასაჲს H. 11 არლა (οὐδέπω) A > ჯერეთ ვერ H. 12 ადგილი – τόπος. აქ, ისევე, როგორც 71-ე თავში, τόπος „არაობას“ უნდა ნიშნავდეს. (1) იხ. ლუკა 18,10-14. (2) მათე 6,7.

შენგან ნეტარი¹ გზამ ამისი, (153) რამეთუ რაჟამს ლოცვად დადგომილსა უფროჲს ყოვლისა სხჳსა სიხარულისა გიხაროდის, მაშინღა გიპოვნიეს ჭეშმარიტებით ლოცვამ.*

დაესრულნეს ნილოჲსნი ლოცვისათჳს თავნი რ^ანგ.

* H-ში ერთვის ფრაზა: „ქრისტე იესუმს მიერ, უფლისა ჩუენისა“, რათა შესაძლებელი გამხდარიყო თხზულების დასრულება საეკლესიო საკითხავების დაბოლოებისათვის დამახასიათებელი ჩვეულებრივი დიდებისმეტყველებით: „რამეთუ მისი არს დიდებაჲ და მადლობაჲ აწ და მარადის და უკუნითი-უკუნისამდე, ამენ“. ტექსტის ბოლოში კი მიწერილია ანდერძი: „შემინდვეთ, ესე რწა თაჲისაგან მცირედი დაეწერე“.

¹ ბერძნულშია: ἡ μακαρία (ნეტარება). შდრ. H: „გზამ ესე ტკბილი“.

ევაგრე პონტოელის De Oratione-ს ფრაგმენტები
წმ. ბასილი კესარიელის სახელით წარწერილ
კომპილაციურ თხზულებაში –
„სწავლანი ლოცვისათჳს“

ძველ ქართულ თარგმნით ლიტერატურაში კარგადაა ცნობილი ლოცვისა და სხვა სათნოებათა შესახებ გამოთქმული ერთი „სწავლანი“ – 130 გამონათქვამისაგან შედგენილი კომპილაციური თხზულება, რომელიც, ზედაწარწერილის მიხედვით, წმ. ბასილი კესარიელის თხზულებათაგან გამოუკრებიან უცნობ კომპილატორს, ქართულად კი ეფთვიმე მთაწმიდელს უთარგმნია. თითოეულ გამონათქვამს ამ კომპილაციურ გამონაკრებში წინ უძღვის ავტორის მითითება, სხვადასხვა ფორმით: „თქუა წმიდამან ბასილი“, „თქუა კუალად წმიდამან და ღმერთშემოსილმან ბასილი“, „თქუა მანვე“ და ა. შ. მთელი თხზულება კი დასათაურებულია ასე: „წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა ბასილისნი სწავლანი ლოცვისათჳს და სხუათა თითოსახეთა სათნოებათათჳს საცხორებელად სულისა“.¹

ამ სათაურის მქონე თხზულებას ბიზანტიური ლიტერატურის ისტორია არ იცნობს.² ამიტომაც იგი ფსევდოეპიგრაფიკულად ითვლება, და სამართლიანადაც. თუმცა, როგორც ნ. ქაჯაიას კვ-

1 იხ.: კ. კეკელიძე, უცხო ავტორები ძველ ქართულ ლიტერატურაში. მისსავე კრებულში: ეტიუდები V, თბ., 1957, 18; ნ. ქაჯაია, ბასილი კესარიელის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები, თბ., 67-68; ე. გაბიძაშვილი, ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია 2, ასკეტიკა და მისტიკა, თბ., 2006, 192-193; მისივე: ასკეტურ-მისტიკური ნათარგმნი და ორიგინალური მწერლობა, კრებულში: ეპისკოპოსი სტეფანე (რედ.), ნარკვევები ძველი ქართული სასულიერო მწერლობის ისტორიიდან III, თბ., 2016, 353.

2 M. Geerard, Clavis Patrum Graecorum, vol. II. in: Corpus Christianorum, Brepols - Turnhout, 1974, 2835-2928.

ლევით გამოჩნდა, მისი ზოგიერთი ნაწილი სწორედ წმ. ბასილის თხზულებებიდან ყოფილა გამოკრებული. სახელდობრ, 128-ე მონაკვეთი („თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: რაჟამს გბრძოდის გულისსიტყუაჲ რომლისაჲ ცოდვისა მიმართ...“) აღმოჩნდა ბასილი კესარიელის „ფსალმუნთა თარგმანების“ ეფთვიმესეული თარგმანის 33-ე ფსალმუნის მე-12 მუხლის კომენტარის ფრაგმენტი, 129-ე მონაკვეთი კი („თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: ნეტარ არს, რომელი დღესა მას მართლმსაჯულობისა ღმრთი-სასა...“) – იმავე თხზულების 33-ე ფსალმუნის მე-6 მუხლის კომენტარის ფრაგმენტი.¹ საიდანაა გამოკრებილი კომპილაციის დანარჩენი 128 მონაკვეთი – ამისი გამორკვევა მკვლევარს ვერ მოუხერხდა. მაგრამ გამოთქვა საინტერესო მოსაზრება: ამ თხზულების წყაროებს უნდა ვეძიებდეთ არა მარტო წმ. ბასილის შემოქმედებაში, არამედ მის მიღმაცო: „გადაჭარბებული არ იქნება, თუ ვიტყვით, – წერს იგი, – რომ ეს თხზულება წარმოადგენს ვარიაციებს არა მარტო ბასილურ თემებზე. მათ დასადგენად ვრცელი პატრისტიკული ლიტერატურის გათვალისწინება იქნება საჭირო“.² ქვემოთ დავრწმუნდებით, რომ მკვლევრის ეს ვარაუდი სავსებით მართებული ყოფილა.

„სწავლანი ლოცვისათჳს“ ბასილი კესარიელის თხზულებათა შემცველ რამდენიმე ხელნაწერშია შეტანილი. ძველი და უკეთესი ხელნაწერებია: A-1101 და Jer.14 (ორივე – XI საუკუნისა). დანარჩენი ხელნაწერები გვიანდელია: A-100 (1713 წ.), A-81 (XVIII ს.), A-181 (1816 წ.), A-394 (XVIII ს.), H-2350 (XVIII ს.), S-4616 (XVIII-XIX), A-1512 (1822 წ.), S-376 (1798 წ.), S-3661 (XVIII-XIX სს.) და სხვ.

ზოგიერთ ხელნაწერში „სწავლანის“ ნაწილები აღრიცხული არაა (A-1101, Jer.14, A-81), ზოგან – აღრიცხულია ქართული ანბანის რიცხვებით (A-100, A-181), ზოგან – არაბული ციფრებით (S-376...).

1 ნ. ქაჯაია, ბასილი კესარიელის თხზულებათა... გვ. 67.

2 იქვე, გვ. 68.

მე-18 საუკუნის მეორე ნახევრის ბეჯით მწიგნობარს – გაბრიელ მცირეს (†1802) წმ. ბასილის სახელით წარწერილი ეს თხზულება შეუტანია თავის მიერ შედგენილ კრებულ „სამასეულში“. ამ კრებულის თითოეული ნაწილი 100 მოკლე თავისაგან შედგება. პირველი ასეული შეიცავს წმ. გრიგოლ ღმრთისმეტყველის თხზულებათაგან გამოკრებილი მონაკვეთებს, მეორე – წმ. ბასილი დიდისას, მესამე – წმ. მაქსიმე აღმსარებლისას. წმ. ბასილის სახელით შეტანილი 100 თავი წარმოადგენს ზემოხსენებულ კომპილაციას – „სწავლანი ლოცვისათჳს და სხუათა თითოსახეთა სათნოებათათჳს საცხორებელად სულისა“. გაბრიელს ამ „სწავლათა“ 130 თავი 100-მდე დაუყვანია (ზოგი ნაწილი გაუერთიანებია) და ისე შეუტანია თავის კრებულში. ამ კრებულს მე-19 საუკუნეში დიდი მოწონება დაუმსახურებია, და მრავალგზის გადაუწერიათ.¹

ფსევდო-ბასილის „სწავლანი ლოცვისათჳს“ იყო პირველი ლიტერატურული ძეგლი, რომელიც ჩემი ფილოლოგიური კვლევის თემად ავირჩიე (1980 წ.). ამ თხზულების ტექსტი გადმოვიწერე კიდევ ერთი ხელნაწერიდან (A-81), მაგრამ ამაზე შორს იმჯერად აღარ წავსულვარ. მოგვიანებით გამოვაქვეყნე მხოლოდ ერთი მცირე ფრაგმენტი ამ ტექსტისა (2002 წელს),² და მასზე მუშაობას ალბათ აღარც დაუბრუნდებოდი, ჩემი კვლევის სფეროში რომ არ შემოსულიყო ფსევდო-ნილოს სინელის (ანკვირელის) სწავლანი „ლოცვისათჳს, თავნი რ⁂გ“.³ ამ თხზულების ტექსტის გაცნობამ (2015 წ.) დამარწმუნა, რომ იგი ძალზე

1 ჩვენამდე მოღწეულია მისი რამდენიმე ცალი: A-224, H-1248, S-77, S-127. იხ. კ. ქეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, თბ., 1980, 403; ნ. ქაჯაია, ბასილი კესარიელის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები, გვ. 148.

2 იხ.: წმ. ბასილი დიდი, სწავლანი ლოცვისათჳს, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა ე. კოჭლამაზაშვილმა: ჟურნ. „ლაზარეს აღდგინება“ XVI, 2002 წ., გვ. 3-13.

3 ჩვენამდე მოღწეულია ერთადერთი ხელნაწერით, XIII ს-ით დათარიღებული ასკეტიკური კრებულთ – A-60.

ახლოს იყო წლების წინათ ჩემ მიერ შესწავლილ ფსევდობასილის თხზულებასთან, და მათს ურთიერთშედარებას შევუდექი. აღმოჩნდა, რომ ფსევდობასილის კომპილაციურ ნაშრომში შეტანილი ყოფილა ფსევდო-ნილოსის 153-თავიანი თხზულების საკმაოდ დიდი ნაწილი – 43 თავი, ოღონდ განსხვავებული თარგმანით: ფსევდო-ბასილის „ლოცვისათჳს“ ეფთვიმეს თარგმანია,¹ ფსევდო-ნილოსის „ლოცვისათჳს“ კი – ეფრემ მცირისა.² ავტორი კი არც ბასილი კესარიელია და არც ნილოს ანკვირელი, არამედ ევაგრე პონტოელი.³

ევაგრეს ეს თხზულება ნილოს სინელის სახელით ეფრემამდეც უთარგმნიათ ქართულად (გამოკრებით).⁴ ეფთვიმეს კი თავის თარგმანში იგი წმ. ბასილი კესარიელისთვის მიუკუთვნებია.

შემდგომმა კვლევამ მიჩვენა, რომ ეფთვიმეს გამოკრებითაც უთარგმნია ეს თხზულება, სანამ მის სრულად თარგმნას შეუდეგებოდა. ეფთვიმესეული გამოკრებული ვარიანტი (იქაც მთარგმნელი ბასილი კესარიელს მიაწერს ამ თხზულებას) აღმოჩნდა XI

1 კ. კეკელიძე, უცხო ავტორები ძველ ქართულ ლიტ.-ში. გვ. 18.

2 A-60 ხელნაწერში მთარგმნელი მითითებული არ არის. კ. კეკელიძე გამოიტყუა ამ თხზულებისა და A-60-ში შეტანილი სხვა თხზულებების თარგმანს XII საუკუნეზე (იხ. კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, გვ. 550), ხოლო მთარგმნელად ეფრემ მცირის მიჩნევა არაპირდაპირ მომდინარეობს ედ. ჭელიძის ნაშრომიდან – წმ. დიადოქოს ფოტიკელი, ასკეტური თავები (დაბეჭდა კრებულში: მსოფლიო მართლმადიდებელთა კლესიის შერთებული კალენდარი, თბ., 2001, 385-435). და შემდეგ ჩვენი დაკვირვებითაც დამტკიცდა. ეფრემ მცირის თარგმანის ტექსტი მე გამოვაქვეყნე 2017 წელს. იხ. ე. კოჭლამაზაშვილი, წმ. ნილოს სინელის სახელით წარწერილი სწავლანი ლოცვისათჳს და მისი ძველი ქართული თარგმანი: ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი IX, თბ., 2017, 192-230.

3 I. Hausherr, Le "De Oratione" D'Évagre le Pontique, en Syriaque et en Arabe. იხ. ავრუთე: ბ. უტიე, ფსევდო-ნილოსის ლოცვისათჳს: არაბულიდან ქართულად ძველი ნათარგმნი თავები. კონსტანტინე წერეთელი 80, სათუბლეო კრებული, თბილისი 2003, გვ. 198-200.

4 ტექსტი ჩვენამდე მოღწეულია X საუკუნის ერთადერთი H-622 ხელნაწერით (მთარგმნელის კინაობა უცნობია). იხ. ბ. უტიე, დასახელებული ნაშრომი.

საუკუნის S-1595 კრებულში, აგრეთვე მის ორ გვიანდელ ზუსტ ანალოგში: A-116 და A-57 ხელნაწერებში.¹

მაშასადამე, გამოირკვა, რომ ევგერე პონტოელის „ლოცვისათვის“ ქართულად ოთხჯერ უთარგმნიათ: ორჯერ – ნილოს სინელის სახელით, და ასევე ორჯერ – ბასილი კესარიელის სახელით: პირობითად მათ შეიძლება ვუწოდოთ: ფსევდო-ნილოსი I და II, ფსევდო-ბასილი I და II:

1. ფსევდონილოსი I: „თქმული წმიდისა ნილოსისი ლოცვისათეს“ (48 თავად), როგორც უკვე ვთქვით, X საუკუნის ერთადერთი ხელნაწერითაა ჩვენთვის ცნობილი: H-622, 57r-61v.²

2. ფსევდონილოსი II: „წმიდისა მამისა ჩუენისა ნილოჲსნი ლოცვისათეს, თავნი რნგ (=153)“. თარგმანი ეფრემ მცირისა. ესეც ერთადერთი A-60 ხელნაწერით შემოგვრჩა (გვ. 270-285).

3. ფსევდობასილი I: „თქმული წმიდისა ბასილისი ლოცვისათეს“ (38 პირობით თავად), თარგმანი ეფთვიმე მთაწმიდელისა. ეს ტექსტი სამი ხელნაწერითაა ჩვენთვის ცნობილი: S-1595 (XI ს.), 147r-152v (გვ. 293-304);³ A-116 (XVII ს.), 201r-207r; A-57 (XVII ს.).

4. ფსევდობასილი II: „წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა ბასილისნი სწავლანი ლოცვისათეს და სხუათა თითოსა-

1 იხ. ე. კოჭლამაზაშვილი, ეფთვიმე მთაწმიდელის „რჩევით გამოკრებულნი“: ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი VII, 2014. მისივე: ეტაპობრიობა ეფთვიმე მთაწმიდელის მთარგმნელობით მოღვაწეობაში: იმავე კრებულში (გამოცემის პროცესში).

2. ესაა არასრული ვერსია. 153 თავისაგან აქ მხოლოდ 48 არის წარმოდგენილი: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 79, 80, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 141, 142, [148], [149], [150], 151 ნომრებით. ტექსტს ბოლოში ერთვის მინაწერი: „შეზინდევთ, ესე რწა თავისაგან მცირელი დაწერე“. ძელი სათქმელია, ეს მინაწერი მთარგმნელს გაუთვინის თუ გადაწერს. ამიტომაც ვერ ვიტყვი, მთარგმნელმა თარგმნა გამოკრებით, თუ სრული თარგმანიდან მცირედი გადაწერა კალიგრაფმა.

3 სათაურთან ერთვის გადაწერის ანდერძი: „წმიდანო ღმრთისანო, ლოცვა ყავთ გლახაკისა მოსესთეს“ (S-1595, 147r).

ხეთა სათნოებათათჳს საცხორებელად სულისა“ (130 თავად). ესეც ეფთვიმე მთაწმიდელის მიერაა თარგმნილი. თავისივე პირველი თარგმანი (S-1595, A-116, A-57 ხელნაწერთა ვარიანტი) ეფთვიმეს შეუვსია და გადაუმუშავებია. ამ გადაუმუშავებული ვერსიის შემცველი 11 ხელნაწერი ზემოთ უკვე ჩამოვთვალეთ.

ერთსა და იმავე ტექსტზე ეფთვიმეს ორჯერ რომ უმუშავია, ეს მარტო ფსევდობასილის თხზულებას არ ეხება. მისი მრავალი თარგმანი გამოკრებული და სრული ვარიანტების სახითაა ცნობილი.¹ ეს ფაქტი ერთი შეხედვით უცნაურია, რადგანაც სამონას-

1 ეფთვიმეს ეტაპობრივად უმუშავია, სახელდობრ, „სამოციქულოს განმარტების“ ქართულ თარგმანზე. ჯერ მის „ძელოვან ადგილთა“ კომენტარები უთარგმნია, რისი საჭიროებაც ალბათ უფრო მწვავედ იდგა: იმდროინდელი ქართველი მკითხველის წინაშე, შემდეგ კი, როცა სრული თარგმანისთვის მოიცალა, ზოგიერთი „ძელოვანი ადგილის“ ადრევე ნათარგმნი კომენტარი მექანიკურად ჩართო სრულ თარგმანში, ზოგისაც – რედაქტირებული (სტილურად დახვეწილი და შეესხებული) სახით (იხ.: პავლეს ეპისტოლეთა განმარტება, გამოკრებული იოვანე ოქროპირისა და სხვა წმიდა მამათა თხზულებებიდან, თარგმნილი ეფთვიმე მთაწმიდელის მიერ, გამოსაცემად მოამზადა და გამოკლევას დაურთო ექვთიმე კოჭლამაზაშვილმა, თბ., 2003, 353-379). ეტაპობრივად უმუშავია ეფთვიმეს აგრეთვე იოანე სინელის „კლემაქსის“, წმ. გრიგოლი ღმრთისმეტყველის „ძისათვის“ საკითხავის, აბა დოროთეს „სწავლათა“, მაქსიმე აღმსარებლის კითხვა-მიგებათა, ბასილი კესარიელის და სხვა წმიდა მამების „სწავლათა“ თარგმანებზე [იხ.: ც. ქურციკიძე, ისევ ექვთიმე-ათონელის მთარგმნელობითი მეთოდის შესახებ: „მრავალთაჲ“, VI, 1978, 24-34. ე. კოჭლამაზაშვილი, იოანე სინელის „კლემაქსის“ გამოკრებილი თარგმანი პოსტათონურ „კურთხევათა“ კრებულებში, ჟურნ. „რელიგია“ №1, 2009, 18-29; №2, 2009, 5-15. მისივე: ეფთვიმე მთაწმიდელის „რჩევით გამოკრებულნი“, ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი VII, 2014. მისივე: შუა საუკუნეების „კურთხევათა“ კრებულებში ჩართულ „გამოკრებულ სწავლათა“ წარმომავლობისათვის (იმავე კრებულში)]. ცნობილია, რომ ეფთვიმემ გამოკრებით თარგმნა დიდი ეკლესიის სენაქსარი (გიორგი მთაწმიდელის თქმით – „სენაქსარი საწელიწდომ უმცროსი“), რომელიც გადაუღებელი საჭიროება იყო საეკლესიო ღმრთისმსახურებისათვის. თუ გავითვალისწინებთ სისტემურად გამოვლენილ ეტაპობრიობას ეფთვიმე მთაწმიდელის მთარგმნელობით მოღვაწეობაში, უნდა ვივარუდოთ, რომ იგი სრული სენაქსარის თარგმნასაც გეგმავდა, რაც, სამწუხაროდ, განუხორციელებელი დარჩა.

ტრო საურავით ფრიად დატვირთულ და მოუცლელ ეფთვიმეს, მისი ბიოგრაფის სიტყვით, „უფრომსნი წიგნნი ღამით სანთლითა უთარგმნიან“. როგორ შეეძლო მოეცალა საიმისოდ, რომ ერთსა და იმავე წიგნის თარგმნას ორჯერ მიპბრუნებოდა? მას ხომ დიდი შემოქმედებითი გეგმები ჰქონდა (რისი დიდი ნაწილიც ბრწყინვალედ შეასრულა)?!

საქმეც ისაა, რომ ეფთვიმემ წინდაწინ მონიშნა სათარგმნელად სასურველი უამრავი წიგნი, და რათა მკითხველი ღრულად გასცნობოდა ამ წიგნების რჩეულ ადგილებს, თავადაპირველად მათი გამოკრებული ადგილები თარგმნა, შემდეგ კი მათს სრულად თარგმნას შეუდგა. ეს რომ ასე უნდა მომხდარიყო, მიგვითითებს S-1595, A-116, A-57 ხელნაწერებით ჩვენამდე მოღწეულ კრებულში შეტანილი სხვადასხვა ავტორის თხზულებათაგან „რჩევით გამოკრებული“ ტექსტებისა და თითოეული ამ თხზულების სრული ეფთვიმესეული თარგმანების ურთიერთშედარება. ზოგიერთი მონაკვეთი სრული და გამოკრებული ვარიანტებისა – ზედმიწევნით ემთხვევა ერთმანეთს, სხვა მონაკვეთები კი სტილისტურად დამუშავებული და გაუმჯობესებულია სრულ ეფთვიმესეულ თარგმანებში. S-1595, A-116, A-57 ხელნაწერებში შეტანილი ფრაგმენტები რომელიდაც სხვა მწიგნობარს რომ გამოეკრიბა ეფთვიმეს თხზულებებიდან, აუხსნელი დაგვრჩებოდა ის მოვლენა, რომ კომპილატორმა ზოგი რამ უცვლელად გადმოიტანა ეფთვიმეს ნაშრომიდან, ზოგი კი ისე გარდაქმნა, რომ უარესი სტილური ვარიანტი მოგვცა (!). გარდა ამისა, S-1595, A-116, A-57 კრებულის (ასევე რამდენიმე პოსტათონურ „კურთხევანში“ შეტანილი მსგავსი გამონაკრების) ზოგიერთი ადგილი მკვეთრად მიგვითითებს, რომ ეს კრებულები სწორედ ეფთვიმე მთაწმიდელის ნახელავია, – ადრინდელი ნახელავი, სანამ მათში გამოკრებული თხზულებების სრულად თარგმნას შეუდგებოდა.¹

¹ ამის შესახებ დაწერილებით იხ.: ე. კოჭლამაზაშვილი, ეტაპობრიობა ეფთვიმე მთაწმიდელის მთარგმნელობით მოღვაწეობაში, ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი VII.

**ფსევდობასილის თხზულების
ორი ეფთვიმესეული ვერსიის
შემცველი ხელნაწერები**

ფსევდობასილის თხზულების პირველი, მოკლე ეფთვიმესეული ვერსიის შემცველი ხელნაწერებია: S-1595, A-116 და A-57.³ პირველი მათგანი, ეტრატი, დათარიღებულია XI საუკუნით, ორი დანარჩენი – XVII საუკუნით. ისინი აღწერილია ხელნაწერთა ინსტიტუტის მიერ გამოცემულ აღწერილობებში.¹ ცოტა ხნის წინათ აღწერეთ ჩვენც.²

ამ კრებულებში შეტანილი მასალის ნაწილი ბიბლიოგრაფირებული იყო კ. კეკელიძის მიერ (A-116 და A-57 ხელნაწერების მიხედვით),³ კერძოდ, გამოკრებულნი სწავლანი წმ. ანა-

1 ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექცია, ტ. III, ე. მეტრეველის რედაქციით, თბ., 1963, 51-53. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტ. I, შეადგინეს თ. ბრეგაძემ, მ. ქავთარიამ და ლ. ქუთათელაძემ, თბ., 1973 158-160. ტ. I, შეადგინეს თ. ბრეგაძემ, ც. კახაბრიშვილმა, თ. მგალობლიშვილმა, მ. ქავთარიამ, ლ. ქუთათელაძემ და ც. ჯღამაიამ, თბ., 1976, 89-92.

2 ე. კოჭლამაზაშვილი, ეფთვიმე მთაწმიდელის „რჩევით გამოკრებული“, ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი VII, 2014.

3 S-1595 ხელნაწერი, რომელიც იდენტურია ორი დანარჩენისა, და მათზე ბევრად უკეთესი, მკვლევრის ყურადღების არეში ვერ მოხვდა. იგივე ითქმის ახალგაზრდა ნიჭიერ მკვლევარ კახა შერბაკოვზე, რომელმაც ამ კრებულის ზოგიერთი მასალა გამოიკვლია და გამოსცა კიდევ, მაგრამ, სამწუხაროდ, – მხოლოდ დეფექტებითა და შეცდომებით საესე A-116 და A-57 ხელნაწერების მიხედვით, S-1595 ხელნაწერი კი არ გაუთვალისწინებია. იხ.: კ. შერბაკოვი, A-116 და A-57 ნუსხებისა და Quaestiones ad Thalassioum-ის ექვთიმესეულ თარგმანში შესული 13 კითხვა-პირების შესახებ: თბილისის სასულიერო აკადემია, საღვთისმეტყველო-სამეცნიერო შრომები VIII-IX, თბ., 2018, 163-290. იმავე თემას ჩვენც ვესხებით წმ. მაქსიმეს თალასესთან კითხვა-პირების ეფთვიმესეული თარგმანის კრიტიკულ ტექსტზე დართულ წინასიტყვაში. როგორც გაირკვა, 13 კითხვა-პირების გარდა A-116 და A-57 ხელნაწერებში სხვა მასალაც შეუტანიათ წმ. მაქსიმეს ხსენებული ნაშრომიდან. იხ.: ე. კოჭლამაზაშვილი, წმ. მაქსიმე აღმსარებლის მიგებანი თალასე ზუცის კითხვებზე და მისი ეფთვიმე მთაწმიდელისეული თარგმანი: ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი X, 2018.

სტასის, წმ. მაქსიმეს, წმ. დოროთეს და სხვა წმიდა მამათა თხზულებებიდან. მკვლევარი მათს თარგმნას (და შედგენასაც) ეფთვიმე მთაწმიდელს აკუთვნებს.¹ ეს ატრიბუცია, სახელდობრ, ეხება ხსენებულ ხელნაწერებში შეტანილ მაქსიმეს „სწავლათა“ სამკრებულს. ამ კრებულთა შედგენაც და თარგმნაც რომ ეფთვიმეს ეკუთვნის, ამ აზრს ე. გაბიძაშვილიც იზიარებს. მისი აზრით, ამას უნდა მოწმობდეს A-57 ხელნაწერში თავმოყრილი მასალის დასათაურება: „წმიდათაგანისა მამისა ჩუენისა მაქსიმე აღმსარებელისა, [რომელი] მეექუსისა კრებისაგან გამობრწყინდა, ყოველნი, რომელნი მე რჩევით სხუათა წიგნთაგან გამომიკრებიან, სარგებელად მკითხველთა და მსმენელთა“ (A-57,1r).²

S-1595 ეტრატის ხელნაწერი უთარიღოა. აღმწერელნი მას XI ს-ით ათარღებენ (როგორც ჩანს, გარეგნული შესახედაობის მიხედვით). XII-XIII საუკუნისაც რომ იყოს, მაინც ბევრად აღრინდელია XVII საუკუნის A-116 და A-57 ხელნაწერებზე, და ტექსტობრივად უფრო გამართულიც. ხოლო ამ უკანასკნელთა უაღრავ შეცდომას მარტო მის გადაშწერთა დაბალი კვალიფიკაციით ვერ აეხსნით, რადგანაც ტექსტობრივი შესწავლის შედეგად მათ ისეთი ნაკლოვანებებიც აღმოაჩნდათ, რომლებიც მხოლოდ მათ გადამწერთა ხელთ არსებული ძველი და დაზიანებული (ალაგ-ალაგ დეფექტური) დედნების გაშიფრვის სიძნელით შეიძლება აიხსნას.

ამ აზრის ნათელსაყოფად ერთ მაგალითს მოვიყვან A-116-დან:

95v-96r-ზე წერია ასეთი კითხვა-მიგება: „კითხვაჲ: ვინ არს იგი, რომლისა სამგზის სიკუდილი წერილ არს შჯულსა შინა? მიგებაჲ: იონა წინადასწარმეტყუელი, რამეთუ იგი არს ძე ქურივისაჲ, რომელი აღსა ღირბსა სავაჭრომსასა, რომელი-იგი დაჩ-

¹ კ. კეკელიძე, უცხო ავტორები ძველ ქართულ ლიტერატურაში, მისსავე კრებულში: ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან V, თბ., 1957, გვ. 12, 40-41, 98. მისივე: ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, თბ., 1980, 203-204.

² ე. გაბიძაშვილი, ასკეტურ-მისტიკური ნათარგმნი და ორიგინალური მწერლობა: ეპისკ. სტეფანე (რედ.), ნარკვევები ძველი ქართული სასულიერო მწერლობის ისტორიიდან III, თბ., 2016, 374.

უშუღ არს კორცსა ტაცებ~მსა და ჭამასა, და დაყრასა, რომ-
ლისა კაცთაგან შეუძლებელ არს კსნაჲ მისი, ზოლო ღმრთისაგან
ყოველივე შესაძლებელ არს“.

ესაა და ეს. კითხვაზე, თუ ვისი სამგზისი სიკუდილია აღწ-
ერილი შჯულის წიგნში (ესე იგი ძველ აღთქმაში), პასუხად
დაუწერიათ, რომ ეს პიროვნებაა იონა წინასწარმეტყველი, რო-
მელიც ქურივის ძეაო, მაგრამ ამის შემდეგ იწყება სრული აბ-
დაუბდა: „აღსა ლირბსა სავაჭრომსასა“, „დაჩუშულ არს კორც-
სა ტაცებასა და ჭამასა“ და „კაცთაგან შეუძლებელ არს კსნაჲ
მისი“, რასაც არავითარი კავშირი არა აქვს კითხვასთან.

S-1595-ის შესაბამის ადგილთან შედარებით ირკვევა, რომ A-
116-ის გადამწერს დედნად ჰქონია ფურცელნაკლული ხელნაწ-
ერი, რომელშიც ერთ-ერთი ფურცლის ტექსტი წყდებოდა სწორედ
ამ ადგილას: „ძე ქურივისაჲ“. ამის მომდევნო ფურცელი, როგორც
ჩანს, დაკარგული ყოფილა, ზოლო შემდეგ ფურცელზე სულ სხვა
ტექსტი გრძელდებოდა. A-116-ის გადამწერს ვერ შეუნიშნავს
ფურცლის ნაკლებობა,¹ და ამ კითხვა-მიგებისთვის შეუსაბამო ტე-
ქსტი მიუბამს იმავე სტრიქონში, ყოველგვარი შენიშვნის გარეშე.

ამის მსგავსი და სხვა მრავალგვარი შეუსაბამობები A-116-
და A-57 ხელნაწერებში უამრავია, და მათ საფუძველზე ტექსტე-
ბის დადგენა ძალზე გაუძნელებდა მკვლევარს, ზოგიერთ შემთხ-
ვევაში კი სრულიადაც ვერაფერს გახდებდა, თუ ბევრად უკეთეს S-
1595 ხელნაწერს ან ამ ტექსტის შემცველ სხვა რაიმე წყაროს
არ მიმართა. ამიტომაც ფსევდობასილის თხზულების მოკლე
ეფთვიმესეული ვერსიის ტექსტის დადგენისას ჩვენ ძირითადად
S-1595 ხელნაწერს ვემყარებით (მასში ჩვენთვის საინტერესო

1 აქ მოყვანილი კითხვა-მიგება S-1595-ის მიხედვით ასეთი აღმოჩნდა:
„კითხვაჲ: ვინ არს, რომლისა-იგი სამგზისი სიკუდილი წერილ არს შჯულსა
შინა? მიგებაჲ: იონა წინამსწარმეტყველი, რამეთუ იგი არს ძმ ქურივისაჲ,
რომელი აღადგინა ელია შემდგომად სიკუდილისა ერთგზის (იხ. III მეფ. 17,8-
24). ზოლო მეორედ – რაჟამს გარდაუტყვეს იგი ზღუად მენავეთა, და
შთანთქა იგი ვეშაჰმან (იხ. იონა 2,1). და მესამედ – რომლითა განვიდა
სოფლისა ამისგან“ (S-1595, 51r-v).

თხზულებას უკავია 147r-152v გვერდები, ძველი პაგინაციით — 293-304), სხვა ხელნაწერებში კი იშვიათად ვნახეთ ტექსტის დადგენისათვის ანგარიშგასაწევი ვარიანტები.

ფსევდობასილის თხზულების მეორე, გავრცობილი ეფთვიმესეული ვერსიის შემცველი ხელნაწერები ზემოთ ჩამოვთვალეთ. აქ კი მოკლედ შევხებით მათს რაობასა და ღირებულებას ჩვენთვის საინტერესო ტექსტის დადგენისათვის.

საუკეთესო ხელნაწერებად უნდა ჩაითვალოს ორი ძველი ხელნაწერი — A-1101 (1047 წ.) და Jer. 14 (1055 წ.), ორივე XI საუკუნისა და ორივე თარიღიანი.

Jer. 14 არის ეტრატის დიდი ხელნაწერი (496 ფურც.), ბასილი კესარიელის სწავლათა კრებული. გადაწერილია ბერ იოვანე დვალისა და მისი ძის მიქაელის მიერ იერუსალიმში, ჯვრის მონასტერში, და მისთვისვე შეუწირავთ (490v, 496r). ხელნაწერი რამდენჯერმე აღწერილი.¹ ამიტომ აქ მხოლოდ მასში შეტანილ თხზულებებს ჩამოვთვლით: წიგნის პირველი ორი თავი წმ. ბასილის შესხმას წარმოადგენს: წმ. გრიგოლ ნაზიანზელის „ეზორება და შესხმა წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა დიდისა ბასილისი, კესარია-კაბადუკიელ მთავარებისკობისა (1r-61r); მეორე: ბ. გრიგოლი ნოსელის „შესხმა წმიდისა და დიდისა ბასილისი, ძმისა თჳსისა“ (62r-74v);² ამას მოსდევს წმ. ბასილის სწავლანი (უმეტესად ავთენტურნი, ერთი-ორი —

1 Описание Крестного монастыря, близ Иерусалима, и некоторых грузинских рукописей, хранящихся в нем, сделанное Н. Чубиновым: Сведения о памятниках грузинской письменности, т. I, вып. III. СПб, 1894, 44. А. Цагарели, Памятники грузинской старины в св. Земле и на Синае, ППС IV, вып. I, СПб, 1888. R. P. Blake, Catalogue des manuscrits géorgiens de la Bibliothèque patriarcale grecque à Jerusalem. Orient Chrétien, 3-série, t. III-V, 1924-26. 6. მარი, იერუსალიმის ბერძნული საპატრიარქო წიგნთსაცავის ქართულ ხელნაწერთა მოკლე აღწერილობა, დასაბეჭდად მოამზადა ელ. მეტრეველმა, 1955.

2 სათაურს ერთვის მინაწერი მთავრულითვე: „იესუ ქრისტე, დიდებულ ყავ უმეტესად სული ღმერთშემოსილისა მამისა ეფთუმესი, რომელმან თარგმნა ესე და სხუანი მრავალნი ღმრთიესულიერნი წიგნნი. ქრისტე, შეიწყალე მამა პოხორომ, ჯუარისა მაშენებელი, ან“.

ფსევდოეპიგრაფიკულიც): „მარხვისათჳს“ (74v-87v); დ. „მარხვისათჳსვე, თავი ბ“ (87v-96v); ე. „თქუშული... ვითარმედ არა არს ღმერთი მიზეზი ბოროტთაჲ“ (96v-113r); ვ. „სიტყჳსა მისთჳს ლუკაჲს სახარებისა, რომელი იტყჳს მდიდრისა მისთჳს, ვითარმედ: დავარღჳნჳ საუნჯენი ჩემნი, და უდიდესნი აღვაშენნჳ, და ანგაპრებისათჳს“ (113v-125r); ზ. „მაღლობისათჳს“ (125v-139r); ლ. „მრიხანეთათჳს“ (139r-152v); თ. „შურისათჳს“ (152v-162v); ი. „მდიდართა მიმართ“ (162v-180r); ია. „რომელი თქუა ჟამსა მას სიყმილისა და უწყმროებისასა“ (180r-195r); იბ. „უწყებისათჳს (sic.) სოლომონის იგავთა“¹ (195r-219r); იგ. „სარწმუნოებისათჳს წმიდისა სამებისა“ (219r-227r); იდ. „დაწყებისათჳს იოვანეს სახარებისა“ (227r-234v); იე. „სულისა წმიდისათჳს“ (234v-243r); ივ. „მოძრვალეთათჳს, რომელი თქუა შემდგომად აღვსებისა დღითა ერთითა“ (243r-254r); იზ. „სწავლაჲ... რომელი თქუა ლაკიზეს შინა ქალაქსა“ (254r-264r); იპ. „ამპარტავანებისათჳს და სიმდაბლისა“ (264r-274v); ით. „არა-შექცევისათჳს საქმეთა სოფლისათა და ცეცხლისა მისთჳს, რომელი შეეღვა კესარიელთა ქალაქსა“ (274v-289r); იკ. „სწავლაჲ... ბასილისი“ (289r-291r); კა. „საკურველებათა მათთჳს, რომელი იქმნა წმიდისა ბასილის ზედა და წმიდისა ნერსეს ზედა, და შურისა მისთჳს, ევსები ეპისკოპოსისა წმიდისა ბასილის მიმართ“ (291r-299r); კბ. „ესე განწესებაჲ მოღუაწეთაჲ და უდაბნოს ყოფისა, სარგებელისა გამოჩინებაჲ წმიდისა და დიდისა ბასილის მიერ.“² სწავლანი წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა ბასილისი, კესარია-კაბადუკიელ მთავარეპისკოპოსისა“ (299v-307v); კვ. „სინანულისათჳს“ (307v-310v); თავი კდ (310r-322r); თავი კე (322r-336v); თავი კვ (336v-340v); თავი კზ (340v-342v); კლ. „ეპისტოლე ღმრთისმეტყუელისა გრიგოლის მიმართ (342v-349r); კთ. „სწავლანი წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა

¹ უნდა იყოს: „დაწყებისათჳს სოლომონის იგავთაჲსა“.

² მინაწერი აქვე, სათაურშივე: „მე გლახაკან ეფთჳმჳ ვთარგმნჳ; ლოცვა ჭავთ ჩემთჳს; ღმერთმან გარწმუნოს, წმიდანო მამანო, თქუენცა ღმერთმან მოგმადლენ აღსრულებაჲ მოქალაქობისა მის“.

ჩუენისა ბასილისნი ლოცვისათჳს და სხუათა თითოსახეთა სათნოებათათჳს საცხოვრებელად სულისა“ (349r-379v); ლ. „საკითხავი მიცვალებისათჳს ყოლადწმიდისა ღმრთისმშობელისა“¹ (380r-411r); ლა. „წმიდისა ნათლისღებისათჳს, მათდა მიმართ, რომელნი-იგი გჳნად ნათელს-იღებდეს“² (411r-424r); ლბ. „პატიოსნისა და ცხოველსყოფელისა ჯუარისა აღმაღლებისათჳს“ (424r-431v); ლგ. „შესხმად წმიდისა და დიდებულისა მოწამისა გეორგისი, რომელი თქუა ღღესა მას ღუაწლისა მისისა[სა]“ (431v-451r); ლდ. „შესხმად წმიდისა იელიტა მოწამისა და ნაკლულევანებისათჳს პირველ თქუმულისა“ (451r-466v); ლე. „შესხმად წმიდათა ორმოცთა მოწამეთა“ (466v-478v); ლვ. „სიტყჳსა მისთჳს მოსწ წინამსწარმეტყუელისა, რომელსა იტყჳს, ვითარმედ: ეკრძაღე თავსა შენსა“ (479r-489v). ბოლოში ერთვის კრებულის საკითხავთა ჩამონათვალი (490r-v), გადამწერთა მცირე ანდერძი (490v) და მათივე ვრცელი ანდერძი, რომელსაც წინ უძღვის წმ. ბასილი დიდის შესხმა საღმრთისმეტყველო წინასიტყვეითურთ (491r-496r). ბოლოში მიწერილია გადამწერის თარიღი – „ქრონიკონი სოე“ (1055). ამ კრებულის საკითხავთა უმეტესობა გამოცემულია ციალა ქურციკიძის მიერ.³ მის გამოცემაში Jer. 14-ის ვარიანტები აღნიშნულია C სიმბოლოთი. მკვლევრის დაკვირვებით, სხვა ორ ხელნაწერთან შედარებით C ხელნაწერი კლასიკური ქართულის თვალსაზრისით უფრო სწორ ფორმებს ხმარობს, მაგრამ მისთვის უპირატესობა არ მიუცია, რადგანაც ეს ფორმები მიიჩნია გადამწერის კუთვნილებად, რო-

1 მინაწერი სათაურშივე: „თარგმანებული სანატრელისა მამისა ეფთჳმ მთაწმიდელისა. იესუ ქრისტე, აღიღმ სულითა მამად პაროხორე, ამენ“.

2 სათაურს ერთვის კომენტარი და ლიტურგიკული მითითება მთავრულითვე: „რამეთუ წესი იყო მაშინ, რამთა ოცდაათისა წლისანი ნათელს-იღებდენ, ხოლო ორმოც და სამოც წლადცა არა ნათელს-იღებდეს, ხოლო ჩუენ, რომელთა მოვიღეთ წმიდამ ნათლისღებამ სინჩოსა და კუალად ცოდვითა შევაგინეთ, აწ გულისხმა-ვეუნეთ სიტყუანი ესე სინანულისათჳს. იკითხევის ესე ღღესა განცხადებისასა ცისკრად“.

3 ბასილი კესარიელის სწავლათა ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანი, გამოსცა ც. ქურციკიძემ, თბ., 1983.

მელსაც სურვილი ჰქონია, კლასიკური ქართულის სალიტერატურო ნორმებით გაეძარტა ტექსტიო.¹

A-1101 (1047 წ.) ხელნაწერიც ეფთვიმე მთაწმიდელის თარგმანთა კრებულია, გადაწერილი მთაწმიდის ღმრთისმშობლის მონასტერში. კრებულის უდიდესი ადგილი უკავია ისაკ განშორებულის „სწავლანს“ (1r-82v). მასთან ერთად აქ თავმოყრილია ასკეტური შინაარსის თხზულებები ბასილი კესარიელისა (83r-134r, 243r-248r, მათ შორის „სწავლანი ლოცვისათჳს“ – 88r-108v), გრიგოლი ღმრთისმეტყველისა (134r-140r), მაქსიმე აღმსარებლისა (140r-154v), ანდრია კრეტელისა (154v-167v), სუმეონ მესოპოტამიელისა (167v-170r), თეოფანე კესარიელისა (170r-196r), იოვანე ოქროპირისა (196r-198v), ესაია ხუცისა (201v-202v), ნილო მონაზონისა, განშორებულისა (202v-209v), მარკოზისა (209v-225v), კასიანესი (225v-243r). ხელნაწერი დეტალურად აღწერილია ქრისტინე შარაშიძის მიერ.² ფსევდობასილის საკითხავში – „ლოცვისათჳს“ – Jer. 14-ის მსგავსად, მუხლები არც აქაა დანომრილი.

ფსევდობასილის „ლოცვისათჳს“ საკითხავის (ფსევდობასილი II-ის) შემცველი რამდენიმე ხელნაწერი ბასილი დიდის სწავლათა და ჰომილიათა კრებულს წარმოადგენს, „ითიკის“ სახელწოდებით. ეს ხელნაწერებია (აქვე ვუთითებთ მათში „ლოცვისათჳს“ საკითხავის მდებარეობას):

A-100 (1713 წ.), 44v-57v

A-181 (1816 წ.), 36v-47v

A-394 (XVIII ს.), 185v-199r

H-2350 (XVIII ს.), 144r-154v

S-376 (1798 წ.), გვ. 85-111

S-3661 (XVIII-XIX სს.), 134r-144r

¹ იქვე, გვ. 072.

² საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის ხელნაწერები (A კოლექცია), ტ. IV, შეადგინა ქ. შარაშიძემ, თბ., 1954, 66-76.

ყველა ეს ხელნაწერი შედგენილობით ერთმანეთის მსგავსია და XVIII-XIX საუკუნეებითაა დათარიღებული. ყველა მათგანი დაწერილებითაა აღწერილი,¹ ამიტომ მათს შედგენილობაზე სიტყვას აღარ გავაგრძელებთ.

A-81 (XVIII ს.) მცირე ზომის ხელნაწერია (73 ფ.) და შეიცავს პეტრე და იაკობ მოციქულების ლიტურგიის ტექსტს. მათ წინ უძღვის ფსევდობასილის „სწავლანი ლოცვისათჳს“ (2r-30r).²

S-4616 (XVIII-XIX) და A-1512 (1822 წ.) მსგავსი შედგენილობის ასკეტური კრებულებია, წმ. ბასილის საკითხავს „ლოცვისათჳს“ მათში უკავია შესაბამისად 45r-62r და 52r-72v გვერდები.

ამრიგად, ფსევდობასილი II-ის შემცველ ხელნაწერთა რიცხვი თერთმეტია. ქვემოთ მათ პირობითად აღვნიშნავთ სიმბოლოებით:

1 ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტ. I, შეადგინეს თ. ბრეგაძემ, მ. ქავთარიამ და ლ. ქუთათელაძემ, თბ., 1973, 450-454. ტ. I, შეადგინეს თ. ბრეგაძემ, ც. კახაბრიშვილმა, თ. მგალობლიშვილმა, მ. ქავთარიამ, ლ. ქუთათელაძემ და ც. ჯღამაიამ, თბ., 1976, 291-292. ტ. I, შეადგინეს თ. ბრეგაძემ, მ. ქავთარიამ, ლ. ქუთათელაძემ, თბ., 1985, 168-173. ხელნაწერთა აღწერილობა საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფ. მუზეუმის ხელნაწერები, ტ. V, შედგენილი ლუბა მეფარიშვილის მიერ, თბ., 1949, 242-247. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექცია, ტ. I, შედგენილი თ. ბრეგაძის, თ. ენუქიძის, ნ. კასრაძის, ლ. ქუთათელაძისა და ქრ. შარაშიძის მიერ, თბ., 1959, 434. ტ. V, შეადგინეს თ. ბრეგაძემ, თ. ენუქიძემ, ლ. კიკნაძემ, მ. შანიძემ და ც. ჭანკიევმა, თბ., 1967, 139-145. ამ ხელნაწერთა შედგენილობის შესახებ იხ. აგრეთვე: ე. ხინთიბიძე, ბასილი კაპადოკიელის „სამოღვაწეო წიგნის“ ქართული რედაქციები, თბ., 1968. ნ. ცოფურაშვილი, „ითიკის“ შედგენილობისათვის, მაცნე, №2, 1973, 64-78; მაცნე №1, 1974, 71-89. ნ. ქაჯაია, ბასილი კესარიელის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები, თბ., 1992, 58-65.

2 იხ.: ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა... A კოლექციისა, ტ. I, 275.

3 იხ.: ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა... S კოლექციისა, ტ. VI, თბ., 1969, 51-52. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის ხელნაწერები (A კოლექცია), ტ. V, შეადგინა ლილი ქუთათელაძემ, თბ., 1955, 51-52.

- J – Jer. 14
- A – A-1101
- B – A-100
- C – A-81
- D – A-181
- E – A-394
- F – H-2350
- G – S-4616
- H – A-1512
- I – S-376
- K – S-3661

ფსევდობასილი I-ის შემცველ ხელნაწერთა აღსანიშნავად კი გამოვიყენებთ სიმბოლოებს:

- S – S-1595
- T – A-116
- U – A-57

ფსევდობასილი II-ის შემცველ ხელნაწერთა სიაში ზოგჯერ ათავსებენ A-232 და S-4806 ხელნაწერებსაც.¹ ესენი სავსებით ერთნაირი დროის (1799 წ.), შედგენილობის, ხელწერისა და გარეგნული ფორმის მქონე კრებულებია („წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა დიდისა ვასილისა კესარია კაბადუკიისა არხიეპისკოპოსისა თქმულთაგან ღთივშეგნიერნი სწავლანი, რომელსა ეწოდების სუფევა“). მათში მე-5 საკითხავად ჩართულია „სწავლა ე. სამარადისოსა ღოცვისათჳს და მადლობისათჳს ღმრთისა. იტყჳს უკუშ სამღთო მოციქული: მარადის გიხაროდენ, მოუკლებელად ილოცევდით...“ (24 მუხლად, A-232, გვ. 84-102; S-4806,

1 ე. გაბიძაშვილი, ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია 2, ასკეტიკა და მისტიკა, თბილისი 2006, 190. დ. ჩიხორლიშვილი, წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა ბასილისნი სწავლანი ღოცვისათჳს და სხუათა თითოსახეთა სათნოებათათჳს საცხორებელად სულისა: ნ. მელიქიშვილი (რედ.), გრაგნილი, საეკლესიო-სამეცნიერო კრებული III, თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის გამომცემლობა, თბილისი 2015, 9-62.

41r-50r). ამ საკითხავს, მონათესავე თემის გარდა, საერთო არაფერი აქვს ბასილის სახელით წარწერილ კომპილაციასთან – „სწავლანი ლოცვისათჳს“. ამიტომ A-232-ისა და S-4806-ის ჩართვა ამ თხზულების შემცველ ხელნაწერთა სიაში – ალოგიკურია.

ფსევდობასილის თხზულების ორი ეფთვიმესეული ვერსიის (ფსევდობასილი I-ისა და ფსევდობასილი II-ის) ურთიერთმიმართების, ასევე ევაგრე პონტოელის თხზულებასთან მათი კავშირის დასადგენად ჯერ მათი სანდო, კრიტიკული ტექსტების მომზადების ამოცანა დადგა ჩვენ წინაშე.

ფსევდობასილი II-ის ტექსტის პირველი გამოცემა¹ ამისთვის გამოსადეგი ვერ იქნებოდა თუნდაც იმიტომ, რომ მკვლევარს არ გამოუყენებია ძველი და უკეთესი ხელნაწერებიდან (J და A) არც ერთი.² დანარჩენი ხელნაწერები კი იმდენად ნაკლოვანია, რომ მხოლოდ მათს საფუძველზე დადგენილ ტექსტში უხეშ შეცდომებს თავს ვერ დავაღწევდით.³ გარდა ამისა, ეს იყო ახალგაზრდა მკვლევრის პირველი ტექსტოლოგიური ნაშრომი, და

1 დ. ჩიხორლიშვილი, წმიდისა და ღმერთმშობლისა მამისა ჩუენისა ბასილისნი სწავლანი... გვ. 9-62.

2 მკვლევარს ტექსტი დაუდგენია XVIII ს-ის ორი ხელნაწერით: A-100 (A) და A-81 (B), ე. ი. ჩუენ მიერ შემოღებული აღნიშვნით – B და C-თი.

3 ხელნაწერებიდან მომდინარე შეცდომა გვაქვს, მაგალითად, გამოცემული ტექსტის 126-ე თავის ბოლოში: „უკუეთუ თუთ არა გულისსიტყუამან რომელმანმე არა განუღოს კარი...“ (გვ. 49). ამ მოკლე ფრაზაში პირველი „არა“, აშკარად, ზედმეტია, მაგრამ ტექსტის გამომცემელს ვერ უსაყვედურებთ მის გაუპარათობას, რადგან ზედმიწევნით გადმოიწერა ის, რაც მის მიერ გამოყენებულ ორივე ხელნაწერში ეწერა. სხვა ხელნაწერები რომ გამოვეყენებინა (სახელდობრ, ბევრად უკეთესი J და A), რა თქმა უნდა, პირველ „არა“-ს ამოიღებდა, სოლო BC ხელნაწერთა ჩუენებას სქაილიოში ჩაიტანდა. ასევე ხელნაწერიდან მომდინარეობს შეცდომა გამოცემის 71-ე თავში: „ღმერთსა კაცისადა მიუცემიან შემწედ... გულისწყრომაჲ ენებათა მიძართ და ეშმაკთა, რომელი გულისწყრომისა მიერ სდეენიდეს მგელთა“ (გვ. 36). უნდა იყოს: „რამთა გულისწყრომისა მიერ სდეენიდეს მგელთა“ („რომელი“ მხოლოდ C ხელნაწერშია; სხვა ხელნაწერებში სწორი ვარიანტი – „რამთა“ წერია). C ხელნაწერიდან მომდინარე შეცდომაა აგრეთვე „განმაქარეებელ სული-სა“ (გვ. 39). უნდა იყოს: „განმანათლებელ სულისა“.

შეუმოწმებლად მისი გამოყენება მიზანშეწონილი ვერ იქნებოდა.³ ამის გამო ტექსტის ხელახლა დასადგენად შევარჩიეთ არსებული შორის უკეთესი რამდენიმე ხელნაწერი: JABCD. დანარ-

1 აქ გაგაცნობთ გამოცემაში შემჩნეულ ზოგიერთ ცთომილებას, რომელთაც BC ხელნაწერებს ვერ დაეაბრალებთ: 66-ე თავში წერია: „რომელ-იგი არს პირველი ნაყოფი ეშმაკისა“ (გვ. 32) უნდა იყოს „ნაშობი“. 67-ე თავში: „ანუთუ საქენი იგი მათნი ვერ იქმნენ“ (გვ. 34). უნდა იყოს: „ვითარ იქმნენ“. იმავე თავში: „მოვიდეს, რამეთუ ამხილე მას“ (გვ. 34). უნდა იყოს: „მოვიდეს რამე, ამხილე მას“. 64-ე თავში: „განვიდენ შენნი ზრუნანი და საქენი ამის სოფლისანი“ (გვ. 31-32). უნდა იყოს: „განვიდენ ყოველნი ზრუნანი...“. 128-ე თავში: „და სხუანი კუალად ბრწყინვალეობითა შემოსილნი, რომელნი ლახუროსანნი და კრმლოსანნი ელვარენი, აღითა შემოსილნი, რომელთა ხილვამ საზარელ იყოს...“ (გვ. 52). უნდა იყოს: „ძალნი ლახუროსანნი“. 78-ე თავის ბოლოში ვკითხულობთ: „მარხვითა და მკჳდრებითა შეიკრძალენ თავი თჳსი და ესრეთ ებრძოდენ წინააღმდეგობას მას, ვიდრემდის ყოს უფალმან წყალობამ თჳსი და ძალითა თჳსითამიერთა უკუნ-აქციოს იგი“ (გვ. 40). უნდა იყოს: „ძალითა თჳსითა მართლუკუნ-აქციოს იგი“. 101-ე თავში: „ვიდრემდის იწყო ბრძოლასა ამას შინა და ჭირსა“ (გვ. 44). უნდა იყოს: „ვიდრემდის ეიყო ბრძოლასა ამას შინა და ჭირსა“. იმავე თავში: „რამეთუ გონებაჲ შენი ესრეთ არს“ (გვ. 44). უნდა იყოს: „ბუნებაჲ შენი“. 102-ე თავში: „რამეთუ არა შეუნიერებითა სამოსლისაჲთა შეიმკვებიან სათნოებანი, არამედ შეუნიერებითა შრომათაჲთა...“ (გვ. 45-46). უნდა იყოს: „რამეთუ არა შეუნიერებითა...“ 76-ე თავში ვკითხულობთ: „განმიცადე მე, უფალო“ (გვ. 39,9). უნდა იყოს: „განმიცადე“. აქ, შესაძლოა, კორექტურულ შეცდომასთან გვეკონდეს საქმე, მაგრამ ამავე დროს მკვეთრი შინაარსობრივი ცვლილებაც გამოდის: „განმიცადე“ ნიშნავს: ‘დამინახე’, ‘შემაჩნიე’, ხოლო „განმიცადე“ – ‘გამომცადე’, ‘განსაცდელი შემაბოხიე’. 70-ე თავში: „რამათა უწინარეს სრულიად განმართლები სა არღარა დაუტეობდეს სარეცელსა თჳსსა“ (გვ. 35). უნდა იყოს: „განმართლები სა“. 65-ე თავში: მბრძოლთა მიმართ და მტერთა ჩუენთა ეშმაკთა“ (გვ. 32). უნდა იყოს: „მბრძოლთა მათ“. 76-ე თავში: „ვისწრაფოთ, რამათა აღვიწერნეთ კრებულსა მას თანა მოწაფეთა მის თანა“ (გვ. 38). უნდა იყოს: „მოწაფეთა მისთასა“. 47-ე თავში: „რომელსა უყუარდეს განსუენებათაჲ“ (გვ. 29). უნდა იყოს: „განსუენებაჲ“. იმავე თავში: „ეშმაკსა მას მწუხარებისასა ვერ განვეშორებით“ (გვ. 29). უნდა იყოს: „ვერ განვერებით“. 46-ე თავში: „თითოეულსა ჟამსა“ (გვ. 28). უნდა იყოს: „თითოეული თჳსსა ჟამსა“. 48-ე თავში: „ეშმაკთა რაჟამს

ჩენი ხელნაწერები კი (EFGHIK), როგორც კრიტიკული ტექსტის დადგენისათვის უსარგებლონი, არ გამოვიყენებია.

ფსევდობასილის თხზულების პირველი, მოკლე ეფთვიმესეული ვერსიის (ფსევდობასილი I-ის) ტექსტის დასადგენად კი მი-

მიგუზიდნენ ჩუენ გულისთქუმათა მიერ კორციელთა“ (გვ. 29). უნდა იყოს: „გულისთქუმათა მიმართ“. 23-ე თავში კეთიხულობთ: „რაჲამს გონებაჲ შენი... განიწლოდის და განეშორებოდის სოფლისა ამისგან...“ (გვ. 25). უნდა იყოს: „განვიდოდი“. რომ არსებულიყო სიტყვა „განიწლოდი“, მასაც ზუსტად ასეთივე გრაფიკული მოხაზულობა ექნებოდა. როგორც ჩანს, ამ გრაფიკულმა მსგავსებამ შეაყდინა პირველი გამოცემელი. ასეთ შემთხვევებში, სასურველია, დაეადგინოთ ზოლზე, არსებობს თუ არა ჩვენ მიერ ამოკითხული სიტყვა, და თუ არსებობს, რამდენად შეეფერება კონტექსტს. მსგავსი შემთხვევა (როცა ნუსხური წყვილასოფლი „ეი“ ამოკითხული იქნა „იწ“ სახით) დაფიქსირდა ანი ჩანტლაძის ერთ სტატიაში, რომელიც უცხოეთში დაიბეჭდა. [A. Chantladze, *Euthymius the Athonite's Translation of Maximus the Confessors's Questiones ad Thalassium*, in: T. Mgaloblishvili and L. Khoperia (eds.), *Maximus Confessor and Georgia (Iberica Caucasia)*, 3), London 2009, 49-58.] მკვლევარი მიმოიხილაჲდა მაქსიმე აღმსარებლის თხზულების – თალასესადმი კითხვა-მიგების – ეფთვიმესეულ თარგმანს, და თალასეს ერთ-ერთი კითხვის ციტირება ასეთი ფორმით მიაწოდა მკითხველს: „კითარ გულისქმა-იყოფების სიტყუაჲ იგი უფლისაჲ, რომელ თქუა, კითარმელ: რომელმან დააბრკოლოს ერთი მცირეთა ამათგანი ჩემდა მომართ მორწმუნეთაჲ, უმჯობეს არს მისთვის, დამო-თუ-იკიდოს ფქვილი იწრით საუქქელი ქედსა მისსა და დაინთქას უფსკრულსა ზღუსასა“ (იქვე, გვ. 57). რას ნიშნავს „იწრი“? – ძველი ქართული მწერლობის არც ერთ ძეგლში, ასევე ძველი ქართული ენის არც ერთ ლექსიკონში ამგვარი სიტყვა არსად გვხვდება. საიდან გაჩნდა იგი ა. ჩანტლაძის საკვლევ ტექსტში? – სულაც რომ არ გვახსოვდეს აქ ციტირებული სახარებისეული ფრაზა, კონტექსტის მიხედვით მაინც, რომელიც გვეუბნება, რომ ესაა „სიტყუაჲ უფლისაჲ“, შეიძლებოდა მიხვედრა, რომ აქ ბიბლიის რომელიღაც წიგნიდან ამოღებული ფრაზა ყოფილა მოტანილი, ისევე, როგორც თალასეს სხვა კითხვებში. დღეისათვის არსებული მრავალრიცხოვანი საძიებლების გამოყენებით კი მკვლევარს იოლად შეეძლო ეპოვა ეს ფრაზა (მათე 18,6), და ნახაჲდა, რომ იქ „იწრი“ კი არა, „ეირი“ წერია. ამ სიტყვის გამოძიება უთუოდ სჭირდებოდა სტატიის ავტორს, რადგან იქვე ამ ფრაზის ინგლისურ თარგმანს იძლევა, თარგმნისათვის კი, როგორც მინიმუმში, საჭიროა იმის მიხედვრა, თუ რა წერია დედანში (ამიტომაც გაუგებარია, ინგლისური თარგმანის რომელი სიტყვა მიაჩნია მკვლევარს „იწრის“ შესატყვისად).

სი შემცველი სამი ხელნაწერიდან (STU), უმეტეს შემთხვევაში XI საუკუნის S ხელნაწერს ვეყრდნობით, მაგრამ ალავ-ალავ მას-შიცაა ცალკეული ლაფსუსები, რომელთა შესწორება დანარჩენი ორი ხელნაწერით ხერხდება.

ფსევდობასილის თხზულების
ორი ეფთვიმესეული ვერსიის
ურთიერთმიმართებისათვის

როგორც უკვე ვთქვით, ფსევდობასილის თხზულების პირველი ეფთვიმესეული ვერსია („თქმული წმიდისა ბასილისი ლოცვისათჳს“) ჩვენ მიერ პირობითად გამოყოფილ 38 თავს შეიცავს. ამ ტექსტის შემცველ არც ერთ ხელნაწერში (S-1595, A-116, A-57) ეს თავები აღნიშნული არ არის.¹ უმეტესწილად ისინი საზედაო ასოების გარეშე იწყება და წერტილითაც კი არაა ერთმანეთისაგან გამოიჯნული. მხოლოდ რამდენიმე ადგილასაა ჩართული ავტორის ვინაობის მიმანიშნებელი ფრაზები: „თქუა წმიდამან ბასილი“ (16, 26, 38), „თქუა კუალად“ (17, 19, 21, 23, 25, 27, 28). მეორე, ვრცელ, 130-თავიან ეფთვიმესეულ ვერსიაში კი („სწავლანი ლოცვისათჳს და სხუათა თითოსახეთა სათნოებათათჳს საცხორებელად სულისა“) ყოველი თავი იწყება ავტორის ვინაობის გაცხადებით. პირველი თავის დასაწყისია: „თქუა წმიდამან ბასილი“; მომდევნო თავებისა – „თქუა კუალად წმიდამან ბასილი“ და „თქუა კუალად“; უფრო იშვიათად – „თქუა კუალად წმიდამან და ღმერთშემოსილმან ბასილი“, და ერთგან ასეც: „თქუა კუალად მანვე წმიდამან ბასილი, ვითარმედ...“

პირველი ვერსიის სათაური – „თქმული წმიდისა ბასილისი ლოცვისათჳს“ – შეეფერება მხოლოდ პირველ ოც თავს, დანარჩენი თავები კი ლოცვას არ ეხება, არამედ ზოგი მათგანი – სხვა სათნოებებს, ზოგიც – სხვადასხვა ვნებებისა და ცოდვების წინააღმდეგ ბრძოლის საშუალებებს. იგივე ითქმის ვრცელი ვერსიის შესახებაც: პირველი 50 თავი უმეტესად ლოცვის

¹ ისინი ჩვენ გამოყავით მეორე ვერსიის თავების მიხედვით, მათთან მიმართების გარკვევის მიზნით.

თემაზეა, იმის შემდეგ კი სხვა თემები შემოდის. ეს ფაქტი სათურშიადაა გაცხადებული: „სწავლანი ლოცვისათჳს და სხუათა თითო სახეთა სათნოებათათჳს...“

მოკლე და ვრცელი ვერსიების შედარება გვიჩვენებს, რომ მათ საერთო აქვთ მოკლე (I) ვერსიის პირველი 26 თავი. მისი შესატყვისი მასალა გაბნეულია ვრცელი (II) ვერსიის შემდეგ თავებში:

I	II	I	II
1	1	15	35
2	3	16	46
3	4	17	53
4	5	18	65
5	9	19	74
6	10	20	75
7	12	21	87
8	13	22	88
9	15-16-17	23	102
10	19	24	103
11-12	29	25	104
13	30	26	126
14	31		

დანარჩენი მასალა კი ერთმანეთისაგან განსხვავებულია მოკლე და ვრცელ ვერსიაში. ლოცვის გარდა ვრცელ ვერსიაში მრავალი სხვა სათნოების შესახებააა მსჯელობა.¹ იქვეა მრავალ-

¹ ეს სათნოებებია: მარხვა (93, 78, 95), მღვიძარება (78, 94), სიძაბლე (37, 51, 84, 86, 87, 90, 114), სოფლის საქმეთაგან განშორება და დაწყობა (63, 64), დაწყნარება (112), სიყვარული (127), ქრისტეს მცნებათა დაცვა (125), წმიდათა სათნოების მიბაძვა (89), შიში ღმრთისა (45, 126 130), სინანული (85, 124), მოთმინება (114-118) დაყუდება სენაკში (82, 109), საღმრთო მხურვალეობა (76, 127), მხურვალე ცრემლი (77, 110), გულისკმისყოფა (75), განათლებული გონება (108), გონების სიწმიდე (56, 58, 112), არა-განკითხვა მოძღვრისა (88), ძმათმოყვარება (104), ხსენება სიკუდილისა (54, 96), სატან-ჯველთა მოლოდინა (130), განდევნა უმნიშვნელო ვნებებისა (81), უნებულო-

გვარ ცოდვილ გულისთქმათა და საეშმაკო საცთურთა განხილ-
ვაც.¹ მოკლე ვერსიაში ლოცვისაგან განსხვავებულ თემათა დია-
პაზონი უფრო ვიწროა, „სწავლათა“ სიმცირის გამო.²

რა მიმართებაა ფსევდობასილის თხზულების ორი ეფთვიმე-
სეული ვერსიის ურთიერთშესაბამის თავებს შორის? – ამის გა-
სარკვევად აქვე წარმოვადგენთ მათს პარალელურ ტექსტებს:

ფსევდობასილი I

1. ლოცვა გონებითა წმიდითა ზრახ-
ვამ არს მარადის ღმრთისა მიმართ.
აწ უკუე გულისკმა-ვეოთ, ზ ღმრთის-
მოყუარენო, თუ ვითარი საზომი უკმს
გონებასა, რაითა შეუძლოს მიუ-
დრეკელად თვისა მეუფისა წინაშე
დგომად და უბნობად მისა.

2.

რაჟამს ილოცვიდე, საყუარელო, პი-
რეულად მოპოვნებისათჳს ცრემლთაჲ-
სა ილოცვიდე, რაითა გლომას მიერ

ფსევდობასილი II

1. თქუა წმიდამან ბასილი: ლოც-
ვამ უბნობამ არს გონებისაჲ ღმრთი-
სა მიმართ. აწ უკუე გულისკმა-ვეოთ,
ძმანო, თუ ვითარი საზომი უკმს გო-
ნებასა მას, რომელი-იგი შემძლებელ
იქმნას მიუდრეკელად დგომად წინაშე
თვისა მეუფისა და უბნობად მისა პი-
რისპირ, ნებისაებრ მეუფისა თვისა,
თენიერ შუამდგომელისა.

3. თქუა კუალად წმიდამან ბასი-
ლი: რაჟამს ილოცვიდე, პირეულად
მოპოვნებისათჳს ცრემლთაჲსა ილო-
ცე, რაითა გლოვისა მიერ მოაღბო

ბა (57, 59, 61, 79) სათნოებათა დაფარვა (87), ზომიერი მოღვაწეობა (79) თანა-
ნადებთა მიტეება (39), საქმისა და სიტყვის ურთიერთშესაბამისობა (103) და სხვ.

1 ესენია: ვნებული გულისსიტყვა (48, 62, 60, 71, 73, 90, 91, 101, 129),
სამი საწყისი ვნება, სხვა ვნებათა მშობელი (66), შეგებისადმი დამონება (55),
ხორციელი გულისთქმა (111), ხორციელი ზრუნვა (120), სიძვა (100), გუ-
ლისწყრომა (48, 62, 71, 120), ძვირისხსენება (99, 120), ძვირისმეტყველება
(80), ცუდადზნაობა (50, 86 69, 70, 102), მაჟუნებლობა (92), ამპარტა-
ვანება (51), მწუხარების გულისთქმა (47, 49), მრავალმეტყველება (98), მცი-
რე და დიდი ცოდვები (97), ამოება ცხორებისა (119), შეჩვეული ვნება – ეშ-
მაკთა იარაღი (52), ეშმაკთა მზაკრობა (36, 83, 105, 106), მათი მაცთურება
(67, 68), საეშმაკო უცნებანი (35) და ა. შ.

2 პოზიტიური თემატიკაა: მოთმინება (37), სულიერი მოძღვრის მორ-
ჩილება (27), აღსარება, ხსენება სიკვდილისა (38) წესიერი დაწყობა (31),
მოყვასის სიკეთით გაზარება (30), შრომა და სიმდაბლე (33), სათნოებათა ქნა
(32), გლახათმოწყალება (29), უმჯობესის მიმართ წარმატება (36); ნეგა-
ტიური – ღიღებისმოყუარება (35), ამპარტავანება (34), უწესო ჯდომა (28).

მოაღბო სიფიცხლე ეგე, რომელ არს სულსა შინა შენსა და ესრეთ უთხარ ბრალი შენი უფალსა აღსაარებით, და პპოო მის მიერ შენდობამ.

3.

ისწრაფე უწინარეს ყოვლისა ცრემლთა მოგებად, და ითხოვე იგი ღმრთისაგან, რამეთუ ფრიად უხარის მეუფესა, რაჟამს-ოგი ცრემლით ილოცვიდე, [და] შეიწირავს ლოცვასა შენსა.

4. დაღაცათუ ვითარცა წყარონი გარდამოდიოდინ შენგან ცრემლნი ლოცვასა შენსა, ყოვლად ნუ აღჰზუანები და ნუცა ჰგონებ თუ უმეტეს ვისსაჲ ხარ შენ, და გულისკმა-ყავ, რამეთუ შეწევნამ ღმრთისაჲ პოვა ლოცვამან შენმან, რამთა შეუძლო მკურეალედ აღსარებად ცოდვთა შენთა და მოწყალე ყოფად სულისა შენისა ცრემლთა მიერ. ეკრძალე, საყუარელო, რამთა წამალი იგი, ღმრთისა მიერ მოცემული შენდა ენებათა განსაკურნებელად, არა გარდააქციო ენებად და უმეტეს განარისხო მომცემელი იგი მადლისაჲ მის.

5. უკუეთუ გნებაჲს ჭეშმარიტად ლოცვისათჳს, ნუ-ვისსა სულსა შეაწუხებ, თუ არა, ამაოდ არს შრომამ შენი.

6. ნუ გარეგანითა ოდენ სახითა ილოცავ, არამედ გონებამ შენი მოიყვანე გულისქმისყოფასა ჭეშმარიტისა ლოცვისასა შიშითა დიდითა.

7. ნუ ილოცავ ნებისა შენისა აღსრულებად,

რამეთუ არა შეერთების ნებამ შენი ნებასა თანა ღმრთისასა,

სიფიცხლმ ეგე, რომელი არს სულსა შინა შენსა, და ესრეთ უთხარ ბრალი შენი უფალსა აღსაარებითა, და პპოო მის მიერ შენდობამ.

4. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:

ისწრაფე ყოვლისა უწინარეს მოგებად ცრემლთაჲ, და ითხოვენ იგინი ღმრთისაგან, რამეთუ ფრიად უხარის მეუფესა მას შენსა, რაჟამს-ოგი შენ ცრემლით ილოცვიდე მისა მიმართ, და მსწრაფლ შეიწირავს ლოცვასა შენსა.

5. თქუა კუალად: დაღაცათუ ვითარცა წყარონი გარდამოდიოდინ შენგან ცრემლნი ლოცვასა შინა შენსა, ნუ აღჰზუანები და გგონიეს, ვითარმედ უმეტეს ვისსაჲ ხარ, რამეთუ შეწევნამ პოვა ლოცვამან შენმან, რამთა შეუძლო მკურეალედ აღსარებად ცოდვთა შენთა და მოწყალე ყოფად მეუფესა ცრემლთა მიერ შენთა. არამედ ეკრძალე ძლიერად, რამთა წამალი იგი, შენდა მოცემული ენებათა განსაკურნებელად, არა გარდააქციო უფრომსად საენებელად და უმეტესად განარისხო მომცემელი მადლისაჲ მის.

9. თქუა კუალად: უკუეთუ გსურის ჭეშმარიტისა მის ლოცვისათჳს, ნუ შეაწუხებ სხესა სულსა, თუ არა, ამაო არს შრომამ შენი.

10. თქუა კუალად: ნუ გარეგანითა სახითა ოდენ ილოცავ, არამედ გონებამ შენი მოიყვანე გულისქმისყოფასა ლოცვისასა შიშით და ძრწოლით.

12. თქუა კუალად: ნუ ილოცავ, რამთამცა იქმნა ნებამ შენი, დაღაცათუ ჰგონებდე, ვითარმედ კეთილ არს, რომელი-ოგი შენ გნებაჲს, რამეთუ არა შეეერთების ნებამ შენი ნებასა ღმრ-

არამედ ყოველსა ზედა ესრეთ ილოცედი, რამათა ნებაჲ ღმრთისაჲ იქმნას, რამეთუ მას ჰნებაჲს კეთილი და უმჯობესი სულისა შენისაჲ.

8.

მას სახიერსა მიუტევე ყოველი თხოვაჲ შენი და ზრუნვაჲ, და კეთილი გეყოს შენ.

9. ილოცედე კრძალულად,

ტკივილითა სულისაჲთა და აღსარებითა ცოდებაჲთა, სულთქუმიტა მკურვალითა და ძლიერითა

და გონებითა შემოკრებულთა

და იქსენებდი, ვის წინაშე სდგა,

რამეთუ ფრიად ეშურების კაცსა ლოცვასა შინა ეშმაკი,

რამათამცა შეაგინა გონებაჲ მისი და ლოცვაჲ იგი უსარგებლო ყო. ზოლო შენ ყოვლითა ღონისძიებითა ფრთხილად და შეკრძალულებით ილოცედი.

თისასა, არამედ, უფრომსად, ვითარცა გისწავიეს, ესრეთ ილოცედი, ვითარმედ: „უფალო, იყავნ ნებაჲ შენი, და ნუ ნებაჲ ჩემი“, და ყოველსავე ზედა ესრეთ ილოცედი, რამათა ნებაჲ მისი იქმნას, რამეთუ მას ჰნებაჲს კეთილი და უმჯობესი სულისა შენისაჲ და არა შენ.

13. თქუა კუალად: ვინ არს ესრეთ სახიერ, ვითარ ღმერთი ჩუენი? მას უკუე მიუტეოთ ყოველივე საქმე ჩუენი და მან კეთილი გეყოს ჩუენ, რამეთუ სახიერი იგი კეთილთა ნიჭთა მომცემელი არს მონათა თჳსთა, რომელნი ადიდებენ მას.

15. თქუა კუალად: ილოცედე კრძალულებით და გულისკმისყოფით და ღმობიერებით და ტკივილითა სულისაჲთა, აღსარებითა ცოდებაჲთა და სულთქუმიტა მკურვალითა და ძლიერითა.

16. თქუა კუალად: რაჟამს ილოცვიდე, გონებასა შენსა ეკრძალე და შემოიკრიბე იგი შიშსა ღმრთისასა, რამათა არა განიზნოს ენებათა მიმართ, არამედ გულისკმა-ყავ, თუ ვის წინაშე მდგომარე ხარ, რამეთუ, უკუეთუ არა ფრიად ეკრძალო ჟამსა მას ლოცვისასა, მსწრაფლ განიზნევის გონებაჲ შენი.

17. თქუა კუალად: ფრიად ეშურების ეშმაკი კაცსა მას, რომელი მოსწრაფე იყოს ლოცვისა მიმართ და ყოვლითა ღონისძიებითა ებრძვის, რამათა შეაგინოს ლოცვაჲ მისი, და არა დასცხრების აღძრვად გულისსიტყუათა მრავალთა გონებასა შინა, და აღსძრავს ენებათა ჯორცთა შინა, რამათა შეუძლოს დახრწევად მოღუაწევისა მის კეთილისა და ჭეშმარიტისა

10.

და რაჟამს ილოცო, ვითარცა ჯერ-
არს, მაშინ მოელოდე ბრძოლასა და
განსაცდელსა,

და დადეგ მკნელ და მტკიცედ, და
სცევიდი ნაყოფსა მას შენსა,

რამეთუ ამისთვის წოდებულ ხარ
პირველითგანვე, რამათა იქმოდი და
სცვიდე. ნუ ოდეს დაუტეობ ნაყოფსა
მას შენსა უცაყად, თუ არა, რასა
გერგოს ლოცვა იგი შენი.

11. მხედვედი საზომსა შენსა, თუ
ხადა ხარ, და ესრეთ უძლო უმკურ-
ვალესად ლოცვად და ბრალობად
თავისა თვისისა, ვ(ითარცა) ესაია.

12. რაჟამს იგონებდე, თუ ვითარ
არაწმიდა ხარ და
მკვდრ ხარ ვნებასა შინა, და ესევი-
თარი უღირსი
იკადრებ ღვთამად წინაშე ღმრთისა და
უბნობად მისა.

13. უწყოდე აწ, საყუარელო, რამე-
თუ წმიდანი ანგელოზნი გუაწუევენ
ლოცვად და,
რაჟამს კეთილად ვილოცვიდეთ, ფრი-
ად უხარის მათ და ჩუენ თანა მდგო-
მარე არიან და ილოცვენ ჩუენთვის,
ხოლო ჩუენ რაჟამს უდებ ვიყენეთ და
შევიწყნარებდეთ გულისსიტყუათა ბო-
როტთა, მაშინ ფრიად განვარისხებთ
ანგელოზთა, რამეთუ ღმერთსა ჩუენსა
დაუტეობთ ბოროტთა გულისსიტყუათა
შეწყნარებითა, და არაწმიდათა ეშმაკთა
ვეუბნებით.

უბნობისა ღმრთისა მიმართ.

19. თქუა კუალად: რაჟამს ღირს
იქმნე და იწყო ლოცვად, ვითარცა
ჯერ-არს, მაშინ მსწრაფულ მოელოდე
განსაცდელსა და ბრძოლასა მტერისა-
სა, და დადეგ მკნელ და მტკიცედ და
მღუძარებით სცევიდი ნაყოფსა მას შე-
ნსა, რამეთუ პირველითგანვე ამისთვის
წოდებულ ხარ, რამათა იქმოდი და
სცვიდე, რამეთუ რამ სარგებელ არს,
უკუეთუ ვინმე შურეს, და ჟამსა ნაყო-
ფისასა უდებ იქმნეს და ნაყოფი მისი
ვერ შეიკრობოს, არამედ მკეტთა და
ნაღრთა განხრწნან და აღაოტრონ იგი.

29. თქუა კუალად: ხედვედი მარა-
ღის საზომსა შენსა, და ესრეთ შეუძ-
ლო უმკურვალესად გლოვად და ბრა-
ლობად თავისა შენისა, ვითარცა-იგი
ესაია წინამსწარმეტყუელი, ვერცა
შენ, რაჟამს იგონებდე, თუ ვითარ
არაწმიდა ხარ და შორის არაწმიდისა
ერისა მკვდრ ხარ, რომელ არიან ვნე-
ბანი და გულისსიტყუანი ბოროტნი,
და იკადრებ წინაშე უფლისა საბოთისა
ღვთამად და უბნობად მისა.

30. თქუა კუალად: უწყოდეთ, ვი-
თარმედ წმიდანი ანგელოზნი გუაწუ-
ევენ ჩუენ მარადის ლოცვად, და რა-
ჟამს კეთილად ვილოცვიდეთ, უხარის
მათ და ჩუენ თანა მარადის მდგომარე
არიან და იგინიცა ილოცვენ ჩუენთვის,
ხოლო ოდეს ჩუენ უდებ ვიყენეთ და
შევიწყნარებდეთ გულისსიტყუათა
ბოროტთა, მაშინ ფრიად განვარისხებთ
მათ, რამეთუ იგინი ჩუენთვის მარადის
ესრეთ იღუწიან და ესრეთ ჰნებავენ კე-
თილი ჩუენი და ჩუენ თავთა ჩუენთა-
თეს არა ევედრებით ღმერთსა ერთი-
თა გულისთა, არამედ წარედგებით წი-

14. უკუეთუ არა მიგიღებებს მადლი იგი ჭეშმარიტისა ლოცვისაჲ, ილუაწე, სულგრძელ იქმენ და მოილო.

15. მკნედ დევ ლოცვასა შინა შენსა და განემზადებოდე მინდობითა ქრისტესითა, ვითარცა მკედარი გამოცდილი, რამთა, დაღაცათუ უცნებამ რამე იხილო საშინელი და არა შეირყიო, დაღაცათუ მასული აღმოცდილი იხილო, გინათუ ლამპარი აღნთებული, ნუ შეშფოთნები, არამედ მკნედ დევ და ილოცედი და აღიარებდი კეთილსა მას აღსარებასა

ნაშე დამაღებელისა ჩუენისა, რომელი ჰხედავს გულსა და თირკუმელთა, და პირითა ევედრებით ცოდვთა ჩუენთათჳს და გულითა ვიწურითთ უკეთურებასა, და ესრეთ კურნებისა წილ უფრომსად მოვსწყლავთ სულთა ჩუენთა.

31. თქუა კუალად: უკუეთუ არა მიგიღებებს მადლი იგი ლოცვისაჲ, მაშა ილუაწე და სულგრძელ იქმენ და მიილო.

ისმინე იგავი იგი ქურივისაჲ მის, ვითარცა წერილ არს, ვითარმედ: ეტყოდა მათ იგავსა, რამთა მარადის ილოცვიდენ და არა მოიწყინებდენ. ამისთჳს შენცა ნუ მოიწყინებ, ნუცა სულმოკლე იქმნები, უკუეთუ ჯერეთ არა მიგიღებია, რამეთუ უკუეთუ მოითმინო, მიილო შენ მადლი იგი, ვითარცა-იგი მსაჯულმან მან თქუა, ვითარმედ: დაღაცათუ ღმრთისაგან არა მეშინის და კაცთაგან არა მრცხუენიან, არამედ ვინაჲთგან შრომასა შემათხუევს დედაკაცი ესე, უსაჯო მას“, ეგრეთვე ღმერთმან ყოს საშჯელი მათთჳს, რომელნი ღლე და ღამე ღაღადებენ მისა მიმართ. აწ ეგრეთვე შენ ახოვნად და მოუწყინებელად დევ ლოცვასა შინა.

35. თქუა კუალად: განემზადე, ვითარცა მკედარი მკნე და ბრძენი გამოცდილი, რამთა დაღაცათუ მეყსა შინა იხილო უცნებამ რამე, არა შეირყიო, დაღაცათუ მასულითაცა გინა ერითა ზედა-მოგიკდენ, ანუ თუ ლამპრები იხილო აღნთებულები, ნუ შესძრწუნდები, არამედ მკნედ და კადნიერად აღიარებდი კეთილსა მას აღსარებასა,

და ადრე იხილო დაცემა მტერთა შენთა, რამეთუ რომელი ჭირსა მოითმენდეს, მან სიხარულიცა პოოს, და რომელმან შრომა თავს-იღვას, მიეცეს მას განსუენებად ორთავე შინა ცხორებათა.

16. თქუა წმიდამან ბასილი: გონებასა განზნეულსა შემოპკრებს წიგნის კითხვად და მღვდარებად და ლოცვად.

გულისთქუძასა მოტყინარესა დააცეზებს მარხვად, შრომად და განშორებად გულისწყრომისაგან. [ხოლო გულისწყრომასა] განძნებულსა მოამდოვრებს გალობად, სულგრძელებად და მოწყალებად.

17. თქუა კუალად: შრომად, მღვდარებად და მარხვად დაუცადებელი არა ბრძანებულ არს ჩუენდა, არამედ ძალისაებრ თჳსისა თუთოუელი იქჳოდის ვითარცა განუწყესონ სულიერთა წინამძღუართა, ხოლო ლოცვად დაუცადებელი ბრძანებულ არს ჩუენდა. უკუეთუ ოდენ სიფრთხილე სულიერი და მოსწრაფება გუაქუნდეს, კელ-გუეწიფების მარადის ლოცვად, — დგომასა და სლვასა, ჭამასა და სუძასა, ჯდომასა და წოლასა, უძლეუებასა და სნეულებასა შინა. მარადის ვიქსენებდეთ ღმერთსა და გულისქმისყოფით ვიტყოდით: ღმერთო,

რომელ არს სახელი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტჳსი და ადრე იხილო დაცემა მტერთა შენთა, რამეთუ, რომელი ჭირსა მოითმენდეს, მან სიხარული ღიდი პოვოს, და რომელი თჳსისა სულისათჳს შრომასა თავს-იღებდეს, მიეცეს მას განსუენებად უკუენისამდე.

46. თქუა კუალად წმიდამან და ღმერთშემოსილმან ბასილი: გონებასა განზნეულსა შემოპკრებს წიგნის კითხვად და მღვდარებად და ლოცვად, ხოლო გულისთქუძასა მოტყინარესა დააცეზებს მარხვად და შრომად და განშორებად, ხოლო გულისწყრომასა განძნებულსა მოამდოვრებს გალობად და სულგრძელებად და მოწყალებად.

ხოლო ჯერ-არს, რამთა ესე თითოეული თჳსსა ჟამსა და თჳსსა საზომსა ზედა იქმნებოდის, რამეთუ საქმშ, რომელი გარეგან საზომისა თჳსისა იყოს, იგი ადრე დაიქსნების; და საქმშ, რომელი არა მტკიცე იყოს, იგი არცა რად სარგებელ არს.

53. თქუა კუალად: შრომად და მღვდარებად და მარხვად არა ბრძანებულ არს ჩუენდა დაუცადებელად და ძალისა უმეტესად, არამედ ძალისაებრ ჩუენისა, ხოლო ლოცვად დაუცადებელად ბრძანებულ არს ჩუენდა,

მღვდელს ცოდვილს ამას. რამეთუ კორცნი ჩუენნი უძლურებისაგან თვისისა ვერ შეძლებულ არიან დაუცადებლად მარხვად გინა მოლუაწებად ფრიადისა შრომისა, ხოლო ლოცვამ გონებასა წმიდა ჰყოფს და ძლიერ მბრძოლისა მიმართ, რომელი-იგი შეძლებულ არს თჳნიერ კორცთაცა. ლოცვასა შრომამ კორცთამ არა ფრიად უქმს, არამედ ოდენ გონებისა სიფრთხილე.

18.

რაჟამს სდგე ლოცვად წინაშე ღმრთისა, შიშით და ძრწოლით ილოცე,

რამეთუ ესრეთ ჯერ-არს,

ხოლო უკუეთუ უგულისჲყოდ და უშიშად ვილოცვიდეთ, უსარგებლო არს ლოცვამ ჩუენი.

და უკუეთუ მეუფესა თანა ამის ქუეყანისასა მივიდოდით თხოვად რამსაჲ სათხოველსა, რომელი-იგი კაცივე არს მსგავსი ჩუენი მიწისაგანი და მიწად მიქცევადი, ფრიადითა შიშითა და ძრწოლითა მივაღთ, არა უფროჲსი შიშით და ძრწოლითა ჯერ-არსა, წარვდგეთ რამ წინაშე მეუფისა ქრისტესა

და ვითხოვდეთ მისგან შენდობასა ცოდეთასა და სასუფეველსა ცათასა?

რამეთუ ამას არა კორციელი ძალი ოდენ უქმს, არამედ სიფრთხილმ გონებისაჲ მარადის.

65. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: რაჟამს სდგე ლოცვად წინაშე ღმრთისა, შიშით და ძრწოლით ილოცევდ, ფრთხილად და კეთილად,

რამეთუ ესრეთ ჯერ-არს.

ხოლო მბრძოლთა მათ და მტერთა ჩუენთა ეშმაკთა რაჟამს გეხილენ ლოცვასა შინა, მეყსეულად ივინიცა სწრაფით მოიწევიან ჩუენ ზედა და მოგუაგონებენ ჩუენ გულისსიტყუათა. რომელთამ არა ჯერ-არნ ყოვლადვე მოგონებად ჟამსა ლოცვისა ჩუენისასა. და ამას იქმან, რამთამცა ტყუე ყვნეს გონებანი ჩუენნი და ცუდ და ამაო ყვეს ლოცვამ ჩუენი. და ჭეშმარიტად ცუდ და ამაო არს ლოცვამ იგი და ვედრებამ, რომელი, ვითარცა ვთქუ, არა შიშით და ძრწოლით იყოს,

რამეთუ უკუეთუ რაჟამს მეფისა ამის ქუეყანისა წინაშე სდგე და ვედრებოდი სათხოველისა რამსათჳსმე, რომელი-იგი კაცი არს ჩუენებრივე მიწისაგანი და მიწადვე მიქცევადი, და მას ესრეთ შიშით ვედრებით, მაშა, არა უფროჲსი შიში და ძრწოლამ ჯერ-არსა, წარ-რამ-ვდგეთ წინაშე ქრისტესა, მეუფისა მის მეუფეთაჲსა და უფლისა უფლებათაჲსა, და ვითხოვდეთ მისგან მოტევენასა ცოდეთა ჩუენთასა

რამცა იყო უტკბილეს და უსაწყადეს პირისპირ ზრახვასა ღმრთისასა, რამეთუ რომელი გულსმოდგინედ ილცოდეს, იგი ღმერთსა ეუბნების.

19. თქუა კუალად:

უკუეთუ გსურის ლოცვისათჳს წმიდისა, ივლტოდე გულისწყრომისაგან, და უკუეთუ გიყუარს სიწმიდე, მოაყმე მუცელი შენი შიშნითა და წყურვილითა, იღუბებდი ლოცვასა შინა და ძრისკსენებაჲ

შორს ყვე შენგან და სწავლანი მოძღუართანი ნუმცა მოაკლდებიან შენგან და კარსა წერილთასა მარადის პრეკდი კელითა სათნოებათაჲთა.

20.

და უკუეთუ გნებაჲს, რამთა მოილო ღმრთისაგან მაღლი გულისკმისყოფისაჲ, პირველად მცნებანი ევე, რომელნი გულისკმა-გიყოფიან, აღასრულენ და ესრეთ ჟამსა ლოცვისასა უმეტესი გულისკმისყოფაჲ მოგეცეს.

ხოლო ვიდრემდის რომელნი-ევე გულისკმა-გიყოფიან, არა აღასრულნენ, არა მოგეცეს უმეტესი გულისკმისყოფაჲ,

და სასუფეველსა ცათასა? ანუთუ, ძმანო, რამ-ე არს გულისსიტყუაჲ იგი, რომელი-იგი უტკბილეს არს და უსაწყადელეს, ვიდრე უბნობისა და კედრებისა დამბადებელისა მიმართ თჳსისა, რომელ დაუტეობთ მას და ვიწურთით სხუასა? მოვედით, ძმანო, და მისა მიმართ ვისწრაფოთ დაცვად გონებათა ჩუენთა, რამთა არა ამაო იქმნეს სრბაჲ ჩუენი.

74. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: უკუეთუ გსურის ლოცვისათჳს წმიდისა, ევლტოდე გულისწყრომასა და ძრისკსენებასა, და უკუეთუ გიყუარს სიწმიდჲ, მოაყმე მუცელი შენი შიშნითა, და წყურვილითა აჭირვე მას. იღუბებდი ლოცვასა შინა, და გულისსიტყუანი შეგინებულნი და ყოველივე საძაგელი კსენებაჲ შორს ყვე შენგან და სიტყუანი სულისა წმიდისანი ნუმცა მოაკლდებიან პირსა შენსა და კარსა წმიდათა წერილთასა პრეკდი კელითა სათნოებათაჲთა, მაშინ აღმოგიბრწყინდეს შენ უენებელობაჲ გულისაჲ და გონებაჲ შენი გამობრწყინდეს ჟამსა ლოცვისასა, ვითარცა მთიები განთიადისაჲ.

75. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: უკუეთუ გნებაჲს, რამთა მოილო ღმრთისაგან გულისკმისყოფისა მაღლი, პირველად მცნებანი ევე, რომელნი გულისკმა-გიყოფიან, კეთილად აღასრულენ და ესრეთ მოგეცეს შენ ჟამსა მას ლოცვისასა, ითხოველ რამ, ღმრთისა მიერ გულისკმისყოფაჲ უმეტესი, ხოლო ვიდრე ეგენი, რომელნი გულისკმა-გიყოფიან, არა აღასრულნენ, სხუაჲ უმეტესი გულის-კმისყოფაჲ არა მოგეცემის,

რამთა არა გარდაქცეული მრავალ-
თა მცნებათა და უმეტესთა ცოდვათა
იქმნე თანამდებ, რამეთუ ფრიად
სანატრელ არს, რომელი აღასრულე-
ბდეს ყოველსავე, რავდენი ასწავოს
გულისკმისყოფამან ღმრთისამან,

ხოლო არა მოვალს გულისკმისყოფ-
აჲ კაცსა თანა, უკუეთუ არა განეშო-
როს სოფლისგან და ყოვლისა უკე-
თურებისა და თუთრჩულობისა.

21. თქუა კუალად: ვითარცა ცოდ-
ვათა შენთა ჰფარავ კაცთაგან, ეგრე-
ცა სათნოებათა შენთა ჰფარედი კა-
ცთაგან.

უკუეთუ ცოდვათა შენთა ყოვლითა
კრძალულებითა ჰფარვიდე და მოღუა-
წებათა მათ, რომელნი ცოდვათა აღ-
საკოცელად მოგეგნენ,

განუკრძალველად გამოაცხადებდე,
ორკერძოვე სცთები და ფრიად იენებ.
არამედ უკუეთუ გნებაჲს ცხორებაჲ
სულისა შენისაჲ, გამოაცხადენ და-
უფარველად სასოებითა ღმრთისაჲთა
ცოდვანი მოძღურისა შენისა თანა,

რამთა არა გარდაქცეული მრავალ-
თა მათ მცნებათა და თანამდებ იქმნა
უმეტესთაჲ ცოდვათა, რამეთუ ჭეშ-
მარიტად ნეტარ არს, რომელი აღას-
რულებდეს ყოველსავე, რომელიცა
ასწავოს მას გულისკმისყოფამან ღმრ-
თისა-შიერმან.

ხოლო არა მოიწიოს გულისკმისყოფ-
აჲ იგი ჭეშმარიტი კაცსა თანა, უკუე-
თუ არა განეშოროს განშორებითა მით
პირველითა და მეორითა და მესამითა,
რამეთუ პირველი განშორებაჲ ესე
არს, რამთა დაუტეოს სოფელი და
საქმენი მისნი სიყუარულისა და შიში-
სათჲს და გულისკმისყოფისა ღმრთი-
სა. ხოლო მეორე ესე არს, რამთა
იელტოდის და განეშოროს ყოვლისა-
გან უკეთურებისა და არაწმიდებისა.
ხოლო მესამე განშორებაჲ იგი ესე
არს, რამთა განეშოროს ნებისაგან თუ-
სისა და უგულისკმოებისაგან, და ესე
სამნი მადლნი განშორებისანი მოეცე-
მიან კაცსა საზომისაგან გულსმოდ-
გინებისა და მოსწრაფებისა მისისა.

87. თქუა კუალად: ვითარცა ცოდ-
ვათა შენთა დაჰფარავ კაცთაგან, ეგ-
რეთვე სათნოებათა შენთა დაჰფარე-
დი მათგან, რამთა აღმოცეცლნი იგი
დაფარულთა მათ ცოდვათა შენთანი
დაფარულვე იყვნენ. უკუეთუ კულა
ცოდვათა შენთა ყოვლითა კრძალუ-
ლებითა დაჰფარვიდე და მოღუაწება-
თა მათ, რომელნი მათთჲს მოგეგნენ,
განუკრძალველად გამოაცხადებდე,
უწყოდ, ვითარმედ ორკერძოვე სცთე-
ბი და წინააღმდეგომსა იქმ, რამეთუ
გრცხუენის გამოცხადებად ცოდვათა
შენთა, ვითარმედ ნუუკუე საყუდრელ
და შეურაცხ იქმნე წინაშე კაცთა.

ვითარცა ღმრთისა, და მის მიერ მოცემული იგი წაშალი საკურნებლად წყლულებათა შენთა დაფარე და ზუაობით ნუვის გამოუცხადებ თენიერ ღმრთისა და მოძღუერისა შენისა, რამეთა არა იქმნეს მარუენებლობა იგი დამაქცეველ სულისა შენისა.

22. და

რაჟამს გესძოდის სწავლა მოძღუერისა შენისა, ნუ გამოეძიებ საქმეთა მისთა, არამედ ყოველთა სიტყუათა მისთა სარწმუნოებით ისმენდი და გულსმოღვინედ იმარხვედი, რამეთუ ესე ჩუეულება აქუს ეშმაკსა,

რამათა ნაკლულევანთა რათმე საქმეთა მისთა მოგაგონებდნ და გყონ შენ მსაჯულ მისა, და სარგებელი იგი სწავლისა მისისა მიგიღონ.

23. თქუა კუალად:

ნუ იმკვები სამოსლითა შუენიერთთა, რამათა არა შეიმოსო ეშმაკი იგი ცუდადმზუაობრობისა, რამეთუ არათუ შუენიერებითა სამოსლისა მათა შეიმოსებიან სათნოებანი, არამედ შუენიერებითა ს უ ლ ი ს ა მ ა თ ა შ რ ო -

გეშინოდენ უკუე სათნოებათა შენთა გამოცხადებად,

ნუუკუე ექმნას მარუენებლობა იგი სულსა შენსა წარმწყმედელ, და უკუეთუ საქმეთა მათ სირცხლისათა ღმერთსა მხოლოსა ოდენ გამოუცხადებ, მაშა მოლუაწებათა შენთა მასვე გამოუცხადებდი და ნუ კაცთა, ნუუკუე მათ ცოდვანი შენნი არა იცოდნ და საქმენი იგი, რომელნი სინანულად ცოდვათა შენთათჳს გაქუნდნ, ეგონოს მათ, ვითარმედ გვრგუნისა მომატყუებელ არიან.

88. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: რაჟამს-იგი გესძოდის სწავლა მოძღუერისაგან შენისა, ნუ იქნები მსაჯულ საქმეთა მისთა, არამედ სიტყუათა მისთა კეთილად შეიწყნარებდი,

რამეთუ ესე ჩუეულება აქუს ეშმაკსა, რამათა არა გიტეოს სმენად და ქმნად სწავლათა მისთა, არამედ თუცა რამმე ექმნას, ვითარცა კაცსა, მას მოგაგონებდეს და გაგაკითხვებდეს, რამათა იქმნე მსაჯულისა შენისა მსაჯულ, და წაძლისა მის წილ, რომელსა მოგცემდა ღმერთი მის მიერ საცხორებელად სულისა შენისა, მოიღე-შცა სასიკუდიწე სულისა შენისა.

102. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: ნუ იმკვები სამოსლითა შუენიერთთა, რამათა არა შეიმოსო ეშმაკი იგი ცუდადმზუაობრობისა, რამეთუ არა შუენიერებითა სამოსლისა მათა შეიმკვებიან სათნოებანი, არამედ შუენიერებითა შ რ ო მ ა თ ა მ თ ა ო ქ რ ო -

მანი ოქროან იქმნებიან. შეიძოსე, საყუარელო, შიში ღმრთისაჲ, და სატანჯველისაჲ,

რამთა შიშითა ცეცხლისა მის უშრეტისამთა შეიძოსო სამოსელი იგი მოღუაწებისაჲ და ბრძენ იქმენ შენ ბრძოლასა მას მტერისასა, რამეთუ შიში უფლისაჲ დასაბამი არს სიბრძნისაჲ.

24. იყენე ძალ სიტყუათა შენთა საქმენი შენნი, რამეთუ ვითარცა უძნელეს არიან საქმენი სიტყუასა, ეგრეცა უძვლობესა არიან. რაჟამს საქმე არნ, მაშინ სიტყუანიცა ბრწყინვილიან, და სარწმუნო იქმნიან.

25. თქუა კუალად: რაჟამს ღლეს მარხვისა და დაყუდებისა შენისასა მოვიდის შენდა ძმაჲ, ნუ დაუმიძღვდები გონებასა შენსა და ნუცა შესწუხნები და მოიწყინებ ვითარცა დახრწევასა მარხვისასა და დაყუდებისასა, რამეთუ ცხორებამ ძმისაგან არს, და ამას სიტუილითა იქმან ეშმაკნი, რამთა [არა] იხილო ძმაჲ შენი, ვითარცა უფალი ღმერთი შენი, იხილო [რაჲ] იგი. ზოლო უკუეთუ ძმაჲ შენი შეურაცხ-ჰყო, უწყოდე, ვითარმედ უფალი ღმერთი შენი შეურაცხ-გიყოფიეს.

26. თქუა წმიდამან ბასილი: ვითარცა მგელმან მშვიერმან განაბნის საშწესოჲ ცხოვრთაჲ, ეგრეთვე სულმან სიძვისამან – აღმავსებელნი მუცელთა მათთანი, რამეთუ ეშმაკი საჭურველად ჩუენთავე ასოთა იქმარებს და მათ მიერ

ვან იქმნების სული. არამედ შეიმოსე შიში ღმრთისაჲ და კსენებაჲ საშჯელისა მის საშინელისაჲ და სატანჯველთა მათ გამოუთქმელთაჲ, რამთა შიშითა ღმრთისაჲთა შეიძოსო შენ სამოსელი იგი სიძვადლისა და მოღუაწებისაჲ და ბრძენ იქმენ შენ ბრძოლასა მტერთა ბოროტთასა, რამეთუ შიში ღმრთისაჲ დასაბამი არს სიბრძნისაჲ.

103. თქუა კუალად: იყენე ძალ სიტყუათა შენთა საქმენი შენნი, რამეთუ ვითარცა უძნელეს არიან საქმენი სიტყუათასა, ეგრეცა უძვლობეს არიან, რამეთუ რაჟამს საქმენი კეთილ იყენიან, მაშინ სიტყუანიცა ბრწყინვილიან, ზოლო უკუეთუ საქმენი არა ჩნდენ, სიტყუანი ძალსა მათსა ვერ-შემძლებელ არიან აღსრულებად.

104. თქუა კუალად: რაჟამს ღლეს მარხვისა და დაყუდებისა შენისასა მოვიდეს შენდა ძმაჲ, ნუ დაგიმიძღვდები ვითარცა დამახრწველი კეთილისა საქმისაჲ და ამის გამო მოხჯდე სიტუილიად და წარიწყმიდო სული შენი, არამედ უფრომად შეიწყნარე იგი, ვითარცა უფალი ღმერთი შენი, მცნებისაგან უფლისა, და ფრიად ეკრძალე სიტუილისა.

126. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:

ეშმაკი საჭურველად ბრძოლისა ჩუენისა ჩუენდა მომართ ჩუენთავე ასოთა

მოსწყლავს სულსა ჩუენსა.
რამეთუ უკუეთუ თუალნი ჩუენნი ბო-
როტსა არა ხედვიდენ
და ყურთა ჩუენთა საენებელი არა ეს-
მოღის და კელნი ჩუენნი ბოროტსა
არარას მიეახლებოდინ და გონებაჲ
ჩუენი ბოროტთა მათ განზრახვათა
მისთა არა შეიწყნარებდეს, ამო იქმნას
ყოველივე მოსწრაფებაჲ მბრძოლისა
მის ჩუენისაჲ.

აღიღებს და მათ მიერ მოსწყლავს სუ-
ლთა ჩუენთა, რამეთუ უკუეთუ თუ-
ალნი ჩუენნი ბოროტსა არა მხედვი-
დენ და ყურთა ჩუენთა საენებელი არაჲ
ესმოღის და კელნი ჩუენნი ბოროტსა
არას მიეახლნენ და გონებაჲ ჩუენი
უკუეთურთა მათ განზრახვათა მისთა
არა შეიწყნარებდეს, ამო იქმნების ყო-
ველივე ძალი და ბრძოლაჲ მისი, და
რაცჲმს მოვიდეს ბრძოლად ჩუენდა და
იხილოს, ვითარმედ შინაგანმცემელი
გულისსიტყუაჲ ჩუენ შორის არა არს,
რომელმანმცა განუღო მას კარი და
ასოთა მიერ ჩუენთა შეწყევნაჲ არა
პოოს, ვერ შეუძლებს ვნებად ჩუენდა,
რამეთუ ვითარცა ქალაქსა მთასა ზედა
მაღალსა აღშენებულსა და ზღუდეთა
მიერ ძლიერთა მოზღუდილსა, რომ-
ლისა გარემო იყვინან კეენი ღრმანი
და კლდენი მაღალნი, ესევეითარსა მას
ქალაქსა მბრძოლნი ვერ-შემძლებელ
არიან გამოლებად, უკუეთუ ვინმე ში-
ნაგან არა იპოოს, რომელმან ანუ გა-
ნულოს მათ კარი და ანუ განასცეს
ქალაქი იგი, ეგრეთვე სულსა, შიშითა
და მაღლითა ღმრთისაჲთა შეზღუდ-
ვილსა, ვერ-შემძლებელ არიან ეშმაკნი
წარტყუენვად და არცა ყოვლადვე აქუს
კელმწიფებაჲ ვნებად, უკუეთუ თუთ
გულისსიტყუამან რომელმანმე არა გა-
ნულოს კარი და შეიყვანნეს ბოროტნი
იგი მბრძოლნი შინაგან და განსცეს
ქალაქი იგი ღიდი და პატივცემული
ღმრთისა მიერ, რომელ არს სული
კაცისაჲ.

როგორც ვხედავთ, ფსევდობასილი II ფსევდობასილი I-თან
შედარებით ბევრად უფრო გავრცობილი ყოფილა არა მარტო და-
მატებითი თავების დართვით, არამედ მასთან შემხვედრი თავების

გავრცობითაც. გულმოდგინე დაკვირვება ააშკარავებს, რომ მეორე ვერსია დამოუკიდებელი თარგმანი არაა; იგი პირველი ვერსიის გავრცობითა და რედაქტირებითაა მიღებული. ეს რომ ნამდვილად ასეა, მოწმობს სრული დამთხვევა 2(3) და 3(4) თავებისა,¹ და ასევე სრული დამთხვევები 7(12) 9(15), 13(30), 14(31), 16(46), 19(74), 23(102), 24(103) თავების საერთო ნაწილებში. მათ შორის განსხვავებაა მხოლოდ მეორე ვერსიის ჩანართები. მცირე ტექსტობრივი სხვაობები ჩანს 4(5), 5(9), 6(10) თავების ორ ვერსიას შორისაც. 1(1) და 8(13) თავების სხვაობა კი მეორე ვერსიაში თითო მცირე ფრაზის დართვით ამოიწურება.

მეორე ვერსია მნიშვნელოვნადაა გავრცობილი ხან ცალკეულ თავთა ბოლო ნაწილებში,² ხანაც შიგადაშიგ.³ სამ შემთხვევაში მეორე ვერსია, პირიქით, ტექსტს მცირედ შეკვეცილად წარმოგვიდგენს.⁴ გავრცობასა და შეკვეცას ზოგჯერ შინაარსობრივი ცვლილება და რედაქტირებაც ერთვის.⁵

21(87)-ე თავის ორ ვერსიას შორს მრავალგვარი მიმართებაა: მათში არის ზუსტად იდენტური ფრაზებიც, შინაარსობრივად განსხვავებულიც, მატება მოკლე ვერსიაშიც და მატება ვრცელ ვერსიაშიც.

ერცელი ვერსიის შემუშავებისას რედაქტორს სხვადასხვა ხერხები გამოუყენებია:

ა) სიტყვების სინონიმური შენაცვლებანი:

მოკლე ვერსია	ვრცელი ვერსია
ზრახვაი (1)	უბნობაი (1)
გნებაჲს (5)	გსურის (9)
სანატრელი (20)	ნეტარი (75)

1 აქ და ქვემოთ ყველგან უთითებთ ფსევდობასილი I-ის თავებს, ფრჩხილებში კი – ფსევდობასილი II-ისას.

2 13(30), 14(31), 16(46), 20(75), 26(126) თავებში.

3 7(12), 9(15,16,17), 10(19), 11-12(29), 15(35), 18(65), 19(74), 20(75), 22(88) თავებში.

4 17(53), 25(104) 26(126) თავებში (ამ უკანასკნელში მცირე შეკვეცასთან ერთად ერცელი მატებაც გვაქვს).

5 20(75), 18(65), 20(75), 22(88), 25(104), 26(126) თავებში.

ბ) სინტაგმებისა და ფრაზების გადანაცვლება

მოკლე ვერსია

თქვისა მეუფისა წინაშე ღვთადად (1)
უწინარეს ყოვლისა (3)
ცრემლთა მოგება (3)
ამისთვის წოდებულ ხარ პირველით-
განვე (10)
ბრძოლასა და განსაცდელსა (10)

უცნებამ რაიმე იხილო (15)
მარხვამ დაუცადებელი არა ბრძანებ-
ულ არს ჩუენდა (17)
მადლი გულისკმისყოფისა (20)
არა მოგეცეს უმეტესი გულისკმისყო-
ფა (20)
უმეტესთა ცოდვათა იქმნე თანამღებ
(20)

ვრცელი ვერსია

ღვთადად წინაშე თქვისა მეუფისა (1)
ყოვლისა უწინარეს (4)
მოგება ცრემლთა (4)
პირველითგანვე ამისთვის წოდებულ
ხარ (19)
განსაცდელსა და ბრძოლასა (+ მტე-
რისასა) (19)
იხილო უცნებამ რაიმე (35)
მარხვამ არა ბრძანებულ არს ჩუენდა
დაუცადებელად (53)
გულისკმისყოფისა მადლი (75)
უმეტესი გულისკმისყოფა არა მოგე-
ცემის (75)
თანამღებ იქმნა უმეტესთა ცოდვათა
(75)

გ) ზმნის ფორმათა ცვლილება:

მოკლე ვერსია

შეუძლოს (1)
ნუცა ჰგონებ (4)
9 იქსენებდი, ვის წინაშე სდგა (9)
რამათაცა შეაგინა გონებამ მისი (9)
რომელმან შრომამ თავს-იღვას (15)

ვრცელი ვერსია

შემძლებელ იქმნას (1)
ნუ გგონივს (5)
გულისკმა-ყავ, თუ ვის წინაშე მდგო-
მარე ხარ (16)
რამათა შეაგინოს ლოცვამ მისი (17)
რომელი... შრომასა თავს-იღებდეს (35)

დ) მცირე აზრობრივი გადახრები

მიუტევე ყოველი თხოვამ შენი
და ზრუნვამ (8)

მიუტეოთ ყოველივე საქმე ჩუენი (13)

ე) საგრძნობი აზრობრივი სხვაობანი

ფრიად ეშურების კაცსა ლოცვასა
შინა ეშმაკი,

რამათაცა შეაგინა გონებამ მისი და
ლოცვამ იგი უსარგებლო ყო. ხოლო

ფრიად ეშურების ეშმაკი კაცსა მას,
რომელი მოსწრაფე იყოს ლოცვისა
მიმართ და ყოვლითა ღონისძიებითა
ებრძვის, რამათა შეაგინოს ლოცვამ მისი,
და არა დასცხრების აღძრვად გუ-
ლისსიტყუათა მრავალთა გონებასა ში-

შენ ყოვლითა ღონისძიებითა ფროთხილად და შეკრძალებით ილოცვედი (9).

ნა, და აღსძრავს ენებათა კორცთა შინა, რამთა შეუძლოს დახრწევად მოლუწებისა მის კეთილისა და ჭეშმარიტისა უბნობისა ღმრთისა მიმართ(17)

ვ) ყველაზე მნიშვნელოვანია ის ცვლილებები, რაც რედაქტორს სტილის გაუმჯობესების მიზნით შეუტანია:

მოკლე ვერსია

წამალი იგი, ღმრთისა მიერ მოცემული შენდა ენებათა განსაკურნებელად, არა გარდაქციო ენებად (4) ამაოდ არს შრომამ შენი (5)

რომელი ადასრულებდეს ყოველსავე, რადენი ასწავს გულისკმისყოფამან ღმრთისამან (20)

ნუ გამოეძიებ საქმეთა მისთა (22)

შუენიერებითა სულისათა შრომანი ოქროან იქმნებიან (23)

რაჟამს დღესა მარხვისა და დაწყებისა შენისასა მოვიდის შენდა ძმა, ნუ დაუძმძიდების გონებასა შენსა და ნუცა შესწუნები და მოიწყინებ ვითარცა დახრწევასა მარხვისასა და დაწყებისასა (25)

ერცელი ვერსია

წამალი იგი, შენდა მოცემული ენებათა განსაკურნებელად, არა გარდაქციო უფროსად საენებელად (5) ამაოდ არს შრომამ შენი (9)

რომელი ადასრულებდეს ყოველსავე, რომელიცა ასწავს მას გულისკმისყოფამან ღმრთისა-მიერმან (75)

ნუ იქნები მსაჯულ საქმეთა მისთა(88)

შუენიერებითა შრომათათა ოქროვან იქმნების სული (102)

რაჟამს დღესა მარხვისა და დაწყებისა შენისასა მოვიდეს შენდა ძმა, ნუ დაგიძმძიდების, ვითარცა დამახრწველი კეთილისა საქმისა (104)

ერთგან ეხედავთ რედაქტირებას ბერძნულ დედანთან დაახლოების მიზნით. ესაა მე-12 თავი (ერცელ ვერსიაში – 29-ე):

12. რაჟამს იგონებდე, თუ ვითარ არაწმიდა ხარ და მკედრ ხარ ენებასა შინა, და ესევეთარი უღირსი იკადრებ ღვთიად წინაშე ღმრთისა და უბნობად მისა.

29. რაჟამს იგონებდე, თუ ვითარ არაწმიდა ხარ და შორის არაწმიდისა ერისა მკედრ ხარ, რომელ არიან ენებანი და გულისსიტყუანი ბოროტნი, და იკადრებ წინაშე უფლისა საბაოთისა ღვთიად და უბნობად მისა.

როგორც ქვემოთ ენახავთ, ამ თავის პირველწყაროა ევაგრე პონტოელის ერთი შეგონება, რომელიც ნილოს სინელის სახელითაა ჩვენამდე მოღწეული:

...ὡς ἀκάθαρτος ὦν, καὶ ἀκάθαρτα χεῖλι ἔχων, καὶ

ἐν μέσῳ λαοῦ τοιοῦτου ὑπάρχων, τουναντίον τοιμᾶς Κυρίῳ Σαβαὼθ παρεστάναι (Περὶ Προσευχῆς λόγος, Κεφαλ. ΟΘ) PG 79, col. 1184. (...შენ, რომელიც ასეთი უწმინდური ხარ, უწმინდურ ბაგეთა მქონე, და ასეთსავე ერში იმყოფები, ბედავ უფალ საბაოთის წინაშე წარდგომას).¹

პირველ თარგმანში ეფთვიმეს სიტყვასიტყვით არ გადმოუტანია ფრაზა — ἐν μέσῳ λαοῦ τοιοῦτου ὑπάρχων („[რომელი] შორის არაწმიდისა ერისა მკჳდრ ხარ“), რადგან მასში გარკვევით არ ჩანდა, რომელ „არაწმიდა ერზე“ იყო საუბარი. ამიტომაც დაწერა ის, რაც ქვეტექსტით იგულისხმებოდა: „არაწმიდა ხარ და მკჳდრ ხარ ვნებასა შინა“. ახალი, გავრცობილი ვერსიის შექმნისას კი ეფთვიმეს საჭიროდ მიუჩნევია დედანთან მიახლოება ქართული თარგმანისა: „არაწმიდა ხარ და შორის არაწმიდისა ერისა მკჳდრ ხარ“, და იქვე ამ ბუნდოვანი „არაწმიდა ერის“ განმარტებაც არ გამოუტოვებია: „რომელ არიან ვნებანი და გულისსიტყუანი ბოროტნი“.

ამ მაგალითებით ჩანს, რომ ფსევდობასილის თხზულების ახალი, გავრცობილი ვერსიის შექმნისას ეფთვიმეს მარტო დამატებითი მასალის დართვა კი არ ჰქონია მიზნად, არამედ დედანთან დაახლოება და სტილისტური დახვეწაც.

რადგან ფსევდობასილი I ქართული ტექსტის დამუშავების პირველი საფეხურია, მისდამი ქართველ მწიგნობრებს უფრო ნაკლები ყურადღება გამოუჩენიათ, ვიდრე ფსევდობასილი II-სადმი, რასაც პირველი მათგანის ხელნაწერთა სიმცირე და გადაწერილი ტექსტების დაბალი ხარისხი მოწმობს. თვით ფსევდობასილი I-ის საუკეთესო ხელნაწერში — S-1595-ში საკმაოდაა ისეთი შეცდომებიც, რომელთაც იოლად ვასწორებთ ზეპირად, და ისეთე-

¹ შდრ. ეფრემ მცირისეული თარგმანი: „...თუ ვითარ, რომელი არაწმიდა ხარ და შორის ესევიარისავე ერისა მყოფ, ესე იგი არს წინააღმდეგობათაჲსა, იკადრებ წარდგომას წინაშე უფლისა საბაოთისა“ (იხ.: ე. კოჭლამაზაშვილი, წმ. ნილოს სინელის სახელით წარწერილი სწავლანი ლოცვისათჳს და მისი ძველი ქართული თარგმანი: ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი IX, თბ., 2017, 214. იხ. აქვე, გვ. 29).

ბიც, რომელთა შესწორება ფსევდობასილი II-ის შესაბამის ადგილებთან შედარების გარეშე გაჭირდებოდა. აქ წარმოვადგენთ რამდენიმე მაგალითს იმისა, თუ რა შესაძლებლობას იძლევა ვრცელი ვერსიის ტექსტი მოკლე ვერსიის შესწორება-შეკვებისათვის:

მე-3 თავში „და“ კავშირს ვუმატებთ ვრცელი ვერსიის მე-4 თავის მიხედვით, მე-16 თავში კი ვრცელი ვერსიის 46-ე თავის მიხედვით ვუმატებთ: „ხოლო გულისწყრომას“, რადგან უამისოდ ორივე თავი გაუმართავი იყო (ტექსტები პარალელურად იხ. ზემოთ). ასევე ბუნდოვანი იყო მცირე ვერსიის 24-ე თავის ერთი ადგილი: „რაჟამს საქმე არნ, მაშინ სიტყუანიცა ბრწყინვიდიან“. რა საქმე? ნებისმიერი საქმე? — ვრცელი ვერსიის პარალელური (103-ე) თავის მიხედვით ირკვევა, რომ აქ ნებისმიერი კი არა, კეთილი საქმე იგულისხმება („რაჟამს საქმენი კეთილ იყვნინან, მაშინ სიტყუანიცა ბრწყინვიდიან“), ამიტომაც „კეთილი“ ჩვენ დავეუმატეთ მოკლე ვერსიის შესაბამის ადგილსაც, და ამით სავსებით ნათლად გამოიკვეთა აზრი: როცა კაცი კეთილ საქმეს იქმს, მისი სიტყვებიც გაბრწყინებულია, ესე იგი კეთილი კაცის სიტყვაც კეთილიაო.

ერთი ბუნდოვანება მცირე ვერსიის 25-ე თავშიც გვხვდება: „ამას სიძულილითა იქმან ეშმაკნი, რაფთა იხილო ძმაჲ შენი, ვითარცა უფალი ღმერთი შენი, იხილო იგი, ხოლო უკუეთუ ძმაჲ შენი შეურაცხ-ჰყო, უწყოდე, ვითარმედ უფალი ღმერთი შენი შეურაცხ-გიყოფიეს“.

ეს წარმოუდგენელი რამ არის: თითქოს ეშმაკები სიძულვილით იქმან იმას, რომ შენ შენს ძმას შეხედო, ვითარცა შენს უფალ ღმერთს! — ეს ზომ ეშმაკის ნება კი არა, სწორედ ღმრთის ნებაა, რომელიც გვამცნებს ძმის (მოყვსის) სიყვარულს, და მისდამი ქმნილ ყველა საქმეს თავის მიმართ ქმნილად მიითვლის! „ამენ გეტყჳ თქუენ, — ასწავლის იგი მოწაფეებს, — რაოდენი უყავთ ერთსა ამას მცირეთაგანსა ძმათა ჩემთასა, იგი მე მიყავთ“ (მათე 25,40). სწორედ ამ აზრს უსვამს ხაზს 25-ე თავის შესაბამისი თავი ვრცელ ვერსიაში (104-ე): „უფროდსად შეიწყნარე იგი (ძმაჲ შენი), ვითარცა უფალი ღმერთი შენი, მცნებისა-

ებრ უფლისა“. მაშასადამე, ეშმაკის სიძულვილი იმაში გამოჩნდება, რომ ხელი შეგვიშალოს ასეთ საქციელში.

თავდაპირველიად, რა თქმა უნდა, სწორედ ამ აზრით უნდა ყოფილიყო ეშმაკი ნახსენები 25-ე თავში, მაგრამ ტექსტმა დეფექტით მოაღწია ჩვენამდე. დეფექტის აღმოფხვრა კი შესაძლებელი იქნება, მაგალითად, ასეთი სახით: „ამას სიძულელითა იქმან ეშმაკნი, რადთა [არა] იხილო ძმაჲ შენი, ვითარცა უფალი ღმერთი შენი, იხილო [რამ] იგი“. სიტყვიერად, შესაძლოა, სხვაგვარად იყო გამართული ეს წინადადება თავდაპირველად, მაგრამ აზრი, აშკარად, ასეთი იყო.

თხზულების გავრცობილი ვარიანტის შემუშავებისას ეშმაკის ხსენება სრულიად ამოუღია რედაქტორს, და ამით მასში გადმოცემული აზრისათვის უფრო გამჭვირვალე და ნათელი სახე მიუცია. თხზულების 24-ე თავის ორი ეფთვიმესეული ვერსიის ურთიერთშედარება ქართველი მთარგმნელის სტილისტური მუშაობის კიდევ ერთ მშვენიერ მაგალითს წარმოგვიდგენს.

ევ ა გ რ ე პ ო ნ ტ ო ე ლ ი ს ტ რ ა ქ ტ ა ტ ი

„ლ ო ც ვ ი ს ა თ უ ს“ –

ფ ს ე ვ დ ო ბ ა ს ი ლ ი ს თ ხ ზ უ ლ ე ბ ი ს

ო რ ი ე ფ თ ვ ი მ ე ს ე უ ლ ი ვ ე რ ს ი ი ს წ ყ ა რ ო

ზემოთ, შესავალშივე აღვნიშნეთ, რომ ბასილი კესარიელის სახელით წარწერილი გამოკრებული „სწავლანი ლოცვისათჳს და სხუათა თითოსახეთა სათნოებათათჳს საცხორებელად სული-სა“ შეიცავს მრავალ ისეთ თავს, რომელიც შინაარსობრივად სავსებით ემთხვევა შესაბამის თავებს ფსევდო-ნილოს სინელის თხზულებისას – „ლოცვისათჳს“. მეცნიერებაში გარკვეულია, რომ ეს ფსევდოეპიგრაფიკული თხზულება ეკუთვნის IV საუკუნის განთქმულ ასკეტ მოღვაწეს, ასკეტური ლიტერატურის ერთ-ერთ ფუძემდებელს, ევაგრე პონტოელს.

ჩვენ აქამდე საშუალება გვქონდა, გავცნობოდით ამ თხზულების ორ ქართულ თარგმანს – გამოკრებულსა და სრულს. რადგან ორივე მათგანში ავტორად გამოცხადებულია ნილოს სინელი,

ამიტომაც ზემოთ მათს აღსანიშნავად შემოვიღეთ პირობითი სახელწოდებები: ფსევდონილოსი I (გამოკრებული ვერსია, X ს.) და ფსევდონილოსი II (სრული ვერსია, ეფრემ მცირისა, XI ს.). ამ უკანასკნელის ტექსტი გამოვეცით 2017 წელს.¹

ეფრემ მცირის თარგმანი, ბერძნული დედნის მსგავსად, შეიცავს 153 მცირე თავს. თავთა რიცხვი თხზულების სათაურშიცაა გაცხადებული: „წმიდისა მამისა ჩუენისა ნილოჲსნი, ლოცვისათჳს, თავნი რ^ანგ“. აქ წარმოვადგენთ ფსევდობასილის ორივე ვერსიისა (Ps.Bas.I-ისა და Ps.Bas.II-ის) და ფსევდონილოსის თხზულების (Ps.Nil.) თავთა შესაბამისობის ცხრილს:

Ps.Bas.I	Ps.Bas.II	Ps.Nil.	Ps.Bas.I	Ps.Bas.II	Ps.Nil.
1	1	3	—	23	61
—	2	4	—	24	64
2	3	5	—	25	65
3	4	6	—	26	70
4	5	7	—	27	71
—	6	9	—	28	78
—	7	10+11	11+12	29	79
—	8	12	13	30	81
5	9	20	14	31	87+88
6	10	28	—	32	89
—	11	27	—	33	90
7	12	31	—	34	91
8	13	33	15	35	92+93
—	14	38	—	36	95
9	15	42	—	37	96
9	16	44	—	38	102
9	17	46	—	39	104
—	18	47	—	40	133
10	19	48	—	41	134
—	20	49	—	42	149
—	21	53	—	43	150
—	22	58			

¹ ე. კოჭლამაზაშვილი, წმ. ნილოს სინელის სახელით წარწერილი სწავლანი ლოცვისათჳს და მისი ძველი ქართული თარგმანი: ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი IX, თბ., 2017, 192-230. იხ. აქვე, გვ. 7-50.

ცხრილი გვიჩვენებს, რომ ფსევდობასილი I-ის პირველი 15 თავი და ფსევდობასილი II-ის პირველი 43 თავი ფსევდო-ნილოს (ნამდვილად კი ევაგრე პონტოელის) თხზულებიდან ყოფილა გადმოთარგმნილი, გამოკრებიტ. ფსევდობასილი II-ის ზოგიერთ თავში (7, 31, 35) ევაგრეს თხზულების ორ-ორი თავია გაერთიანებული. ფსევდობასილი I-ის მე-9 თავში – ევაგრეს თხზულების სამი თავი (42, 44, 46). ხოლო ევაგრეს 79 თავი ორ თავდაა გაყოფილი ფსევდობასილი I-ში (11 და 12).

იმისათვის, რომ ფსევდობასილი II-სა და მისი ბერძნული წყაროს ურთიერთმიმართებაზე შეგვეჩქმნეს წარმოდგენა, შედარებისათვის შეგვიძლია გამოვიყენოთ ევაგრე პონტოელის თხზულების ეფრემ მცირისეული თარგმანი, რომელიც საკმაოდ ერთგულად მისდევს ბერძნულ ორიგინალს:

ფსევდობასილი II

ევაგრე

1. თქუა წმიდამან ბასილი: ლოცუა უზნობაჲ არს გონებისაჲ ღმრთისაჲ მიმართ. აწ უკუე გულისკმა-ვყოთ, ძმანო, თუ ვითარი საზომი უკმს გონებასა მას, რომელი-იგი შემძლებელ იქმნას მიუღრეკელად ღვთამდ წინაშე თვისსა მეუფისა და უზნობად მისა პირისპირ, ნებისაებრ მეუფისა თვისსა, თვნიერ შუამდგომელისა.

2. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: უკუეთუ ქუეყანასა ზედა ხილულსა მას მაყუალსა ინება მიახლებად ღიღამან წინამსწარმეტყუელმან მოსე და ეერ შეუძლო, ვიდრეჲდის განიკადნა კამლნი ფერქთაგან თვსთა, მაშა, ვითარ, ძმაო, შენ, რომელსა-უგე გნებაჲს მიახლებად მისა, რომელი-იგი უზეშთაჲს არს ყოველსაჲე ბუნებასა გონებათასა და შენ გვეულების მიახლებად მისა ლოცვასა შინა შენსა, და არა ისწრაფოა განშორებად შენგან ყოველიჲე გულისსიტყუაჲ ენებული?

3. ლოცუაჲ უზნობაჲ არს გონებისაჲ ღმრთისაჲ მიმართ.

ვინამცა რაბამისა დაწყნარებულობისა მოქენე არს გონებაჲ, რამთა შეუძლოს გარე-მოუქცეველად აღაყრობად თვისსა მეუფისა მიმართ და თანაზრახვად მისსა, არცა ერთისა ვის შუამდგომელობითა.

4. უკუეთუ ქუეყანასა ზედა მაყუალად სახილველსა ამას მიახლებად მეცადინი მოსე დაიყენა,

ვიდრე განქსნადმდე კამლთა ფერქთა მისთასა,

ვითარ შენ, მნებებელი ხილვად და თანაზრახვად ყოფად უზეშთაჲსა ყოვლისა გრძნობისა და მოგონებისა,

არა განიკსნი შენგან ყოველსა მოგონებასა ენებულსა?

3. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: რაჟამს ილოცვიდე, პირველად მოპოვნებისათჳს ცრემლთაჲსა ილოცე, რამთა გლოვისა მიერ მოაღბო სიფიცხლე იგი, რომელი არს სულისა შინა შენსა, და ესრეთ უთხარ ბრალი შენი უფალსა აღსაარებითა და ჰჰოო მის მიერ შენდობაჲ.

4. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: ისწრაფე ყოვლისა უწინარეს მოგებაჲ ცრემლთაჲ, და ითხოვენ იგინი ღმრთისაგან, რამეთუ ფრიად უხარის მეუფესა მას შენსა, რაჟამს-იგი შენ ცრემლითა ილოცვიდე მისა მიმართ, და მსწრაფლ შეიწირავს ლოცვასა შენსა.

5. თქუა კუალად: დაღაცათუ ვითარცა წყარონი გარდამოდიოდიან შენგან ცრემლნი ლოცვასა შინა შენსა, ნუ აღჰზუანენი და გგონიეს, ვითარმედ უმეტეს ვისსამე ხარ, რამეთუ შეწევნაჲ ჰოვა ლოცვამან შენმან, რამთა შეუძლო მკურვალედ აღსაარებად ცოდვათა შენთა და მოწყალე ყოფად მეუფესა ცრემლთა მიერ შენთა. არამედ ეკრძაღლე ძლიერად, რამთა წამალი იგი, შენდა მოცემული ენებათა განსაკურნებლად, არა გარდააქციო უფრომსად საენებლად და უმეტესად განარისხო მომცემელი მადლისა მის.

6. თქუა კუალად: დევ ძლიერად ლოცვად მკურვალედ და გარე-მოაქციენ შენგან ყოველნივე ზრუნვანი ამის სოფლისანი და გულისსიტყუანი, რამეთუ ესენი შეაშფოთებენ გონებასა, რამთა დაქსნან ძალი მისი.

7. თქუა კუალად: რაჟამს გიხილონ შენ ეშმაკთა, რამეთუ ენებაჲს მკურვალედ ლოცვაჲ, მაშინ მოგაქსენნიან შენ

5.

პირველად მოგებისათჳს ცრემლთაჲსა ილოცვედ, რამთა გლოვისა მიერ მოაღბო სულსა შინა შენსა მყოფი მძნეარებაჲ, და აღსაარებითა შენთჳს უსჯულობათა შენთაჲთა უფლისა მიმართ, მიემთხყო მის მიერ მოტყეებასა.

6.

იკუმედი ცრემლთა წარსამართებლად ყოვლისავე თხოვისა, რამეთუ ფრიად უხარის მეუფესა შენი ცრემლით ლოცვად მომავალობაჲ.

7. დაღათუ წყაროები ცრემლთაჲ გაქნდეს ლოცვასა შინა შენსა, ნუსადა აღზუანენი, ვითარმცა მრავალთა უზეშთაჲს იყავ, რამეთუ შეწევნაჲ მიილო ლოცვამან შენმან, რამთა შეუძლო გულსმოდგინებით აღსაარებად ცოდვათა შენთა და მოწყალე ყოფად მეუფისა ცრემლთა მიერ. ვინაჲცა ნუ ენებად გარდააქცევ

ენებათა საკურნებელსა,

რამთა არა უფროჲს განარისხო მომცემელი იგი მადლისაჲ მის.

9. დევ ტკივილით და ილოცვედ გულითად, და გარე-მოაქცევდ ზრუნვათა და გულისსიტყუათა კუეთებასა, რამეთუ გაშფოთებენ და აღგამრდუენ შენ, რამთა დაქსნან გულსმოდგინებაჲ შენი.

10. რაჟამს გიხილონ შენ ეშმაკთა წადიერი ჭეშმარიტებით ლოცვად, მაშინ შთაგიგდებენ მოგონებასა საქმეთა

საქმენი რამე და გულისსიტყუანი გამოსაძიებელნი, ვითარცა კეთილისა სახენი, და რაჟამს განიშორი ლოცვამ, აღილიან შენგან კსენებად მათი და ეძიებნ გონებად და ვერ ჰპოებნ მათ, და მწუსარე იქმნის მას ზედა. ხოლო რაჟამს დასდგი ლოცვად, კუაჲად მოგაგონიან შენ საქმენი იგი, რამათმცა ესრეთ დაქსნეს ძალი იგი ლოცვისა შენისა და წარწყმიდე-მცა კეთილი იგი ნაყოფი, რომელი აქუნდა ლოცვისა მიერ. არამედ შენ უკუეთუ გნებავს ლოცვამ, ყავ მას ჟამსა გონებად შენი ყრუ და უტყუ ყოველთავე მიმართ საქმეთა, და მეუფესა მას შენსა ოდენ ქხედვედი და ევედრებოდი მას მკურ-ვალად.

8. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: რაჟამს მოიწიოს შენ ზედა განსაცდელი ანუ შფოთი რამე და სიტყვსგებად, და გენებოს შეწუსებად ძმისა შენისა,

მაშინ მოიქსენე ლოცვისა შენისა იგი ჟამი და საშჯელი მისი.

დაქსენ გულისსიტყუამ იგი, რამთა გაქუნდეს კადნიერებად უფლისა მიმართ ლოცვასა შინა შენსა, და უკუანაძსკენელ ფრიად უხაროდის სულსა შენსა. ყოლადვე ესრეთ ისწრაფდე ყოფად მშჯლობისა.

9. თქუა კუალად: უკუეთუ გსურის ჭეშმარიტისა ლოცვისათჳს, ნუ შეაწუხებ სხვსა სულსა, თუ არა, ამარ არს შრომამ შენი.

10. თქუა კუალად: ნუ გარეგანითა სახითა ოდენ ილოცავ, არამედ გონებად შენი მოიყვანე გულისქმისყოფასა ლოცვისასა შიშით და ძრწოლით.

რათმე რეცა საჭიროთასა, და შეზღ-გომად მტირელისა აღიღებნ შენგან კსენებასა მათსა, და აღსძრენ გონებასა შენსა ძიებად მათდა, და ვითარ-იგი ვერ პოვნის, ფრიად წუზნ და ოურინ. ხოლო რაჟამს დასდგი ლოცვად, მოგაკსენებდიან მათ გამოძიებათა და მოკსენებათა მიერ, რამთა დაიქსნას რამ გონებად ცნობად მიმართ მათდა, წარწყმიდოს მან ნაყოფიერებად ლოცვისა.

11. ილუაწე დადგინებად გონებისა შენისა ჟამსა ლოცვისასა ყრუდ და უტყუად, და შეუძლო ლოცვად.

12. ოდესცა სადა შეგემთხვოს შენ განსაცდელი, ანუ წინააღმართი სიტყუამ აწვე აღგაზრუნდეს წინააღმართისა მიმართ ნაცელისმგებელისა აღძრვად გულისწყრომისა, ანუ გამოხეთქად უსახურისა რამსმე სიტყვსა, მოიქსენე ლოცვისა შენისა, და მისსა მიმართისა სამშჯავრომსა, და მყის დაყუდნეს შენ-შორისი იგი უწესოად აღძრვამ.

20. გსერის თუ ვითარცა ჯერ-არს ლოცვად, ნუ შეაწუხებ სულსა, ხოლო თუ არა, ამარად სადმე ჰრბი.

28. ნუ ხოლო გარეგნისა სახისა მიერ ილოცავ, არამედ მიაქციე გონებად შენი ფრიადითა შიშითა სულიერისა ლოცვისა მიმართ.

11. თქუა კუალად: რაჟამს გულის-წყრომისა მიმართ შეიჭურვოდი. გან-დევენ შენგან გულისთქუამაცა, რა-მეთუ გულისთქუმისა მიერ იქმნებთან ნივთნი იგი გულისწყრომისანი და ეს-რეთ შეშფოთნების თუალი იგი გონე-ბისა და დაიქსნების წესი იგი ლოც-ვისა.

12. თქუა კუალად: ნუ ილოცავ, რამ-თამცა იქმნა ნებაჲ შენი, დადაცათუ ჰგონებდე, ვითარმედ კეთილ არს, რო-მელი-იგი შენ გნებაეს, რამეთუ არა შეეერთების ნებაჲ შენი ნებას ღმრ-თისასა, არამედ, უფროჲსად, ვითარცა გისწავიეს, ესრეთ ილოცვედი, ვითარ-მედ: „უფალო, იყავნ ნებაჲ შენი, და ნუ ნებაჲ ჩემი“ და ყოველსავე ზედა ესრეთ ილოცვედი, რამთა ნებაჲ მისი იქმნას, რამეთუ მას ჰნებაეს კეთილი და უმჯო-ბესი სულისა შენისა და არა შენ.

13. თქუა კუალად: ვინ არს ესრეთ სახიერ, ვითარ ღმერთი ჩუენი? მას უკუე მიუტოთ ყოველივე საქმე ჩუენი და მან კეთილი გეყოს ჩუენ, რა-მეთუ სახიერი იგი კეთილთა ნიჭთა მომცემელი არს მონათა თვისთა, რო-მელნი ადიდებენ მას.

14. თქუა კუალად: ლოცვასა შინა შენსა სასუფეველსა ოდენ ღმრთისასა ითხოვდი და სიმართლესა მისსა და ყოველი კეთილი გეყოს შენ.

15. თქუა კუალად: ილოცვედ კრძა-ლულებით და გულისქმისყოფით და ღმობიერებით და ტკივილითა სული-სამთა, აღსარებითა ცოდეთაჲთა და სულთქუმითა მკურვალითა და ძლიე-რითა.

16. თქუა კუალად: რაჟამს ილოცი-

27.

გულისწყრომასა ზედა აღჭურვილ-მან გულისთქუმაჲ არაჲ თავს-იდეა, რამეთუ ესე მისცემს ნივთსა გულის-წყრომასა, და ესევე აღაშფოთებს საც-ნაურსა თუალსა, შემამრღუეველი ლო-ცვისა დაწყარებისა.

31. ნუ ილოცავ ნებისა შენისა ქმ-ნად,

რამეთუ არა ერთჴმა არს ნებისა თანა ღმრთისა, არამედ უფროჲსად ესრეთ ილოცვედ, ვითარცა განისწავლე თქუ-მად: „იყავნ ნებაჲ შენი ჩემ თანა“ და ყოველსავე საქმესა ზედა ესრეთ ითხო-ვი მისგან, რამთა მისი ნებაჲ იქმნეს შენ შორის, რამეთუ ჰნებაეს მას კეთი-ლი და უმჯობესი სულისა შენისა, და შენცა უეჭუელად ამასვე იძიებ.

33. რამ-შე არს კეთილ, გარნა თუ ღმერთი! ვინამცა მას კუალად-ვაგნეთ ყოველნივე ჩუენნი, და კეთილი მეყოს ჩუენ, რამეთუ კეთილისაჲ ცხად არს, ვითარმედ კეთილთაცა ნიჭთა მომნი-ჭებულ არს.

38. ლოცვასა შინა შენსა მხოლოდ სიმართლესა ეძიებდ და სასუფეველ-სა, ესე იგი არს სათნოებასა და მეც-ნიერებასა, და ნეშტნი ყოველნი შეგე-ძინენ შენ.

42. გრძნობა ლოცვისა არს შემოკ-რებაჲ გონებისაჲ კრძალულებით და ღმობიერებით, და საღმობაჲ სული-საჲ აღსარებითა ბრალთაჲთა, სულთ-ქუმითა უსიტყუელითა.

44. ილოციდე რამ, ყოვლითა ძალ-

დე, გონებასა შენსა ეკრძაღე და შემოკრიბე იგი შიშსა ღმრთისასა, რამეთა არა განიბნეოს ენებათა მიმართ, არამედ გულისკმა-ყავ, თუ ვის წინაშე მდგომარე ხარ, რამეთუ, უკუეთუ არა ფრიად ეკრძალო ჟამსა მას ლოცვისასა, მსწრაფელ განიბნევის გონებად შენი.

17. თქუა კუალად: ფრიად ეშურების ეშმაკი კაცსა მას, რომელი მოსწრაფე იყოს ლოცვისა მიმართ და ყოვლითა ღონისძიებითა ებრძვის, რამეთა შეაგინოს ლოცვად მისი, და არა დასცხრების აღძრვად გულისსიტყუათა მრავალთა გონებასა შინა, და აღსძრავს ენებათა კორცთა შინა, რამეთა შეუძლოს დახრწევად მოღუაწებისა მის კეთილისა და ჭეშმარიტისა უბნობისა ღმრთისა მიმართ.

18. თქუა კუალად: რაჟამს ფრიად ილუაწის უკეთურმან ეშმაკმან და ვერ დაუხრწიის კაცსა ლოცვად იგი ჭეშმარიტი, მაშინ მცირედ მიპრიდის და კუალად მოაქციის უცნაურად და ბრძოლა-უწყვის მას, ანუ გულისწყრომითა და ძვრისკსენებითა ძმისა მიმართ,

ანუ ბოროტითა მით გულისთქუებითა სიძვისამთა, რომლისა მიერ დაუცემიან მრავალნი მოღუაწენი.

19. თქუა კუალად: რაჟამს ღირს იქმნე და იწყო ლოცვად, ვითარცა ჯერ-არს, მაშინ მსწრაფელ მოელოდე განსაცდელსა და ბრძოლასა მტერისასა და დადეგ მკნელ და მტკიცედ და მღუძარებით სცევი ნაყოფსა მას შენსა, რამეთუ პირველითგანვე ამისთვის წოდებულ ხარ, რამეთა იქმოდი და სცვიდე, რამეთუ რამ სარგებელ არს,

ითა დაიცევ ქსენებად შენი, რამათა არა თუხსა რასმე შემოგართუმიდეს შენ, არამედ ცნობად მიმართ წინამდებარისა მის ძრევდ მას, რამეთუ ფრიად ჩუეულ არს გონებად წარტყენვად ჟამსა ლოცვისასა.

46. ფრიად ეშურების ეშმაკი კაცსა მლოცველსა,

და ყოველთა სიგერაგეთა იკუმევს შემრღუევად პირსა მის საქმისასა.

ენამაცა არა დასცხრების ძრვად მოგონებასა საქმეთასა ქსენებისა მიერ, და ყოველთა ენებათა აღსძრავნ კორცთა მიერ, რამეთა შეუძლოს დაბრკოლებად კეთილი იგი სრბად მისი და ღმრთისა მიმართ განსლვად.

47. რაჟამს ყოვლისავე ქმნითა ბოროტმან ეშმაკმან ვერ შეუძლოს დაბრკოლებად ლოცვასა მოსწრაფისასა, მცირედ დაქსნის მას და ეგრეთღა მიაგებს მას, ოდეს არა ილოცვიდეს, რამეთუ ანუ რისხვად აღტყინებითა უჩინო ჰყოფს მისგან ჯეროვანსა მას დაწყნარებასა, რომელი ლოცვისა მიერ შეეკრიბის თავსა შორის თუხსა, ანუ პირუტყულად რადმე გულისთქუად აღზრზენითა გინებულ ჰყოფს გონებასა მისსა.

48. ილოცო რამ, ვითარ ჯერ-არს, მოელოდე, რამ-იგი არა ჯერ-არს,

დადეგ სიმკნით ცუად ნაყოფსა შენსა, რამეთუ დასაბამითგან ამის ძლით დაიწესე საქმედ და დაცუად.

უკუეთუ ვინმე შურეს, და ჟამსა ნაყოფისასა უღებ იქმნეს და ნაყოფი მისი ვერ შეიკრიბოს, არამედ მკეცთა და ნადირთა განხრწნან და აღაოკრონ იგი.

20. თქუა კუალად: ყოელისა უფრომისი და უფიცხლესი ბრძოლამ, რომელი იქმნების ჩუენ შორის და არაწმიდათა ეშმაკთა, არარამსათჳს არს, არამედ ლოცვისათჳს, რამეთუ ფრიად მბრძოლ არს მათდა, ხოლო ჩუენდა დიდი შემწე არს და მფარველ სულთა ჩუენთაჲ ჭეშმარიტი იგი ლოცვამ.

21. თქუა კუალად: არა გულისწყრომისაგან და გულისთქუმისა ოდენ უკმს შორს ყოფამ, რომელსა ენებოს ჭეშმარიტი ლოცვამ, არამედ თანა-აც, რამთა ყოელისაგანვე ენებულისა გულისსიტყჳსა შორს ყოს სული თჳსი.

22. თქუა კუალად: უკუეთუ ლოცვამ გნებაჲს, ღმრთისაგან ჯერ-არს თხოვამ ლოცვისაჲ ლოცვითაჲ, რომელმან მოსცის ლოცვამ მლოცველთა მისთა. მას უკუე ევედრებოდე და იტყოდე: „წმიდა იყავნ სახელი შენი, მოვედინ სუფევამ შენი“, რომელ არს სული წმიდამ შენი და მხოლოდშობილი ძმ შენი, რამეთუ თჳთ მან გუასწავა და თქუა: სულითა და ჭეშმარიტებითა ილოცევით.

23. თქუა კუალად: რაჟამს გონებამ შენი ფრიადითა მით სურვილითა ღმრთისაჲთა განვიდოდის და განეშორებოდის სოფლისა ამისგან და კორცთა შენთაგანცა და ყოელისაგან გულისსიტყჳსა და ქსენებისა ენებულისა, მაშინ ცან, კითარმედ მიახლებულ ხარ საზღუართა წმიდისა მის ლოცვისათა.

ვინამცა, ჰქმნე რაჲ, ნუ უტევებ უცნაულად ნაშუშაკეჳს მას, და ესე თუ არა, ვერარამ ირგო ლოცვისა მისგან.

49. ყოველივე ბრძოლამ განწყობილი შორის ჩუენსა და არაწმიდათა ეშმაკთა, არა სხჳს რამსათჳსმე იქმნების, თჳნიერ სულიერისა ლოცვისა, რამეთუ ფრიად მბრძოლ და საძნაურ მათდა არს, ხოლო ჩუენდა საცხორებელ და საწადელ.

53. არა ხოლო გულისწყრომისა და გულისთქუმისა ფლობამ უკმს ჭეშმარიტებით ლოცვად მნებებელსა, არამედ ენებულისაჲთა მოგონებისაგან გარეგან ყოფამ.

58. გნებაჲს თუ ლოცვად, ღმერთი საკმარ არს მისთჳს,

რომელმან-იგი მოსცის ლოცვამ მლოცველსა, ვინამცა ხალოდ მას და იტყოდე: წმიდა იყავნ სახელი შენი; მოვედინ სუფევამ შენი, რომელ არს სული წმიდამ შენი და მხოლოდშობილი ძე შენი, რამეთუ ამან გუასწავა და თქუა სულითა და ჭეშმარიტებითა თაყუანისცემად მამისა.

61. რაჟამს გონებამ შენი, მრავლითა სურვილითა ღმრთისა მიმართ, მცირედ-მცირედ რეცა განეშორებოდის კორცთაგან და გარე-მიექცეოდის ყოველთა ცნობათა, გრძნობითა ანუ ქსენებითა ანუ შეზავებითა, მაშინ-და ჰგონე მიახლებამ საზღუართა ლოცვისათა.

24. თქუა კუალად: რომელსა ჭეშმარიტისა მის ლოცვისათჳს მსუროდის და მრისხანებასა და ყოველსავე გულისწყრომასა არა ეელტოდის, ესეითარი სრულიად უგულისკმო არს და მსგავს არს იგი კაცსა მას, რომელსა ენებოს კეთილად ზედგად, და თუალოთ თჳსთა მიწითა აღიესებდეს.

25. თქუა კუალად: უკუეთუ გსურის ჭეშმარიტისა ლოცვისათჳს, ნურას იქმ, რომელი წინააღმდეგობა არს მისა, რამთა ესრეთ ღმერთი მოგვახლოს და შენ თანა იყოს მარადის.

26. თქუა კუალად: კაცი, რომელი ჯორციელთა საქმეთა შეთხზულ იყოს და ზრუნვათა შინა განბნეულ იყოს გონებად მისი, ესევეთარსა მას სიწმიდით ლოცვად და ევდრებად ღმრთისად ვერ ძალ-უც.

27. თქუა კუალად: ვითარცა შეკრულსა სირბილად ვერ ძალ-უც, ეგრეთვე გონებად, რომელი ენებათა მჴონებდეს, ჭეშმარიტისა ლოცვისა ადგილსა ვერ ჰპოებს, რამეთუ ჰზიდაეს მას და მიმოაკუეთებს ენებულთა იგი გულისსიტყუად და ვერ შემძლებულ არს იგი შეურყეველად დგომად გონებითა, გინა კორცითა.

28. თქუა კუალად: რაჟამს ჰგონებდე, ვითარმედ არად გექმარებიან ცრემლნი ლოცვასა შინა ცოდვითა შენთათჳს, მაშინ გულისკმა-ყავ, თუ რაზომ შორს ზარ ღმრთისაგან, რომელსა-უგე თანაგედვა მარადის მის თანა ყოფად. ამას იგონებდი და უფრომსად მკურვალედ ცრემლოოდე.

29. თქუა კუალად: ზედვედი მარადის საზომსა შენსა და ესრეთ შეუძლო უმკურვალესად გლოვად და ბრა-

64. არავინ ტრფიალი ჭეშმარიტად ლოცვისა

და მოქმედი განრისხებისა ანუ ძჳრის-ესენებისა

გარეგან არს ცნობავებულებისა, რამეთუ მსგავს არს იგი მახვლ-ხედვად მნებებელსა, და თუალოთ თჳსთა მაშჳოთებელსა.

65. ლოცვად თუ გსურის, ნურარას ჰყოფ წინააღმდეგობათაგანსა ლოცვისა-სა,

რამთა ღმერთი მოახლებით თანამავალ გეყოს შენ.

70. ვერ უტლებ სიწმიდით ლოცვად, თანაშეთხზული საქმეთა ნივთიერთად, და მოცუელი ზედამსზედათა ზრუნვათაგან, რამეთუ ლოცვა არს გარდაღებად მოგონებათად.

71. ვერ ძალ-უც შეკრულსა სრბად, ვერცა გონებასა, ენებათა დამონებულსა, — ზილვად ადგილსა სულიერისა ლოცვისასა, რამეთუ მიიზიდვის და მიმოიყვანების

ენებულთა მოგონებათაგან, და არა აქუს დგომად შეურყეველი.

78. რაჟამს ჰგონებდე არა-მოქენობასა ცრემლთასა ლოცვასა შინა ცოდვითა შენთათჳს, განიცადე თუ რაბამ განშორებულ ზარ ღმრთისაგან, თანამდები ეგე მარადის მის თანა ყოფისად, და უმკურვალეს ცრემლოოდი.

79. ამას თანა ცნობითაცა თჳსისა საზომისადაცა წადიერად იგლოვდე ესა-აიაესებრ ბრალობითა თავისა თჳსი-

ლობად თავისა შენისა, ვითარცა-იგი ესაია წინამწარმეტყუელი, ეგრეცა შენ, რაჟამს ივონებდე, თუ ვითარ არაწმიდამ ზარ და შორის არაწმიდისა ერისა მკედრ ზარ, რომელ არიან ენებანი და გულისსიტყუანი ბოროტნი, და იკადრებ წინაშე უფლისა საბათისა ღვთამად და უბნობად მისა.

30. თქუა კუალად: უწყოდეთ, ვითარმედ წმიდანი ანგელოზნი გუაწუევენ ჩუენ მარადის ღოცვად, და რაჟამს კეთილად ვილოცვიდეთ, უხარის მათ და ჩუენ თანა მარადის მღვდმარე არიან და იგინიცა ილოცვენ ჩუენთვის, ზოლო ოდეს ჩუენ უდებ ვიყვნეთ და შევიწყნარებდეთ გულისსიტყუათა ბოროტთა, მაშინ ფრიად განკარისხებთ მათ, რამეთუ იგინი ჩუენთვის მარადის ესრეთ იღუწიან და ესრეთ ჰნებავს კეთილი ჩუენთვის, და ჩუენ თავთა ჩუენთათვის არა ვევედრებით ღმერთსა ერთითა გულითა, არამედ წარვდგებით წინაშე დამბადებელისა ჩუენისა, რომელი ჰხედავს გულსა და თირკუმელთა, და პირითა ვევედრებით ცოდვათა ჩუენთათვის და გულითა ვიწურთით უკეთურებასა, და ესრეთ კურნებისა წილ უფრომასად მოვწყლავთ სულთა ჩუენთა.

31. თქუა კუალად: უკუეთუ არა მიგიღებდეს მაღლი იგი ღოცვისამ, მაშა იღუაწე და სულგრძელ იქმენ და მიიღო. ისმინე იგავი იგი ქურივისამ მის, ვითარცა წერილ არს, ვითარმედ: ეტყოდა მათ იგავსა, რამათა მარადის ილოცვიდენ და არა მოიწყინებდენ.

სამთა,

თუ ვითარ რომელი არაწმიდა ზარ, და შორის ესეკეთარისავე ერისა მყოფ, ესე იგი არს წინააღმდეგობთამასა, 1184

იკადრებ წარდგომად წინაშე უფლისა საბათისა.

81. უწყოდე, რამეთუ წმიდანი ანგელოზნი მაწუევენ ჩუენ ღოცვად,

და თანა-გვდგან ჩუენ მას შინა, თანამოხარულნი და მლოცველნი ჩუენთვის. კინამცა, უკუეთუ უდებ ვიქმნენთ და შევიწყნარნეთ გულისსიტყუანი წინააღმდეგობისანი, ფრიად განვაფიცებთ მათ, რამეთუ იგინი ესოდენ იღუწიან ჩუენთვის,

ზოლო ჩუენ არცაღა თავთა თესთათვის გუნებავს ვედრებად ღმერთისა მიმართ,

არამედ შეურაცხ-ვაყოფთ მსახურებასა თავთა თესთასა, და, დამტევებელნი ამათისა ღმერთისა და მეუფისანი, არაწმიდათა ეშმაკთა ვეზრახებით.

87. უკუეთუ არღასადა მიგიღებდეს მაღლი ღოცვისა ანუ ფსალმუნებისამ, ზედა-ადევ მათ და მიიღო.

88. ეტყოდა მათ იგავსაცა, ვითარმედ ჯერ-არს მათდა

მარადის ღოცვამ და არა მოწყინებამ,¹

1 აქ ბერძნულს ერთვის ფრაზა (ὁὐκ ἔκκαλει τέως, μηδὲ ἔπειτα ὥς μη λαβὼν, λήψῃ γὰρ ὑστερον, καὶ ἐπήγαγε τῇ παραβολῇ) რომელიც ეფრემს ამ თავის ბოლოში გადაუტანია, მცირედ სახეცელილი.

ამისთვის შენცა ნუ მოიწყინებ, ნუცა სულმოკლე იქმნები, უკუეთუ ჯერეთ არა მიგიღებია, რამეთუ უკუეთუ მოითმინო, მიიღო შენ მაღლი იგი, ვითარცა-იგი მსაჯულმან მან თქუა, ვითარმედ: „დაღაცათუ ღმრთისაგან არა მეშინის და კაცთაგან არა მრცხუენიან, არამედ ვინამთგან შრომასა შემაბთხუევს ღელაკაცი ესე, უსაჯო მას“, ეგრეთვე ღმერთმან ყოს სასჯელი მათთვის, რომელნი ღლე და ღამე ღაღადებენ მისა მიმართ, აწ ეგრეთვე შენ ახოვნად და მოუწყინებელად ღეგლოცვასა შინა.

32. თქუა კუალად: ნუ გნებაგს, რამთამცა ესრეთ იქმნენს საქმენი შენნი, ვითარცა შენ გნებაგს, არამედ ეგრე ინებე, რამთა ვითარცა ღმერთსა სინავს, ეგრეთ იქმნენ, და იყო შენ უშფოთველად და მაღლობით ლოცვასა შენსა.

33. თქუა კუალად: დაღაცათუ ჰგონებდე, ვითარმედ საზომსა დიდსა მიწუთომილ ხარ და სასწაულთაცა იქმ, არამედ ფრიად გერძალე ეშმაკსა მას სიძვისასა, რამეთუ ფრიად მანქანა არს იგი და მრავალღონე და მოშურნე მარადის მოღუაწეთათვს და ისწრაფის, რამთამცა უმახულებს გონებისა შენისა იპოვა და განაშორა-შტა იგი ქსენებისაგან ღმრთისა ლოცვასა შინა შენსა.

34. თქუა კუალად: უკუეთუ ლოცვისათვს იღუწი, პირველად განემზადე ბრძოლათა მიმართ ეშმაკისათა და

ვითარმედ,

„დაღათუ ღმრთისა არა მეშინის და კაცთა არა მრცხუენის, არამედ შრომის შემთხუვეისათვს ოდენ ჩემდა ღელაკაცისა ამის უსაჯო მას“.

ესრეთვე ღმერთმანცა მსწრაფულ ყოს სასჯელი მათი, რომელნი ღაღადებენ მისსა მიმართ ღამე და ღლე. ვინამცა წადიერ იყავ მოთმინებით ლეწად წმინდასა ლოცვასა შინა, და ნუ მოიწყენ, ნუცა იურვი ჯერეთ ვერ-მიღებისათვს მისისა, რამეთუ მიიღო უკუანამსკნელ ზელა-ღართულისა მისებრ იგავსა მას შინა, ვითარმედ: „უსაჯო მას“.

89. ნუ ინებებ, რამთა ნებისაგერ შენისა იქმნეს შენ ზელა,

არამედ ვითარცა ღმერთსა სთნავს, და იყო უშფოთველ და მმადლობელ ლოცვასა შინა შენსა.

90. დაღათუ ღმრთისა თანა მყოფად საგონებელ იყო,

გერძალეზოდ-ვე ეშმაკსა სიძვისასა, რამეთუ ფრიად მაცთურან და მოშურნე არს, და ჰნებაგს უმახულებს ყოფამ მოძრავობასა და სიფრთხილესა გონებისა შენისასა,

რამთა თვთ ღმრთისაგანცა განაყენოს იგი, წარღვომილი წინაშე მისსა კრძალულებით და ღმრთისმოშიშებით.

91. უკუეთუ მოსწრაფებით ილოცავ, განუმაზადე თავი თუსი შემთხუევასა ეშმაკთასა, და ახოვნებით მოით-

ახონად თავს-ისხენ იგინი, რამეთუ ვითარცა მძნეარენი მკეცნი, ეგრეთ მოგიკლენ და გაჭირვებდენ ლოცვასა შინა შესა.

35. თქუა კუალად: განეზადე ვითარცა მკეცარი მკნე და ბრძენი გამოცდილი, რამთა დაღაცათუ მეცსა შინა იხილო უცნებამ რამემ, არა შეირყო, დაღაცათუ მასულითაცა გინა ერთითა ზედა-მოგიკლენ, ანუ თუ ლამპრები იხილო აღნთებულები, ნუ შეძრწუნდები,

არამედ მკნედ და კადნიერად აღიარებდი კეთილსა მას აღსაარებასა, რომელ არს სახელი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი და ადრე იხილო დაცემა მტერთა შენთამ,

რამეთუ, რომელი ჳირსა მოითმენდეს, მან სიხარული დიდი პოვოს და რომელი თავისა სულისათჳს შრომასა თავს-იღებდეს, მიეცეს განსუენებამ უენისამდე.

36. თქუა კუალად: ჯერ-არს, რამთა მზაკუევარებასაცა მათსა არა გამოუცდელ იყო, არამედ რამთა კეთილად უწყობი, რამეთუ ოდესმე ორად განიყოფიან ეშმაკნი, და რომელნიმე გებრძოდიან და რომელნიმე გნატრიდიან და, უკუეთუ ითხოი შეწევნამ, მეყსეულად მოიწინიან სხუანი იგი სახითა ანგელოზთათა, და პირველნი იგი განასხნიან; ზოლო ამას იქმან, რამთამცა გატუნეს და აღვიძლეს გონებამ, ვითარმედ ანგელოზნი მოვლენ შეწევნად ღუაწლსა შესა, და მერმე უკუანამსკნელ უფრომსად უწყალო გექმნიან ავაზაკნი იგი მწარენი და შთაგაბიან მახესა მათსა ბოროტსა.

მენდ გუემათა მათთა, რამეთუ ვითარცა მკეცნი მძნეარენი ზედა-მოგიკლენ შენ, და ძერხილულ ყონ ყოველი გუამი შენი.

92. განეზადე, ვითარცა გამოცდილი მოლუაწე, დაღათუ მეის იხილო ოცნებამ, არა შერყევად,

დაღათუ მახელი კდილი შენ ზედა, ანუ ლამპარი წინამორბედ წინაშე პირსა შესა, არა აღშფოთებად, დაღათუ სახე რამემ უსახური და სისხლიანი; ყოვლად ნუ დაეკუეთები სულითა, არამედ დეგ, აღმსარებელი კეთილისა აღსარებისა,

და ადვილად იხილოს თუალმან შენმან მტერთა შენთამ.

93. რომელი სატკივართა მოითმენდეს, მაზარებელთაცა მიემთხვოს, და რომელი უსახურთა შინა თავს-იღებდეს, სახიერთაგან არა უნაწილო იქმნეს.

95. სამართალ არს შენდა არცაღა ზაკუეისა ამათისა უმეცრებამ,

რამეთუ ჟამსა განიყოფენ ეშმაკნი თავთა თჳსთად, და რაჟამს პირველნი შემოგიკლან,

რამთა ეძიებდ მათთჳს შეწევნასა, მერმე სხუანი სახითა ანგელოზებრითა პირველთა მათ განჰკდიან,

რამთა შეგაცთუნონ შენ ცნობითა მათ მიერ, ვითარცა რეცა წმიდათა ანგელოზთა მიერ.

37. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: სიმდაბლისა და სიმკნისა და მოთმინებისა მოგებაჲ ისწრაფე და არა შევიდეს შენდა განსაცდელი საეშმაკოჲ, და გუემაჲ არა მიეახლოს საყოფელთა შენთა, რამეთუ ანგელოზთა თყსთა უბრძანოს უფალმან დაცუამ შენი და ძალი იგი წინააღმდეგობათა წარდევნონ.

38. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: ნუ მიემსგავსები ფარისეველსა ლოცვასა შინა შენსა, არამედ მეზუერისა მისებრ ილოცვედ. რამთა შენცა განჰმართლდე უფლისა მიერ.

39. თქუა კუალად: თანამდებმან მან ბერეულისა მის ტალანტისამან განგსწავლენ შენ, ვითარმედ, უკუეთუ არა მიუტეო თანანადები შენი თანამდებსა მას შენსა, ეერცა შენ ჰპოვო მოტეეებაჲ, რამეთუ წერილ არს, ვითარმედ: მისცა იგი სატანჯველად.

40. თქუა კუალად: რაჟამს ილოცვიდე და გულისსიტყუანი განგეშორნენ, მაშინ გულისკმა-ყავ კეთილად, თუ სადამთ იქმნა ესე, და ეკრძალე ძლიერად, ნუუკუე მაღული ექმნას მათ (?) და უცნაურად შთააგდო თავი თყსი მათ შორის.

41. თქუა კუალად: ესეცა სიმანქნშ აქუს არაწმიდათა ეშმაკთა, რამთა მოგავონონ, რამთამცა ილოცე მათთჳს, და უკუეთუ ვითარცა ჯერ-არს, წინააღულდე, მერმე ნებსით თყსით განგეშორნიან, რამთამცა დაირწმუნე თავი შენი, ვითარმედ გიწყიეს ძლევაჲ და განდევენად ეშმაკთა.

42. თქუა კუალად წმიდამან და ღმერთშემოსილმან ბასილი: ლოცვამან, ლოცვისა მეძიებელმან, ლოცვაჲ

96. ფრიადისა სიმდაბლისა და სიმკნისა მოგებად ილუაწე, და არა შეეხოს სულსა შენსა განმცდულობაჲ ეშმაკთაჲ, და ძჳრი არა მიეახლოს საყოფელთა შენთა, რამეთუ ანგელოზთა მისთადა უბრძანებიეს შენთჳს დაცვად შენდა, რომელთა მყის უხილავად ყოველი წინააღმდეგობისა მოქმედებაჲ წარდევნონ შენგან.

102. ნუ ფარისეველებრ, არამედ მეზუერეთაებრ ილოცვედი წმიდასა მას შინა ადგილსა ლოცვისასა, რამთა შენცა განჰმართლდე ღმრთისა მიერ.

104. მოვალე იგი ბევრთა ტალანტთაჲ გასწავლიდინ შენ, ვითარმედ, უკუეთუ არა მიუტეო თანამდებსა, არცა შენ მიემთხოო მოტეეებასა, რამეთუ „მისცა იგი, – თქუა, – მტანჯველთა“.

133. განიცადე მლოცველმან გულისსიტყუათათჳს, უკუეთუ ადგილად აღგისუბუქდენ, თუ ვინამ იქმნა ესე, ნუსადა მაღული შეგემთხოოს, და შეცთომილმან მიუზღო თავიცა თყსი.

134. არნ ოდესმე, რომელ ეშმაკთა მოგავონიან გულისსიტყუანი, და კუალად მათვე აღგძრნიან ლოცვად გულისსიტყუათა მათთჳს, ანუ სიტყჳსგებად მათდა, და ნებსით მიგრიდიან, რამთა შეცთუნებელ იქმნე თავისა თყსისათჳს, ვითარმედ გიწყიეს ძლევაჲ გულისსიტყუათა და შეშინებად ეშმაკთა.

149.

ლოცვამან ლოცვისა მეძიებელმან ლოცვაჲ პოოს, რამეთუ ლოცვაჲ სიყ-

პოვის, რამეთუ ლოცვასა სხუად რამ-
მცა შეუდგა, გარნა ლოცვაჲვე, რომ-
ლისა მოგებითა მივეახლებით ღმერ-
თსა.

43. თქუა კუალად: ვითარცა ყო-
ველთა საცნობელთა თუალნი უმჯო-
ბეს არიან, ეგრეთცა ყოველთა სათნო-
ებათა ლოცვაჲ უზეშთაჲს არს.

შოსა უფროჲს, ვიდრე სხუასა რას
შეუთქს, რომლისა მიმართ სასწრაფო
იყავნ მარადის.

150. ვითარცა ყოველთა საგრძნო-
ბელთა სახედველი უადრეს არს, ეგ-
რეთვე ყოველთა სათნოებათა ლოცვაჲ
უზენაეს არს.

შედარება გვიჩვენებს, რომ ეფთვიმე, ჩვეულებისამებრ, ბერძ-
ნული ტექსტის შინაარსის თავისუფლად გადმოტანას ესწრაფვის
და არა სიტყვასიტყვითობას.¹ არ ერიდება ცალკეული სიტყვები-
სა და ფრაზების გადანაცვლებას, ჩართვას ან გამოკლებას; აქ-
ცენტის გადანაცვლებას; ზოგიერთი ტერმინის ჰენდიადისით გად-
მოცემას, ან პირიქით – პარალელურად მოყვანილი ორი მონათე-
სავე სიტყვისათვის ერთი ტეკადი ქართული ტერმინის შესაბამე-
ბას. ყოველი ეს ცვლილება მის თარგმანში ერთ მიზანს ემსახ-
ურება – უფრო მისაწვდომი და შთამბეჭდავი გახადოს ავტორი-
სეული შეგონებანი. განვიხილოთ ეფთვიმესეული ცვლილებების
რამდენიმე მაგალითი:

1. მე-4 თავში ეფთვიმე ურთავს ორ ფრაზას: „და ითხოვენ
იგინი ღმრთისაგან“ (იგულისხმება ცრემლები) და „მსწრაფლ
შეიწირავს ლოცვასა შენსა“. ეფთვიმესეულ ვარიანტში გვაქვს აქ-
ცენტის გადანაცვლება მის შესაბამის ევაგრესეულ თავთან შე-
დარებით: იქ მე-ნ თავში მითითებული იყო, რომ ცრემლით ლოც-
ვა მოიხმარე შენი სათხოვარის წარსამართებლადო (ბერძნულ
დედანს ზუსტად მისდევს ეფრემ მცირის თარგმანი), ეფთვიმე კი
წერს: უწინარეს ყოვლისა, ეცადე ცრემლით ლოცვა შეძლო, და
ესეც ღმრთისაგან ითხოვეო. ეს მითითება აზრობრივად ენათესა-
ვება ფორმულასავით გამოთქმულ 42(149)-ე თავს: „ლოცვამან,
ლოცვისა მეძიებელმან, ლოცვაჲ პოვის“. ამ უცნაური ფორმუ-
ლის წარმომავლობის ახსნას ქვემოთ დავუბრუნდებით.

¹ ბერძნული ტექსტისათვის ემყარებით მის გამოცემას Patrologia Graeca-ს
სერიაში (t. 79, col. 1165-1200).

2. ეფთვიმე ურთავს დამატებით ფრაზას, რათა უფრო ნათელი გახდეს შინაარსი: არამედ ეკრძაღე ძლიერად, რათა წამალი იგი, შენდა მოცემული ვნებათა განსაკურნებელად, არა გარდააქციო უფრომასად სავნებელად (5). შტრ. ეფრემისეული ვერსია: „ვინამცა ნუ ვნებად გარდააქცევ ვნებათა საკურნებელსა“ (7) Μη οὖν εἰς πᾶθος τρέψῃ τὸ τῶν παθῶν ἄλξιμα (8).

3. მე-7 თავში ეფთვიმე უმატებს ფრაზას: „და რაჟამს განიშორი ლოცვად...“. ეს დანამატი სავსებით ლოგიკურია, რადგანაც იმავე თავში, რამდენიმე სტრიქონით ქვემოთ, საუბარია იმაზე, თუ რა მოხდება, როცა ისევე დაუბრუნდები ლოცვას: „ხოლო რაჟამს დასდგი ლოცვად...“ (ἥνικα δὲ στή εἰς προσευχήν). მაშასადამე, რაც მანამდე ხდებოდა, ლოცვისაგან განშორებით ყოფილა გამოწვეული. ეს ქვეტექსტით იგულისხმებოდა დედანში, მაგრამ რადგანაც მის უთქმელობას, შესაძლოა, ბუნდოვანება გამოეწვია, ეფთვიმემ მისი ცხადად გამოთქმა ამჯობინა.

4. მე-9 თავში ერთ სიტყვას („სხჳსა“) უმატებს ეფთვიმე, რითაც უფრო ნათელი გახდა, რომელ სულზეა საუბარი: „უკუეთუ გსურის ჭემმარიტისა ლოცვისათჳს, ნუ შეაწუხებ სხჳსა სულსა“. ბერძნულში და ეფრემისეულ თარგმანშია: „ნუ შეაწუხებ სულსა“ (20) μη λυπήσῃς ψυχήν.

5. მისაწვდომად გამოთქმის ტენდენცია ჩანს მე-11 თავშიც:

ეფთვიმე

რაჟამს გულისწყრომისა მიმართ შეიჭურვოდი, განდევნე შენგან გულისთქუმაჲცა, რამეთუ გულისთქუმი-სა მიერ იქმნებიან ნივთნი იგი გულისწყრომისანი და ესრეთ შეშფოთნების თუალი იგი გონებისაჲ (11)

ეფრემი

გულისწყრომისა ზედა აღჭურვილ-მან გულისთქუმაჲ არაჲ თავს-იღვა, რამეთუ ესე მისცემს ნივთსა გულისწყრომასა, და ესევე აღაშფოთებს საცნაურსა თუალსა (27)

მართლაც, „გულისთქუმის“ გამეორება ფრაზის აღქმას აიოლებს. ასევე, „საცნაური თუალის“ (νοερός ὀφθαλμός) ნაცვლად „თუალი იგი გონებისაჲ“ უფრო გამჭვირვალეა.

6. მე-12 (31-ე) თავის ერთ ფრაზას – Γενηθήτω τὸ ἐν-
λημὰ σου ἐν ἐμοί – ეფთვიმე გავრცობილად გადმოგვცემს:
„უფალო, იყავნ ნებაჲ შენი, და ნუ ნებაჲ ჩემი“. ეფრემი კი
ზუსტად იმეორებს: „იყავნ ნებაჲ შენი ჩემ თანა“.

„და ნუ ნებაჲ ჩემი“ ეფთვიმეს შემთხვევით არ ჩაურთავს ამ
ფრაზაში. ამით იგი ხაზს უსვამს მომდევნო ფრაზაში გამოთქ-
მულ აზრს, რომ კაცი ხშირად ცდება თავისი სულისათვის კეთი-
ლისა და უმჯობესის არჩევაში, ღმერთი კი უთუოდ უმჯობესს
განიზრახავს თითოეულისათვის. ამიტომაც კაცი გულდაჯერე-
ბით უნდა მიენდოს ღმრთის ნებას, თავისი ნება კი უარყოს.

ეფთვიმესა და ეფრემის ვერსიებს შორის ერთი მნიშვნელო-
ვანი განსხვავებაა:

ეფთვიმე

ყოველსავე ზელა ესრეთ ილოცე-
დი, რამთა ნებაჲ მისი იქმნას, რამე-
თუ მას ჰნებაეს კეთილი და უმჯობე-
სი სულისა შენისაჲ და არა შენ
(12)

ეფრემი

ყოველსავე საქმესა ზელა ესრეთ ით-
ხოვდი მისგან, რამთა მისი ნებაჲ იქმ-
ნეს შენ შორის, რამეთუ ჰნებაეს მას
კეთილი და უმჯობესი სულისა შენი-
საჲ, და შენცა უეჭუელად ამა-
სვე იძიებ (31).

ეფრემის ვერსიის მიხედვით, კაციც უეჭველად იმასვე
იძიებს, რაც ღმერთს სურს მისი სულისათვის, ეფთვიმეს ვერსია
კი კატეგორიულად უარყოფს: „და არა შენ“-ო!

ფორმალური თვალსაზრისით ეფრემისეული ვერსია სიტყვა-
სიტყვით მისდევს ბერძნულს, მაგრამ აკლია იმ ნაწილაკის შესა-
ტყვისი, რითაც ბოლო ფრაზის შინაარსი დიამეტრულად იცვლე-
ბა. შდრ.: ἐπὶ παντὶ δὲ παράγματοις οὐτως αὐτὸν αἶτει τὸ
ἀγαθὸν καὶ συμφέρον τῇ ψυχῇ, σὺ δὲ οὐ πάντως τοῦτο
ζητεῖς. მაშასადამე, „შენცა უეჭუელად ამასვე იძიებ“ კი არა,
უნდა ყოფილიყო: „შენ კი ყოველთვის ამას არ იძიებ“. როგორც
ჩანს, ბერძნულ დედანში, რომლიდანაც თარგმნიდა ეფრემი, იმ
ნაწილაკი გამოტოვებული ყოფილა.

ეფთვიმისეული თარგმანი კი, მართალია, სიტყვასიტყვით არ
მისდევს დედანს, მაგრამ მის შინაარსს ზუსტად გადმოგვცემს.

მეტიც: საკუთარი ნება რომ სანდო არაა, ეს აზრი დამატებით წინა ფრაზაშიც ჩაურთვს.

7. მე-14 თავში ეფთვიმეს გადაუნაცვლებია სიტყვები: „სასუფეველი“ და „სიმართლე“: „ლოცვასა შინა შენსა სასუფეველსა ოდენ ღმრთისასა ითხოვდი და სიმართლესა მისსა“. შდრ. ეფრემის ვერსია, რომელიც ბერძნულს მისდევს: „ლოცვასა შინა შენსა მხოლოდ სიმართლესა ეძიებდ და სასუფეველსა (38) Μόνον ζῆτει ἐν τῇ προσευχῇ σου τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν βασιλείαν. ეს ცვლილებაც არაა შემთხვევითი: მთარგმნელმა ფრაზას იმისათვის შეუცვალა ფორმა, რომ მათე 6,33-თან დაეახლოებინა: „ხოლო თქვენ ეძიებდით პირველად სასუფეველსა ღმრთისასა და სიმართლესა მისსა, და ესე ყოველი შეგეძინოს თქვენ“.

8. 42-ე თავის ἦθος ('ჩვეულება', 'ზნეობა') ეფრემის თარგმანში რატომღაც 'გრძნობადაა' გადმოტანილი (αἰσθησις). ალბათ ეს თავისებურება ჰქონია მთარგმნელის მიერ გამოყენებულ ბერძნულ დედანს: „გრძნობა ლოცვისა არს შემოკრებაა გონებისაა კრძალულებით და ღმობიერებით, და საღმობაა სულისაა აღსარებითა ბრალთაათა, სულთქუმიტა უსიტყუელიტა“.¹

„უსიტყუელი სულთქუმაა“ კი, როგორც ჩანს, რომ. 8,26 ეპისტოლის გავლენით გაჩნდა, თუმცა იქ στεναγμὸς ἀλάλητος წერია, და არა στεναγμὸς ἄφωνος.

ეფთვიმე ლოცვის 'ჩვეულებასა' თუ 'ზასიათზე' (ἦθος) მსჯელობის ნაცვლად ამჯობინებს პირდაპირ მოწოდებას, ვილაცოთ იმ სახით, როგორც ამ თავში აღწერს ავტორი; თანაც ბუნდოვან „უხმო სულთქმას“ (μετὰ στεναγμῶν ἄφωνα) ცვლის უფრო ნათელი გამოთქმით: „მკურვალე და ძლიერი სულთქუმიტა“:

„ილოცე კრძალულებით და გულისკმისყოფით და ღმო-

1 შდრ.: ἦθος ἐστὶ προσευχῆς σύννοια μετ' εὐλαβείας, καὶ κατανύξεως, καὶ ὁδότης ψυχῆς ἐν ἐξαγορεύσει πταισμάτων μετὰ στεναγμῶν ἄφωνα.

ბიერებით და ტკივილითა სულისადათა, აღსაარებითა ცოდებათადათა და სულთქემითა მკურვალითა და ძლიერითა“ (15).

9. 46-ე თავში ღმრთის მიმართ ლოცვა მოხსენიებულია *πρὸς Θεὸν ἐκδημιᾶ*-დ, რასაც პირდაპირ თარგმნის ეფრემი: „ღმრთისა მიმართ განსლვაა“. აქ იგულისხმება ეკსტასისი (*ἐκστασις*) – აღტაცება, როდესაც კაცი ლოცვის სიმზურვალის საშუალებით გადის თავისი ბუნებითი ყოფის ფარგლებიდან და ზესთა სამყაროს უერთდება. ამ მდგომარეობის „ღმრთისა მიმართ განსლვად“ მოხსენიება, ეფთვიმეს აზრით, ბუნდოვანი იქნებოდა ქართველი მკითხველისათვის. ამიტომაც მის შესატყვისად დაუწერია „ჭეშმარიტი უბნობაა ღმრთისა მიმართ“ (17), რითაც მისი თარგმანი სიტყვიერად დასცილდა ბერძნულ დედანს, მაგრამ შინაარსი ადეკვატურად და მისაწვდომად გამოსახა.

10. თარგმანის სიზუსტისაკენ სწრაფვა ეფრემ მცირის ვერსიაში ზოგიერთი ადგილის ბუნდოვანებას იწვევს. ასეთია, მაგალითად, 47-ე თავის დასაწყისი:

რაჟამს ყოვლისავე ქმნითა ბოროტ-
მან ეშმაკმან ვერ შეუძლოს დაბრკო-
ლება ლოცვასა მოსწრაფისასა, მცი-
რელ დაპქსნის მას და ვერთლა
მიავებს მას, ოდეს არა ილოცვიდეს.

Ὅταν πολλὰ ποιήσας ὁ πον-
ηρότατος δαίμων μὴ δυσήθῃ ἐμ-
πιδεῖσθαι τῆν τοῦ σπουδαίου προ-
σευχῆν, μικρὸν ὑποχαλᾷ, καὶ
μετέπειτα ἀμύνεται αὐτὸν προ-
σευξάμενον.

ამ ადგილს ეფთვიმე სხვა სიტყვებით გადმოსცემს, და უფრო მისაწვდომად: „რაჟამს ფრიად ილუწის უკეთურმან ეშმაკმან და ვერ დაუხრწიის კაცსა ლოცვაა იგი ჭეშმარიტი, მაშინ მცირედ მიპრიდის და კუალად მოაქციის უცნაურად და ბრძოლა-უყვის მას“ (18).

11. დედანში (და, შესაბამისად, ეფრემის თარგმანშიც) ლაკონურად, მაგრამ ბუნდოვნადაა გამოთქმული 48-ე თავის დასაწყისი:

ილოცო რაჲ, ვითარ ჯერ-არს, მო-
ვლოდე, რაჲ-იგი არა ჯერ-არს.

Προσευξάμενός ὥς δέῃ, προϊσ-
δόκα δὲ μὴ δέῃ.

აქ არ ჩანს, რა არის ის, რაც „არა ჯერ-არს“. ამიტომ ეფთვიმე განმარტავს: „რაჟამს ღირს იქმნე და იწყო ლოცვად, ვითარცა ჯერ-არს, მაშინ მსწრაფლ მოელოდე განსაცდელსა და ბრძოლასა მტერისასა“.

ესაა ის, რაც „არა ჯერ-არს“. მტერი (ბოროტი სული) ცდილობს, ვნებული გულისთქმით დაგაქარგეინოს ჯეროვანი ლოცვით მოპოვებული სულიერი ნაყოფი. ამიტომაც, ავტორის შეგონებით, მოღვაწე მხნედ უნდა იდგეს, რათა დაიცვას ეს ნაყოფი. რადგან მარტო ნაყოფის მოწვევა არ კმარა, არამედ მისი დაცვაა აუცილებელი.

აქვე ავტორი იხსენებს ადამის მისიას, რომელიც მას ღმერთმა დაუწესა სამოთხეში: „და დაადგინა იგი (ღმერთმან ადამი) სამოთხესა მას საშუებელისასა საქმედ მისა და დაცვად“ (დაბ. 2,15). ადამის მისია (საქმე და დაცვა) უნდა გაითავისოს ასკეტმა მოღვაწემაც: მისი საქმე – ლოცვაა, ხოლო დაცვა – ვნებულ გულისთქმათაგან თავის მოზღუდვა და ჭეშმარიტი ლოცვის ნაყოფთა შენარჩუნებაო (ეფრემ მცირის თარგმანით: „დადეგ სიმკნით ცვად ნაყოფსა შენსა, რამეთუ დასაბამითგან ამის ძლით დაიწესე საქმედ და დაცვად“). ამის შემდეგ ავტორი აგრძელებს (მოგვყავს ეფრემისავე თარგმანით, რომელიც ერთგულად მისდევს დედანს):

ვინაჲცა, ჰქმნე რაჲ, ნუ უტევებ უცვლელ ნაშუაქვესა მას, და ესე თუ არა, ჯერარაჲ ირგო ლოცვისა მისგან (48)

μη οὖν ἐργασάμενος ἐδότῃς ἀ-
φύλακτον τὸ πονηθῆν ἐν δὲ
μήτῃ, οὐδὲν ἀφέλησθας προσευ-
χόμενος.

ეფთვიმე ამ აზრს სრულიად განსხვავებული სიტყვებით და საკმაოდ გავრცობილად (მეტაფორასულად) გამოთქვამს (რგე-ბის / სარგებლის წინ წამოწევით), მაგრამ დედნის აზრს სრულად ინარჩუნებს: „რამეთუ რაჲ სარგებელ არს, უკუეთუ ვინმე შურეს, და ჟამსა ნაყოფისასა უდებ იქმნეს და ნაყოფი მისი ვერ შეიკრიბოს, არამედ მკეცთა და ნადირთა განხრწნან და აღაოკრონ იგი“ (19).

12. 58-ე თავში ევაგრე საიდუმლოებრივად განმარტავს საუფლო ლოცვის ფრაზას: „მოვედინ ს უფევაჲ შენი“ (მათე 6, 10). რადგან საუფლო ლოცვა მამისადმი მიმართული („მამაო ჩუენო, რომელი ხარ ცათა შინა...“), მისი ს უფევა, რომლის მოსვლასაც ვითხოვთ, ევაგრეს აზრით, სულიწმიდად და მამის მხოლოდშობილ ძედ უნდა მივიჩნიოთ სახისმეტყველებით. ამის დასტურად ავტორს მოჰყავს ქრისტეს გამონათქვამი: „სულ არს ღმერთი, და თაყუანისმცემელთა მისთა ს ულითა და ჭეშმარიტებითა თანა-აც თაყუანისცემაჲ“ (იოანე 4,24). მაშასადამე, ეს ფრაზა, ევაგრეს განმარტებით, ტრინიტოლოგიური გამოცხადება ყოფილა. მასში ნახსენები ს ული, რა თქმა უნდა, სულიწმიდაა, ჭეშმარიტება კი – ძე ღმრთისა, იესუ ქრისტე, როგორც მან თავად დაამოწმა: „მე ვარ გზაჲ და მე ვარ ჭეშმარიტებაჲ და ცხოვრებაჲ. არავინ მოვიდეს მამისა, გარნა ჩემ მიერ“ (იოანე 14,6). მაშასადამე, ევაგრეს განმარტებით, როცა ქრისტე ამბობს – „თაყუანისმცემელთა მისთა (მამისათა) ს ულითა და ჭეშმარიტებითა თანა-აც თაყუანისცემაჲ“, – ამით წმ. სამების თაყუანისცემას განაჩინებსო. იხ. ეფრემ მცირის თარგმანი, რომელიც თითქმის სიტყვასიტყვით მისდევს დედანს:

გნებაჲს თუ ლოცვად, ღმერთი საკმარ არს მისთვის, რომელმან-იგი მოსცის ლოცვაჲ მლოცველსა, ვინაჲცა ხადოდე მას და იტყოდე: წმიდა იყავნ სახელი შენი; მოვედინ სუფევაჲ შენი, რომელ არს სული წმიდაჲ შენი და მხოლოდშობილი ძე შენი, რამეთუ ამან გუასწავა და თქუა სულითა და ჭეშმარიტებითა თაყუანისცემად მამისა.

Εἰ προσεύξῃσθαι βίησει, Θεὸν χρεια τοῦ διδόντος εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ· ὁὐκ οὖν ἐπικαλῶν αὐτὸν λέγων, Ἀγίασθήτω τὸ ὄνομα σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, τοὔτέστι τὸ ἀγίου Πνεῦμα καὶ ὁ μονογευής σου Υἱός· οὕτω γὰρ ἐδίδαξε, λέγων, ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνεῖσθαι τὸν Θεόν, τοὔτέστι τὸν Πατέρα, ἐπεὶ καὶ τὰ τρία Θεός.

ეფთვიმეს თარგმანი ამ მუხლში დიდ სიახლოვეს ამჟღავნებს დედანთან. ოღონდ, მცირე გავრცობის გარდა,¹ ერთი მნიშვნელო-

1 ჩაუმატებია: „ვერ-არს თხოვაჲ ლოცვისაჲ ლოცვითაჲ“.

ვანი ცვლილებაც შეუტანია იოანე 4,24-ის ციტირებაში: „სულითა და ჭეშმარიტებით თაყუანისცემის“ ნაცვლად „სულითა და ჭეშმარიტებით ღოცვა“ დაუწერია: „უკუეთუ ღოცვამ გნებავს, ღმრთისაგან ჯერ-არს თხოვამ ღოცვისა და ღოცვითავე, რომელმან მოსცის ღოცვამ მლოცველთა მისთა. მას უკუე ევედრებოდე და იტყოდე: წმიდა იყავნ სახელი შენი, მოვედინ სუფევამ შენი, რომელ არს სული წმიდამ შენი და მხოლოდმობილი ძმ შენი, რამეთუ თუთ მან გუასწავა და თქუა: სულითა და ჭეშმარიტებითა ილოცედიოთ“ (22). ეს ცვლილება, როგორც ჩანს, კონტექსტის საჭიროებამ უკარნახა ეფთვიმეს, და „თაყუანისცემის“ „ღოცვად“ შეცვლაშიც დამაბრკოლებელი ვერაფერი ნახა, რადგან ღოცვით გამოიხატება თაყვანისცემა ღმრთისა.

13. 70-ე თავის ერთი ფრაზა — „ვერ უძლებ სიწმიდით ღოცვად“ (Ὁὐ δύστημι προσεῦξασθαι καθαρῶς), რომელიც, ბერძნულის შესაბამის ადგილზეა ეფრემის თარგმანში, ეფთვიმეს თავის ბოლოში გადაუტანია და ცოტა გაუვრცია კიდევ:

ეფთვიმი

კაცი, რომელი ჯორციელთა საქმეთა შეთხზულ იყოს და ზრუნვათა შინა განბნეულ იყოს გონება მისი, ესე ვითარსა მას სიწმიდით ღოცვამ და ევედრებამ ღმრთისა და ვერ ძალ-უც (26).

ეფრემი

ვერ უძლებ სიწმიდით ღოცვად, თანა-შეთხზული საქმეთა ნივთიერთად, და მოცეული ზედამსხედათა ზრუნვათაგან, რამეთუ ღოცვა არს გარდაღებამ მოგონებათა (70).¹

ამის გარდა, ეფთვიმეს განუმარტავს გამოთქმა: „მოცეული ზედამსხედათა ზრუნვათაგან“ (φροντισί συνεχέσι διανοήμασι) ასეთი სახით: „ზრუნვათა შინა განბნეულ იყოს გონება მისი“, ე. ი. „ზრუნვით მოცვა“ — საზრუნავებში გონების განბნევის ნიშნავსო.

ამრიგად, ეფთვიმეს თარგმანის დაცილებები დედნისაგან — მუდამ თხრობის სტილის დახვეწითაა მოტივირებული: ხან აზ-

1 შტ.: Ὁὐ δύστημι προσεῦξασθαι καθαρῶς, πράγμασι συμπλεκόμενος ἑλίκινς καὶ φροντισί συνεχέσι διανοήμασι· προσευχῇ γὰρ ἔστιν ἀπρόθεως νοημάτων.

რის ნათლად გამოთქმას ესწრაფვის მთარგმნელი, ხან ლოგიკური აქცენტების დასმას, ხანაც ლიტერატურული პარალელების დამოწმებას. მისი თარგმანი, ჩვეულებისამებს, ავტორის აზრების გათავისებითა და შემოქმედებით ქურაში მათი გამოხურვებითაა აღბეჭდილი. ამ მხრივ განსაკუთრებით გამოირჩევა 16-ე თავი (ეფრემის თარგმანში – 44-ე), რომელშიც სიტყვიერი მასალა საფუძვლიანადაა შეცვლილი და მხოლოდ აზრობრივი ნათესაობა შეიმჩნევა.

14. ეფთვიმეს თარგმანში ხშირია ისეთი ლექსიკური შენაცვლებანი, რომლებიც სიტყვიერი სამოსლით განსხვავდება, ხოლო შინაარსით იდენტურია. ეს ცვლილებები უმეტესად განმარტებითი დანიშნულებისაა. მაგალითად: 81-ე თავის ერთ ფრაზაში εὐ-αντος-ის ('წინააღმდეგომი') შესატყვისად ეფთვიმეს „ბოროტი“ დაუწერია (ეფრემი, რა თქმა უნდა, „წინააღმდეგომს“ წერს):

ხოლო ოდეს ჩუენ უღებ ვიყვნეთ და შევიწყნარებდეთ გულისსიტყუათა ბოროტთა (30)	ვინაჲცა, უკუეთუ უღებ ვიქმნეთ და შევიწყნარეთ გულისსიტყუანი წინა- აღმდეგომისანი (81) ¹
--	---

‘წინააღმდეგომად’ (მოწინააღმდეგედ) ბოროტი სული, სატანა იგულისხმება.² რათა ამ იდენტიფიკაციის უტოლინარ მკითხველს ტექსტის გაგებაში დაბრკოლება არ შექმნოდა, სწორედ ამ მიზნით ეფთვიმეს პირდაპირ „ბოროტი“ დაუწერია.

ამის მსგავსად, „ღმრთისა მიმართ განსლვას“ (46-ე თავი) ეფთვიმემ შეუსაბამა „ჭეშმარიტი უბნობა ღმრთისა მიმართ (17), რაც გაცილებით იოლად აღსაქმელია.

εἰς μίτην τρέχεις³ – ამის შესატყვისად ეფთვიმეს დაუწერია: „ამაო არს შრომაჲ შენი“ (9), რადგანაც ‘სრბა’ (სირბილი) ასკეტური ტერმინოლოგიით, სამოღვაწეო გარჯას,

1 შლრ: ἐὰν οὖν ἀμελήσωμεν καὶ δεῦνμεθα λογισμοὺς ἐναν-
τιους.

2 თვით სატანის სახელი (Πῶς) ‘მოწინააღმდეგეს’ ნიშნავს.

3 ეფრემისებურად: ἀμαὸρ σὰδμე კრბი (20)

შრომას აღნიშნავს.¹ მსგავსი მაგალითები უამრავია (იხ. ქვემოთ).

15. ქართულ თარგმანში ბერძნული ზერთული წინადადებების (გრძელი პერიოდების) გადმოტანისას, როდესაც მათში ჩართული იქნებოდა ორ არტიკლით გასუბსტანტივებული ცალკეული წინადადებები, ეფთვიმეს ჩვეუად ჰქონია, ქართულ თარგმანში ისინი გადმოეტანა დამოკიდებულ წინადადებად, მათ წინ კორელატივით გამოყენებით. ეს ფაქტი ადრეც გვქონდა აღნიშნული.² ერთ ასეთ შემთხვევას ვხვდებით ეფთვიმეს წინამდებარე თარგმანის 31-ე თავშიც. აქ ციტირებულია ლუკა 18,4-5 („დალაცათუ ღმრთისაგან არა მეშინის და კაცთაგან არა მრცხუენიან, არამედ ვინამთგან შრომასა შემამთხუევს დედაკაცი ესე, უსაჯო მას“). ეს ფრაზა ბერძნულში გასუბსტანტივებული იყო ორ არტიკლით,³ ხოლო ეფთვიმეს, ჩვეულებისამებნ, მისთვის წინ წაუშეშვარებია კორელატი: „ვითარცა წერილ არს, ვითარმედ“.

16. 37/96-ე თავში ციტირებულია ფს. 90,10-11 მცირედ პერიფრაზირებულად. ორივე თარგმანი ფსევდო-ნილოსის პერიფრაზს მიჰყვება,⁴ მაგრამ ტერმინოლოგიურად განსხვავდებიან:

არა შევიდეს შენდა განსაცდელი საეშმაკო, და გუემაჲ არა მიეახლოს საყოფელთა შენთა, რამეთუ ანგელოზთა თუსთა უბრძანოს უფალმან დაცვაჲ შენი (37)	არა შეეხოს სულსა შენსა განმცდელობაჲ ეშმაკთაჲ, და ძური არა მიეახლოს საყოფელთა შენთა, რამეთუ ანგელოზთა მისთადა უბრძანებოს შენთჳს დაცვად შენდა (96)
--	---

¹ შდრ. აგრეთვე: მოღუაწებისა მის კეთილისა (17) // კეთილი იგი სრბაჲ (46) τῇ ἀρετῇ αὐτοῦ δόξα.

სირბილად (27) // სრბად (71) δραπεῖν, და ა. შ.

² პავლეს ეპისტოლეთა განმარტება, გამოკრებილი იოანე ოქროპირისა და სხვა წმიდა მამათა თხზულებებიდან, თარგმნილი ეფთვიმე მთაწმიდელის მიერ. გამოსაცემად მოამზადა ე. კოჭლამაზაშვილმა, თბ., 2003, 524-526.

³ იხ.: τὸ <Εἰ γὰρ καὶ Θεὸν οὐ φοβῆσθαι καὶ ἀμνησθῆναι οὐκ ἐνυπνέομαι, ἀλλὰ γὰρ διὰ τὸ κόπους παρέχειν μοι τὴν γυναικα, ποιήσω τὴν ἐκδίκησιν αὐτῆς>.

⁴ καὶ οὐ μὴ σου δαιμόνων ἐπήρεια καθάψηται τῆς ψυχῆς, καὶ μάλιστα οὐκ ἐγγυεῖ τῇ σκηνώματι σου, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῖς ἐντελεῖται περὶ σοῦ τὸν διαφυλάξαι σε.

„არა შევიდეს“ და „გუემაჲ“ ეფთვიმეს აუღია ტრადიციული ფსალმუნიდან (შლრ.: „არა შევიდეს შენდა ძერი და გუემაჲ არა მიეახლოს საყოფელსა შენსა“). „გუემაჲ“ (ან „საგუემელი“ იარაღი) მძΤΙΣ-ის მთავარი მნიშვნელობაა, ხოლო ეფრემს მეორეული მნიშვნელობით უთარგმნია ეს სიტყვა: „ძერი“, რაც „ჭირს“, „უბედურებას“ ნიშნავს.

17. 102-ე თავის თარგმანში ეფრემი სიტყვასიტყვითობას იცავს, ეფთვიმესაგან განსხვავებით, მაგრამ ეფთვიმეს თავისუფალი თარგმანი უფრო მეტ შინაარსობრივ სახსლოვეს გვიჩვენებს დედანთან, ვიდრე ეფრემის „სიტყვასიტყვითი“ თარგმანი:

ნუ მიემსგავსები ფარისეველსა ლოცვასა შინა შენსა, არამედ მეზუერისა მისებრ ილოცვედ, რამთა შენცა განჰმართლდე უფლისა მიერ (38).

ნუ ფარისეველებრ, არამედ მეზუერეთაებრ ილოცვედი წმიდასა მას შინა ადგილსა ლოცვისასა, რამთა შენცა განჰმართლდე ღმრთისა მიერ (102).

ამ ვარიანტთან „ფარისეველებრ“ და „მეზუერეთაებრ“ ფორმობრივად უფრო უახლოვდება დედანს (φარიσαϊκῶς, τειλασικῶς), მაგრამ ადეკვატურობა დარღვეულია: სახარების იგავში ერთ ფარისეველსა და ერთ მეზუერეზეა საუბარი. აქ კი მთარგმნელს „მეზუერე“ მრავლობით რიცხვში გადაუყვანია, რითაც ასცდა სახარებისეულ პარალელს.

18. 133-ე თავის შინაარსს ეფთვიმე დედნისაგან განსხვავებულ სიტყვებით გადმოგვცემს. შლრ.:

რაჟამს ილოცვიდე და გულისსიტყუანი განგეშორნენ, მაშინ გულის-კმაჟავ კეთილად, თუ სადათ იქმნა ესე, და ეკრძაღე ძლიერად, ნუუკუე მალული ექმნას მათ და უცნაურად შთაავლო თავი თჳსი მათ შორის.

განიცადე მლოცველ-მან გულისსიტყუათათჳს, უკუეთუ ადვილად ადვი-სუბუქდენ, თუ კინამ იქმნა ესე, ნუსადა მალუ-ლი შეგეშოხოს, და შეც-თომილმან მიუზღო თავ-იცა თჳსი.

Σκόπει κατευχόμενος λογισμῶν, εἰ ῥᾶδινᾶς λαφήσειεν, ὁθεν τινὸ το γέγιονε, μὴ ἔγκρυμμα πάθῃς καὶ πλασθῇς ἀποδῆς σεαυτόν.

ეფრემის თარგმანი, როგორც ვხედავთ, სიტყვასიტყვით ემთხვევა დედანს. ავტორი აფრთხილებს მლოცველს, რომ იოლად არ

მიენდოს გულისსიტყვათა უკანდახევას. ცოდვილი გულისსიტყვები (ფიქრები), ეშმაკის შთაგონებით, სწორედ ლოცვის დროს ებრძვიან მოღვაწეს. ხოლო თუკი მლოცველმა შეაშწნია, რომ ლოცვის დროს ისინი აღარ აწუხებენ („ადვილად აღუსუბუქდნენ“) მას, ეს მოვლენა თავის სულიერ ძლიერებას არ უნდა მიაწეროს, არამედ გამოიკვლიოს მისი წარმოშობა; დაადგინოს, თუ საიდან მოხდა („ვინაჲ იქმნა“) ეს „აღსუბუქება“. სულიერი გამოცდილებით ავტორმა იცის, და 47-ე თავში საუბრობს კიდევ იმაზე, რომ, როდესაც ბოროტ ეშმაკს უჭირს მლოცველის დაბრკოლება მისი გულმოდგინების გამო, ხანდახან უკან იხევს ხოლმე და აღარ ებრძვის მლოცველს (უკან იხევს იმიტომ, რომ მოღვაწე ლოცვის დროს ღმრთის ძალით ძლიერდება და მისი ძლევა იოლი არ არის), სამაგიეროდ, როცა ლოცვას დაასრულებს, სხვა მხრივ მოუვლის ეშმაკი შესაცდენად, და, მაგალითად, განარისხებს მოყვასის მიმართ და ამით დაუკარგავს იმ დაწყნარებულობის ნაყოფს, რაც ლოცვით მოიპოვა, ანდა რაიმე პირუტყული გულისთქმით დასცემს და შეუბილწავს ლოცვით განწყობილ გონებას. 47-ე თავის ეფთვიმესეული თარგმანი ძალზე მკაფიოდ აღწერს ამ პროცესს: „რაჟამს ფრიად იღუაწის უკეთურმან ეშმაკმან და ვერ დაუხრწიის კაცსა ლოცვაჲ იგი ჭეშმარიტი, მაშინ მცირედ მიჰრიდის (ესე იგი მოერიდება) და კუალად მოაქციის (ანუ კვლავ დაბრუნდება) უცნაურად (= შეუმჩნევლად) და ბრძოლა-უყვის მას, ანუ გულისწყრომითა და ძურისკსენებითა ძმისა მიმართ, ანუ ბოროტითა მით გულისთქუმიტა სიძვისაჲთა, რომლისა მიერ დაუცემიან მრავალნი მოღუაწენი“ (18).

იგივე აზრია გამეორებული 133-ე თავში, შეკუმშული ფორმით, და რათა მისი შინაარსი მკითხველისთვის უფრო მისაწვდომი გაეხადა, ორიოდე გამოთქმას უფრო იოლად აღსაქმელით ცვლის ეფთვიმე: „განიცადე“-ს ნაცვლად („შეხედე“, „დაინახე“) წერს: „გულისკმა-ყავ კეთილად“ (ესე იგი „კარგად გაიაზრე“);

1 ლაქძა ნიშნავს ‘მოსვენებას’, ‘რაიმე სიძვირისაგან გათავისუფლებას’, ანუ „აღსუბუქებას“, როგორც ჯეროვნად თარგმნის ვერები.

„გულისსიტყუანი ადვილად აღვისუბუქდენ“ – ეს შეუცვლია გამოთქმით: „გულისსიტყუანი განგეშორნენ“, და შემდეგ დაუმატებია: „ეკრძალე ძლიერად“ (ესე იგი ძალზე გაფრთხილდი), რათა მაღული განსაცდელი არ შეგეშხვეს და „უცნაურად“ (გაუაზრებლად) არ ჩაიგდო შენი თავი ბოროტ გულისსიტყვაში.

ეშმაკთა მიერ მსგავსი სტრატეგიული „მირიდების“ (დროებითი უკანდახვეის) საშუალებათა საუბარი 41 (134) თავშიც.

19. 149-ე თავში (და მის შესაბამის 42 თავში ეფთვიმესეული თარგმანიდან) უცნაური შესატყვისობა გვხვდება: **Προσοχή** **προσευχήν** **ζητῶμεθα**, **προσευχήν** **ἐνρήσει** (ლოცვამან, ლოცვისა მეძიებელმან, ლოცვაჲ პოოს // პოვის). **προσοχή**-ის (‘ყურადღება’) შესატყვისად ქართულ თარგმანებში გვხვდება: ‘შეწყნარება’, ‘კრძალვა’, ‘მახლობელობა’ და არა ‘ლოცვა’.¹ ამიტომ მოსალოდნელი იყო ასეთი თარგმანი: „ეკრძალულებამან, ლოცვისა მეძიებელმან, ლოცვაჲ პოოს“. **Προσοχή**-ის „ლოცვად“ გადმოტანა, შესაძლოა, გამოწვეული იყო ქართველ მთარგმნელთა დედნებში არსებული გრაფიკული აღრევი: **Προσοχή**-ის შცვლით გრაფიკულად და ჟღერადობით მონათესავე **προσευχή**-თი.

Προσοχή ამ თავში მეორეჯერაც გვხვდება: **προσευχή** **γὰρ** **προσοχή** **ἐἰ** **καὶ** **ἄλλο** **ἐπεται**. ეფთიმეს დედანში, როგორც ჩანს, ამ სიტყვის ნაცვლად ისევ მისი გრაფიკულად მონათესავე **προσευχή** ეწერა, რის გამოც მივიღეთ უცნაური თეზისი: „რამეთუ ლოცვასა სხუაჲ რაჲ-მცა შეუდგა, გარნა ლოცვაჲვე“, ესე იგი ლოცვას სხვა რა შეიძლება მოჰყვეს, თუ არა ისევ ლოცვაო! რატომ? ძნელი გასაგებია. დედანში კი უფრო გამჭვირვალე აზრი ჩანს: „სხვას რას შეიძლება მოჰყვეს ლოცვა, თუ არა კრძალულებას“. ეფრემის დედანში **προσοχή**-ის ნაცვლად, აშკარად, რაღაც სხვა სიტყვა წერებულა, და არა **προσευχή**, რადგანაც მთარგმნელს იგი „სიკმოდ“ ესმის („ლოცვაჲ სიკმოსა უფრომს, ვიდრე სხუასა რას შეუთქს“).

¹ ბერძულ-ქართული დოკუმენტირებული ლექსიკონი, IV, სიმონ ყაუხჩიშვილის რედაქციით, ტომი IV, თბილისი 2006, 536-537.

როგორც ესმის მთარგმნელს „სიქმო“, ჩემთვის ნათელი არაა. ეს სიტყვა ძველ თარგმანებში $\Sigma\lambda\eta$, $\Pi\sigma\kappa\alpha\tau\eta\varsigma$, $\Pi\alpha\tau\theta\epsilon\iota\varsigma$, $\Pi\epsilon\rho\iota\sigma\iota\varsigma$ სიტყვებს შეესაბამება.¹ რა უნდა წერებულიყო „სიქ-შოს“ შესატყვისად ეფრემის დედანში, ვერ ვარკვევ.

ახლა ვნახოთ ეფთვიმესა და ეფრემის თარგმანთა სხვა განსხვავებანი:

1. ეფთვიმეს მიერ ჩამატებული ფრაზები და სიტყვები:

- აწ უკუე გულისკმა-ვეთ, ძმანო (1)
- პირისპირ, ნებისაებრ მეუფისა თჳსისა (1)
- დიდძან წინააღმართმეტყუელმან (2)
- ზრუნვანი ამის სოფლისანი (6)
- საქმენი რამე და გულისსიტყუანი (7)
- არამედ შენ უკუეთუ გნებავს ლოცვა (7)
- და მეუფესა მას შენსა ოდენ ჰხედელი და ევედრებოდი მას მკურეალედ (7)
- და გენებოს შეწუსებაჲ ძმისა შენისა (8)
- მაშინ მოიქსენე ლოცვისა შენისა იგი ჟამი (8)
- დაღაცათუ ჰკონებდე, ვითარმედ კეთილ არს, რომელი-იგი შენ გნებავს (12)
- კეთილთა ნიჭთა მომცემელი არს მონათა თჳსთა, რომელნი აღი-
დებენ მას (13)
- რომელი მოსწრაფე იყოს (17)
- და ძურისკსენებითა ძმისა მიმართ (18)
- რომლისა მიერ დაუცემიან მრავალნი მოღუაწენი (18)
- რაჟამს ღირს იქმნე და იწყო ლოცვად (19)
- ყოვლისა უფრო მისი და უფიცხლესი ბრძოლაჲ (20)
- თხოვაჲ ლოცვისაჲ ლოცვითავე (22)
- ყოვლისაგან გულისსიტყუსა და კსენებისა ვნებულისა (23)
- უკუეთუ გსურის ჭეშმარიტისა ლოცვისათჳს (25)
- და შენ თანა იყოს მარადის (25)
- და ევედრებაჲ ღმრთისა (26)
- გონებითა, გინა კორციითა (27)
- ამას იგონებდი (28)
- და უბნობად მისა (29)
- ვითარცა-იგი ესაია წინააღმართმეტყუელი, ეგრეცა შენ (29) ესა-
იასებრ $\kappa\alpha\tau\grave{\alpha}\ \tau\omicron\upsilon\varsigma\ \text{'H}\sigma\alpha\iota\alpha\nu$.

¹ ბერძნულ-ქართული დოკუმენტირებული ლექსიკონის ქართულ-ბერძნული ინდექსი, ტომი VII, თბილისი 2007, 108

და რაჟამს კეთილად ვილოცვილეთ (30)

ესრეთ პნებაჲს კეთილი ჩუენთჲს (30)

ერთითა გულთა (30)

არამედ წარვდგებით წინაშე დამბადებელისა ჩუენისა, რომელი პნებაჲს გულსა და თირკუშელთა, და პირითა ვევედრებით ცოდვათა ჩუენთათჲს და გულთა ვიწურითთ უკეთურებასა, და ესრეთ კურნებისა წილ უფროჲსად მოვწყლათ სულთა ჩუენთა (30)

ესრეთ იქმნეს საქმენი შენნი (32)

არამედ ვერე ინებე (32)

არამედ მკნედ და კადნიერად აღიარებდი კეთილსა მას აღსაარებასა (35) ἄλλὰ στήμι ὁμολογῶν τὴν καλὴν σοὺ ὁμολογῶν.

რომელ არს სახელი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი (35)

არამედ რამთა კეთილად უწყადი (36)

ხოლო ამას იქმან (36)

და მერმე უკუნაღესნელ უფროჲსად უწყალო გექმნიან ავაზაკნი იგი მწარენი და შთაგაბიან მახესა მათსა ბოროტსა (36)

უკუეთუ არა მოუტო თანანადები შენი თანამდებსა მას შენსა, ვერცა შენ პხოვო მოტევებაჲ, რამეთუ წერილ არს... (39)

2. ეფთვიმეს მიერ გამოტოვებული ფრაზები და სიტყვები:

აღვამრლუევენ შენ (9) θίρουβινς/ σέ

და ოურვინ (10) καὶ ἀθύμει

გამოხეთქად უსახურისა რამსმე სიტყჲსა (12) ῥήξει φωνήν τινα

ესე იგი არს სათნოებასა და მეცნიერებასა (38) τοὺτ'ἐστὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν.

უწინო ჰყოფს მისგან ჯეროვანსა მას დაწყნარებასა, რომელი ლოცვისა მიერ შეეკრიბის თავსა შორის თჲსსა (47) ἀφαιλέσει τὴν τὴν ἐκ τῆς ἐσχῆς συγκροτουμένην ἀρεστέν κατὰστασιν ἐν ἑαυτῷ.

არამედ შეურაცხ-უპოფოთ მსახურებასა თავთა თჲსთასა, და, დამტევებელნი ამათისა ღმრთისა და მეუფისანი, არაწმიდათა ეშმაკთა ვეზრახებით (81).

ანუ ფსალმუნებისაჲ (87)

დაღათუ სახე რამე უსახური და სისხლიანი, ყოელად ნუ დაეკუეთები სულთა (92) καὶ μὴ φωνήν τινα ἀφῆν καὶ ἀσματῶν, μηδὲ κατὰ πτεῖν σου τὴν ψυχὴν.

ძალი იგი წინააღმდეგობთაჲ წარდევნონ (37) მყის უხილაჲად ყოველი წინააღმდეგობისა მოქედებაჲ წარდევნონ შენგან. (96) ἀφαινῶς ἀπασαν τὴν ἀντικειμένην ἐνέργειαν ἐκδιώξουσιν ἀπὸ σοῦ.

3. სხვა სიტყვებით გამოთქმა იმავე აზრისა, რაც დედანშია:

რამეთუ რაჲ სარგებელ არს, უკუეთუ ვინმე შურეს, და ჟამსა ნაყოფისასა

უღებ იქმნეს და ნაყოფი მისი ვერ შეიკრიბოს, არამედ მკცთა და ნადირთა განზრწნან და აღაოკრონ იგი (19). ვინაჲცა, აქმნე რამ, ნუ უტევებ უცველად ნამუშავესა მას, და ესე თუ არა, ვერარამ ირგო ლოცვისა მისგან (48).

დალაცათუ ჰკონებდე, ვითარმედ საზომსა დიდსა მიწუთომილ ხარ და სასწაულთაცა იქმ (33) დაღათუ ღმრთისა თანა მყოფად საგონებელ იყო (90) **Καν μετὰ Θεὸν διικῆς εἶναι.**

და განაშორა-მცა იგი კსენებისაგან ღმრთისა ლოცვასა შინა შენსა (33) რადთა თუთ ღმრთისაგანცა განაყენოს იგი, წარდგომილი წინაშე მისსა კრძალულებით და ღმრთისმოშიშებით (90) **καὶ ἄπο Θεοῦ ἀποσιπῇς αὐτὸν παρεστῶτα αὐτὲς μετ' ἐλπίσεως καὶ φόβου.**

და გაჭირვებდენ ლოცვასა შინა შენსა (34) და ძვრხილულ ყონ ყოველი გუამი შენი (91) **καὶ πᾶν σου κακῶσουςι τὸ σῶμα.**

რამეთუ, რომელი ჭირსა მოითმენდეს, მან სიხარული დიდი პოვოს (35) რომელი სატკივართა მოითმენდეს, მასარებელთაცა მიემთხვოს (93) **Ὁ τὰ λυπηρὰ ὑποφέρων, καὶ τῶν περιχαρῶν τεύξεται.**

4. სიტყვათა შენაცვლება სინონიმური ან იდეოგრაფიულად მონათესავე შესატყვისებით:

უკმს (1) // მოქენე არს (3) **δεῖται**

ვითარი (1) // რაბამი (3) **ποῖα**

მიუღრევკელად ღგომად (1) // გარე-მოუქცეველად აღაყრობად (3) **ἀμε-
ταστρεφῶς ἐκσταθῆναι**

უბნობა (1) // თანაზრახვა (3) **συνομιλεῖν**

თენიერ (1) // არცა ერთისა ვის (4) **μηδενὸς**

გულსისიტყუა (2) // მოგონება (4) **νόημα τὸ**

ჰპოო (3) // მიემთხვო (5) **τεύξῃ (τεύχῃ)**

შენდობა (3) // მოტეება (5) **ᾄθεσις, εὖς ἡ**

მოპოვნება (3) // მოგება (5) **λήψις ἡ**

რომელი არს (3) // მყოფი (5) **τῆς ὑπάρχουσας**

სიფიცხლე (3) // მძენვარება (5) **ἀγριότης, ἦτος ἡ**

უმეტესად (5) // უფროჲს (7) **πλείον**

პოვა (5) // მიიღო (7) **προσελήφεν**

მკურვალედ (5) // გულსმიღვინებით (7) **προθύμως**

ნუ (5) // ნუსადა (7) **μηδამῶς**

უმეტეს ვისსამე (5) // მრავალთა უზეშთაჲს (7) **ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς**

მკურვალედ ლოცვა (7) // ჭეშმარიტებით ლოცვად (10) **ἀληθῶς προ-
σεύξασθαι**

მოგაქსენიან შენ (7) // შთავიგდებენ მოგონებასა (10) **ὑποτίθενται
νόηματα**

მოგაგონიან (7) // მოგაქსენებლიან (10) ὑπομιμῆσκουσιν
 ეძიებნ გონება (7) // აღსძრვენ გონებასა შენსა ძიებად მათდა (10)
 κλινούντες τὸν νοῦν πρὸς ζήτησιν αὐτῶν

წარწყობიდე-მცა კეთილი იგი ნაყოფი (7) // წარწყობლოს მან ნაყოფიერება ლოცვისა (10) ἀπολέσθαι τὴν εὐκαρπίον προσεισχήν.

სიტყვისება (8) // წინააღდეგობით სიტყუა (12) ἀντιλογία
 საშჯელი (8) // სამშჯავრო (12) κριμα

უკუეთუ გსურის ჭეშმარიტისა ლოცვისათჳს (9) // გსურის თუ ვითარცა ჯერ-არს ლოცვად (20) Ἐπιθυμῶν προσειῆξασθαι ὥς δεῖ.

გონება შენი მოიყვანე (10) // მიაქციე გონება შენი (28) τρέπε τὸν νοῦν σου.

რამეთუ არა შეეერთების ნება შენი ნებასა ღმრთისასა (12) // რამეთუ არა ერთება არს ნებისა თანა ღმრთისა (31) ὅνδ' ἂν πᾶντας συμφωνήσῃς τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ.

ვინ არს ესრეთ სახიერ, ვითარ ღმერთი ჩუენი? (13) // რაჲ-მე არს კეთილ, გარნა თუ ღმერთი! (33) Τί ἄλλο ἀγαθόν, ἀλλ' ἢ Θεός;

კეთილთა ნიჭთა მომცემელი არს მონათა თჳსთა (13) // ვითარმელ კეთილთაცა ნიჭთა მომნიჭებელ არს (33) καὶ ἀγαθὸν ἐστὶ παροχεῖνς δωρεῶν.

აღსარებითა ცოდვათამათა (15) // აღსარებითა ბრალთამათა (42) εἰς ἐξαγορεύσει πταισμάτων.

ტკივილითა სულისამათა (15) // საღმობაჲ სულისა (42) καὶ ὀδύνης ψυχῆς.

ყოვლითა ღონისძიებითა ებრძვის, რამათა შეაგინოს ლოცვა მისი (17) // ყოველთა სივერაგეთა იქუშვეს შემრლუევად პირსა მის საქმისასა (46) πᾶσθαι χράται μηχανῇ, λυμῆναι τὸν τοῦτου σκιοπόν.

და არა დასცხრების აღძრვად გულისსიტყუათა მრავალთა გონებასა შინა (17) // ვინაჲცა არა დასცხრების ძრვად მოგონებასა საქმეთასა ქსენებისა მიერ (46) ὅς παύεται ὁὗν τὰ νοήματα κινῶν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς μνήμης.

რამათა შეუძლოს დახრწევად (17) // რამათა შეუძლოს დაბრკოლება (46) ἵνα ἐμποδίσαι δυσῳμῇ.

ვერ დაუხრწიის კაცსა (18) // ვერ შეუძლოს დაბრკოლება (47) μὴ δυσῳμῇ ἐμποδίσαι.

უკეთურმან ეშპაკან (18) // ბოროტმან ეშპაკან (47) ὁ πονηρὸς τῆς δαίμων.

რამეთუ პირველითგანეე ამისთჳს წოდებულ ხარ (19) // რამეთუ დასაბამითგან ამის ძლით დაიწესე (48) εἰς τοῦτο γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἐτάχθης.

არა გულისწყრომისაგან და გულისთქუბისა ოდენ უკმს შორს ყოფამ, რომელსა ენებოს ჭეშმარიტი ლოცვამ, არამედ თანა-აც, რამთა ყოვლისაგანვე ენებულისა გულისსიტიყესა შორს ყოს სული თესი (21) // არა ხოლო გულისწყრომისა და გულისთქუბისა ფლობამ უკმს ჭეშმარიტებით ლოცვად მნებებელსა, არამედ ენებულისაჲცა მოგონებისაგან გარეგან ყოფამ (53) Οὐ μόνον θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν δεῖ ἄρχειν τὸν ἀληθινὸν προσεύχασθαι ἐπειγόμενον, ἀλλὰ καὶ ἑκτὸς ἐμπαθὸνς νοήματος γενέσθαι.

რამეთუ თუთ მან გუასწავა და თქუა: სულითა და ჭეშმარიტებითა ილო-ცევდით (22) // რამეთუ ამან გუასწავა და თქუა სულითა და ჭეშმარიტებითა თაყუანისცემად მაჰისა (58) οὐτῶ γὰρ ἐδίδαξε, λέγων, ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνεῖσθαι τὸν Θεόν.

მაშინ ცან (23) // მაშინლა ჰგონე (61) τότε νόμιζε.

ფრიადითა მით სურვილითა ღმრთისამთა (23) // მრავლითა სურ-ვილითა ღმრთისა მიმართ (61) τῇ πολλῇ πρὸς τὸν Θεὸν πόθῳ.

რომელსა ჭეშმარიტისა მის ლოცვისათჳს ჰსუროდის (24) // არავინ ტრფიალი ჭეშმარიტად ლოცვისა (64) Οὐδείς ἐρῶν ἀληθινὸν προ-σευχῆς.

მრისხანებასა და ყოველსავე გულისწყრომასა არა ეელტოდის (24) // მოქმედი განრისხებისა ანუ ძყრისკსენებისა (64) καὶ ὀργιζόμενος ἢ μνησικακῶν.

კორციელთა საქმეთა (26) // საქმეთა ნიკთიერთა (70) πράγμασι ὑλικοῖς.

შეთხზული (26) // თანაშეთხზული (70) συμπλεκόμενος.

ენებული იგი გულისსიტიყუამ (27) // ენებულთა მოგონებათაგან (71) ἐκ τοῦ ἐμπαθὸνς νοήματος.

უფროსად მკურვალედ (28) // უმკურვალეს (78) θερμότερον.

გულისკმა-ყავ, თუ რაზომ შორს ხარ ღმრთისაგან (28) // განი-ცადე თუ რაბამ განშორებულ ხარ ღმრთისაგან (78) σκόπει πόσον ἀφ᾽εσθηκας Θεῷ.

ისწრაფის (33) // ჰნებაჲს (90) βούλεται

და ახოვნად თავს-ისხენ იგინი (34) // და ახოვნებით მოითმენდ გუებათა მათთა (91) καὶ καρτερῶς τὰς παρ' αὐτῶν μάστιγας ὑπόμεινε.

ეგრეთ მოგიკლენ (34) // ზელა-მოგიკლენ შენ (91) ἐπελεύσονται σοι.

და გაჭირვებდენ ლოცვასა შინა შენსა (34) // და ძყრხილულ ყონ ყოველი გუამი შენი (91) καὶ πᾶν σοῦ κακῶσσοι τὸ σῶμα.

მეყსა შინა (35) // მყის (92) ძმრბავ.

ჯერ-არს, რამთა მზაკუევარებასაჲცა მათსა არა გამოუცდელ იყო (36) // სამართალ არს შენდა არცაღა ზაკუევისა ამათისა უმეცრებამ (95)

Δίκαι-όν ἐστι μὴδὲ τὸν δόλιον τοῦτῳ σε ἀγνοεῖν.

განსახიან (36) // განკლიან (95) ἐξελάνουσιν.

ძალი იგი წინააღმდეგობთაა წარღვენონ (37) // მკის უხილავად ყოველი წინააღმდეგობის მოქმედებაა წარღვენონ შენგან. (96) ἀφανῶς ᾤπισαν τῇν ἀντικειμένην ἐνέργειαν ἐκδιώξουσιν ἀπὸ σιν.

გუემაა (37) // ძვრი (96) μᾶστιξ.

ღა არა შევიდეს შენდა განსაცდელი საეშმაკოა (37) // ღა არა შეეხოს სულსა შენსა განმცდელობაა ეშმაკთაა (96) καὶ οὐ μὴ σοι δαιμόνων ἐπήρεια καθάψηται τῆς ψυχῆς.

თანამდები (39) // მოვალე (104) ὁ χρεωφειλέτης.

ბევრეული (39) // ბევრი (104) μυριάς.

უმჯობეს (43) უადრეს (150) κρείττων.

საცნობელი (43) საგრძნობელი (150) αἰσθητής.

თუალი (43) სახედველი (150) ὁρασις.

უზეშთაესი (43) უზენაესი (150) θειοτέρα.

5. უფრო მკვეთრი ლექსიკური დაცილება:

საზოზი (1) // დაწყნარებულება (3) κατάστασις

ვერ შეუძლო (2) // დაიყენა (4) κἀλύεται

მიახლებად მისა ლოცვასა შინა შენსა (2) // თანამზრახვალ ყოფად (4) συνμιλος αὐτῷ γενέσθαι

არა ისწრაფოა განშორებად (2) // არა განიქსნი (4) οὐ λύνεις

რომელი-იგი უზეშთაეს არს ყოველსავე ბუნებასა გონებათასა (2) // უზეშთაესსა ყოვლისა გრძნობისა და მოგონებისასა (4) τὸν ὑπὲρ πάντων ἔννοιαν καὶ αἰσθησιν

გამოსაძიებელნი, ვითარცა კეთილისა სასენი (7) // რეცა საჭიროთასა (10) δῆθεν ἀπαγκάσω

გულისქმისყოფასა ლოცვისასა (10) // სულიერისა ლოცვისა მიმართ (28) εἰς συναίσθησιν πνευματικῆς προσευχῆς.

მას უკუე მიუტეოთ ყოველივე საქმე ჩუენი (13) // ვინაჲცა მას კუალად-ვაგნეთ ყოველნივე ჩუენნი (33) Οὐκ οὖν αὐτῷ ἀποδῶμεν πάντα τὰ καθ' ἡμᾶς.

რაჟამს ფრიად ილუაწის (18) // რაჟამს ყოვლისავე ქმნითა (47) Ὅταν πολλὰ ποιήσας.

ანუ გულისწყრომითა, ანუ ბოროტითა მით გულისთქემითა სიძვისამათა (18) // ანუ რისხვად აღტყინებითა, ... ანუ პირუტყულად რადმე გულისთქემად აღზრუნითა გინებულ ჰყოფს გონებასა მისსა (47) ἢ γὰρ εἰς ὀργὴν ἐξάψας... ἢ πρὸς ἡδονήν τινα ἄλογον ἐρεθισας ὑβρίζει τὸν νοῦν.

ხოლო ჩვენდა დიდი შემწე არს და მფარველ სულთა ჩვენთაჲ (20) // ხოლო ჩვენდა საცხორებელ და საწადელ (49) ἡμῖν δὲ σωτήριος καὶ προσηγυστάτης.

სრულიად უგულისკმო არს (24) // გარეჲ არს ცნობავენებულებისა (64) ἔκτρος ἐστὶ παραπληξίας.

და თუალთა თესთა მიწითა აღივსებდეს (24) და თუალთა თესთა მა-შფოთებელსა (64) καὶ τοὺς οἰκέλους ὀφθαλμοὺς ἔκταράσσουσι.

ჭეშმარიტისა ლოცვისა (27) // სულიერისა ლოცვისასა (71) προσευχῆς πνευματικῆς.

რაჟამს ჰგონებდე, ვითარმედ არად გეკმარებიან (28) // რაჟამს ჰგონებდე არა-მოქენეობასა (78) Ὅταν δόξῃς μὴ δεῖσθαι.

უმკურვალესად გლოვად (29) // წადიერად იგლოვად (79) ἡδῆνας πεινήσεις.

ხედველი მარადის საზომსა შენსა (29) ცნობითაცა თჳსისა საზომი-სათა (79) ἐπιγυνώσκων τὰ μέτρα σου.

პირველად განეშადე ბრძოლათა მიმართ ეშმაკისათა (34) განუშადე თავი თჳსი შემთხუევასა ეშმაკისა (91) ἐτοιμάζου πρὸς ἐπαγῶνδας δαιμόνας.

განეშადე, ვითარცა მკედარი მკნე და ბრძენი გამოცდილი (35) განეშადე, ვითარცა გამოცდილი მოღუაწე (92) Παρασκευάζου ὡς ἔμπειρος ἀγωνιστής.

ადრე იხილო დაცემაჲ მტერთა შენთაჲ (35) ადვილად იხილოს თუალმან შენმან მტერთა შენთაჲ (92) ῥῆπον ἐπάρψῃ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου.

ჯერ-არს, რამთა მზაკუევარებასაცა მათსა არა გამოუცდელ იყო (36) სამართალ არს შენდა არცაღა ზაკუეისა ამათისა უმეცრებაჲ (95) Δίκαιόν ἐστὶ μὴδὲ τὸν δόλον τοῦτόν σε ἀγνοεῖν.

განგეშორნენ (40) აღვისუბუქენ (133) λαφῆσειεν.

განგეშორნიან (41) მიგრიდიან (134) ὑποχωρῖνισιν.

განდევნად (41) შეშინებად (134) φοβῖεν.

6. მეტათეზისი:

ლოცვასა შინა შენსა სასუფეველსა ოდენ ღმრთისასა ითხოვდი და სიმა-რთლესა მისსა (14) ლოცვასა შინა შენსა მხოლოდ სიმართლესა ეძიებდ და სასუფეველსა (38) Μόνην ζήτηί ἐν τῇ προσευχῇ σου τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν βασιλείαν.

რამეთუ ვითარცა მძენვარენი მკეცნი (34) რამეთუ ვითარცა მკეცნი მძენვარენი (91) ὥς γὰρ θῆρες ἀγριοί

7. პენდიადისი

შიშით და ძრწოლით (10) ფრიადითა შიშითა (28) μετὰ πῶλλον φόβου.

სულთქმითა მკურავლითა და ძლიერითა (15). სულთქმითა უსიტყველითა (42) μετὰ στεναγμῶν ἄφῶσιν.

დაღვ მკნელ და მტკიცედ და მღუძარებით (19) დაღვ სიმკნით (48) στήθι δνδρελως.

განვიდოდის და განეშორებოდის (23) რეკა განეშორებოდის (61) ὑπα-ναχωρεῖ.

უკუეთუ არა მიგიღებდეს მადლი იგი ლოცვისაჲ, მაშა იღუაწე და სულგრძელ იქმენ და მიიღო (31) // უკუეთუ არღასადა მიგიღებდეს მადლი ლოცვისა ანუ ფსალმუნებისაჲ, ზედა-აღევ მათ და მიიღო (87) Εἰ οὐδὲν ἔλαβες χάρισμα προσηυχῆς ἢ ψαλμῶδιν, ἐφ᾽ ὅδρουσιν, καὶ λήψῃ.

რამეთუ ფრიად მანქანა არს იგი და მრავალდონე (33) რამეთუ ფრიად მაცთურენ... არს (90) Ἄν γὰρ ἔστιν ἀπατεῶν.

სიმდაბლისა და სიმკნისა და მოთმინებისა მოგებაჲ ისწრაფე (37) ταπεινοφροσύνης πολλῆς ἐπιμέλῃσαι (96)

8. მიმღეობების შეცვლა ზმნის პირიანი ფორმებით:

რომელსა-უგე გნებაჲს (2) // მნებებელი ბისლრმეიოს

რაჟამს გულისწყრომისა მიმართ შეიჭურვოდი (11) გულისწყრომას ზედა აღჭურვილმან (27) Κατὰ θυμὸν ὀπλιζόμενος.

რომელსა ენებოს ჭეშმარიტი ლოცვაჲ (21) // ჭეშმარიტებით ლოცვად მნებებელსა (53)

სცევდი ნაყოფსა მას შენსა (19) // ცვად ნაყოფსა შენსა (48) φυλάττων τὸν καρπὸν σου.

რომელსა ენებოს კეთილად ხელეჲ (24) მახელ-ხელედ მნებებელსა (64) τῷ ὀξυπαῖν θέλοντι.

რომელსა-უგე თანა-გედვა (28) // თანამდები (78) ὁφέλῃ.

ხელევედი მარადის საზომსა შენსა (29) // ცნობითაცა თვისისა საზომისაჲ (79) ἐπιγινώσκων τὰ μέτρα σου.

უხარის მათ და ჩუენ თანა მარადის მდგომარე არიან და ივინიცა ილოცვენ ჩუენთჲს (30) და თანა-გუდგან ჩუენ მას შინა, თანამოხარულნი და მლოცველნი ჩუენთჲს (81) καὶ συμπάριστάνται ἡμῖν χαίροντες ἅμα καὶ προσευχόμενοι ὑπὲρ ἡμῶν.

არამედ მკნელ და კადნიერად აღიარებდი კეთილსა მას აღსაარებას (35) არამედ დევ, აღმსარებელი კეთილისა აღსარებისა (92) ἀλλὰ στήθι ὁμολογῶν τὴν καλὴν σου ὁμολογίαν.

განასხნიან (36) განჰკლიან (95) ἔξελαίνοντες.

9. ინფინიტივის შეცვლა ზმნის პირიანი ფორმებით:

ნუ ილოცავ, რამათაცა იქმნა ნებაჲ შენი (12) // ნუ ილოცავ ნებისა შენისა ქმნად (31) Μη προσεύχου τὰ σὰ θελήματα γενέσθαι.

რამეთუ პირველითგანვე ამისთვის წოდებულ ხარ, რამთა იქმნოდი და სცვიდე (19) რამეთუ დასაბამითგან ამის ძლით დაიწესე საქმედ და დაცვად (48) εἰς τὸντο γὰρ ἔξ ἀρχῆς ἐτάχθης, ἐργάζεσθαι καὶ φυλάττειν.

მაშინ ცან, ვითარმედ მიახლებულ ხარ (23) მაშინღა ჰგონე მიახლებამა (61) τότε νόμιζε ἡγυκέναι.

რამთა მარადის ილოცვიდე და არა მოიწყინებდენ (31) მარადის ლოცვამ და არა მოწყინებამ (88) πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν.

არა შეირყიო (35) არა შერყევად (92) μὴ κλινεῖσθαι.

ილოცვიდე (40) მლოცველმან (133) κατεύχμενος.

10. ზმნის გვარის ცვლილება (შესაბამისად, ქვემდებარისა და დამატების როლების გაცვლა):

რამეთუ ჰზიდავს მას და მიმოაკუთებებს ვნებული იგი გულისსიტყუამ (27) // რამეთუ მიიზიდვის და მიმოიყვანების ვნებულთა მოგონებათგან (71) ἔλκεται γὰρ καὶ περιφέρεται ἐκ τοῦ ἐμπαισὺς νοήματος.

როგორც ვხედავთ, ევაგრესეული გნომები, რომელიც ეფთვიმეს წმ. ბასილისათვის მიუკუთვნებია, მის თარგმანში მნიშვნელოვნად განსხვავებული რედაქციის სახითაა წარმოდგენილი, მაგრამ ცვლილებები არ შეხებია ევაგრეს თხზულების მიზანდასახულებასა და შინაარსს. ამიტომაც ეს გნომები უპირობოდ ქართული „ევაგრიანას“ ნაწილად უნდა იქნეს მიჩნეული.

წინამდებარე სტატიის მიზანი იყო სწორედ ევაგრესეული თავების, როგორც ფსევდობასილის „ლოცვისათვის“ გამონათქვამთა ერთი ნაწილის იდენტიფიკაცია და ზოგადი მიმოხილვა, რაც შეძლებისდაგვარად შევასრულეთ. მაგრამ რადგანაც „სწავლანი ლოცვისათჳს“, ევაგრესეული გნომების გარდა, სხვა თავებსაც შეიცავს, მათი რაობის სრულ გამოკვლევას ჯერ კიდევ ბევრი მუშაობა სჭირდება.

ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ ნ. ქაჯაიამ გამოარკვია ამ გამონაკრე-

ბის 128-ე და 129-ე მონაკვეთების რაობა (ორივე მათგანი ბასილი კესარიელის „ფსალმუნთა თარგმანების“ ეფთვიმესეული თარგმანის ფრაგმენტები აღმოჩნდა).

ფსევდობასილის თხზულების პირველი პუბლიკაციის ავტორმა (დ. ჩიხორლიშვილმა) სცადა, ამ თხზულებაში გამოთქმული ზოგიერთი აზრის პარალელი მოეძებნა იოანე სინელის „კლემაქსში“, მაგრამ იქ მკრთალი მინიშნებების გარდა ვერაფერი უნახავს.¹ ეს, რა თქმა უნდა, წყაროს ძიებად არც შეიძლება

1 შედარებისათვის ავტორს გამოუყენებია „კლემაქსის“ ახალქართული თარგმანი, 2005 წლისა, რაც კვლევათი მუშაობისათვის გამოუსადეგარია (იხ. კრებული „გრაფილი“ III, თბილისის სასულიერო აკადემიის გამოცემა, 2015 წ., გვ. 55-59). მსგავსი მინიშნებანი უხვად შეიძლება დაიძებნოს ასკეტურ ლიტერატურაში, და ბევრად უფრო ახლო აზრობრივი ნათესაობის მქონენიც, როგორებიც, მაგალითად, ამას წინათ ვნახე „თალასესადმი კითხვა-მიგების“ ეფთვიმესეულ თარგმანში (ტექსტის პუბლიკაცია იხ. „ქრისტიანულ-არქეოლოგიურ ძიებათა“ მე-10 ტომში). კერძოდ, ფსევდობასილის 66-ე თავში საუბარია სამ ენებაზე, რომლისაგან იშვებიან სხვა ენებანი: „უწინარეს ყოველთავე ეშმაკთაჲსა ჩუენ ზედა ბრძოლად მოვლენ სამნი ესე ეშმაკნი: ნაყროვნებისაჲ და ვეცხლისმოყუარებისა და დიდებისმოყუარებისაჲ; ხოლო სხუანი იგი ეშმაკნი ამათსა შემდგომად ვლენან და, რომელნი ამათ მიერ მოიწყლნენ, მერმე სხუანიცა მოიწყვიან მათ ზედა“, და ამას მოსდევს ჩამოთვლა სხვა ენებისა. ამავე სამ ენებას მიიჩნევს ყოველი ენების წარმოშობად წმ. მაქსიმეც თალასესადმი მიწერილ ეპისტოლეში: „ხოლო ესე ყოველთა მიერ მოღუაწეთა საცნაურ არს, და ყოველთა მამათა მიერ თქმულ არს, ვითარმედ სამნი არიან მშობელნი ყოველთა ენებათანი: გემოჲსმოყუარებაჲ, ვეცხლისმოყუარებაჲ და დიდებისმოყუარებაჲ. ამათნი პირმშონი ნაშობნი არიან: სიძებაჲ, რისხებაჲ, მოწყინებაჲ, მწუხარებაჲ, ამპარტავანებაჲ; ამათ რვათა ბოროტთაგან — სამთა მათ მშობელთაგან და ხუთთა ნაშობთა — აურაცხელი სიძრაველმ ბოროტთა ენებათაჲ იშვების“. ასევე, ფსევდობასილის 71-ე თავი, სადაც დასაბუთებულია, რომ გულისთქმა, გულისწყრომა და სხვა ენებანი სასიკეთოდაც შეიძლება იქნეს გამოყენებული, ზედმიწევნით პარალელს პოულობს წმ. მაქსიმეს იმავე თხზულების პირველ კითხვა-მიგებასთან: „გარნა იქმნების ენებათაჲ ამათ კეთილისა მიმართუა კმარებაჲ სულიერთა და მოღუაწეთა მიერ, რაჟამს განაშორნენ იგინი კორციელთა საქმეთაგან და სულიერთა მიმართ შეცვალნენ, და ყონ გულისთქუმაჲ მათი ღმრთისა მიმართ და კეთილთა მათ მიმართ საუკუნეთა, გულისწყრომაჲ — ეშმაკთა მიმართ და ენებათა, შიში — განმაკრძალვებელად საუკუნოთაგან სატანჯველთა, ხოლო მწუხარებაჲ — გან-

ჩაითვალოს, და, რამდენადაც ვიცით, ამ საქმისთვის ჯერ სხვასაც არავის მოუკიდია ხელი. დიდად სასურველი კი არის ამ მიმართულებით მუშაობის წარმართვა, რადგანაც ბევრ საინტერესო სიახლეს ჰპირდება მკვლევარს.

მანამდე კი მკითხველს ვთავაზობთ ფსევდობასილის „ლოცვისათჳს და თითოსახეთა სათნოებათათჳს“ გამოთქმული „სწავლანის“ ორი ეფთვიმესეული ვერსიის ტექსტებს (ჯერ ვრცელს, შემდეგ გამოკრებულს), დადგენილს ყველა მნიშვნელოვანი ხელნაწერის მიხედვით.

იმ თავების დასაწყისთან, რომლებიც ევაგრე პონტოელის *De Oratione*-დანაა ნასესხები, ტექსტის კიდეზე ვუთითებთ ამ თხზულების თავების ნომრებს: E-3, E-4, E-5 და ა. შ.

სქოლიოში კი ძირითადად ვათავსებთ ვარიანტულ წაკითხვებსა და ბიბლიურ ციტატებს.

მაშორებელად მოწვევულთა უძებებისა ჩუენისაგან ცოდვათა, და ვითარცა მკურნალნი იქედნეთაგან გესლიანთა მიიღებენ წამალსა და იქჲან თერიასა, მატებელსა სენთა მრავალთა კორციელთა, ეგრეთვე ღმრთისმოყუარეთა კელეწიფების ვნებათა ამათ განსაღვენელად სხუათა ვნებათა და მოსაგებელად სათნოებათა ქმარებად. კეთილ უკუე და სარგებელ იქმნებიან ვნებანი ესე კეთილად ქმარებითა მოღუაწეთაჲთა“.

1 კრიტიკული ტექსტების დადგენისთვის გამოყენებულ ხელნაწერთა ჩამონათვალი, მათი პირობითი აღნიშვნებითურთ, იხ. აქვე, გვ. 65-66.

წმიდისა¹ და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა²
 ბასილისნი³ სწავლანი⁴ ლოცვისათჳს
 და სხუათა თითოსახეთა სათნოებათათჳს
 საცხოვრებელად⁵ სულისა⁶ *

E-3 1. თქუა წმიდამან ბასილი: ლოცვაჲ⁷ უბნობაჲ არს გონებისაჲ⁸ ღმრთისა მიმართ. აწ უკუე⁹ გულისხმა-ვყოთ,¹⁰ ძმანო, თუ ვითარი საზომი უკმს გონებასა მას, რომელი-იგი შემძლებელ იქმნას მიუდრეკელად ღვთამად წინაშე თჳსისა მეუფისა¹¹ და უბნობად (349v) მისა¹² პირისპირ, ნებისაებრ მეუფისა¹³ თჳსისა, თჳნიერ შუამდგომელისა.¹⁴ *

E-4 2. თქუა კუალად¹⁵ წმიდამან ბასილი: ¹⁶ უკუეთუ ქუეყანასა ზედა ხილულსა (88vA) მას მაცუალსა ინება მიახლებად ღი-ღმან მან¹⁷ წინაღსწარმეტყუელმან მოსე¹⁸ და ვერ უძლო,¹⁹ ვიდრემდის განიკადნა კამლნი ფერკთავან თჳსთა, (1) მაშა, ვითარ, ძმაო, შენ, რომელსა-ეგე გნებაჲს მიახლებად მისა,²⁰ რომელი-იგი უზემთაჲს არს²¹ ყოველსავე²² ბუნებასა გონებათასა, და შენ გეგუ-ლების მიახლებად მისა²³ ლოცვასა შინა შენსა, და არა ისწრა-ფოა²⁴ განშორებად შენგან ყოველივე გულისსიტყუაჲ²⁵ ვნებული?

E-5 3. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: ²⁶ რაჟამს ილოცვიდე,²⁷ პირველად მოპ(2vC)ონებისათჳს ცრემლთაჲსა²⁸ ილოცე,²⁹ რაჲთა

* A-ში სათაურის გასწვრივ კიდეზე მიწერილია „მგ“ (= 43), ამ თხზულების როგორი ნომერი კრებულში შეტანილ თხზულებათა შორის.

1 მისივე, წმიდისა A. 2 ჩუენისა + ღიდისა B. 3 ვასილისი A (გვიანდელი გაცხოველება; თავიდან ალბათ „ბასილისი“ ეწერა). 4 ~ სწავლანი წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა ბასილისნი J. 5 საცხოვრებელად J. 6 სულისა B. სულისა + თავნი კ თ J. სულისა + მამაო, გზნ. კზნ. აზ B. + მამაო, გკზნ C. 7 ლოცვა B. 8 გონებისა BC. 9 უკუე JBC. 10 გულისხმა-ვყოთ J, გლისკა-ვყოთ B, გულისხმა-ვყოთ C. 11 მფისა B, მმფისა C. 12 მისსა J. 13 მმფისა C. 14 შუამდგომელისა C. 15 კუალად – B. 16 წმიდამან ბასილი – J. 17 მან – JBC. 18 მოსე J. 19 უძლო A, შეუძლო JBC. 20 მისა JAC, მისა B. 21 არის A. 22 ყოველსა J. 23 მისსა AJ, მისა BC. 24 ისწაფოა A. 25 გულისსიტყუა B. 26 წმიდამან ბასილი – J. 27 ილოცვიდე J. 28 ცრემლთასა BC. 29 ილოცე J.

(1) გამოსლვ. 3,4-5.

გლოვისა¹ მიერ მოაღბო სიფიცხლმ² ეგე,³ რომელი არს სულსა შინა შენსა, და ესრეთ უთხარ⁴ ბრალი შენი უფალსა აღსაარებითა,⁵ და ჰპოო მის მიერ შენდობაჲ.*

E-6 4. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:⁶ ისწრაფე⁷ ყოვლისა უწინარეს მოგებაჲ ცრემლთაჲ, და ითხოვენ⁸ იგინი ღმრთისაგან,⁹ რამეთუ ფრიად უხარის მეუფესა¹⁰ მას შენსა, რაჟამს-იგი შენ ცრემლით¹¹ ილოცვიდე¹² მისა¹³ მიმართ, და¹⁴ მსწრაფლ შეიწირავს ლოც(350r)ვასა შენსა.

E-7 5. თქუა კუალად: დაღაცათუ ვითარცა წყარონი გარდამო-დიოდინ¹⁵ შენგან ცრემლნი ლოცვასა შინა შენსა, ნუ აღჰზუენე-ბი¹⁶ და გგონიეს, ვითარმედ უმეტეს ვისსამე¹⁷ ხარ, რამეთუ შე-წევნაჲ¹⁸ პოვა ლოცვამან შენმან, რამთა შეუძლო მკურვალედ აღ-საარებად¹⁹ ცოდვათა შენთა²⁰ და მოწყალე²¹ ყოფად მეუფესა²² ცრემლთა მიერ შენთა. არამედ ეკრძალე²³ ძლიერად,²⁴ რამთა წა-მალი იგი, შენდა მოცემული ვნებათა განსაკურნებელად,²⁵ არა გარდაქციო უფრომსად საენებელად²⁶ და უმეტესად განარისხო მომცემელი²⁷ მადლისაჲ²⁸ მის.

E-9 6. თქუა კუალად: დეგ ძლიერად,²⁹ ილოცვე³⁰ მკ(45rB)ურ-ვალ(3rC)ედ და გარე-მიაქციენ³¹ შენგან ყოველნივე ზრუნვანი ამის სოფლისანი და გულისსიტყუანი, რამეთუ ესენი³² შეაშფოთებენ გონებასა, რამთა დაჰქსნან ძალი მისი.

E-10-11 7. თქუა კუალად: რაჟამს გიხილონ შენ ეშმაკთა, რამეთუ გნებაჲს მკურვალედ ლოცვაჲ,³³ მაშინ მოგაქსენნიან³⁴ შენ

1 გლოისა A, გლოვისა JBC. 2 სიფიცხლმ J, სიფიცხე A, სიფიცხლე BC. 3 ეგე A, იგი JBC. 4 უთხრა JA. 5 აღსაარებით A, აღსაარებითა JBC. 6 წმიდამან ბასილი - J. 7 ისწრაფე J. 8 ითხოვენ A. 9 და ითხოვენ იგინი ღმრთისაგან - C. 10 მეწა B, მწე C. 11 ცრემლითა C. 12 ილოცვიდე J. 13 მისა J. 14 და - JBC. 15 გარდამოდიოდინ A, გარდამოდიოდინ B, გარდამო-დიოდინ JC. 16 აღზუენები B. 17 ვისამე B. 18 შეწევნა C. 19 აღსაარებად J, აღსაარებაჲ AB, აღსაარება C. 20 შენთა JB, შენთაჲ AC. 21 მოწყალე J. 22 მეუფესა J, მფისა A, მფსა B, მფმსა C. 23 ეკრძალე J. 24 ძრიელად A, ძლირად BC. 25 განსაკურნებელად A, განკურნებად JBC. 26 საენებლად AC. 27 მომცემელი + იგი A. 28 მადლისა BC. 29 ძლიერად + და A. 30 ლოცვად C. 31 გარე-მიაქციენ J. 32 ესე C. 33 ლოცვა BC. 34 მოგაქსენნიან AB.

საქ(89rA)მენი რაამე და გულისსიტყუანი გამოსაძიებელნი, ვითარცა კეთილისა სახენი, და რაჟამს განიშორი ლოცვად,¹ აღიღიან შენგან კსენებად მათი და ეძიებნ გონებად და ვერ ჰპოებნ² მათ, და მწუხარ³ (350vJ) იქმნის მას ზედა. ხოლო რაჟამს დასდგი ლოცვად, კუალად მოგაგონიან შენ საქმენი იგი, რაათამცა ესრეთ დაჰქსნეს ძალი იგი ლოცვისა შენისა⁴ და წარსწყმიდე-მცა⁵ კეთილი იგი⁶ ნაყოფი, რომელი გაქუნდა⁷ ლოცვისა მიერ. არამედ შენ უკუეთუ გნებავს ლოცვად,⁸ ყავ მას ჟამსა გონებად შენი ყრუ და უტყუ ყოველთავე მიმართ საქმეთა, და მეუფეს⁹ მას შენსა ოდენ ჰხედვედი¹⁰ და ევედრებოდი¹¹ მას მკურვალედ.

E-12 8. თქუა კუალად¹² წმიდამან ბასილი: რაჟამს მოიწიოს შენ ზედა განსაცდელი ანუ¹³ შფოთი რაამე და სიტყვსგებად, და გენებოს შეწუხებად ძმისა შენისა¹⁴ მაშინ მოიქსენე ლოცვისა შენისა იგი ჟამი და საშჯელი¹⁵ მისი, და¹⁶ დაჰქსენ გულისსიტყუად იგი, რაათა გაქუნდეს კადნიერებად უფლისა¹⁷ მიმართ (37rD) ლოცვასა შინა შენსა, და უკუა(3vC)ნადსკნელ ფრიად უხაროდის სულსა შენსა. და¹⁸ ყოლადვე¹⁹ ესრეთ ისწრაფდე²⁰ ყოფად მშუ-ღობისა.

E-20 9. თქუა კუალად:²¹ უკუეთუ გსურის ჭეშმარიტისა მის²² ლოცვისათჳს, ნუ შეაწუხებ სხჳსა²³ სულსა, თუ არა, ამოა არს შრომა²⁴ შენი.

E-28 10. თქუა კუალად:²⁵ ნუ გარეგანითა²⁶ სახითა ოდენ ილოცავ, არამედ გონებად (351rJ) შენი მოიყვანე²⁷ გულისკმისყოფასა²⁸ ლოცვისასა შიშით და ძრწოლით.

E-27 11. თქუა კუალად:²⁹ რაჟამს გულისწყრომისა მიმართ შეი-

1 ლოცვა B. 2 ჰპოებნ J, ჰპოებნ A, ჰოებნ B. 3 მწუხარმ J. 4 შენისა B. 5 წარწყმიდეს-მცა JBC. 6 იგი - JBC. 7 აქუნდა BC. 8 ეს სიტყვა ამოვხეილ-ია B-ში. 9 მაჴშა C. 10 ხედვედი BC. 11 ევედრებოდი J. ევედრებოდე ABC 12 კუალად - J. 13 ანუ J და J. 14 შენისა BC. 15 სასჯელი BC. 16 და - BC. 17 ოჲ B, ოჴლისა J. 18 და - JBC. 19 ყოლადვე J. 20 ისწრაფე BC, ისწრაფმ J. 21 თქუა კუალად - J. 22 მის - JBC. 23 სხჳსა J. 24 შურომა J, შრომა AC, შრომა B. 25 თქუა კუალად - J. 26 გარეგანითა JB, გარეგანითა AC. 27 მოიყვანმ J. 28 გულისხმისყოფასა J. 29 კუალად + წმიდამან ბასილი J.

ჭურვოდი, განდევნე¹ შენგან გულისთქუმადაცა,² რამეთუ გულის-
თქუმისა³ მიერ იქმნებიან⁴ ნივთნი იგი გულისწყრომისანი და ეს-
რეთ შემოთნების თუალი იგი გონებისა და დაიქსნების წესი
იგი⁵ ღოცვისა.

E-31 12. თქუა კუალად:⁶ ნუ ილოცავ, რამათაჲცა იქმნა ნებაჲ შე-
ნი, დაღაცათუ ჰგონებდე,⁷ ვითარმედ კეთილ არს, რომელი-იგი
შენ გნებაჲს, რამეთუ არა შეეერთების⁸ ნებაჲ შენი ნებასა
ღმრთისასა, არამედ, უფროჲსად,⁹ (89vA) ვითარცა გისწავიეს,
ესრეთ ილოცვედი,¹⁰ ვითარმედ: „უფალო, იყავნ ნებაჲ შენი, და
ნუ ნებაჲ ჩემი“, (1) და ყოველსავე ზედა ესრეთ ილოცვედი, რამათა
ნებაჲ მისი იქმნას, რამეთუ მას პნებაჲს კეთილი და უმჯობესი
სულისა შენისა და არა შენ.

E-33 13. თქუა კუალად: ვინ არს ესრეთ სახიერ, ვითარ ღმერთი
ჩუენი? მას უკუე¹¹ მიუტეოთ¹² ყოველივე საქმს¹³ ჩუენი და მან
კეთილი (4rC) გეყოს ჩუენ, რამეთუ სახიერი¹⁴ იგი კეთილთა ნი-
ჭთა მომცემელი¹⁵ არს მონათა თჳსთა, რომელნი აღიღებენ მას.¹⁶

E-38 14. თქუა კუალად:¹⁷ ღოცვასა შინა შენსა სასუფეველსა
ოღენ ღმრთისასა ითხოვდი და სიმართლესა მისსა,¹⁸ და ყოველი
კეთილი გეყოს შენ. (2) (351vJ)

E-42 15. თქუა კუალად: ილოცვედ კრძალულებით და გულის-
ქმისყოფით¹⁹ და (45vB) ღმობიერებით და ტკივილითა სული-
სადათა,²⁰ აღსაარებითა ცოდვათადათა²¹ და სულთქუმითა მკურვალთა
და ძლიერთა.

E-44 16. თქუა კუალად: რაჟამს²² ილოცვიდე, გონებასა შენსა

1 განდევნენ C. 2 გულისთქუმადა BC. 3 გულისთქმისა B. 4 იქმნება C, იქმნები B. 5 იგი – JBC. 6 კუალად + წმიდამან ბასილი J. 7 ჰგონებდნ J. 8 შეერთების JAC, შეეერთების B, შეერთების C. 9 უფროჲსად – JBC. 10 ილოცვედ A, ილოცვედი JBC. 11 უკუე JB. 12 მიუტეოთ J. 13 საქმე JA, საქმე BC. 14 სხირ C. 15 მომცემელ A, მომცემელი JBC. 16 მის B, მონათა თჳსთა, რომელნი აღიღებენ მას – C. 17 კუალად + წმიდამან ბასილი J. 18 მისა A, მისსა B. 19 გულისხმისყოფით J. 20 სულისათა C. 21 ცოდვათა BC. 22 რჳსა C.

(1) ლუკა 22,42. (2) შდრ. მათე 6,33.

ეკრძალე¹ და შემოიკრიბე² იგი შიშსა ღმრთისასა,³ რაათა არა განიბნიოს⁴ ვნებათა მიმართ, არამედ გულისკმა-ყავ,⁵ თუ ვის წინაშე მდგომარე⁶ ხარ, რამეთუ, უკუეთუ არა ფრიად ეკრძალო ჟამსა მას ლოცვისასა, მსწრაფლ განიბნევის გონებაჲ შენი.

E-46 17. თქუა კუალად: ფრიად ეშურების ეშმაკი კაცსა მას, რომელი მოსწრაფე⁷ იყოს ლოცვისა მიმართ და ყოვლითა ღონისძიებითა ებრძვის,⁸ რაათა შეაგინოს ლოცვაჲ⁹ მისი, და არა დასცხრების აღძრვად გულისსიტყუათა მრავალთა გონებასა შინა, და აღსძრავს ვნებათა ჯორცთა შინა, რაათა შეუძლოს დახრწევად მოღუაწებისა მის კეთილისა და ჭეშმარიტისა უბნობისა ღმრთისა მიმართ.

E-47 18. თქუა კუალად:¹⁰ რაჟამს ფრიად იღუაწის¹¹ უკეთურმან ეშმაკმან და (4vC) ვერ დაუხრწიის კაცსა ლოცვაჲ¹² იგი ჭეშმარიტი, მაშინ მცირედ მიჰრიდის¹³ და კუალად მოაქცი(352rJ)ის უცნაურად და ბრძოლა-უყვის მას, ანუ გულისწყრომითა და ძურისკსენებითა¹⁴ ძმისა მიმართ, ანუ ბოროტითა მით (90rA) გულისთქუმითა¹⁵ სიძვისათა,¹⁶ რომლისა მიერ დაუტყუიან მრავალნი მოღუაწენი.

E-48 19. თქუა კუალად:¹⁷ რაჟამს ღირს იქმნე¹⁸ და იწყო ლოცვად, ვითარცა ჯერ-არს, მაშინ მსწრაფლ მოელოდე¹⁹ განსაცდელსა და ბრძოლასა მტერისასა და²⁰ დადეგ²¹ მკნელ და მტკიცედ და მღუძარებით სცევი ნაყოფსა მას შენსა, რამეთუ პირველითგანვე ამისთჳს წოდებულ ხარ, რაათა იქმოდო და სცვიდე,²² რამეთუ რაჲ სარგებელ არს, უკუეთუ ვინმე შურეს, და ჟამსა ნაყოფისასა უდებ იქმნეს²³ და ნაყოფი მისი ვერ შეიკრიბოს, არამედ მკეცთა და ნადირთა განხრწნან²⁴ და აღაოკრონ იგი.²⁵ (37vD)

1 ეკრძალმ J. 2 შემოკრიბე BC. 3 ღისა A. 4 განიბნიოს J. 5 გულისსმა-ყავ J. 6 მდგომარმ J. 7 მოსწრაფმ J. 8 ებრძეს C. 9 ლოცვა BC. 10 თქუა კუალად - J. 11 იღწის C. 12 ლოცვა BC. 13 ბირიდის B. 14 ჯერ დაუწერიათ „ძურისზრახვითა“, შემდეგ გადაუკეთებია: „ძურისკსენებითა“ C. 15 გლისთქუ-ითა B. 16 სიძესათა C. 17 თქუა კუალად - J. 18 იქმნმ J. 19 მოელოდმ J. 20 და - BC. 21 დადეგი A, დადეგ BC, დეგ J. 22 სცვიდმ J. 23 იქმნას JB. 24 განხრწნან B, + იგი BC. 25 იგი - BD (ამოფხეკილია).

- E-49 20. თქუა კუალად:¹ ყოვლისა უფროდის² და უფიცხლესი³ ბრძოლად, რომელი იქმნების ჩუენ შორის და არაწმიდათა ეშმაკ-თა, არარადასათეს⁴ არს, არამედ ლოცვისათეს, რამეთუ ფრიად მბრძოლ⁵ არს მათდა, ხოლო ჩუენდა დიდი შემწე⁶ არს და მფარველ⁷ სულთა ჩუენთაჲ ჭეშმარიტი იგი ლოცვამ.
- E-53 21. თქუა კუალად:⁸ არა გულისწყრომისაგან და გულის-თქუმისა⁹ ოდენ უკმს შორს ყოფად, რომელსა (5rC) ენებოს ჭეშ-მარიტი ლოცვამ, არამედ (352vJ) თანა-აც, რამათა ყოვლისაგანვე ენებულისა გულისსიტყესა შორს¹⁰ ყოს სული თესი.
- E-58 22. თქუა კუალად:¹¹ უკუეთუ ლოცვამ¹² გნებაეს, ღმრთისა-გან ჯერ-არს თხოვად ლოცვისაჲ¹³ ლოცვითავე,¹⁴ რომელმან მო-სცის ლოცვამ¹⁵ მლოცველთა¹⁶ მისთა. მას უკუე¹⁷ ევედრებოდე¹⁸ და იტყოდე: „წმიდა იყავნ სახელი შენი, მოვედინ სუფევად¹⁹ შე-ნი“, (1) რომელ არს სული წმიდაჲ შენი და მხოლოდშობილი ძმ²⁰ შენი, რამეთუ თუთ მანვე²¹ გუასწავა და თქუა: „სულითა და ჭეშმარიტებითა ილოცევდით“. (2)
- E-61 23. თქუა კუალად:²² რაჟამს გონებაჲ შენი ფრიადითა მით სურვილითა ღმრთისაჲთა განვიდოდის და განეშორებოდის სოფ-ლისა ამისგან და ქორცთა შენთაგანცა²³ და ყოვლისაგან გულის-სიტყესა და ქსენებისა ენებულისა, მაშინ ცან, ვითარმედ მიახლე-ბულ ხარ სა(46rB)ზღვართა²⁴ წმიდისა მის ლოცვისათა. (90vA)
- E-64 24. თქუა კუალად:²⁵ რომელსა ჭეშმარიტისა მის ლოცვი-სათეს ქსუროდის²⁶ და მრისხანებასა და ყოველსავე გულისწყ-რომასა არა ევლტოდის, ესევეთარი სრულიად უგულისკმო²⁷

1 თქუა კუალად – J. 2 უფროსი B, უფროსი C. 3 უფიცხესი A, უფიცხლესი JBC. 4 არარასათეს B. 5 მბრძოლ C. 6 შემწე J. 7 მფარველი JC. 8 თქუა კუალად – J. 9 გულისთქმისა B. 10 შს B. 11 თქუა კუალად – J. 12 ლოცვა C. 13 ლოცვისა B. 14 ლოცვითავე – J. 15 ღ¹ცა A, თხოვად JBC. 16 მლოცველთა JABC. 17 უკუე J. 18 ევედრებოდე J. 19 სუფევა BC. 20 ძმ JA, ძე BC. 21 მან JBC. 22 თქუა კუალად – J. 23 შენთაგანცა B. 24 საზღვართა C. 25 კუალად + წმიდამან ბასილი J. 26 ქსუროდის J, სუროდის ABC. 27 უგულისხმო J, უგ¹ლოსკმო B.

(1) მათე 6,9. (2) იოანე 4,24.

არს, და მსგავს არს იგი კაცსა მას, რომელსა ენებოს კეთილად ხედვად, და თუალთა თესთა მიწითა¹ აღივსებდეს.

E-65 25. თქუა კუალად:² უკუეთუ გსურის ჭეშმარიტისა ლოცვისათჳს, ნურას იქმ, რომელი წინააღმდეგომ არს მისა,³ რაათა ესრეთ ღმერთი მოგეახლოს და შენ თანა იყოს მარადის. (5vC)

E-70 26. თქუა კუალად:⁴ კაცი, რომელი კორციელთა საქმეთა შეთხზულ იყოს და ზრუნვათა შინა განხნეულ იყოს გონებაჲ მისი, ესევეითარსა მას სიწმიდით ლოცვად და (353r) ვედრებაჲ ღმრთისაჲ⁵ ვერ ძალ-უც.

E-71 27. თქუა კუალად:⁶ ვითარცა შეკრულსა სირბილად ვერ ძალ-უც, ეგრეთვე გონებაჲ, რომელი ვნებათა ჰმონებდეს, ჭეშმარიტისა ლოცვისა ადგილსა ვერ ჰპოებს,⁷ რამეთუ ჰზიდავს⁸ მას და მიმოაკუეთებს⁹ ვნებული იგი გულისსიტყუად და ვერ შემძლებელ არს იგი შეურყეველად დგომად გონებითა, გინა კორციითა.

E-78 28. თქუა კუალად:¹⁰ რაჟამს ჰგონებდე, ვითარმედ არად გექმარებიან ცრემლნი ლოცვასა შინა ცოდვათა შენთათჳს, მაშინ გულისკმა-ყავ,¹¹ თუ რაზომ¹² შორს ხარ ღმრთისაგან, რომელსა-ეგე თანა-გედვა მარადის მის თანა ყოფად.¹³ ამას იგონებდი და უფროდსად მკურვალედ ცრემლოოდე.¹⁴

E-79 29. თქუა კუალად:¹⁵ ხედევდი¹⁶ მარადის საზომსა შენსა, და ესრეთ შეუძლო უმკურვალესად გლოვად¹⁷ და ბრალობად თავისა შენისა, ვითარცა-იგი ესაია წინააღმართმეტყუელი, ეგრეცა შენ, რაჟამს იგონებდე, თუ ვითარ არაწმიდა¹⁸ ხარ და შორის არაწმიდისა ერისა მკედრ ხარ, (1) რომელ არიან ვნებანი და გუ-ლისსიტყუანი ბოროტნი, და იკადრებ წინაშე უფლისა¹⁹ საბაო-თისა დგომად და უბნობად მისა.²⁰

1 მიწით C. 2 თქუა კუალად — J. 3 მისსა JB, მისს C. 4 თქუა კუალად — J. 5 ღწისა B. 6 თქუა კუალად — J. 7 ჰპოებს JC. 8 ზიდავს BC. 9 მიმოაკუთებს BC. 10 თქუა კუალად — J. 11 გულისხმა-ყავ J, გლისკ-ყავ BC. 12 რაზომ AB. 13 ყოფა B. 14 ცრემლოოდე A, ცრემლოვოდზ J. 15 თქუა კუალად — J. 16 ხედევდი J, ხედევდი ABC. 17 გლოად A. 18 არაწ A, არაწ B. 19 ღმრთისა B, ოფ C, ოღისა J. 20 მისსა JBC.

(1) შდრ. ეს. 1,4.

- E-81 30. თქუა კუალად:¹ უწყოდეთ, ვითარმედ წმიდანი ანგელოზნი გუაწ(ნC)უევენ² ჩუენ მარადის ლოცვად,³ და რაჟამს კეთილად ვილოცვიდეთ, უხარის მათ და ჩუენ თანა მარადის⁴ მდგომარე⁵ არიან და ივინიცა ილოცვენ ჩუენთჲს, (91rA) ხოლო ოდეს ჩუენ უდებ ვიყვნეთ⁶ და შევიწყნარებდეთ გულისსიტყუათა ბოროტთა, მაშინ ფრიად განუარისხებთ მათ, რამეთუ იგი(353vJ)ნი ჩუენთჲს მარადის⁷ ესრეთ ილუწიან და ესრეთ ჰნებაჲს⁸ კეთილი ჩუენი⁹ და ჩუენ თაგთა ჩუენთათჲს არა ვევედრებით ღმერთსა ერთითა გულითა, არამედ წარვდგებით წინაშე ღამბაღებელისა ჩუენისა, რომელი ჰხედავს¹⁰ გულსა და თირკუმელთა, და პირითა¹¹ ვევედრებით ცოდვათა ჩუენთათჲს და გულითა ვიწურითთ უკეთურებასა, და ესრეთ კურნებისა წილ (38rD) უფრომსად მოვსწყლავთ¹² სულთა ჩუენთა.
- E-87-8 31. თქუა კუალად:¹³ უკუეთუ არა მიგიღებიეს¹⁴ მაღლი იგი ლოცვისაჲ,¹⁵ მაშა ილუაწ¹⁶ და სულგრძელ იქმენ და მიიღო. ისმინე იგავი იგი ქურივისაჲ¹⁷ მის, ვითარცა წერილ არს, ვითარმედ: ეტყოდა მათ იგავსა, რადთა მარადის ილოცვიდენ და არა მოიწყინებდენ. (1) ამისთჲს შენცა ნუ მოიწყინებ, ნუცა სულმოკლე¹⁸ იქმნები, უკუეთუ ჯერეთ არა მიგიღებია, რამეთუ უკუეთუ (46vB) მოითმინო, მიიღო შენ მაღლი იგი, ვითარცა-იგი მსაჯულმან მან თქუა, ვითარმედ:¹⁹ დაღაცათუ ღმრთისაგან არა მეშინის და კაცთაგან არა მრცხუენიან,²⁰ არამედ ვინათგან²¹ შრომ(ნvC)ასა²² შემამთხუევს²³ დედაკაცი ესე, უსაჯო მას“, (2) ვერეთე ღმერთმან ყოს საშჯელი²⁴ მათთჲს, რომელნი დღე²⁵ და ღამე²⁶ ღალადებენ მისა²⁷ მიმართ. (3) აწ ვერეთე შენ ახოვნად და მოუწყინებელად დეგ ლოცვასა შინა.

1 თქუა კუალად — J. 2 გუაწუშვენ BC. 3 ~ ლოცვად მარადის B. 4 მარადის — A. 5 მდგომარე J. 6 ვიყვნეთ A. 7 ~ მარადის ჩუენთჲს JBC. 8 ნებაჲს C. 9 ჩნი AB; ჩუენთჲს C. 10 ხედავს B, ჰხედავს JAC. 11 პირით C. 12 მოვწყლავთ BC. 13 თქუა კუალად — J. 14 მიგიღებია A, მიგიღებიეს JBC. 15 ლოცვისა BC. 16 ილუაწ J. 17 ქურივისა BC. 18 სულმოკლე J. 19 ვითარმედ — C. 20 მრცხუენიან BC. 21 ვინათგან B. 22 შრომასა J, შრომასა AC. 23 შემამთხუევს B. 24 საშჯელი J, სასჯელი ABC. 25 დღე J. 26 ღამე J. 27 მისა JB.

(1) ლუკა 18,1. (2) ლუკა 18,4-5. (3) ლუკა 18,7.

- E-89 32. თქუა კუალად:¹ ნუ გნებავს, რაფთამცა ესრეთ იქმნ-ნეს² საქმენი შენნი, ვითარცა შენ გნებავს, არამედ ეგრე ინებე,³ რაფთა ვითარცა ღმერთსა სთნავს, ეგრეთ იქმნენ, და იყო შენ უშ-ფოთველად და მადლობით ლოცვასა შინა.⁴ (354r)
- E-90 33. თქუა კუალად:⁵ დაღაცათუ ჰგონებდე,⁶ ვითარმედ საზომსა დიდსა მიწუთომილ⁷ ხარ, და სასწაულთაცა იქმ,⁸ არამედ ფრიად ეკრძალე⁹ ეშმაკსა მას სიძვისასა, რამეთუ ფრიად¹⁰ მანქანა¹¹ არს იგი და მრავალღონე¹² და მოშურნე მარადის მოღუაწეთათჳს, და ისწრაფის, (91vA) რაფთამცა უმახვლეს გონებისა შენისა იპოვა და განაშორა-მცა იგი ქსენებისაგან ღმერთისა ლოცვასა შინა შენსა.
- E-91 34. თქუა კუალად:¹³ უკუეთუ ლოცვისათჳს იღუწი, პირველად განეშზადე¹⁴ ბრძოლათა მიმართ ეშმაკისათა და აზოვნად თავს-ისხენ ივინი, რამეთუ ვითარცა მძევგარენი მკეცნი, ეგრეთ მოგიკლენ¹⁵ და გაჭირვებდენ ლოცვასა შინა შენსა.
- E-92-3 35. თქუა კუალად:¹⁶ განეშზადე,¹⁷ ვითარცა მკედარი მკნე¹⁸ და ბრძენი გამოცდილი, რაფთა დაღაცათუ მეყსა შინა იხილო უცნებაჲ რაფმე, არა შეირყო, დაღაცათუ მახვლითაცა გინა ერითა ზელა-მოგიკლენ, ანუ თუ¹⁹ (7rC) ლამპრები იხილო აღნთებულე-ბი, ნუ შესძრწუნდები,²⁰ არამედ მკნედ და კადნიერად²¹ აღიარებდი კეთილსა მას აღსაარებასა,²² რომელ არს სახელი უფლისა²³ ჩუენისა იესუ ქრისტესი²⁴ და ადრე²⁵ იხილო დაცემაჲ²⁶ მტერთა შენთაჲ,²⁷ რამეთუ, რომელი ჭირსა მოითმენდეს, მან სიხარული დიდი პოვოს²⁸ და რომელი თჳსისა²⁹ სულისათჳს შრომასა³⁰ თავს-იდებდეს, მიეცეს მას³¹ განსუენებაჲ³² უკუნისამდე.

1 თქუა კუალად – J. 2 იქმნეს AB. იქმნეს C. 3 ინებე J. 4 შინა A, შენსა BC. 5 თქუა კუალად – J. 6 ჰგონებდეს J. 7 მიწუთომილ J, მიწთომილ BC. 8 იქმნი A, იქმ JBC. 9 ეკრძალე J. 10 ფრიადცა A, ფრიად JBC. 11 მანქანა JB. 12 მრავალღონე JA. 13 თქუა კუალად – J. 14 განეშზადე J. 15 მოგიკლეს C. 16 თქუა კუალად – J. 17 განეშზადე J. 18 მკნე J. 19 თუ – A. 20 შეძრწუნდები BC. 21 კეთილად A. 22 აღსაარებასა C. 23 ოჲ BC. 24 ქმნი A, ქნი BC. 25 ადრე J. 26 დაცემა BC. 27 შენთა BC. 28 პოვოს A, პოვოს JBC. 29 თავისა JAC, თჳსისა B. 30 შრომასა J, შრომასა ABC. 31 მას – C. 32 განსუენებაჲ C.

E-95 36. თქუა კუალად:¹ ჯერ-არს, რამთა მზაკუვარებასა² მათსა არა გამოუცდელ იყო, არამედ რამთა კეთილად უწყოდი, რამეთუ ოდესმე ორად განიყოფიან³ ეშმაკნი, და⁴ რომელნიმე გებრძოდიან და, (354vJ) რომელნიმე გნატრიდიან⁵ უკუეთუ ით-ხოი⁶ შეწვენად,⁷ მეყსეულად მოიწინიან⁸ სხუანი იგი სახითა ან-გელოზთადათ,⁹ და პირველნი იგი განასხნიან; ხოლო ამას იქმან, რამთამცა გაცთუნეს და აღვიძალეს გონებაჲ, ვითარმედ ანგელოზნი მოვლენ შეწვენად ღუაწლოსა შენსა, და მერმე¹⁰ უკუანად-სენელ¹¹ უფრომსად უწყალო გექმნიან¹² ავაზაკნი იგი მწარენი და შთაგაბიან მახესა მათსა ბოროტსა.

E-96 37. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:¹³ სიმდაბლისა და სიმკნისა და მოთმინებისა მოგებაჲ¹⁴ ისწრაფე¹⁵ და არა შევიდეს შენდა განსაცდელი საეშმაკოჲ, და გუემაჲ¹⁶ არა მიეახლოს საყოფელთა შენთა, რამეთუ ანგელოზთა თჳსთა (92rA) უბრძანოს უფალმან დაცვაჲ¹⁷ შენი და ძალი იგი წინა(7vC) აღმდგომთაჲ¹⁸ წარდევნონ. (1)

E-102 38. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:¹⁹ ნუ მიემსგავსები (47rB) ფარისეველსა ლოცვასა შინა შენსა, არამედ მეზუერიისა²⁰ მისებრ ილოცვედ, რამთა შენცა განჰმართლდე უფლისა²¹ მიერ. (2)

E-104 39. თქუა კუალად:²² თანამდებმან მან²³ ბევრეულისა²⁴ მის ტალანტისამან განგსწავლენ შენ, ვითარმედ, უკუეთუ (38vD) არა მიუტეო²⁵ თანანადები²⁶ შენი თანამდებსა მას შენსა, ვერცა შენ ჰპოვო²⁷ მოტევებაჲ, რამეთუ წერილ არს, ვითარმედ: „მისცა იგი სატანჯველად“. (3)

1 თქუა კუალად — J. 2 მზაკუვარებასა B. 3 გწიყოფიან B. 4 და — JBC. 5 და რომელნიმე გნატრიდიან — JAC. 6 ითხოვი J, ითხო B, ითხო A, ითხო C. 7 შეწვენა C. 8 მოიწინიან B. 9 ანგელოზთადათ J, ანგელოზთათა BC. 10 მერმე J. 11 უკანასკნელ B. 12 გექმნიან J, გექმნი B. 13 თქუა კუალად წმიდამან ბასილი — J. 14 მოგება B. 15 ისწრაფი J. 16 გუემა BC. 17 დაცვა C. 18 წინააღმდგომთა AB. 19 თქუა კუალად წმიდამან ბასილი — J. 20 მეზურისა B, მეზუმრისა C. 21 ოჲ BC. 22 კუალად + წმიდამან ბასილი J. 23 მან — J. 24 ბერიისა JA, ბევრეულისა BC. 25 მიუტეო J. 26 თანამდები J. 27 ჰპოო A.

(1) ფს. 90,10-11. (2) ლუკა 18,10-13. (3) მათე 18,34.

- E-133 40. თქუა კუალად: რაჟამს ილოცვიდე და გულისსიტყუანი¹ განგეშორნენ, მაშინ გულისკმა-ყავ² კეთილად, თუ სადაათ³ იქმნა ესე, და ეკრძალე⁴ ძლიერად, ნუუკუე⁵ მალული ექმნას მათ და უცნაურად შთააგლო თავი თჳსი⁶ მათ შორის. (355r)
- E-134 41. თქუა კუალად: ესეცა სიმაწქმ⁷ აქუს⁸ არაწმიდათა ეშმაკთა, რადთა მოგაგონონ,⁹ რადთამცა ილოცე მათთჳს, და უკუეთუ ვითარცა ჯერ-არს,¹⁰ წინა-აღუდგე, მერმე¹¹ ნებსით¹² თჳსით განგეშორნიან, რადთამცა დაირწმუნე თავი შენი, ვითარმედ გიწყიეს ძლევად და განდევნად ეშმაკთა.¹³
- E-149 42. თქუა კუალად წმიდამან და ღმერთშემოსილმან ბასილი:¹⁴ ლოცვამან, ლოცვისა მეძიებელმან, ლოცვაჲ პოვის,¹⁵ რამეთუ ლოცვასა სხუად რადმცა შეუდგა, გარნა ლოცვაჲვე,¹⁶ (8rC) რომლისა მოგებითა მივეახლებით ღმერთსა.
- E-150 43. თქუა კუალად: ვითარცა ყოველთა საცნობელთა თუალნი უმჯობეს არიან, ეგრეთცა ყოველთა სათნოებათა ლოცვაჲ¹⁷ უზეშთაეს არს.
44. თქუა კუალად: ვიდრემდის კორციელთა საქმეთა ჰყუარობდეს გონებაჲ შენი, უწყოდე, რამეთუ არა გიხილავს შენ ჯერეთ ადგილი იგი წმიდისა¹⁸ ლოცვისაჲ,¹⁹ არამედ ჯერეთ შორს²⁰ არს შენგან სანატრელი იგი გზაჲ²¹ მისი. უკუეთუ კულა არარას²² ამის სოფლისა საქმეთა²³ მიდრკებოლის გონებაჲ შენი, ილოცვიდე რაჲ, არამედ ღმრთისა²⁴ თანა ოდენ იყოს და²⁵ დიდებისა და მოწყალებისა მისისა მიმართ, — გისაროდის; მაშინ უწყოდე,²⁶ რამეთუ გიპოვნიეს ჭეშმარიტი იგი ლოცვაჲ. (92vA)
45. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:²⁷ შიში და სურვილი ღმრთისა²⁸ მიმართ გაქუნდინ მარადის და გონებითა წმიდითა

1 გულისსიტყუნი B. 2 გულისხმა-ყავ J, გულისჟამ-ყავ BC. 3 სადათ BC. 4 ეკრძალე J. 5 ნუუკუე JB. 6 თჳსი JAB, შენი C. 7 სიმაწქე A, სიმაწქე JBC, სიმაწქენე D. 8 აქუს-ვე D. 9 მოგაგონონ A. 10 ჯერ-არს + და A. 11 მერმე J. 12 ნებსით A. 13 ეშმაკთა C. 14 წმიდამან და ღმერთშემოსილმან ბასილი — J. 15 პოის A, პოვის C. 16 ლოცვაჲ BC. 17 ლოცვა BC. 18 წმ A JABC. 19 ლოცვისა BC. 20 შს C. 21 გზა C. 22 არარას A, არარას JBC. 23 საქმესა JBC, + არა ABC. 24 ღმ C. 25 და — JBC. 26 უწყოდე J. 27 წმიდამან ბასილი — J. 28 ღმ C.

იყოფოდ² ყოველთა მიმართ. და რასაცა იქმოდ, ესრეთ³ შეგერაცხენ, ვითარმედ ღმერთი მუნ მდგომარე⁴ არს და ჰხედავს საქმესა მას შენსა; ხოლო ღღე⁵ და ღამე⁶ უკუანამსკნელისა⁷ მის ღღისა, ესე(355v)ნებაჲ⁸ გაქუნდინ და ყოველსავე საქმესა ზედა სახიერსა ღმერთსა ჰმადლობდი.

46. თქუა კუალად წმიდამან და ღმერთშემოსილმან ბასილი:⁹ გონებასა განბნეულსა შემოჰკრებს¹⁰ წიგნის კითხვამ და მღვდარებაჲ და ლოცვამ, ხოლო გულისთქუმათა მოტყინარესა დაავსებს მარხვამ და შრომამ¹¹ და განშორებაჲ, ხოლო გულისწყრომასა განძნებულსა მოამდორებს¹² გალობამ და სულგრძელებამ და მოწყალებამ. ხოლო ჯერ-არს, (8vC) რამთა ესე თითოეული თჳსსა¹³ ჟამსა და თჳსსა საზომსა ზედა იქმნებოდის, რამეთუ საქმე,¹⁴ რომელი გარეგან საზომისა თჳსისა იყოს, იგი ადრე¹⁵ დაიქსნების; და საქმე,¹⁶ რომელი არა მტკიცე¹⁷ იყოს, იგი არცა რად სარგებელ არს.

47. თქუა კუალად: რომელი ივლტოდის გულისთქუმათაგან¹⁸ და განსუენებათა ამის სოფლისათა, ესევეითარი იგი გოდოლი არს მტკიცე¹⁹ წინაშე პირსა²⁰ მტერისასა²¹ და ვერ ძალ-უც ეშმაკსა მწუხარებისასა დარღუევად²² მისა,²³ რამეთუ კაცსა, რომელსა უყუარდეს განსუენებაჲ,²⁴ (47vB), ესევეითარსა მას სული მწუხარებისაჲ²⁵ არაოდეს განეშოროს, ხოლო ეშმაკსა მას²⁶ მწუხარებისასა ვერ განვერებით,²⁷ უკუეთუ ერთისაცა საქმისა მიმართ კორციელისა გუაქუნდეს სიყუარული,²⁸ რამეთუ, სადაცა იხილოს გონებაჲ ჩუენი მიდრეკილად, მუნცა დაგვდგამს ჩუენ მახესა მას მწუხარებისასა. (356rJ)

1 ღღე C. 2 იყოფოდ J. 3 ესრე A. 4 მდგომარე J. 5 ღღე J. 6 ღამე J. 7 უკანასკნელისა BC. 8 ~ ქსენება უკუანამსკნელისა მის ღღისა (ღღისა BC) JBC. 9 წმიდამან და ღმერთშემოსილმან ბასილი - J. 10 შემოჰკრებს C. 11 შრომამ J, შრომამ ABC. 12 მოამდორებს A, მოამდორებს JBC. 13 თითოეული თჳსსა J თითოეულსა JB, თითოეულსა C. 14 საქმე BC. 15 ადრე J. 16 საქმე BC. 17 მტკიცე J. 18 გულისთქუმათაგან BC. 19 მტკიცე J. 20 პირა J. 21 მტრისა BC. 22 დარღუევად B. 23 მისა JBC. 24 განსუენებაჲ BC. 25 მწუხარებისა C. 26 ამას A. 27 განეშორებით JBC. 28 სიყუარული B.

48. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:¹ ბუნებითი² გულის-წყრომა³ ესე არს, რამთა ეშმაკთა ვებრძოდით და გულისთქუ-მათა კორციელთა წინა-აღუდგებოდით და მათდა მიმართ (93rA) მრისხანე⁴ ვიყვნეთ. ამის(39rD) თესცა, რაჟამს ანგელოზთა სული-ერი იგი სიტკბოებად მოგუავონონ და ნეტარებად იგი ზეცისად, მით გუასწავებენ გულისწყრომისა ჩუენისა⁵ შეცვალებად⁶ ეშმაკ-თა მიმართ,⁷ ხოლო ეშმაკთა რაჟამს მიგუზიდნენ⁸ ჩუენ გულის-თქუმათა⁹ მიმართ¹⁰ კორციელთა, გუაიძულებენ, რამთა გულის-წყრომა¹¹ ჩუენი, გარეგან ბუნებისა, კაცთა მიმართ იყოს,¹² რამ-თა ესრეთ (9rC) დაბნელდეს გონებად ჩუენი და უცხო იქმნას¹³ გულისკმისყოფისაგან¹⁴ ჭეშმარიტისა და იქმნას შინაგანმცემელ სულისა თვისისა.

49. თქუა კუალად: ეკრძალე,¹⁵ რამთა არა შეაწუხო ძმა¹⁶ შენი, თუ არა, ვერ განერე¹⁷ ეშმაკსა მას მწუხარებისასა, არამედ ჟამსა ლოცვისასა საწერტელ შენდა იყოს.

50. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: ფრიად ძნელ და ყოვლითურთ ეკლოვან არს საბრძოლელად ეშმაკი იგი ცუდად-მზუაობრობისა¹⁸, რამეთუ, რამცა-იგი ჰყო დასაცნელად მისა,¹⁹ იგიცა²⁰ კუალად ექმნების მიზეზ ბრძოლასა²¹ მისსა²² შენდა მო-მართ. ხოლო ესე უწყოდე, რამეთუ არა აქუს ეშმაკთა კელმწი-ფებად, რამთამცა ყოველთავე გულისსიტყუათა ჩუენთა კეთილთა წინა-აღუდგეს,²³ არამედ რომელთამე თუთ უკეთურებანი და ბო-როტნი ჩუეულებანი (356vJ) ჩუენნი წინა-აღუდგებიან²⁴ და გუა-ჭირვებენ ჩუენ.

1 წმიდამან ბასილი – J. 2 ბუნითი A, ბუნით JBC. 3 გულისწყრომა J. 4 მრისხანე J. 5 გულისწყრომასა ჩუენსა JB. 6 გულისწყრომისა ჩუენისა შეცვალებად – C. 7 მიმართ + შეცვალებად A. 8 მიგუზიდნენ BC. 9 გულისთქუმათა B. 10 მიმართ A, მიერ JBC. 11 გულისწყრომა B. 12 ~ იყოს კაცთა მიმართ JBC. 13 იქმნას JAB, იქმნეს C. 14 გულისკმისყოფისაგან J, გულისკმისყოფისაგან C. 15 ეკრძალე J. 16 ძმა B. 17 განერე J. 18 ცუდადმზუაობრობისა J. 19 მისსა JA. 20 იგიცა + და C. 21 ბრძოლისა C. 22 ბრძოლასა მისსა JB, ბრძოლისა მისისა A. 23 წინა-აღუდგეს BC. 24 წინა-აღუდგებიან JA, წინა-აღუდგებიან C, წინა-აღუდგებიან B.

51. თქუა კუალად: იქსენებდი პირველსა მას ცხორებასა შენსა და პირველთა მათ ცოდვათა შენთა, და თუ ვითარ ვნებული ეგე ვნებულისა მისგან ცხორებისა წყალობითა ქრისტჳსითა¹ მოხუედ² უვნებელსა ამას ცხორებასა,³ და⁴ თუ ვითარ გამოხუედ⁵ სოფლისაგან, რომელმან-იგი მრავალჟამ და მრავალგზის დაგცა და დაგამდაბლა შენ. ანუთუ ვინ არს, რომელი უდაბნოსა შინა გამოვზრდის შენ და განსდევნის შენგან ეშმაკთა, რომელნი კბილ-ღრჭენით მოე(9vC)ლენ შენ ზედა, რამეთუ ესევეითარნი ესე გულისსიტყუანი მოგატყუებენ შენ სიმადაბლესა და ეშმაკსა მას ამპარტავანებისასა დაამკობენ. (93vA)

52. თქუა კუალად: რაჟამს ბრძოლა-უყონ⁶ ეშმაკთა მონაზონ-სა მრავლითა სახითა, და ვერარაათა⁷ ვერ შეუძლონ დაცემად, მაშინ მიუშეებენ და ჰხედვენ⁸ გონებასა მისსა,⁹ თუ რომელსა-ძი სათნოებასა ზედა უდებ არს, ანუთუ რომელი ვნებაჲ უყუარს გონებასა მისსა¹⁰ და, რომელსაცა ზედა მიდრეკილად პოვონ¹¹ უბადრუკი იგი სული, და მითაცა¹² დასცემენ.

53. თქუა კუალად: შრომაჲ¹³ და მღუძარებაჲ და მარზებაჲ არა ბრძანებულ არს ჩუენდა¹⁴ დაუცადებელად და ძალისა უმეტე-სად, არამედ ძალისაებრ ჩუენისა, ხოლო ლოცვაჲ¹⁵ დაუცადე-ბელად (48rB) ბრძანებულ არს ჩუენდა, (1) რამეთუ ამას არა ჯორციელი ძალი (357rJ) ოდენ უკმს, არამედ სიფრთხილმ¹⁶ გონებ-ისაჲ¹⁷ მარადის.

54. თქუა კუალად: ჯორცთა სულისაგან¹⁸ განშორებაჲ მხ-ოლოჲსა¹⁹ ღმრთისაჲ²⁰ არს, რომელმანცა შეაერთან²¹ ივინი, ხოლო სულისა²² ჯორცთაგან განშორებაჲ ძალ-უც ყოველსავე, რომელ-საცა²³ ჰსუროდის²⁴ სათნოებისათჳს, რამეთუ მამათა თქუეს,²⁵

1 ქესითა JA, ქსითა BC. 2 მოხუედ BC. 3 ცხორებასა J. 4 და - BC. 5 გამოხუედ BC. 6 ბრძოლაჲ-უყონ D. 7 ვერარათა BC. 8 ზედვენ BC. 9 მისა A. 10 მისა A. 11 პონ A. 12 მით-ცა B. 13 შრომაჲ J, შრომაჲ AB, შრომა C. 14 ჩვენდა B. 15 ლოცვა C. 16 სიფრთხილე B. 17 გონ-ბისა C. 18 სულისა J. 19 მხოლ-სა B, მწლოსა C. 20 ღ-ისა B, ღ-ი JC. 21 შეერთან A. 22 სულისაჲ A. 23 რ-ლსცა C. 24 სუროდის ABC. 25 თქუეს B.

(1) I თეს. 5,17.

ვითარმედ: ესე არს განშორებაჲ — მარადის ესენებაჲ სიკუდილისაჲ¹ და ყოველსავე ზედა წინააღდგომაჲ² ნებისა³ თჳსისა⁴ კორციელისაჲ.⁵

55. თქუა კუალად: რომელნი კორცთა შუებასა⁶ და განსუენებასა⁷ შეუდგენ და მორჩილ ნებისა მათისა⁸ იყვნენ, ესევეითარნი (10rC) ნუმცა ეშმაკთა აბრალობენ, ნუცა ვნებათა, რამეთუ თუთ იქმნეს⁹ თავისა მათისა¹⁰ ეშმაკ, და მისცნეს სულნი მათნი წარსაწყმედელსა, რამეთუ მადლი იგი, მოცემული მათდა, არა კეთილად იქმარეს. ზოლო რომელთა კორცნი მათნი დაამდაბლნეს¹¹ და ამის მიერ მოიგეს სულიერიცა¹² სიწმიდჳ¹³ და გონებაჲ მათი ფრთხილ¹⁴ და მხედველ ყვეს, მათ (39vD) უწყიან¹⁵ მადლი იგი დამბადებელისა მათისაჲ,¹⁶ მათდა მოცემული.

56. თქუა კუალად: გონებამან უკუეთუ არა განიწმიდოს თავი თჳსი¹⁷ კეთილად, ესევეითარი იგი ვერ შემძლებელ არს ამალღებად¹⁸ ღმრთისა¹⁹ მიმართ და შეცვალებად კეთილითა მით²⁰ შეცვალებითა, რამეთუ შინაგანი იგი აღძრვაჲ²¹ მიაქცევს მას კუალად მუნ(357vJ)ვე საქმედ, რომლისაგანცა გამოვიდა.

57. თქუა კუალად: სახმ²² უვნებელობისაჲ²³ ესე არს: რაჟამს იწყოს (94rA) გონებამან თჳსისა მის ნათლისა ზედვად და უცნებათა მათ მიმართ ძილისათა იყოს დაწყნარებულ და აღუძრველ და სიწრფოებით ჰხედვიდეს²⁴ ყოველთავე საქმეთა.

58. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: გონებით²⁵ წმიდაჲ და²⁶ კეთილად ფრთხილი იგი არს, რომელი ჟამსა ლოცვისასა ყოვლადვე არარას²⁷ იგონებდეს²⁸ ამის სოფლისა საქმეთაგანსა,

1 სიკდილისა C. 2 წინააღდგომა C. 3 ნებისა C. 4 თჳსისა B. 5 კორციელისა BC. 6 შუშნა B, შუშნა C. 7 გნსუმნა B. 8 ნებას მათსა JB, ნებას მათსა C. 9 ექმნეს J, ექმნეს A, იქმნეს B, იქმნეს C. 10 თჳსისა B. 11 დაამდაბლნე J, დაამდაბლეს C. 12 სულისა A, სულიერიცა J, სულიერი BC. 13 სიწმიდჳ J, სიწმიდე ABC. 14 ფრთხილ B. 15 უწყიან B. 16 მათისა BC. 17 B-ში ჯერ დაუწერიათ „თსი თჳი“, შემდეგ კი გადაუნაცვლებით სიტყვებზე „ბ“ და „ა“ ასოების დაწერით. 18 აღმაღლებად J. 19 ღმ B. 20 მით — JBC. 21 აღძრვაჲ + მით J. 22 სახე BC. 23 უვნებელობისა BC. 24 ზედვიდეს BC. 25 გონებაჲ JAB. 26 და — A. 27 არას A, არარას B. 28 იგონობდეს C.

არამედ სულითა და კორცითა დგეს წინაშე ღმრთისა¹ და მისა² მიმართ იყოს ყოველივე გონებაჲ,³ რომლისა მიმართცა ილოცავს.

59. თქუა კუალად: სული უვნებელი არა იგი არს, რომელი საქ(10vC)მით ოდენ არა იქმოდის ცოდვასა, არამედ რომელი გულისსიტყუათაცა⁴ მიმართ აღუძრველ და დაწყნარებულ იყოს და უვნებელ.

60. თქუა კუალად: დიდად ცოდვად შეერაცხების მონაზონსა, უკუეთუ მიიყვანებდეს⁵ გონებასა ენებულთა გულისსიტყუათა თანა და იწურთიდეს მათ.

61.⁶ თქუა კუალად: გონებაჲ ვიდრემდის ბრძოლასა მას შინა ენებათასა იყოს, ვერ ძალ-უც ხილვად გულისსიტყუათა მათ და ღონეთა⁷ ბრძოლისათა,⁸ ხოლო რაჟამს უვნებლობაჲ მოიგოს, მერმე⁹ კეთილად გულისკმა-ჰყოფს¹⁰ (358r) მრავალთა მათ ღონეთა მზაკუვარისათა.¹¹

62.¹² თქუა კუალად: სული სიტყუერი მაშინ არს ბუნებითსა ზედა, რაჟამს ყოველივე სურვილი და გულისთქუმაჲ მისი სათნოებათათჳს იყოს, და გულისწყრომაჲ¹³ ეშმაკთა მიმართ იყოს და გულისთქუმათა ბოროტთა, ხოლო გულისსიტყუაჲ იგი მისი ხედვათა მათ¹⁴ უზეშთაესთა¹⁵ იყოს მხედველ.

63.¹⁶ თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:¹⁷ თანა-აც მონაზონსა, რომელსა ენებოს მკედარ ქრისტესა ყოფა,¹⁸ რადთა უცხო ყოს თავი თჳსი საქმეთაგან ამის სოფლისათა და წმიდა¹⁹ ყოს გული თჳსი გულისთქუმათაგან ბოროტთა დ(48vB)ა მოიცალოს ყოვლისაგან საქმისა, რადთა ესრეთ სათნო-ეყოს თჳსსა უფალსა, რამეთუ ესრეთ უკმს ყოფაჲ მონაზონსა და, უფრომსად, რომელი

1 ღთისა B, ღ^ა C. 2 მისა J. 3 გონებაჲ B. 4 გ^ალისსიტყაითაცა B. 5 მიიყვანებდეს J. 6 ა^ა B (აქ აღრიცხვაში შემცდარა მწერალი. წინა თავი 'ა'-ით ჰქონდა აღრიცხული, ამის შემდეგ კი თავების რიცხვებს ერთით მეტს უთითებს რეალურთან შედარებით). 7 და ღონეთა JBC, დაღონებულთა A. 8 ბრძოლითა A, ბრძოლისათა JBC. 9 მერმე J. 10 გულისხმა-ჰყოფს J, გ^ალისკ-ჲ-ჰყოფს BC. 11 მზაკუვარისათა BC. 12 ა^ა B. 13 გულისწყრომა C. 14 მათ - JBC. 15 უზეშთაესთა J, უზეშთაეს ABC. 16 ა^ა B. 17 წმიდამან ბასილი - J. 18 ყოფად A, ყოფაჲ JB, ყოფა C. 19 წ^ა BC.

რბიოდის შუენიერსა მას ასპარეზსა შინა დაყუდებისასა, რამეთუ ვითარ შუენიერ¹ არს და კეთილ უღე(94vA)ლი იგი დაყუდებისაჲ!² ვითარ შუენიერ არს და კეთილ და ტკბილ ღუაწლი იგი დაყუდებისაჲ! ვითარ შუენიერ არს³ (11rC) ჭეშმარიტად,⁴ რამეთუ ტკბილ არს უღელი მისი და ტყრთი მისი⁵ სუბუქ! (1) ამისთვის, საყუარელნო,⁶ უკუეთუ გნებაეს მოგებად ცხორებაჲ⁷ იგი⁸ მონაზონებისაჲ⁹ და შესღვად სახესა მას შინა დაყუდებისასა, დაუტევნ ზრუნვანი იგი სოფლისანი, მთავრობანი იგი და კელმწიფე-ბანი, ამბოხებანი (358vJ) და მრავალმეტყუელელებანი. ესე იგი არს, რამათა უზრუნველ იყო¹⁰ და უნებელ და¹¹ გარეშე¹² ყოვლისავე გულისთქემისა, ამის სოფლისა დიდებისა და განსუენებისა,¹³ და რამათა ამის ყოვლისაგან¹⁴ უცხო იქმნე¹⁵ და ესრეთ შეუძლო კეთილად დაყუდებად, რამეთუ უკუეთუ ესევეითართა საქმეთაგან არა უცხო ყოს თავი თვისი კაცმან, ვერ ძალ-უც წარმართებად ამის დიდებულისა მოქალაქობისა.¹⁶

64.¹⁷ თქუა¹⁸ კუალად: იქმენ შენ ვითარცა ვაჭარი კელოვანი და განციდენ ყოველნი ზრუნვანი და საქმენი ამის სოფლისანი და მოიციდენ¹⁹ პატიოსანი იგი მარგალიტი დაყუდებისაჲ,²⁰ რომლითა მოიციდების²¹ და მოგეცემის სასუფეველი ცათაჲ მაღლითა ქრისტესითა.²² (40rD)

65.²³ თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:²⁴ რაჟამს სდგე ლოცვად წინაშე ღმრთისა,²⁵ შიშით და ძრწოლით ილოცევდ, ფრთხილად²⁶ და კეთილად, რამეთუ ესრეთ ჯერ-არს. ხოლო მბრძოლთა მათ²⁷ და მტერთა ჩუენთა ეშმაკთა რაჟამს გვხილნენ²⁸ ლოცვასა შინა,

1 შუენიერ B. 2 დაყუდებისა BC. 3 არს + და C. 4 ჭჭ C. 5 მის C. 6 საყუარელო A, საყვარელნი B. 7 ცხო (sic!) A, ცხოვრებაჲ J. 8 იგი - A. 9 მონაზონებისა C. 10 იფოს (J)C. 11 და - A. 12 გარეშე JA. 13 განსუენებისა B. 14 ყოვლისაგან B. 15 იქმნე J. 16 მოქალაქობისა A, მოქალაქობისა JBC. 17 აჲ B. 18 თქა B (ამ ხელნაწერში სხვაგანაც რამდენსაჲ ადგილზე ასეა დაქარაგმებული „თქუა“). 19 მოიციდენ A, მოიციდე JBC. 20 დაყუდებისა C. 21 მოისყიდების B („ს“ მოგვიანებით ჩაუმატებიათ სტრიქონზემით). 22 ქესითა JA, ქტსითა C. 23 აჲ B. 24 წმიდამან ბასილი - J. 25 ღჲ C. 26 ფრთხილად B. 27 მთ ABC. 28 გვხილნენ AB. (1) მათე 11,30.

მეცსეულად იგინიცა სწრაფით¹ მოიწევიან ჩუენ ზედა და მო-
გუაგონებენ ჩუენ გულისსიტყუათა, რომელთაჲ² არა ჯერ-არს³
ყოვლადვე მოგონებად ჟამსა ლოცვისა ჩუენისასა. და ამას იქმან,
რადთამცა ტყუე⁴ ყვნეს გონებანი ჩუენნი და ცუდ⁵ (359r) და ამაო
ყვეს ლოცვაჲ ჩუენი. (11vC) და⁶ ჭეშმარიტად ცუდ და⁷ ამაო⁸ არს
ლოცვაჲ⁹ იგი და ვედრებაჲ, რომელი, ვითარცა ვთქუ, არა შიშით
და ძრწოლით იყოს, რამეთუ უკუეთუ რაჟამს მეფისა ამის ქუეყ-
ანისა¹⁰ წინაშე სდგე¹¹ და ვედრებოდი სათხოველისა რამსათჳს-
მე, რომელი-იგი კაცი არს ჩუენებრივე (95rA) მიწისაგანი და
მიწადვე მიქცევადი, და მას¹² ესრეთ შიშით ვევედრებით, მაშა,
არა უფროისი¹³ შიში და ძრწოლაჲ ჯერ-არს-ა, წარ-რად-ვდგეთ¹⁴
წინაშე ქრისტესა,¹⁵ მეუფისა¹⁶ მის მეუფეთაჲსა¹⁷ და უფლისა¹⁸
უფლებათაჲსა,¹⁹ და ვითხოვდეთ მისგან მოტევებასა ცოდვათა
ჩუენთასა და სასუფეველსა ცათასა? ანუთუ,²⁰ ძმანო, რად-მე არს
გულისსიტყუაჲ იგი, რომელი-იგი უტკბილეს არს და უსაწადე-
ლეს, ვიდრე უბნობისა და ვედრებისა დამბადებელისა მიმართ
თჳსისა, რომელ დაუტეობთ²¹ მას და ვიწურით სხუასა? მოვედით,
ძმანო, და მისა²² მიმართ ვისწრაფოთ დაცვად გონებათა ჩუენთა,
რადთა არა ამაო იქმნეს სრბაჲ ჩუენი.

66.²³ თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: უწინარეს ყოველთაჲ²⁴
ემშაკთაჲსა²⁵ ჩუენ ზედა ბრძოლად მოველენ სამნი ესე ემშაკნი:
ნაყროვნებისაჲ²⁶ და²⁷ ვეცხლისმოყუარები(49rB)სა²⁸ და დიდების-
მოყუარებისაჲ;²⁹ ხოლო სხუანი იგი ემშაკნი ამათსა შემდგომად

1 მსწრაფლ C (გამოცემაში). 2 რომელთაჲ A, რომელთა JBC. 3 ჯერ-არს J. 4 ტყუი JBC. 5 ცუდ(359r)ად JC. 6 და — JBC. 7 ცუდ და] ცუდად C. ცუდ დ B. 8 ამაო C. 9 ლოცვა BC. 10 ქეშენისა B. 11 სდგმ J. 12 ამას B. 13 უფროსად J, უფროსი C. 14 წარ-რად-ვდგეთ BC. 15 ქა A, ქესსა J, ქსსა B, ქსა C. 16 მწფისა B, მწფისა C. 17 მწფეთაჲსა B, მწფეთა C. 18 ოჲ C. 19 უფლებათისა C. 20 ანუთუ-მე A, ანუთუ JBC. 21 დაუტეეობთ J. 22 მისსა J. 23 მწხ B. 24 ყითვე A, ყითას C. 25 ემშაკთაჲსა JA, ემშაკთასა BC. 26 ნაყროვნებისა A, ნაყროვნებისაი J, ნაყროვანბისა B, ნაყროვანებისა C. 27 და — J. 28 ვეცხლისმოყუარებისა JB, ვერცხლისმოყმრებისა C. 29 დზის მოყუარბისა C.

ვლენან და, რომელნი ამათ მიერ მოიწყლნენ, მერმე¹ სხუანიცა მოიწყვიან მათ ზედა, რამეთუ არავინ შთავარდების კელთა ეშმაკისა მის სიძვისათა, (359vJ) უკუეთუ არა პირველად იძლიოს ნაყროვნებისა² ეშმაკისაგან, და არცა³ გულისწყრომა⁴ აღიდრის თჳნიერ სამთა ამათ ვნებათადას,⁵ რამეთუ ანუ ჭამადისათჳს განრისხნების კაცი, ანუ სა(12rC)კმართათჳს, ანუ ღიდებისმოყუარებისათჳს, და უკუეთუ კაცი ამათ ვნებათაგან არა განთავისუფლდეს,⁶ ვერ განერების იგი ეშმაკსა მწუხარებისასა, და ვერცა ამპარტავანებისასა,⁷ რომელ-იგი არს პირველი ნაშობი ეშმაკისა.⁸ უკუეთუ არა აღმოჰფხურას⁹ ძირი იგი ყოვლისა ბოროტისა¹⁰ — ვეცხლისმოყუარებაჲ,¹¹ რამეთუ უპოვარებაჲ და სიგლახაჲ¹² კაცსა დაამდბლებს, ვითარცა ბრძენი სოლომონ იტყჳს და, რამთა მოკლედ ვთქუა, ვითარმედ: არცაღა¹³ (95vA) თუ ერთისა ეშმაკისა და ვნებისა კელთა არა¹⁴ შევარდების სული, უკუეთუ¹⁵ პირველად არა ამათ სამთაგან მოიწყლას და იძლიოს. ამისთჳს¹⁶ ამით სამითა ბრძოლითა ებრძოლა ეშმაკი უფალსა და მაცხოვარსა ჩუენსა იესუ ქრისტესა, რამეთუ პირველად ეტყოდა, რამთა ქვანი იგი პურად გარდააქცინეს,¹⁷ და მერმე¹⁸ აღუთქუმიდა¹⁹ ყოველსავე სოფელსა, და მესამედ, რამთამცა გარდაიგდო²⁰ თავი თჳსი სართულით ქუე²¹ და არარაჲ ევნოს, რამთა ესრეთ თავს-იდვას ღიდებაჲ, რომლისათჳსცა უფალმან შეპრისხნა²² და²³ მართლუკუნ წარსლვაჲ²⁴ უბრძანა ეშმაკსა, (1) რამთამცა ჩუენ გუასწავა წინააღდგომაჲ და (360rJ) ძლევაჲ²⁵ ეშმაკისაჲ,²⁶ რამთა სამნი ესე ვნებანი, მშობელნი ყოველთა ვნებათანი, დავთრგუნნეთ და ესრეთ ესძლოთ²⁷ ეშმაკსა და ყოველთა ვნებათა; ხო-

1 მერმე J. 2 ნაყროვნებისა B. 3 არცა C. 4 გულისწყრომა C. 5 ვნებთას B, ვნებთასა C. 6 გწათვის ოლდეს A. 7 ამპარტავანებისასა A, ამპარტავანებისას B. 8 ეშმაკისა C. 9 აღმოფხურას C. 10 ბრტისაჲ JB, ბრტისა C. 11 ვეცხლისმოყუარებისა C. 12 სიგლახაჲ BC. 13 არცა JBC. 14 არა + არა C. 15 უკუეთუ B. 16 მისთჳს A, ამისთჳს C. 17 გარდააქცინეს J. 18 მერმე J. 19 აღუთქმიდა B. 20 გარდაიგდოს A. 21 ქუე BC. 22 შერისხნა C. 23 და — C. 24 წარსლვა BC. 25 ძლევა C. 26 ეშმაკისა C. 27 ესძლით A, ესძლოთ BC.

(1) მათე 4,8; მარკ. 8,33; ლუკა 4,8.

ლო უკუეთუ ამათ არა წინა-აღუდგეთ მკნედ და ესძლოთ,¹ მაშა უწყით-მცა, რომელ ერთსაცა ვნებასა ვერ ესძლევეთ,² არამედ ყოველთაგან ჩუენ ვიძლევეით.

67.³ თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: არს ეშმაკი, რომელსა ეწოდების მაცთურ. ესე უფროსად განთ(40vD)იად მოიწვევის მონაზონსა ზედა და წარიტაცებს გონებასა მისსა საღმრთოთსა⁴ მის კერძისაგან და ზრ(12vC)-უნვისაგან სულისა თჳსისა და აგონებს⁵ საქმეთა ჯორციელთა, გინა სლევასა ადგილითი-ადგილად და სახლითი-სახლად, ანუ უბნობასა მეცნიერთასა, გინა მათსა მისდა მომართ, და ესრეთ განიყვანის მზაკუვარმან⁶ მან გონებაჲ მონაზონისაჲ⁷ ქსენებისაგან ღმრთისა⁸ და ზრუნვისაგან სულისა თჳსისა და წურთისაგან სათნოებათაჲსა⁹ და ტირილისაგან ცოდვათა თჳსთაჲსა,¹⁰ რომელი-იგი თანა-აც, და ამისთჳს ჯერ-არს მონაზონისა, რაათა მარადის¹¹ ფრთხილად¹² ჰხედვიდეს¹³ ყოველთავე მათ გულისსიტყუათა მტერისათა, თუ სადათ¹⁴ დაიწყებს, ანუთუ სადა¹⁵ დაასრულებს, ანუ რად იქმს (96rA) ამას, და უწყოდენ, ვითარმედ მზაკუვარი¹⁶ იგი არა ცუდად იქმს ამას, არამედ რაათამცა წესიერებაჲ იგი მონაზონისაჲ¹⁷ გან-(360vJ)ხრწნა¹⁸ და გულისკმისყოფაჲ¹⁹ იგი მისი სულიერი²⁰ დააბნელა ვნებულისა²¹ მით და დაუწყნარებელითა გულისსიტყუთა, და მეყსეულად მისცა-მცა იგი²² ეშმაკსა სიძვისა²³ ანუ მრისხანებისა²⁴ ანუ მწუხარებისასა, რომელნი-იგი ბოროტად განხრწნიან²⁵ კეთილსა მას მოქალაქობასა მონაზონისასა. (49vB) ხოლო აწ, ვინაჲთგან ჟამსა მას განსაცდელისასა ვერ მსწრაფლ გულისკმა-ჰყავ,²⁶ ვითარ-იგი მიგიღო გონებაჲ შენი ეშმაკმან, მაშინ, ამისა

1 ესძლოთ A, ეძლოთ BC. 2 ესძლევეთ JA, ეძლევეთ BC. 3 აშ B. 4 სწლოთა B. 5 აგონებს A, აგონებ JBC. 6 მზაკუვარმან BC. 7 მონაზონისა JBC. 8 ღა C. 9 სათნოებთასა B, სთნობითსა C. 10 თსთსა C. 11 მს A, მღს J, მღის C. 12 ფთხლ B. 13 ხედვიდეს ABC. 14 სადათ C. 15 სადათ C. 16 მზაკუარი C. 17 მონაზონისა C. 18 გწხწნა B. 19 გულისხმისყოფა J, გლის კის ჰყოფა C. 20 სწლირი C. 21 ვნებითა A. 22 იგი - A. 23 სიძვისასა JBC. 24 მრისხანებისასა BC. 25 გწკწწწნიან A. 26 გულისხმა-ჰყავ J, გლისკა-ჰყავ B.

შემდგომად, კინათთან¹ დაგიტეოს,² მოვედ³ გონებასა⁴ შენსა და⁵ გულისკმა-ყვენ⁶ საქმენი იგი, რომელნი მოგართუნა შენ ეშმაკან, და ცან, თუ სადათ⁷ იწყე,⁸ ანუ სადა⁹ წარხუედ,¹⁰ ანუთუ რომელსა ადგილსა შეეძთხე ეშმაკსა მას სიძვისასა ანუ გულისწყრომისასა,¹¹ ანუ მწუხარებისასა, ანუთუ საქმენი იგი მათნი ვითარ იქმნეს.¹² ესე ყოველი გულისკმა-ყავ¹³ და ცან, თუ ვითარ იძლიე, რაათა გაქუნდეს გამოცდილება და გაქუნდეს¹⁴ სამხილებ(13rC)-ელად მისდა, რაჟამს-იგი კუალად მოვიდეს შენდა, და მოვიდეს რაჟ, აძხილე¹⁵ მას ცხადად, საქმიტაცა¹⁶ და სიტყუთა.¹⁷ საქმი-თა¹⁸ ესრეთ, რაათა არღარა¹⁹ შეიწყნარო თესლი იგი უკეთურებისა მისისაჲ,²⁰ ხოლო სიტყუთ — რაათა აყუედრო მას და შეპრისხნე,²¹ თუ ვითარ მოაწია შენ ზედა პირველი იგი წყლულება და მე(36r)ორე²² და მესამე,²³ ხოლო ამას ზედა ფრიად განრისხნების²⁴ იგი და სირცხლეულ იქმნების მხილებისა²⁵ მისთჳს²⁶ შენისა, არამედ სასწაული სირცხელისა მისისაჲ²⁷ ესე იყავნ შენდა, რაათა მეცსეულად გულისსიტყუაჲ ეგევიტარი²⁸ ივლტოდის შენგან და არღარა შეიწყნარებდე მისგან, და მერმე²⁹ მოიწიოს-ცა³⁰ შენ ზედა ძილი მძიმჳ³¹ და ფქნარებაჲ ზედა მსზე-და და დამძიმებაჲ და ტკივილი მკართაჲ,³² რაათამცა³³ არა გწად(96vA)და³⁴ ლოცვად, არამედ შენ³⁵ მკნე³⁶ იყავ და მოთმინე³⁷ და უფალმან ყოველივე განაქარვოს მადლითა თჳსითა.

68.³⁸ თქუა კუალად: რაჟ-ლა-მე³⁹ ვთქუა მე ეშმაკისა მისთჳს, რომელი-იგი⁴⁰ მოაწევს სულსა ზედა უგულისკმოებასა,⁴¹ რამეთუ

1 კინათჳნ B. 2 დაგიტეოს J. 3 მოედ A. 4 გონებჳსა BC. 5 და — J. 6 გულისხმა-ყვენ J, გლისკჳ-ყვენ BC. 7 სადათ BC. 8 იწყმ J. 9 სადათ C. 10 წარხუედ BC. 11 გულისწყრომისა A. 12 იქმნეს A. 13 გულისხმა-ყავ J, გლისკჳ-ყავ B, გლის კჳ ყვ C. 14 გაქუნდენ A. 15 იძხილე C. 16 სქმიტაცა BC. 17 სიტყუთაცა C. 18 საქმი A, საქმიტა JBC. 19 არარაჲ J. 20 მისისა C. 21 შეპრისხნმ J. 22 მეორმ J. 23 მესამჳ J. 24 განრისხდების A. 25 მხლებისა B. 26 მისთჳს JBC, მისგან A. 27 მისისა BC. 28 ეგევიტარი AJB, ესევიტარი C. 29 მერმჳ J. 30 მოიწიოს JBC. 31 მძიმე BC. 32 მკართა B. 33 რამცაჲ B. 34 გავწ(96vA)ყდა AJC, გწადლა B. 35 შენ — J. 36 მკნედ A, მკნჳ J. 37 მოთმინჳ J, მოთმინე B. 38 მთ B. 39 რაჟა A, რა-ლა-მე C. 40 რომელი JBC. 41 უგულისხმოებასა J, უგულისკმოებასა B.

მეშინის მე მისთა საქმეთა წერად, თუ ვითარ სული ჟამსა მას მოსლვისა მისისასა განვალს თჳსისა გონებისაგან და თჳსისა¹ წესისაგან და აღიბრცვს² შიშსა ღმრთისასა და კრძალულებასა სულისა თჳსისასა³ და ცოდვად⁴ არა უნნ ცოდვად, და ურჩულოებად⁵ არა ურჩულოებად⁶ აქუნ, და⁷ საშჯელსა⁸ მას საშინელსა და სატანჯველთა⁹ მათ საუკუნეთა, ვითარცა ლიტონსა რასმე¹⁰ საქმესა იგონებნ, ღმერთსა აღიარებნ და მცნებათა მისთა არა მიჰხედავენ,¹¹ მკერდსა თჳსსა იცემნ, და იგი ყოვლადვე უგულისკმო¹² არნ. სიტყუანი წიგნთანი ესმოდიან და ყოვლითურთ ფიცხელ არნ¹³ გული მისი. ზოლო ამას ეშმაკსა ცუდადმზუაობრობისა¹⁴ გუ(361vJ)ლისსიტყუანი (13vC) მოაწვევენ კაცსა ზედა და, უკუეთუმცა¹⁵ არა შემოკლდეს ღლენი მისნი, ვერმცა ცხოვნდა ყოველი კორციელი; (1) არამედ, ანუ განსაცდელითა რამათამე,¹⁶ ანუ უძლურებისა მიერ, ანუ ნახვითა მკუდრისამთა, ანუ სხჳთა რამათამე¹⁷ სახითა ღმრთისა¹⁸ მიერ განიდევნების ვნებაჲ ესე გულისაგან და ღმობიერებად მოვალს სული იგი.¹⁹

ზოლო განშორებული, რომელი ამას ბრძოლასა შთავარდეს, და მან სიძვისა გულისსიტყუანი²⁰ არა შეიწყ(41rD)ნარნეს და სენაკიცა²¹ თჳსი მოწყინებისათჳს არა დაუტეოს,²² ესევეითარსა ამას²³ სიწმიდს²⁴ და მოთმინებაჲ ზეცით მოუღებია, და²⁵ ნეტარ არს იგი მოთმინებისა მისთჳს. ზოლო მონაზონი, რომელი ერისკაცთა შორის იქცეოდის,²⁶ ეკ(50rB)რძალენ²⁷ იგი ამას ეშმაკსა და სხჳათაცა²⁸ მრავალთა ეშმაკთა, რამთა არა საკიცხელ იქმნას.

69.²⁹ თქუა კუალად: გულისსიტყუაჲ იგი ცუდადმზუაობ-

1 თჳსი A. 2 აღიბრცვის J. 3 თჳსი C. 4 ცოდვა C. 5 უშჯულოებაჲ JBC. 6 უშჯულოებად JBC. 7 და – JBC. 8 სასჯელსა BC. 9 სატანჯველთა C. 10 რამსმე B. 11 მიხედავენ ABC. 12 უგულისხმო J. 13 არს J. 14 ცუდადმზუაობრობისა C. 15 უკუეთუმცა B. 16 რამთამე A, რამთამე JBC. 17 რამთამე AB, რამთამე JC. 18 ღმ C. 19 სული იგი ABC, განშორებული J. 20 გულისსიტყუანი B. 21 სენაკი JBC. 22 დაუტეოს J. 23 ამას A, მას JBC. 24 სიწმიდე BC. 25 და – JBC. 26 იქცეოდის J. 27 ეკძალენ B, ეკრძალენ C. 28 სხჳათა J. 29 ო (70) BD. (D დანაშაულისა ქართული ანბანის რიცხვებით).

რობისა¹ უფროს² ყოველთა ეშმაკთასა მრავალღონე³ არს და მზაკუვარ,⁴ (97rA) და ვითარცა შინაგანმცემელი ქალაქისა⁵, ეს-რეთ ყოველთა ვნებათა კარსა განულებს და განხრწნის⁶ გონებასა მონაზონისასა და ღოცვათა მისთა უკმარ ჰყოფს, რომელთა მიერ განიკურნებიან სულისა ვნებანი და ყოველნივე წყლულებანი. ამას გულისსიტყუასა,⁷ რაჟამს იძლინენ⁸ ყოველნივე ეშმაკნი, მაშინ უფ(362rJ)რომასად აღაორძინებენ. და კუალად, მის მიერ ჰპოვებენ⁹ შესავალსა¹⁰ სულსა შინა, და ჰყოფენ უკუანაძსენელსა¹¹ მას უძერეს პირველისასა, (1) და ამის¹² მიერ იშვების¹³ გულისსიტყუა¹⁴ იგი ამპარტავანებისა¹⁵, რომელმან პირველი იგი მთიები დიდი¹⁶ ზეცით¹⁷ გარდამოავდო. ხოლო შენ ივლტოდე მისგან (14rC) და ნუ ჰყოვნი მის თანა, რადთა არა წარსწყმიდო¹⁸ ცხორება და შენი, და მიეცე¹⁹ კელთა უწყალოთასა. ხოლო ამას²⁰ ეშმაკსა განსდევნის ღოცვა²¹ ღმრთისა²² მიმართ და გულისკმისყოფა²³ უძღურებისა თვისისა²⁴, და რადთა არას²⁵ ვიქმოდით კაცთმოთნებით და ზუაობით და რადთა გჟყუარდეს²⁶ მარტოება.*

70.²⁷ თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:²⁸ რაჟამს გონებაჲმან განშორებულისამან²⁹ მცირედ-რადმე უენებელობა და მიიღის,³⁰ მაშინ მოუკლებიან მას ეშმაკნი ცუდადმზუაობრობისანი და დაარწმუნებენ მას დაგდებად სენაკისა თვისისა და სლვად სოფელსა შინა, ხოლო უკუეთუ³¹ ირწმუნის მისი და დაჯდის³² ჰუნესა³³ ზედა ცუდადმზუაობრობისასა, მაშინ განგებით შეეშთხვის³⁴ მას

* აქვე, ტექსტშივე, მინაწერია: „ქრისტე მეუფეო ტკბილო, განუსუენე სულსა იაკობისსა, ამენ“ A.

1. ცუდადმზუაობრობისა C. 2 უფროს C. 3 მრავალღონე J. 4 მზაკუარ B. 5 ქალაქისა C. 6 განჰკრწნის A, განხრწნის JBC. 7 ამს გულისსიტყუა B. 8 იძლინენ J. 9 ჰპოვებენ J. 10 შესვლასა C. 11 უკუანაძსენელსა B. 12 მის J. 13 იშვების B, იშვების C. 14 გულისსიტყუა B. 15 ამპარტავანებისა C. 16 დიდი] იგი C. 17 ზეცით + დიდი C. 18 წარჰსწყმიდო J. 19 მიეცე J. 20 მას JBC. 21 ღოცვა B. 22 ღმრთისა C. 23 გულისსიძყოფა J, გულისკმისყოფა B, გულისკმისყოფა C. 24 თვისისა C. 25 არას რადს B. 26 გჟყუარდეს BC. 27 ოჲ (71) BD. 28 წმიდამან ბასილი – J. 29 განშორებულისამან B. 30 მიღის C. 31 უკეთუ B. 32 დაჯდი C. 33 უნესა BC. 34 შეეშთხვის C.

(1) შტრ. მათე 12,45.

სული იგი სიძვისა¹ და განწუართის იგი უწყალოდ, და ასწავის მას, რაათა უწინარეს სრულიად განმრთელებისა² არლარა დაუტეობდეს³ სარეცელსა თჳსსა,⁴ და⁵ არა ემსგავსებოდის უწესოთა მათ სნეულთა, რომელთა-იგი ვიდრელა ნეშტი უძლურებისა⁶ მათ თანა არნ, იწყიან⁷ რორინებად აქა და იქი და უწესოდ (362vJ) ჭამასა და სუმასა, და ესრეთ კუალად შეაქციის სენმან მან, და მეორე⁸ იგი უძერეს იყვის⁹ პირველისა¹⁰ მის. (97vA) ამისთჳს უკუე¹¹ თანა-გუაც, რაათა დავსხდეთ¹² სენაკთა ჩუენთა¹³ და ვეკრძალნეთ თავთა ჩუენთა, რაათა წარვემართნეთ სათნოებათა¹⁴ და განვაგდოთ ჩუენგან უკეთურებად და ეპოთ¹⁵ სიმრავლმ¹⁶ გულისქმისყოფისა¹⁷ და აღვმალდეთ¹⁸ ლოცვასა შინა და ვიხილოთ ჩუენ შორის ნათელი უფლისა.

71.¹⁹ თქუა კუალად: გულისსიტყუანი და საქმენი ამას სოფელსა, ვითარცა ცხოვარნი (14vC) მწყემსისადა, ესრეთ მიუცემიან ღმერთსა კაცისადა, და მიუცემიან მისდა შემწედ²⁰ გულისთქუმა²¹ კეთილისა მიმართ²² და გულისწყრომა²³ ვნებათა მიმართ და ეშმაკთა, რაათა²⁴ გულისწყრომისა მიერ სდევნიდეს მგელთა, ხოლო გულისთქუმისა მიერ სცვიდეს ცხოვართა მათ კეთილად, და მოსცა შჯუელიცა, თუ ვითარ ჰმწყსიდეს ცხოვართა მათ, და მოსცა ადგილიცა მწუანვილოვანი²⁵ და წყალიცა განსუენებისა²⁶ და საფსალმუნე²⁷ და ათძალი, რაათა ამის სამწყსოამსაგან²⁸ გამოიზარდოს იგი და²⁹ შეიმოსოს სამოსელი კეთილი და შეიკრიბოს ნაყოფი შუენიერი და მწიფმ.³⁰

და უფროდსად მა(50vB)რტოდმოფსა თანა-აც, რაათა დღე³¹

1 სიძვისა C. 2 გწმრთლებისა C. 3 დაუტეეობდეს J. 4 თჳსა A. 5 და + რაათა BC. 6 უძლურებისა C. 7 უწყიან C. 8 მეორე BC. 9 ყვის J. 10 პლისა C. 11 უკუე JC. 12 ვსხდეთ JBC. 13 ჩვენთა B. 14 წარვიმართნეთ სათნოებანი JBC. 15 ეპოთ J. 16 სიმრავლე BC. 17 გულისხმისყოფისა J, გლის ქის ჰყოფისა C. 18 ავმალდეთ BC. 19 ოზ (72) BD. 20 ~ შემწედ მისდა JBC. 21 გულისთქმა B, გლის თქმა C. 22 კეთილისა მიმართ J, კეთილი ABC. 23 გულისწყრომა C. 24 რა AB, რი C. 25 მწუანვილოვანი B. 26 გწსუწნებისა C. 27 საფსალმუნს J. 28 სამწყაროამსაგან A, სამწყსოამსაგან B, სამწყსოსაგან C. 29 და ABC, რა J. 30 მწიფე AC. 31 დღმ J.

და ღამე¹ სცილდეს სამწყსოსა² მას თესსა, ნუუკუე³ მკეც(363r)-
თა ანუ ავაზაკთა წარიტაცონ რამდე გულისსიტყუათაგან მისთა.⁴
უკუეთუ კულა მოიწიოს წარტაცებადცა, კუალადცა ისწრაფენ⁵
აღმოტაცებად მისსა⁶ პირისაგან მკეცისა⁷ მის, რამეთუ, უკუეთუ
გულისსიტყუად ჩუენი იქმნას ძმისა მიმართ ჩუენისა ბოროტ,
აჰა ესერა, წარტაცებულ იქმნა იგი მკეცისა მიერ. კუალად,
უკუეთუ გულისსიტყუად საძაგელი მოგვკდეს და არა (41vD)
მსწრაფლ განვაძოთ იგი, აჰა ესერა,⁸ ესეცა მკეცთა მიერვე წარ-
ტაცებულ⁹ იქმნა.

კუალად უკუეთუ გულისკმისყოფასა¹⁰ ჩუენსა ზედა აღვზუ-
ანეთ,¹¹ იგიცა წარტაცებულვე იქმნა ავაზაკთა მიერ. ხოლო უკუ-
ეთუ გულისწყრომა¹² ჩუენი ძმათა მიმართ ვიკმაროთ, და გუ-
ლისთქმა¹³ ჩუენი — ცოდვათა¹⁴ მიმართ, (98rA) მაშინ¹⁵ სრუ-
ლიად ვაჲ არს ჩუენდა, რამეთუ, რომელნი-იგი ღმერთმან შემწედ
მოგუცნა ჩუენ, ჩუენ¹⁶ იგინი¹⁷ მბრძოლ ჩუენდა ვყვებით, და მახ-
ულნი იგი, რომელნი მო(15rC)გუანიჭნა ჩუენ მეუფემან,¹⁸ რაჲთა-
მცა მათ მიერ მოვსწყვდებით¹⁹ მტერნი ჩუენნი, ჩუენ იგინი გულ-
თა ჩუენთა განვიწონებით; და წამალნი იგი, რომელნი სახიერმან
მან მკურნალმან განსაკურნებელად ჩუენდა მოგუანიჭნა, ჩუენ იგი-
ნი გარდავაქციენით მოსაკუდინებელად ჩუენდა. ამისთჳს, ძმანო
საყუარელნო,²⁰ მოვედით და კეთილად ვეკრძალნეთ თავთა ჩუენ-
თა, და სამწყსო²¹ ესე სულისა ჩუენი(363vJ)საჲ²² კეთილად
დავმწყსოთ²³ ადგილსა მას მწუანვილოვანსა, და ვიღუძებდეთ ღამე
და ღლე,²⁴ რაჲთა ესრეთ მივიწინეთ²⁵ ადგილსა მას განსუენებისა
საუკუროდსასა.²⁶

72.²⁷ თქუა კუალად: რაჲმს გონებამან ძუელი იგი კაცი

1 ღამი J. 2 სამწყსოსა J. 3 ნუუკუე JC. 4 მისთა B. 5 ისწრაფენ J. 6
მისა C. 7 მკეცისა A. 8 ესერა — J. 9 წარტაცებულვე JC. 10 გულისხმი-
სყოფასა J. 11 აღვზუანეთ A, აღვზუანეთ C. 12 გულისწყრომა BC. 13
გულისთქმა BC. 14 ცოდვა C. 15 მაშა A, მაშინ C. 16 ჩნი C. 17 იგი C.
18 მმევენ C. 19 მოვწყვდებით C. 20 საყუარელნი B. 21 სამწყსო J,
სამწყსო C. 22 ჩნისა C. 23 დავმწყსოთ J. 24 ღლე A, ~ ღლე და ღამი J.
25 მივიწინეთ J. 26 სკნესსა B, სკნესსა C. 27 ოგ (73) BD.

აღიძუარცოს¹ და ახალი შეიმოსოს, მაშინ იხილოს მან თავი თესი ჟამსა მას ლოცვისასა² განბრწყინებული, ვითარცა მარგალიტი პატიოსანი.

73.³ თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:⁴ ყოველნივე არაწმიდანი გულისსიტყუანი ვნებათა მიერ დაადგრებიან ჩუენ თანა და ესრეთ შთაიყვანებენ⁵ გონებასა⁶ წარსაწყმედელად, რამეთუ, ვითარცა ქსენებაჲ პურისაჲ⁷ დაადგრების მძიერსა თანა შიშშილისა მიერ, და ქსენებაჲ წყლისაჲ⁸ — წყურილისა მიერ, ეგრეთვე ქსენებაჲ საკმართაჲ⁹ და მონაგებთაჲ¹⁰ დაადგრების¹¹ ანგაპრებისა¹² მიერ, და¹³ ეგრეთვე სხუანი ყოველნივე გულისსიტყუანი ბოროტნი თითოეულისა ვნებისა მიერ დაადგრებიან ჩუენ თანა, ხოლო სული, განხრწნილი¹⁴ ესევეითართა ვნებათა მიერ, ვერ შემძლებელ არს ღირსებით წარდგომად წინაშე ღმრთისა¹⁵ და მიღებად გვრგვნსა მას სიძართლისასა,¹⁶ რამეთუ, ვითარცა წერილ არს, სული ესევეითარი სერობისაგან უფლისა¹⁷ იჯმნა. და კუალად, რომლისა-იგი კელნი და ფერკნი შეიკრნეს და ბნელსა მას გარესკნელსა მიეცა,¹⁸ (1) მისიკა სამოსელი (15vC) ესე(98vA)-ვითართა გულისსიტყუათა მიერ მოქსოვილ¹⁹ იყო. ამისთესცა (364rJ) თქუა მეუფემან,²⁰ ვითარმელ: არა აცუა²¹ სამოსელი ღირსი საქორწინე.²² (2) რამეთუ სამოსელი საქორწინე²³ სულისაჲ²⁴ არს უვნებელობაჲ გულისსიტყუათაგან არაწმიდათა.²⁵

74.²⁶ თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:²⁷ უკუეთუ გსურის

1 აღიძარცოს A, აღძუარცოს B, აღიძუარცოს JC (J-ში ჯერ დაუწერიათ „აღიძარცოს“, შემდეგ ჩაუმატებიათ ‘უ’ და ‘რ’). 2 ლოცვისაჲ C. 3 ოდ (74) BD. 4 წმიდამან ბასილი — J. 5 J-შიც ჯერ „შთაიყვანებენ“ დაუწერიათ, შემდეგ ჩაუმატებიათ ‘მ’: „შთაიყვანებენ“ (ალბათ იმიტომ, რომ მომდევნო სიტყვა — „გონებასა“ — გამორჩენიათ). 6 გონებასა — J. 7 პურისა C. 8 წყლისა C. 9 საკმართა C. 10 მონაგებთა C. 11 დადგრების B. 12 ანგაპრებისა BC. 13 და — A. 14 განხრწნილი A. 15 ღმ C. 16 სიძართლისა C. 17 ღმისა JAB, ღმ C. 18 მიეკნეს D. 19 მოქსოვილ J, მოქსოილ ABD. 20 მსჟმნ C. 21 აცუა JABD. 22 საქორწინმ J, საქორწინე D. 23 რამეთუ სამოსელი საქორწინე — C. საქორწინმ J. 24 სულისა C. 25 არაწმიდათა + ცალიერ ყოფა D. 26 ოე (75) BD. 27 წმიდამან ბასილი — J.

(1) მათე 22,13. (2) მათე 22,12.

ლოცვისათვის წმიდისა, ევლტოდე¹ გულისწყრომასა და ძურის-
კსენებასა, და უკუეთუ გიყუარს² სიწმიდმ,³ მოაყმე⁴ მუცელი შენი
შიმშილითა, და წყურილითა აჭირვე⁵ მას. იღუპებდი ლოცვასა
შინა, და⁶ გულისსიტყუანი შე(51rB)გინებულნი და ყოველივე საძა-
გელი კსენებად⁷ შორს⁸ ყავ შენგან და სიტყუანი სულისა წმიდი-
სანი ნუმცა მოაკლდებიან⁹ პირსა შენსა და კარსა წმიდათა წერი-
ლთასა პრეკდი კელითა სათნოებათადათა,¹⁰ მაშინ აღმოგიბრწე-
ყინდეს შენ უვნებლობად გულისა¹¹ და გონებად შენი გამოიბრწე-
ყინდეს ჟამსა ლოცვისასა, ვითარცა მთიები განთიადისა.¹²

75.¹³ თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:¹⁴ უკუეთუ გნება-ვს,
რამთა¹⁵ მიიღო¹⁶ ღმრთისაგან¹⁷ გულისკმისყოფისა¹⁸ მადლი, პირვე-
ლად მცნებანი ეგე, რომელნი გულისკმა-გიყოფიან,¹⁹ კეთილად
აღასრულენ და ესრეთ მოგეცეს²⁰ შენ ჟამსა მას ლოცვისასა,
ითხოვდე რად, ღმრთისა²¹ მიერ გულისკმისყოფად²² უმეტესი,
ხოლო ვიდრე ეგენი, რომელნი გულისკმა-გიყოფიან,²³ არა აღას-
რულნე, სხუად²⁴ უმეტესი გულისკმისყოფად²⁵ არა მოგეცემის,
რამთა არა გარდაკლდებოდი²⁶ მრა(364v1)ვალთა მათ მცნებათა და
თანამდებ იქნა უმეტესთაცა ცოდვათა, რამეთუ ჭეშმარიტად ნე-
ტარ არს, რომელი აღასრულებდეს ყოველსავე, რომელიცა ას-
წავს²⁷ მას გულისკმისყოფამან²⁸ ღმრთისა-მიერმან.²⁹ ხოლო არა
მოიწიოს³⁰ გულისკმისყოფად³¹ იგი ჭეშმარიტი კაცსა თანა, უკუ-
ეთუ (16rC) არა განეშოროს განშორებითა მით პირველითა³² და
მეორითა და მესამითა, რამეთუ პირველი განშორებად ესე
არს, რამთა დაუტეოს³³ სო(42rD)ფელი და საქმენი მისნი სიყუა-

1 ევლტოდმ J. 2 გიყვარს B. 3 სიწმიდმ JA, სიწმიდე BC. 4 მოაყმე J. 5 აჭირე AB, აჭირმ J. 6 და — C. 7 კსენება B. 8 შს C. 9 მოაკლდებიან BC. 10 სთნობითა C. 11 გულისა BC. 12 განთიადისა BC. 13 ოვ (76) BD. 14 წილამან ბასილი — J. 15 რათა B. 16 მიიღო JABC. 17 ღმრთისაგან C. 18 გულისხმისყოფისა J, გულისკმისყოფისა AB, გულისკმისყოფისა C. 19 გულისხმა-გიყოფიან J. 20 მოგეცეს C. 21 ღმრთისა C. 22 გულისხმისყოფად J, გულისკმისყოფად C. 23 გულისხმა-გიყოფიან J. 24 სხვა B. 25 გულისხმისყოფად J. 26 გარდაკლდებოდი C. 27 ასწავოს J. 28 გულისხმისყოფამან J. 29 ღმრთისა-მიერმან C. 30 მოიწიოს JC. 31 გულისხმისყოფად J. 32 პირისა C. 33 დაუტეოს J.

რულისა და შიშისათვის და გულისკმისყოფისა¹ ღმრთისა.² ხოლო მეორე³ ესე არს, რაათა იელტოდის (99rA) და განეშოროს ყოვლისაგან უკეთურებისა და არაწმიდებისა. ხოლო მეცამე⁴ განშორებაჲ იგი⁵ ესე არს, რაათა განეშოროს ნებისაგან თვისისა და უგულისკმოებისაგან,⁶ და ესე სამნი მაღლნი განშორებისანი მოეცემიან კაცსა⁷ საზომისაებრ გულსმოდგინებისა და მოსწრაფებისა⁸ მისისა.

76.⁹ თქუა კუალად: ვისწრაფოთ, ძმანო, შვილ ღმრთისა¹⁰ ყოფად უბიწოებით და შესლვად განსუენებასა მას, სადა-იგი წინამძღურად ჩუენდა შევიდა იესუ, მაცხოვარი ჩუენი. (1) ვისწრაფოთ, რაათა აღვიწერნეთ კრებულსა მას თანა მოწაფეთა მისთასა და პირშმოთა მათ ზეცისათა, რაათა ვიპოვნეთ მარჯუენით დიდებულებასა მას მაღლისასა. ვისწრაფოთ შესლვად (365r) ზეცისა იერუსალემსა,¹¹ ხოლო საკრველთა ამათ და დიდთა¹² კეთილთა სხუთ სახით¹³ ვერ შეძლებელ ვართ შესლვად, არამედ რაათა დღე და ღამე¹⁴ გარდამოდრიდიან თუალთა ჩუენთაგან¹⁵ წყარონი ცრემლთანი სიტყვსა მისებრ წინაჲსწარმეტყუელისა, რომელსა იტყვს: დავბანო მარადის ცხედარი ჩემი, ცრემლითა ჩემითა სარეცელი ჩემი დავალტო.¹⁶ (2) ანუ არა უწყითა, რამეთუ, რომელნი სთესვიდენ ცრემლით, მათ სიხარულითა¹⁷ მოიძიკონ? (3) ამისთვის წინაჲსწარმეტყუელი იტყოდა: ცრემლთა ჩემთასა¹⁸ ნუ დაიდუმებ, უფალო! (4) და კუალად იტყვს: მექმნეს¹⁹ მე ცრემლნი ჩემნი საჭმლად²⁰ ჩემდა დღე და ღამე,²¹ (5) რამეთუ ჭეშმარიტად-

1 გულისხმისყოფისა J. 2 ღმ C. 3 მეორე J. 4 მეცამე JA, მესამე B. 5 „იგი“ დაუწერიათ A-ში და შეძლეგ წაუშლიათ. იგი - J. 6 უგულისხმოებისაგან J, უგულისკმობისაგან C. 7 კაცსა JABC. 8 მოსწრაფებისაჲ C. 9 ოზ (77) BD. 10 ღმ BC. 11 იმლემსა J, იმშსა A, იშლიმსა BC. 12 ღთა C. 13 სხუთ სახით JAC. 14 დღმ და ღამ J. 15 თუალთა ჩუენთაგან JA, ~ თუალთაგან (სწლთაგან C) ჩუენთა BC. 16 დაეველტო J. 17 სიხარულით JAB, სიხარულითა C. 18 ჩემთა A, ჩემთასა JC. 19 მექმნეს J. 20 საჭმლად JA, საჭლმდ B, საჭმლდ C. 21 დღმ და ღამ J.

(1) შლრ. ებრ. 4,10; 6,20. (2) ფს. 6,6. (3) ფს. 125,5. (4) გოდ. 3,49. (5) გოდ. 3,11.

ცა, (16vC) რომელიმე მკურვალთა გულითა და ტკივილითა დიდ-ითა აღმოაცენებენ ცრემლთა მათ მკურვალეთა, ცრემლნი იგი სულთა მათათჳს საჭმელ სულიერ არიან, რომელი-იგი პოვა¹ მარიამცა, ჯდა რაჲ² იგი³ ფერკთა თანა იესუჲსთა,⁴ რომლისათჳს თჳთ მაცხოვარმან წამა და თქუა, ვითარმედ: „მარიამ კეთილი ნაწილი გამოირჩია, რომელი არაოდეს მიეღოს მისგან“. (1)

ეჲა, მარგალიტი იგი მრავალსაწყიდლისაჲ,⁵ რომელი-იგი იპოვების⁶ ცრემლთა მიერ! ამას უკუე⁷ ვეძიებდეთ, ძმანო, და ნუშტა რას ვეძიებთ სხუასა რასმე, გარნა ცეცხლ(99vA)სა მას, რომლისათჳს თქუა უფალმან, ვითარმედ: „ცეცხლისა მოფენად მოვედ ქუეყანასა ზედა, (51vB) და მნებაჲს ხილვად, უკუეთუ აღგზებულ⁸ არსა“, (2) რამეთუ წმიდაჲ იგი და საღმრთოჲ⁹ ცეცხლი გა(365vJ)ნანათლებს გულსა და გამოსცდის მას, ვითარცა ოქროსა¹⁰ წმიდასა, (3) ხოლო უკეთურებასა შესწუავს, ვითარცა ლერწამსა და ეკალსა, რამეთუ ღმერთი ჩუენი ცეცხლ შემწუველ¹¹ არს. ესე ცეცხლი აღევზნა მოციქულთა შორის, რაჟამს-იგი იტყოდეს ენითა ცეცხლისაჲთა.¹²

ესე ცეცხლი დიდებული ნეტარსა¹³ პავლეს გამოცხადა და გონებაჲ მისი განანათლა, ხოლო ხილულნი თუალნი დაუბნელნა,¹⁴ რამეთუ არა დაეტევის¹⁵ კორციელსა ხილვასა შინა იგი ნათელი და ძლიერებაჲ მისი.

ესე ცეცხლი ეჩუენა¹⁶ მოსეს მაყულოვანსა¹⁷ შინა. ამან ცეცხლმან სახედ ელვისა¹⁸ ქუეყანით აღიტაცა ელია.¹⁹ ამის ცეცხლისა ძალსა ითხოვდა დავით ღმრთისაგან და იტყოდა: „განმცადე²⁰ მე, უფალო, და განმიკითხე²¹ მე.²² გამოაკურვენ თირკუმელნი²³ ჩემნი

1 პოა A. 2 რა C. 3 იგი – JC. 4 იწესთა A, იწესოსთა B, იწესოსთა C. 5 სასყიდლისა C. 6 იპოვების JC. 7 უკუე J, უკუე C. 8 აღ-ძი-გზებულ J (A-შიც ჯერ დაუწერიათ „აღ-ძი-გზებულ“, შემდეგ „ძი“ წაუშლიათ). 9 სწლოთ C. 10 ოქროსა C. 11 შემწუველ B. 12 ენათა ცეცხლისათა JC. 13 ნეტარსა – A. 14 დაბნელნა JABC. 15 დაეტევის J, დაეტევს C, დაუტევის A. 16 ეჩუენა C. 17 მაყულოვანსა BC. 18 ელვსა D. 19 ილიაჲ CD. 20 განმცადე (!) BC. 21 განმიკითხმ J. 22 მმ J. 23 თირკუმელნი C.

(1) ლუკა 10,39,42. (2) ლუკა 12,49. (3) ზაქ. 13,9.

და გული ჩემი¹. (1) ამან ცეცხლმან განაქურვა¹ გული კლეოპაძის² და მისთანაჲსა³ (17rC) მის, ეტყოდა რაჲ მათ მაცხოვარი შემდგომად აღდგომისა.

ამისთვის ანგელოზნიცა⁴ ამით ცეცხლითა მოტყინარე⁵ არიან, რომელთათვისცა თქემულ არს: „რომელმან შექმნა ანგელოზნი მისნი სულად, და მსახურნი მისნი⁶ – ალად ცეცხლისა. (2) ესე ცეცხლი ღირესა მას, რომელი თუალსა⁷ შინა სულისასა მღებარე⁸ არს და სწუავს⁹ და მოიყვანებს სულსა ბუნებითსა მას კეთილად-მხედველობასა, რაჲთა ესრეთ შეუძლოს ხედვად საკრველებათა მათ ღმრთისათა უკუნისამდე, ვითარცა წერილ (42vD) არს, ვითარმელ: „განა(366rJ)ნათლენ თუალნი ჩემნი და ვხედვიდე მე საკრველებათა შჯულისა შენისათა“. (3) ესე ცეცხლი არს ეშმაკთა დამწუველ¹⁰, უკეთურებისა განმაქარებელ¹¹ და ცოდვათა უჩინო-მოფეველ¹², ძალ აღდგომისა და უკუდა(100rA)ვებისა, და განმანათლებელ¹³ სულისა. ამისთვის უკუე¹⁴ ვევედრნეთ ჩუენცა სახიერსა ღმერთსა, რომელ მოგუშაღლოს ცეცხლი ესე, რაჲთა მარადის ნათელსა შინა ვიდოდით და არასადა¹⁵ შეგბრკოლდეთ, არამედ, ვითარცა მნათობნი გბრწყინვიდეთ სოფელსა შინა, და მერმესა¹⁶ მას საუკუნესა¹⁷ დავემკედრნეთ ქრისტეს თანა საუკუნესა¹⁸ მას ცხორებასა.¹⁹

77.²⁰ თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: ²¹ მრავალგზის გუებრძვინ რაჲ ეშმაკი და ვერ უძლის ძლეედ ჩუენდა, ვერცა აღასრულის ნებაჲ თვისი, მაშინ დაგვტევნის²² ჩუენ²³ და მოვიდის ჩუენ ზედა სხუაჲ ეშმაკი მისსა მას ადგილსა, ზოლო ესევეითარი ესე საქმე²⁴ ესრეთ გულისკმა-ვეოთ, ²⁵ რაჲამს ვნებაჲ რაჲმე გუე-

1 განაქურვან C. 2 კლეოპასი BC. 3 მისთანაჲსა A, მისთანაჲსა B, მისთანა C. 4 ანგელოზნიცა J. 5 მოტყინარე J. 6 სულად და მსახურნი მისნი – B. 7 თლსა C. 8 მღებარე J. 9 სწუავს C. 10 დამწუველი B, დამწუველი JC. 11 განმაქარებელი JBC. 12 უჩინო-მოფეველი JB. 13 განმანათლებელ JAB, განმაქარებელ C. 14 უკუე JC. 15 არარა C. 16 მერმესა J. 17 საუკუნესა JAB, საუკუნოსა C. 18 სენსა B. 19 ცხორებასა J. 20 ომ (68) BD. 21 წმიდამან ბასილი – J. 22 დაგვტევნის A. 23 ჩუენ – A. 24 საქმე JA, საქმე C. 25 გულისხმა-ვეოთ J, გულისკმა-ვეოთ BC. (1) ფს. 25,2. (2) ფს. 103,4. (3) ფს. 118,18.

ბრძოლის და მერმე¹ დაგუტევენს ჩუენ ვიდრე ჟამ რაოდენმე,² და ესრეთ მეესეულად იქმნას აღძრვაჲ³ და აღდულებაჲ მის ენებისაჲ,⁴ და უკუეთუ ჩუენცა არაჲ⁵ მიზეზი გუეცეს უღბო(17vC)ბითა ჩუენითა, მაშინ გულისკმა-ვყოთ,⁶ ვითარმედ პირველისა მის ეშმაკისა ადგილსა სხუაჲ უფიცხლესი⁷ ეშმაკი მოვიდა და ადგილი მისი მან⁸ აღმოავსო უკეთურებითა თჳსითა. ხოლო ესე რაჲ⁹ იხილოს გონებამან, მეც(36vJ)სეულად მიივლტოდენ უფლისა¹⁰ მიმართ და მიიღენ ჩაფხუტი იგი ცხორებისაჲ¹¹ და შეიმოსენ ჯაჭვ იგი სიმათლისაჲ¹² და იკადენ¹³ მახული იგი სულისაჲ¹⁴ და ფარი იგი¹⁵ სარწმუნოებისაჲ¹⁶ აღიღენ და იტყოდენ თჳსისა მეუფისა¹⁷ მიმართ ცრემლითა მკურვალითა:

უფალო იესუ ქრისტე,¹⁸ ძალო ცხორებისა¹⁹ ჩემისაო, მფარველ²⁰ მეყავ მე²¹ დღესა მას ბრძოლისა ჩემისასა და ვედრებასა ჩემსა შენდამი.²² მოყავ ჩემდა ყური შენი; და მაშინ მარხვითა²³ და მღვდარებითა შეიკრძაღენ თავი (52rB) თჳსი და ესრეთ ებრძოდენ წინააღმდეგომსა მას, ვიდრემდის ყოს უფალმან²⁴ წყალობაჲ თჳსი და ძალითა თჳსითა მართლუკუნ-აქციოს²⁵ იგი.(100vA)

78. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:²⁶ რაჟამს ეშმაკმან მან²⁷ ნაყროვნებისამან²⁸ ფრიად ილუაწოს და ვერ შეუძლოს განხრწნად²⁹ მოღუაწებასა მას მონაზონისასა, მაშინ მოიყვანებს გონებასა მისსა უზეშთაესისა მოღუაწებისა სურვილსა³⁰ და მოაგონებნ დანიელისსა³¹ და სამთა მათ ყრმათასა, თუ ვითარ მცირედითა მით თესლითა იყოფოდეს³² და სხუათა³³ ვიეთმე განშორებულთა მოაქსენებნ, რომელთა დაეყვნეს დღენი მათნი მოღუ-

1 მერმე J. 2 რაოდენმე J, რაოდენმე C. 3 აღძრვა C. 4 ენებისა C. 5 არაჲ JA, არა C. 6 გულისკმა-ვყოთ J. 7 უფიცხესი A. 8 ამან A. 9 რა B. 10 ღთისა A, ოჲ BC. 11 ცხრებისა C. 12 სიმათლისა C. 13 იკდენ A, იკადენ JBC. 14 სულისა B. 15 იგი – C. 16 სარწმუნოებისა C. 17 მშფისა B. 18 ქმ JC. 19 ცხორებისა J. 20 დამფარველ C. 21 მე – J. 22 შდამი A. 23 მარხუთა B. 24 ~ უფალმან ყოს JC. 25 მართლუკუნ-აქციოს J. 26 წმიდამან ბასილი – J. 27 მან – JC. 28 ნაყროვნებისამან C. 29 განკრწნად A. 30 ~ სურვილსა უზეშთაესისა მოღუაწებისასა J. 31 დანიელს A. 32 იყოფოდეს J. 33 სხუათა B.

აწებათა¹ მათ შინა ფიცხელთა, და აიბულებნ, რამათა მსგავს მათდა იქმნეს, რამათამცა ესრეთ იწყო უზომოსა მას მოღუაწება-სა, და დაეცა(18rC)-მცა ზომითისა მისგანცა,² რაჟამს-იგი არნ უფრომს ძალისა³ მისისა და (367rJ) კორციტაცა⁴ ვერ იტურთავნ ჭამად,⁵ პირითა აკურთხევნ⁶ და გულითა სწყევნ⁷ მზაკუვარი⁸ იგი ეშმაკი. და ამისთჳს ვგონებ⁹ თუ¹⁰ არა კეთილ არს განყენებაჲ პურისა და წყლისაგან ზომითისა, რომელი არა იყოს საზომსა¹¹ მისსა,¹² რამეთუ ესე ცხორებაჲ მამათა გამოცადეს და პოვეს¹³ უცთომელად და უმჯობესად¹⁴ ესე, რამათა მიიღებდეს კაცი საზრდელსა¹⁵ ნაკლულევანად ღლესა შინა ერთგზის და ყოვლადვე ჰმოიდის,¹⁶ რამზომცა¹⁷ ძალ-ედვას ტურთვად, რამეთუ ვერ-შემძლებელ არს კაცი ორთა ამათ საქმეთა, — რამათამცა განძლებოდა პურითა და წყლითა, და მიიღო-მცა გურგუნი იგი უვნებელობისაჲ.¹⁸ ხოლო უვნებელობასა¹⁹ არა მას ვიტყვ, რომელი დააყენებს საქმედ²⁰ ცოდვასა, (43rD) რამეთუ მას²¹ არა უვნებელობაჲ²² ეწოდების, არამედ წინააღდგომაჲ.²³ გარნა მას ვიტყვ უვნებელობასა, რომელი ყოველთავე უჯეროთა გულისსიტყუათა სრულიად აღმოჰფხურიდეს²⁴ გულისაგან თჳსისა, რომელსაცა სულიერად წინადაცუეთად სახელ-სდვა მოციქულმან, (101rA) და უკუეთუ²⁵ ვინმე ურწმუნო იქმნებოდის სიტყუასა ამას ჩემსა ზედა, მოიქსენენ დიდი იგი²⁶ მოციქული პავლე,²⁷ თუ არა შიმშილითა და წყურილითა აღასრულა²⁸ სრბაჲ თჳსი. (1) ხოლო ამას ეშმაკსა მსგავს არს ეშმაკიცა იგი მოწყინებისაჲ,²⁹

1 მოღუაწებათა B. 2 მისგანცა C. + რა B. 3 ძალისაჲ C. 4 კორცთა A, კორციტაცა B, კორცთა JC. 5 ჭჭრტლ A, ჭჭრ J, ჭრ BC. 6 აკურთხევს A. 7 სწყევს A. 8 მზაკუარი B. 9 ვაგონებ AJBC. 10 თუ A, რომელ JBC. 11 საზომის A. 12 მისისა A, მისა J, მისსა C. 13 პოეს A. 14 უმჯობესად J უცთომელად C. 15 ო საზრდელსა კაცი J. 16 ჰმოიდის J, შიოდის ABC. 17 რამზომცა ABC. 18 უვნებელობისა BC. 19 ხოლო უვნებელობასა — C. 20 საქმით A. 21 ამას A. 22 უვნებელობა B. 23 წინააღდგომა C. 24 აღმოჰფხურიდეს B, აღმოჰფხურიდეს C. 25 უკეთუ B. 26 იგი — A. 27 პავლმ J. 28 აღასრულა A. 29 მოწყინებისა C.

(1) I კორ. 4,11.

რომელ-იგი მოაგონებნ მონაზონსა ღიღსა მეუდაბნობასა¹ და შთაუგდებნ² შურსა მიმსგა(367vJ)ვსებად ცხორებასა წმიდისა იოვანე³ ნათლისმცემელისასა და თავისა⁴ მის ყოველთა განშორებულთაჲსა⁵ ღიღისა ანტ(18vC)ონისსა,⁶ რაჲთა ესრეთ ვერ-მოთმინე იქმნეს⁷ უზეშთაჲს ძალისა თჳსისა საზომსა, და მერმე⁸ დაუტევის⁹ ადგილი იგი¹⁰ თჳსი და იქმნის¹¹ დაუდგრომელ.

79. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: ვეკრძალნეთ, ძმანო, სენსა მას ძჳრისმეტყუელებისასა და ნუშცა ვის მოყუასთა ჩუენთაგანსა¹² ვაკსენებთ ბოროტად, რამეთუ ყოვლადვე გუშზირიან¹³ ჩუენ უკეთურნი იგი ეშმაკნი, გინათუ ვლგეთ, გინათუ ვწკეთ,¹⁴ გინათუ უბნობდეთ, და ისწრაფიან ამით¹⁵ საქმითა სრულიად წარწყმედად სულთა ჩუენთა.

80. თქუა კუალად: შჯიდი¹⁶ მარადის წულილადთაცა¹⁷ გულისსიტყუათა შენთა საყდარსა მას ზედა გულისა შენისასა, რაჲთა, რაჲმს ავაზაკთა მათ სიმქნით მოსწყუედდე,¹⁸ მაშინ ავაზაკთმთავარი იგი შეშინდეს და იელტოდის შენგან. (52vB)

81. თქუა კუალად: კაცი უცები და დაუწყნარებელი საცნობელთა თჳსთა მიერ¹⁹ შეიწყნარებს ისარსა ბრძოლისასა სულსა შინა თჳსსა, ზოლო ბრძენი და დაწყნარებული კეთილად დასცავს საცნობელთა თჳსთა და მძლე²⁰ ექმნების მტერთა თჳსთა. ამისთჳს უკუე²¹ ჯედ სენაკსა შინა შენსა მოთმინებით, რაჲთა არა მოიწინენ²² სულსა ზედა შენსა ბოროტნი საცნობელთაებრ²³ შენთა. (368rJ)

82. თქუა კუალად: რაჲმს ცოდვათა შენთათჳს კეთილად ინანდე,²⁴ მაშინ მოგიკლებიან²⁵ შენ ეშმაკნი მზაკუვარნი და²⁶ მოლუა(101vA)წებათა²⁷ შენთა ღიდად აღგიჩენენ, ზოლო ცოდვათა

1 მეუდაბნოზასა C. 2 შთაუგდებნ B. 3 იოვანს J. 4 თავისაჲ A. 5 განშორებულთასა C. 6 ანტონისა A. 7 იქმნას A, + და JC. 8 მერმე J. 9 დაუტეოს A. 10 იგი - J. 11 იქმნას JA. 12 ჩწგწნსა A. 13 გუშზირან J, გუშზირიწ B. 14 ვწუკეთ B. 15 ამით - C. 16 შჯიდი J, შჯიდი A, სჯიდი BC. 17 წურილადთაცა A. 18 მოსწყუედდმ J. 19 ~ მიერ თჳსთა A. 20 მძლმ J. 21 უკუე JC. 22 მოიწინენ J. 23 საცნობელთა მიერ A. 24 ინანდმ J. 25 მოგიკლებიწ C. 26 და - J. 27 მოლვაწებათა B.

შენთა — მცირედ, და მრავალგზის დაჰფარვენ მათ შენგან დავიწყებითა, ანუ დაგარწმუნებენ, ვითარმედ შენდობილ არიან, რამეთამცა დაიქსნა სინანული (19rC) შენი და არღარა იგლოვდი¹ ცოდვათა შენთათჳს და რამეთამცა არღარა იგუემებოდეს² იგინი გლოვითა³ შენითა, ხოლო შენ⁴ უკუეთუ ამათ ეგევითართა უკუეთურებათა დაქსნა⁵ გნებაჲს, უფროჲსად⁶ განამრავლე⁷ გლოვა⁸ იგი შენი.

83. თქუა კუალად: ნუ დაივიწყებ ცოდვათა შენთა, დაღაცათუ შეგენანენ⁹ იგინი კეთილად, არამედ იქსენებდი მათ მარადის ტკივილითა და გლოვითა დიდითა, რამეთუ ესრეთ დამდაბლდეს სული შენი და იელტოდის¹⁰ ამპარტაჲნებისაგან.

84. თქუა კუალად: რომელსა ენებოს კეთილად სინანული ცოდვათა თჳსთათჳს, სწორად ბოროტთა მათ საქმეთა მოიგენ კეთილნიცა საქმენი, რამეთუ, რომელი სწორად თითოეულისა ცოდვისა იქმოდის სათნოებასა, ესევეითარი იგი აღლესულითა მით ისრითა სათნოებათაჲთა¹¹ მოსწყლავს ვეშაჲსა მას. ხოლო მკეცისა¹² მის უმახჳლესი საჭურველი ცუდადმზუაობრობაჲ არს, რომლისა მიერ შრომათა¹³ მონაზონისა(368vJ)თა ცუდ და ამაო იქმს, ხოლო უკუეთუ ვინმე სიმდაბლითა და ფარულად ქმნითა¹⁴ სათნოებათაჲთა¹⁵ სძლოს,¹⁶ ესევეითარი იგი მიახლებულ არს შემუსრვად თავსა მას ვეშაჲისასა. (43vD)

85. თქუა კუალად: სულნელებანი იგი შრომათა¹⁷ შენთანი დაჰბეჭდენ ღუმილითა შენითა, რამთა არა განიზრწნენ¹⁸ იგინი ენისა მიერ და წარპარულ იქმნენ¹⁹ ცუდადმზუაობრობისა მიერ ურგებად.

86. თქუა კუალად: ვითარცა ცოდვათა შენთა დაჰფარავ კაცთაგან, ეგრეთვე სათნოებათა შენთა დაჰფარევდი მათგან, რამთა აღმოცეცელნი²⁰ იგი დაფარულთა მათ ცოდვათა შენთანი დაფარულვე¹

1 იგლოვდე A. 2 იგუემებიდის C. 3 გლოითა A. 4 შენ A, — C. 5 დაქსნა B. 6 უფროსად C. 7 განამრავლ J. 8 გლოვა BC. 9 შეგენანენ B. 10 იელტოდის J. 11 სათნოებათა B, სათნობ^ათათა C. 12 მკეცისა A. 13 შურომათა J, შრომათა ABC. 14 ქმითა C. 15 სთნობ^ათათა C. 16 სძლიოს A. 17 შურომათა J, შრომათა ABC. 18 განიკრწნენ A. 19 იქმნენ J. 20 აღმოცელი B.

(19vC) იყვნენ. (102rA) უკუეთუ კულა ცოდვათა შენთა ყოვლითა კრძალულებითა დაჰფარვიდე² და მოღუაწებათა მათ, რომელნი მათოჲს მოგვეგნენ, განუკრძალველად გამოაცხადებდე,³ უწყოდე,⁴ ვითარმედ ორკერძოვე სტოები და წინააღმდეგომსა იქმ, რამეთუ გრცხუენის გამოცხადებად ცოდვათა შენთა,⁵ ვითარმედ ნუუკუე⁶ საყუედრელ და შეურაცხ იქმნე⁷ წინაშე კაცთა. გეშინოდენ უკუე⁸ სათნოებათა⁹ შენთა გამოცხადებად, ნუუკუე¹⁰ ექმნას მაჩუენებლობა იგი სულსა შენსა წარმწყმედელ, და უკუეთუ საქმეთა მათ სირცხელისათა¹¹ ღმერთსა მხოლოსა ოდენ (369r) გამოუცხადებ, მაშა მოღუაწებათა¹² შენთა მასვე გამოუცხადებდი¹³ და ნუ კაცთა, ნუუკუე¹⁴ მათ ცოდვ(53rB)ანი შენნი არა იცოდინან და საქმენი იგი,¹⁵ რომელნი სინანულად ცოდვათა შენთათჲს გაქუნდენ, ეგონოს მათ, ვითარმედ¹⁶ გვრგუნისა მომატყუებელ არიან.

87. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:¹⁷ რაჟამს-იგი გესმოდის სწავლა¹⁸ მოძღურისაგან შენისა, ნუ იქნები მსაჯულ საქმეთა მისთა, არამედ სიტყუათა მისთა კეთილად შეიწყნარებდი, რამეთუ ესე ჩუეულებაა აქუს ეშმაკსა, რადთა არა გიტეოს¹⁹ სმენად და ქმნად სწავლათა მისთა, არამედ თუცა რადმე²⁰ ექმნას, ვითარცა კაცსა, მას მოგავგონებდეს და გაგაკითხვებდეს, რადთა იქმნე²¹ მსაჯულისა²² შენისა მსაჯულ, და წამლისა²³ მის წილ, რომელსა მოგცემდა ღმერთი მის მიერ საცხორებელად²⁴ სულისა შენისა, მოილე-მცა²⁵ სასიკუდინე²⁶ სულისა შენისა.²⁷

88. თქუა კუალად: ნუ ოდენ სათნოებასა მამათასა იტყუ სიტყუთ და მას (20rC) ზედა იხარებ, არამედ, უკუეთუ გნებავს,

1 დაფარულადვე J. 2 დაჰფარვიდე J. 3 გამოაცხადებდმ J. 4 უწყოდმ J. 5 შენთა A. 6 ნუუკუმ J. 7 იქმნე J, იქმნა ABC. 8 უკუმ J. 9 სათნოებთა C. 10 ნუუკუმ J. 11 სირცხელისათა B. 12 მოღაწებთა C. 13 გმოგხადებდი B. 14 ნუუკუმ J. 15 იგი + რ JC. 16 ვითარცა A, ვითარმედ JC. 17 წმიდამან ბასილი - J. 18 სწავლა B. 19 გიტეოს J. 20 რამ J. 21 იქმნე A, იქმნა C. 22 მსაჯულისა A, მოსაჯულისა C. იქმნე მსაჯულისა ~ იქმნემ საჯულისა J (ეს და სხვა მრავალი ვარიანტი მიგვითითებს, რომ C ზელნაწერი J-საგან მომდინარეობს, უშუალოდ ან რომელიღაც შუალედური ზელნაწერით). 23 წამლის C. 24 საცხორებელად J. 25 მოილე-მცა A, მოლე-მცა C. 26 სასიკუდინმ J. 27 შენისა JA, შენისა BC.

რამთა მათ თანა დაემკედრო, ისწრაფე¹ შენცა მიმსგავსებად საქმეთა და ცხორებისა მათისა.²

89. თქუა კუალად: რომელი გუამითა დაყუდებულ³ იყოს და ენითა ღუმნეს, ეგევიტარი იგი გულისსიტყუათა მიმართცა მკნე⁴ იყავნ, რამეთუ სიმკნმ⁵ სულისაჲ⁶ არა კორცთა დაყუდე(102vA)-ბასა⁷ ოდენ შინა გამოჩნდების, არამედ მკნედ წინააღდგომასა⁸ შინა გულისსიტყუათასა⁹ და მოთმინება(369vJ)სა შინა გინებისა და შეურაცხებისასა, რამეთუ სიმდაბლისა მიერ მოუძღურდებიან¹⁰ ყოველნი ღონენი ეშმაკისანი.

90. თქუა კუალად: იყავნ გონებაჲ შენი ბრმა ბოროტთა გულისსიტყუათა და საქმეთა მიმართ, რამეთუ უფალმან განაბრძენის¹¹ ესევიტარნი ბრმანი, (1) ხოლო კეთილთა მიმართ კეთილად და ფრთხილად მხედველ იყავნ იგი.

91. თქუა კუალად: უბნობასა შინა ნუ პირსა ოდენ, არამედ გულიცა შენი დაიცევ, რამეთუ მაშინ დაუბნელდების თუალი სულისაჲ,¹² რაჟამს¹³ გონებაჲ სულმან მან მაჩუენებლობისამან წარიპაროს.

92. თქუა კუალად: ტანჯენ¹⁴ კორცნი შენნი მარხვითა, რამთა არა სიძვისათჳს გეტყოდის¹⁵ გული, არამედ პურისათჳს, რამთამცა განძლა ოდენ.

93. თქუა კუალად: ჟამსა ბრძოლისასა იღუძებდი ძლიერად და ილოცევი ცრემლითა მკურვალთა, რამთა მოიღო შეწევნაჲ¹⁶ ღმრთისაგან.

94. თქუა კუალად: სიმაძღრემან საჭმელთამან გამოზარდნის გულისსიტყუანი შეგინებულნი და სიგრძე(44rD)მან ძილისამან განამრავლნის უცნებანი. შემდგომად ჭამისა გულისთქუმაჲ¹⁷ იგი და გემოჲ¹⁸ საჭმლისაჲ¹⁹ უჩინო იქმნის, ხოლო ბრძოლაჲ²⁰ იგი სიძ-

1 ისწრაფე J, ისწავე A. 2 ცხორებასა მათსა A. 3 დაყუდელ C. 4 მკნე J. 5 სიმკნმ J, სიმკნე AC. 6 სულისა C. 7 დაყუდებ^ათა C. 8 წინააღმდგომსა C. 9 გულისსიტყუათასა B. 10 მოუძღურდები^ნ C. 11 განაბრძენის C. 12 სულისა C. 13 რ^ა A. 14 ტანჯენ JAC. 15 გეტყოდის J, ეტყოდის AC. 16 შეწევნა B. 17 გულისთქმა BC. 18 გემო C. 19 საჭმელთა A, საჭმლისა C. 20 ბრძოლა C.

ვისაჲ გულსა (20vC) შინა განძლიერდის¹ და სტანჯაენ² სულსა.³

95. თქუა კუალად: გაქუნდინ მარადის ცსენებაჲ სიკუდილ-ისაჲ,⁴ რადთა მან გიშვას⁵ შენ⁶ ცსენებაჲ საშჯელისა⁷ მის საშინელ-ისაჲ⁸ და სა(370rJ)ტანჯველთაჲ,⁹ ზოლო ამით მოგიყვანონ შენ შიშსა ღმრთისასა.

96. თქუა კუალად: უკუეთუ ჰქმნე ცოდვაჲ¹⁰ რადმე და გამხ-ილოს შენ შინაგანმან გონებაჲმან შენმან, ნუ უგულებელს-ჰყოფ¹¹ მას და ისმენ მტერისა¹² შენისასა, რომელი-იგი მცირედ და არა-რად აღგიჩენდეს მას, რადთა ამის გამო არა მოხჯდე¹³ ღიღთაცა ცოდვათა უგულებელსყოფად.¹⁴

97. თქუა კუალად: მარადის¹⁵ ეკრძალე¹⁶ ბოროტსა მას ჩუეულებასა¹⁷ მრავალმეტყუელებისასა, რამეთუ მას შინა დამკუ-დრებულ არს ეშმაკი იგი ტყუვილისაჲ.¹⁸ (103rA)

98. თქუა კუალად მანვე¹⁹ წმიდამან ბასილი, ვითარმედ: ბოროტისმყოფელთა შენთა მიმართ ნუ ძყრის(53vB)მოცსენე ხარ, არამედ აკურთხევდ²⁰ მათ, რადთა ეშმაკთა მიმართ ძყრისცსენებასა და მტერობასა ზედა შეგეწიოს შენ უფალი.

99. თქუა კუალად: ეშმაკმან სიძვისამან მონაზონსა მოლუ-აწესა დაღაცათუ მიამთხვის ისარი იგი გულისსიტყუათაჲ,²¹ გარნა მალე²² ივლტინ²³ მისგან, რამეთუ ცეცხლისა მის²⁴ მკურვალე-ბასა²⁵ და მოლუაწებისა მისისასა²⁶ ვერ თავს-იღებნ. უკუეთუ კულა დაჰქსნის მან მარხვაჲ²⁷ და მოლუაწებაჲ იგი თჳსი, მერმე²⁸ მოვიდის გულისზრახვად მისსა²⁹ გულისთქუმათა მათთჳს საძა-გელთა, რადთამცა ესრეთ აღევზნა მის შორის ცეცხლი იგი ვნე-ბათაჲ¹ და წარტყუენა გონებაჲ მისი, და (370vJ) მერმე² რადთამ-

1 გწძლიერდის B. 2 სტანჯავს A. 3 სწლსაჲ C. 4 სიკუდილისა C. 5 გიშვეს A. 6 ~ გიშვეს შენ მან A. 7 საშჯელისაჲ A, საშჯელისა J, სასჯელისა C. 8 საშინელისაჲ JAB, საშინელისა C. 9 სატანჯველთა BC. 10 ცოდვა BC. 11 უგულებელს-ჰყოფს C. 12 მტერი B. 13 მოხჯდე J, მოხჯდე AB, მოხვიდე C. 14 უგულებელს-ჰყოფად C. 15 მარადის - J. 16 ეკრძალე J. 17 მაჩუენებლო-ბასა J, ჩუეულებასა AC. 18 ტყუვილისა B. 19 მანვე - C. 20 აკურთხევი C. 21 გწლისსიტყუათა C. 22 მალე J. 23 ივლტინ B. 24 ცეცხლსა მას A. 25 მკურვალეებისა A. 26 მისისა J. 27 მარხვა C. 28 მერმე J. 29 მისა A.

ცა ა(21rC)დასრულა მის შორის საქმის³ უშჯულოებისა.⁴

100. თქუა კუალად მანვე წმიდამან ბასილი:⁵ ბოროტ არს წურთა⁶ გულისსიტყუათა ბოროტთა,⁷ და უბოროტეს⁸ და ძნად განსაკურნებელ,⁹ უკუეთუ შე-ცა-ექმნას ჩუეულებად, და შრომად¹⁰ ფრიადი უკმს მოწყუელასა და დავიწყებასა მისსა. ამისთჳს ჯერ-არს, რამთა პირველვე გეშინოდის და იელტოდი წურთისაგან¹¹ ბოროტთა და შეგინებულთა გულისსიტყუათა, რამთა არა იქმნას გონებად შენი შესაკრებელ¹² საძაგელებათა, რამეთუ წერილ არს, ვითარმედ: „კრებულსა შორის ბოროტსა¹³ აღევზნას ცეცხლი“. ხოლო რაჟამს-იგი გულისსიტყუათა მათ ბოროტთა წურთასა დაქრის¹⁴ გონებად შენი, მერმე¹⁵ მაშინ კადნიერად მოგიკლებიან¹⁶ ეშმაკნი და განგაკურვიან შენ ძლიერად და მოგაგონებდიან ხატთა მათ, რომელნი-იგი¹⁷ გენახნიან ოდესცა. ანუ რომელი-იგი თჳთ მათვე ერუენის შენდა ძილსა შინა და გემოსა მას საძაგელისა მის საქმისასა გაუცნებდიან და დაგიტკობდიან და წულილ-წულილად მოგაგონებდიან კერპთა მათ განმაკურვებელთა¹⁸ და საც-თურებისათა და სასოწარკუეთილ (103vA) გყოფდიან, ვითარმედ¹⁹ ვერ-შესაძლებელ²⁰ არს ბუნებითისა²¹ ამის მკურვალებისა მოთ-მენად²² და წინააღდგომად, ანუ ვიდრემდის ვიყო (371rJ) ბრძოლა-სა ამას²³ შინა და ჭირსა, მერმე²⁴ განცხადებულად აღავზნიან²⁵ შენ შორის საკუშილი²⁶ იგი ჯორცთა განკურვებისა²⁷ და გეტყ-ოდიან, ვითარმედ: უკუეთუ ვერ იტჳრთავ²⁸ მკურვალებასა მას ჯორცთასა,²⁹ რამეთუ ბუნებად³⁰ შენი (21vC) ესრეთ არს: დაღაცა-თუ დღეს სცოდო, არამედ ხვა(44vD)ლენ³¹ შეინანო, რამეთუ სახ-იერ არს ღმერთი და შეიწყნარებს მონანულთა, და სახელ მოიხ-

1 ენებ^ათა C. 2 მერმე J. 3 საქმე C. 4 უშჯულოებისა BC. 5 მანვე წმიდამან ბასილი — J. 6 წურთა BC. 7 ბოროტთა JBC. 8 უბოროტეს B. 9 განსაკურნებელ + არს JC. 10 შრომად J, შრომა C. 11 წყურთისაგან A. 12 შესაკრებელთა C. 13 ბოროტთასა A. 14 დაქრის J, დაქრის AC. 15 მერმე J. 16 მოგიკლებიან A. 17 რ^ალ-იგი A. 18 განაკურვებელთა A. 19 ე^დ + და J. 20 ე^რ შესაძლებელ J, ვერ-შესაძლებელ J. 21 ბუნებითისა — J. 22 მოთმინე C. 23 მას J. 24 მერმე J. 25 აღავზნის JC. 26 საქმილი C. 27 განკურვებისა C. 28 ირტჳთავ (sic.) A. 29 ჯორცთასა B. 30 ბუნებად JAB. 31 ხვალშ J.

უნია¹ ვითენიმე მოღუაწეთაგანნი დაცემულნი და კუ-ალად აღდ-
გომილნი სინანულისთა, რამთა ესრეთ ვრცელ ყონ სიტყუაჲ მათი
და განზრახვაჲ² იგი საცთურისაჲ,³ და⁴ რამთა ესრეთ სასოები-
თა მით სინანულისაჲთა⁵ ყონ ტადარი იგი ქალწულებისაჲ სამე-
ძვო.⁶ და ესრეთ სტჳნიდიან ბოროტნი იგი და მზაკუვარნი⁷
გუელნი გულსა შინა კაცისასა.⁸

ხოლო შენ, ჟ კაცო, რომელი-ეგე დაიბადე კეთილად და
გონიერად, ნუ სცთები მიზეზითა სინანულისაჲთა⁹ და სასოებითა
მით უცნაურითა, რამეთუ მრავალნი დაეცნეს და მეცსეულად¹⁰
წარტაცებულ იქმნეს¹¹ სიკუდილისა მიერ, და რომელნიმე ვი-
თარცა საკრველითა რკინისაჲთა შეკრულ იქმნეს¹² გულისთქუ-
მისა¹³ მის მიერ, ანუ არა¹⁴ უწყი, უკუეთუ გაქუნდენ-ლა დღენი
ანუ არა, რამთამცა შეინანე,¹⁵ არამედ ჟამსა მას ესევეთართა
გულისსიტყუათასა დღმ¹⁶ იგი სიკუდილისაჲ¹⁷ მოიკს(371v)ე-
ნე¹⁸ და მას იწურთიდი და გამოისახე¹⁹ გულსა შენსა საშ(54rB)-
ინელი იგი დღმ²⁰ საშეჯელისაჲ,²¹ რამთა ესრეთ მკურვალეჲაჲ
იგი ჯორცთაჲ²² დაჰშრიტო,²³ რამეთუ სხუთა სახითა ვერ-შემ-
ძლებელ ხარ დამღოვრებად ვნებათა მათ ჯორცთასა, გარნა რა-
ჟამს იწყო კუალად²⁴ წურთად მერმეთა მათ სატანჯველთა და
ტკივილთა მათ გამოუთქმელთა.²⁵

101. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: ნუ იმკვები²⁶ სა-
მოსლითა შუენი(22rC)ერთითა, რამთა არა შეიმოსო ეშმაკი იგი²⁷
ცუდადმზუაობრობისაჲ,²⁸ რამეთუ (104rA) არა შუენიერებითა სა-
მოსლისაჲთა შეიმკვებიან¹ სათნოებანი, არამედ შუენიერებითა

1 სახედ მოიხუნიან – A. 2 განზრახუა B, განზრახვა C. 3 საცთურისა
C. 4 და – JBC. 5 სინაულისთა B. 6 სამეძქ[ლო B („ა“ დაუწერია და შემდეგ
წაუშლია). 7 მზაკუვარი B. 8 კაცისასა C. 9 სინანულისათა B. 10
მეცსეულად – J. 11 იქმნეს J. 12 იქმნეს J. 13 გულისთქმისა B. 14 რაჲ A.
15 შეინანე J. 16 დღმ JA, დღე BC. 17 სიკუდილისაჲ J, სიკდილისა B,
სიკუდილისა C. 18 მოიკსენი J. 19 გამოისახე J. 20 დღმ AJ, დღე BC. 21
სასეჯელისაჲ JB, სასეჯელისა C. 22 ჯორცთა C. 23 დაჰშრიტო J, დაშრიტო
AC. 24 კეთილად A. 25 გამოუთქმელთა BC. + განაგრძემ მას შინა გულის-
სიტყუაჲ შენი D. 26 იმკვები JA, იმკუზი BC. 27 იგი – JC. 28 ცუდადმ-
ზუაობრისა B, ცუდადმზუაობრობისა C.

შრომათაათა² ოქროვან³ იქმნების სული. არამედ შეიმოსე⁴ შიში ღმრთისაჲ⁵ და კსენებაჲ საშჯელისა⁶ მის საშინელისაჲ⁷ და სატანჯველთა მათ გამოუთქუმელთაჲ, რაჲთა შიშითა ღმრთისაჲთა შეიმოსო შენ სამოსელი იგი სიმდაბლისა⁸ და მოღუწებისაჲ⁹ და ბრძენ იქმნე შენ ბრძოლასა მტერთა ბოროტთასა, რამეთუ შიში ღმრთისაჲ¹⁰ დასაბამი არს სიბრძნისაჲ. (1)

102. თქუა კუალად: იყენელ¹¹ ძალ სიტყუათა შენთა საქმენი შენნი, რამეთუ ვითარცა უძნელეს¹² არიან საქმენი სიტყუათასა,¹³ ეგრეცა უძვობეს¹⁴ არიან, რამეთუ რაჟამს საქმენი კეთილ იყენიან, მაშინ სიტყუანიცა¹⁵ ბრწყინვიდიან, ხოლო უკუეთუ საქმენი არა ჩნდენ, სიტყუანი ძალსა მათ(372r)სა ვერ-შემძლებელ არიან აღსრულებად.

103. თქუა კუალად: რაჟამს დღესა¹⁶ მარხვისა და დაწყებისა შენისასა მოვიდეს შენდა ძმაჲ, ნუ დაგიძიმდების ვითარცა დამახრწეველი კეთილისა საქმისაჲ¹⁷ და ამის გამო მოხუდე¹⁸ სიძულილად და წარიწყმიდო¹⁹ სული შენი, არამედ უფროჲსად შეიწყნარე²⁰ იგი, ვითარცა უფალი ღმერთი შენი, მცნებისაგერ უფლისა,²¹ (2) და ფრიად ეკრძალებ²² სიძულილსა.²³

104. თქუა კუალად: ოდესმე ეშმაკნი შრომათა²⁴ ჩუენთა დიდად აღგზინენ, და კუალად ოდესმე მცირედ და უნდოდ პყოფენ მათ²⁵ წინაშე ჩუენსა, და ვითარმედ არარაჲ გუერგების ჩუენ მათგან, (22vC) რაჲთა ანუ პირველთა მათ გულისსიტყუათა მიერ ამპარტავენებად მოგყვანენ,²⁶ ანუ მეორეთა მათ მიერ – სასოწარკუეთილებად, რამეთუ რომელნი იხილნენ, ვითარმედ დაქსნილებისა მიმართ არა მიდრკებიან, მათ დიდად აღუზინენ მოღუ-

1 შეიმკვებიან A, შეიმკვები C. 2 შურომათაათა J. 3 ოქროან A. 4 შეიმოსი B. 5 ღისა B. 6 საშჯელისა A, საშჯელისა J, სასჯელისა C. 7 საშინელისა JB, საშინელისა AC. 8 სიმდაბლისა J. 9 მოღწებისა C. 10 ღისა B. 11 იყენენ J. 12 უძნელე A, უძნელს J, უძნელეს B, უძნელ C. 13 სიტყუათასა AJ, სიტყუათასა B, სიტყუათაჲსა C. 14 უძვობეს C. 15 სიტყუანიცა B. 16 დღესა B. 17 საქმისა C. 18 მოხუდე AB, მოხუდს J. 19 წარიწყმიდო J, წარიწყმიდო C. 20 შეიწყნარე J. 21 ოჲ B. 22 ეკრძალებ J. 23 სიძულილსა C. 24 შურომათა J. 25 მას C. 26 მოგყვანენ JC. (1) ივანე. 9,10. (2) შტრ. მათე 25,40.

აწებათა მათ მათა, რათამცა ამის მიერ ზუაობდეს, და¹ კუალად, რომელნი იხილნენ, ვითარმედ ამპარტავანებისა მიმართ² არა მიდრკებიან, მოუკლებიან მათ და ეტყვან, ვითარმედ არაა³ სარგებელ ეყოფვის მათ შრომათა⁴ მათთაგან, ჭირსა ოდენ თავსიდევენ, (104vA; 45rD) რათა ესრეთ დაჰქსნან იგინი და მოიყვანენ უდბობად⁵ და სასოწარკუთილებად. ხოლო ჩუენ, რაჟამს-იგი გულისსიტყუანი შრომათა⁶ დიდად აღგუჩენდენ ჩუენ, განვლევნეთ⁷ იგინი ჩუენგან და მოვიკსენნეთ ცოდვანი ჩუენნი, და ესრეთ დავამდაბლოთ სული ჩუენი; (372vJ) და კუალად, რაჟამს იგინი⁸ შრომათა⁹ დაამცირობდენ,¹⁰ ვითარმედ არაარაა სარგებელ გუეყვის¹¹ ჩუენ მათგან, მაშინ ჩუენ რაჟომცა¹² ძალ-გუედვას, გულისკმა-ყვით¹³ მოწყალებად და კაცთმოყუარებად ქრისტესი¹⁴ და სახიერებისა მისისა სიმდიდრე¹⁵ მოვიკსენნეთ და ძალისაებრ ჩუენისა გულსმოდგინედ ვშურებოდით.¹⁶

105. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:¹⁷ რაჟომცა¹⁸ შრომანი¹⁹ შენნი²⁰ განამრავლნე, ეგებომცა²¹ გამოეხიდი გონებასა შენსა²² და ჰხედვდი²³ გულისსიტყუათა²⁴ შენთა,²⁵ ნუუკუე²⁶ უცნაურად წარგიტაცონ ავაზაკთა მათ მ(23rC)წარეთა და დაგარწმუნონ, ვითარმედ დიდ არიან მოღუაწებანი²⁷ და სათნოებანი²⁸ შენნი და მაგათ მიერ მიწვენულ ხარ დიდსა საზომსა,²⁹ რამეთუ ესევეთარი ზაკუეა³⁰ მრავალთა (54vB) დაირწმუნეს, და ამისთჳს გონებანიცა მათნი წარწყმიდნეს.

106. თქუა კუალად: მრავალგზის გუენების, რათამცა სიწმიდით და მკურვალეებით აღვასრულეთ ლოცვა³¹ ჩუენი და ფრიად აღვიტულნით¹ თავნი ჩუენნი და ვერ შეუძლით. და მოვიდის

1 და – JC. 2 მიერ BC. 3 არაა JAB. არა C. 4 შურომათა J. 5 უდებებად D. 6 შურომათა J. 7 განვილევნეთ J. 8 იგი JBC. 9 შურომათა J. 10 დაამცირებდენ + და AC. 11 გუეყვის A, გუეყვის J, გუეყოფვის BC. 12 რაჟომცა AB. 13 გულისსმა-ყვით J, გულისკმა-ყვით C. 14 ქმნი A. 15 სიმდიდრე J. 16 ვშურებოდით A. 17 წმიდამან ბასილი – J. 18 რაჟომცა AB. 19 შურომანი J. 20 შენნი – J. 21 ეგებომცა BC. 22 შნ A, შენსა JC. 23 ხედვდი BC. 24 გულისსიტყუასა B. 25 შენსა B, შენთა JAC. 26 ნუუკუე JC. 27 მოღაწებანი C. 28 სთნოებანი C. 29 ~ საზომსა დიდსა JBC. 30 ზაკუა C. 31 ლოცვა BC.

კუალად სხუად ჟამი მრავალგზის და ჩუენ არა აღვიძულვიდით თავთა ჩუენთა, არამედ თუთ თავით თუხით შემოვიდის წმიდა იგი ლოცვა² სულსა ჩუენსა მკურვალეებითა საღმრთოათა;³ და პირველი იგი იქმნის⁴ ჩუენისა ვნებულებისაგან,⁵ ხოლო მეორე⁶ ესე — მაღლისაგან ღმრთისა, რამეთუ გუასწავებს ჩუენ სი- (273rJ) წმიდესა სულისასა. და კუალად, რაათა ორთა ამათ⁷ საქმეთა მიერ ვისწაოთ, ვითარმედ არა ჩუენისა ძალისაგან მოგუეცების ჩუენ მკურვალე⁸ ლოცვა, არამედ რაათა ვიცნობდეთ მომნი- ჭე(105rA)ბელსა მას ესევეითართა მათ კეთილთასა, რამეთუ ჩუენ თუ რამ ვილოცოთ, ვითარცა ჯერ-არს, არა ვიცით, ხოლო რა- ჟამს ვისწრაფდეთ წმიდა-ყოფად⁹ ლოცვისა¹⁰ ჩუენისა და ვერ ძალ-გუედვას, მაშინ დავალტვენთ ცრებლითა ღაწუნი ჩუენნი და ღმერთსა ვევედრნეთ, რაათა განდევნოს ჩუენგან ბნელი იგი უგ- ულისკმოებისა¹¹ და ბრძოლისა¹² და გამოგვბრწყინვოს¹³ ნათე- ლი (23vC) იგი მის-მიერი გულისკმისყოფისა¹⁴ და მკურვალე- სა.¹⁵

107. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:¹⁶ ნეტარისა წინა- სწარმეტყუელისა¹⁷ დავითის მიერ ვისწავეთ¹⁸ კეთილად, თუ სადა არს ადგილი ღმრთისა, ¹⁹ რამეთუ იგი იტყვს, ვითარმედ: იყოს მშუდობით ადგილი მისი²⁰ და სამკჯდრებელი მისი სიონს. (1) ამისთუხს უკუე²¹ საცნაურ არს, ვითარმედ ადგილი ღმრთისა²² არს სული სიტყუერი და სამკჯდრებელ²³ მისა²⁴ არს გონებად განათლებული, რომელსა გულისთქუამანი სოფლისანი უვარ-ეყვნენ²⁵ და სათნო-ყოფად ოდენ ღმრთისა ისწრაფდეს.

108. თქუა კუალად: ვითარცა წყალი აღმრლუეული¹ არა

1 აღვიძულნეთ C. 2 ლუცვა J, ლოცვა BC. 3 სწოთათა C. 4 იქმნის A, იქმნების JC. 5 ვნებულობისაგან A, ვნებულებისაგან JC. 6 მეორე C. 7 მათ JC. 8 მკურვალე J. 9 წა-ყოფად BC. 10 ლოცვისა B. 11 უგულისხმოებისა J. 12 ბრძოლისა C. 13 გამოგვბრწყინვოს B. 14 გულისხმისყოფისა J, გულისკმისყოფისა B. 15 მკურვალეებისა B. 16 წმიდამან ბასილი — J. 17 წინა-სწარმეტყუელისა B. 18 ვისწრაფეთ C. 19 ღისა B. 20 მისი JAC, იგი B. 21 უკუე J. 22 ღისა B. 23 სამკჯდრებელი C. 24 მისა J. 25 უარ-ეყვნენ A, უვარ-ეყვნენ B, უვარ-ეყვნენ JC. (1) ფს. 9,11.

დაწმდების, უკუეთუ არა დაიდგას იგი ერთსა ადგილსა უძრავად, და ესრეთ დაწყნარდეს,² ეგრეთვე ცხორებაჲ მონაზონისაჲ³ არა განწმდების,⁴ უკუეთუ ღიღითა მოთმინებითა არა დაეყუდოს და იყოფოდის ღუმილითა კე(373vJ)თილითა, რამეთუ მრავალმეტყუელებაჲცა აღსძრავს⁵ სულსა, და ჭამაჲ⁶ და ძილი ფრიადი განაზრქელებს გონებასა, და სიცილი კუალად ეგრეთვე დააბნელებს სულსა, და უბნობაჲ და ხედვაჲ მრავალთაჲ⁷ სრულიად განაქარვებს გლოვასა. ხოლო დაყუდებულსა ჭეშმარიტსა უკმს ამის ყოვლისაგან განშორებაჲ, და მერმე⁸ იხილოს ძალი და სარგებელი⁹ დაყუდებისაჲ. (45vD)

109. თქუა კუალად: მოსწრაფებაჲ და სურვილი კეთილთა (24rC) საქმეთაჲ¹⁰ და მოკუდინებაჲ კორცთაჲ¹¹ — ესენი შობენ ცრემლთა. ხოლო ცრემლნი განსწმედენ¹² სულსა ცოდვათაგან. (105vA)

110. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:¹³ ტკბილ არს კორცთა გულისთქუმაჲ,¹⁴ არამედ მწარე¹⁵ არს ცეცხლი იგი საუკუნოჲ და ბნელი იგი გარესკნელი. და¹⁶ კუალად ძნიაღ წარსამართებელ არიან სათნოებანი, არამედ ტკბილ არს და გამოუთქუმელ¹⁷ ცხორებაჲ იგი საუკუნოჲ.¹⁸

111. თქუა კუალად: ვითარცა შეუძლებელ არს აღყვანებაჲ¹⁹ წყლისაჲ²⁰ აღმართ, უკუეთუ არა²¹ დაყვნეს კაცმან მაგრიად ყოველნი განსავალნი მისნი და შეაიწროს იგი, რომელ ვერ-სადათ²² შემძლებელ²³ იყოს²⁴ განსლვად, ეგრეთვე შეუძლებელ არს კაცისა აღყვანებაჲ გონებისაჲ²⁵ ზეცად (55rB) და შეყვანებაჲ მისი კრებულსა მას თანა უკორცოთასა, უკუეთუ არა განიწმიდოს გონებაჲ თჳსი ყოვლისაგან ვნებისა და დასთესოს მის შორის

1 ამრლუეული A. 2 დასწყნარდეს C. 3 მონაზონისა C. 4 განმწმდების C. 5 აღსძრავს J. 6 ჭამა C. 7 მრავალთა C. 8 მერმე J. 9 სარგებელი + და C. 10 საქმეთა BC. 11 კორცთა C. 12 განსწმედენ J. 13 წმიდამან ბასილი — J. 14 გულისთქმა B. 15 მწარე J. 16 და — JC. 17 გამოუთქუმელ B. 18 საუკუნე A, საუკუნოჲ J, სკო C. 19 აყვანებაჲ A. 20 წყლისა C. 21 არა — C. 22 ვერ-სადათ B, ვერ-სადათ C. 23 ვერ-შემძლებელ C. 24 ჯერ დაუწერიათ „არს“, შემდეგ გადაუკეთებიათ: „იყოს“ C. 25 ვნებისა AC.

კეთილი იგი თესლი სათნოებათა.¹

112. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:² ვითარცა შეუძლ(374r)ებელ არს წყალსა შინა აღმღრუეულსა³ ხილვად ხატისა თჳსისა,⁴ ეგრეთვე შეუძლებელ⁵ არს მოღება და ხილვა მადლისა ღმრთისა⁶ სულსა შორის⁷ თჳსსა, უკუეთუ არა დააწყნაროს კაცმან გონება და თჳსი და წმიდა ყოს ყოვლისავე ვნებისაგან და ზრუნვისა ამის სოფლისა.⁸

113. თქუა კუალად: ვითარცა შეუძლებელ არს აღშენება გოდლისა⁹ თჳნიერ კელოენისა, ეგრეთვე შეუძლებელ არს სიმდაბლისა ჭეშმარიტისა მოგებად თჳნიერ მოთმინებისა, ბრძოლისა და ღუაწლისა¹⁰ ფრიადისა.¹¹ (24vC)

114. თქუა კუალად: ვითარცა ხემან¹² უკუეთუ არა დაყვის მიწასა შინა უამი რაოდენიმე და მოირწყის¹³ წყმისა მიერ მრავალგზის, ვერ ძალ-უც გამოღებად ნაყოფისა,¹⁴ ეგრეთვე კაცმან, უკუეთუ არა მოითმინეს ჭირნი და განსაცდელნი მრავალნი ჭეშმარიტებისათჳს, ვერ გამოიღოს მან ნაყოფი იგი წმიდა სიმართლისა.

115. თქუა კუალად: რომელი ივლტოდის¹⁵ განსაცდელისაგან, რომლისა მიერ იქმნებოდის სარგებელი სულისა,¹⁶ იგი ივლტის ცხორებისაგან სულისა თჳსისა და კეთილთაგან საუკუნეთა; და რომელმან არა თავს(106rA)-იღვას ჭირი უფლისათჳს, ვერ იხილოს მან სასძლო¹⁷ იგი ქრისტესი.¹⁸

116. თქუა კუალად: ვითარცა წყალი ზრდის ნერგსა, ეგრეთვე ჭირი, რომელი იქმნებოდის¹⁹ სიმართლისათჳს, ზრდის სულსა კაცისასა.

117. თქუა კუალად: რომელმან არა დაიმონნეს კორცნი თჳსნი და²⁰ აჭიროვს²¹ მათ, არამედ აღასრულებდეს გულისთქუმათა¹ (374vJ) მათ მათთა, ეგევითარი იგი ვერ დაჯდეს სერობასა მას

1 სათნობთა C. 2 წმიდამან ბასილი — J. 3 აღმღრუეულსა B. 4 თჳსისა C. 5 შეძლებელ C. 6 ღმისა B. 7 შს AB, შინა C. 8 სოფლისა B. 9 გოდლისა C. 10 ღუაწლისა BC. 11 ფრიადისა C. 12 ხმამან J. 13 ვერ დაუწყნარიათ „მოირწყას“, შეძლებ გადუკეთებიათ A. 14 ნაყოფისა B. 15 ივლტოდის B. 16 სულისა C. 17 სასძლო C. 18 ქესი JA. 19 იქმნებოდის J. 20 და + იგი A. 21 აჭიროვს A, აჭიროვს JBC.

კეშმარიტებისასა და ვერცა შეიძოსოს მან სამოსელი იგი ნათლისაჲ.

118. თქუა კუალად: ვითარცა სიბნელისა მის ბრმათაჲს² არა არს მიზეზ მზმ, არამედ უძლურებაჲ იგი თუალთა მათთაჲ³ არს მიზეზ სიბნელისა, ეგრეთვე, რომელი გამოკუეებულ იყოს მზისა მისგან სიბნელისა, თავსა თვსსა აბრალელებინ იგი, რამეთუ ამოებისაგან ცხორებისა⁴ თვსისა მოიწია ესე მის ზედა.

119. თქუა კუალად: ვითარცა წყაროჲ⁵ გან-რაჲ-წმდეს⁶ ნივთ-თაგან, და სიღნიოშეთა⁷ (25rC) მათგან⁸ მის ზედა მდებარეთა, მაშინ აღმოაცენებს წყალსა წმიდასა, ეგრეთვე გონებაჲ გან-რაჲ-წმდეს⁹ გულისწყრომისაგან და ძურისკსენებისა და ზრუნვათაგან ჯორციელთა, მაშინ კპოებს¹⁰ გულისკმისყოფასა¹¹ მას წმიდასა და საღმრთოსა¹² და სურვილი იგი საღმრთოჲ განძლიერდების მის შორის. (46rD)

120. თქუა კუალად:¹³ ვითარცა რომელმან იწყოს სლვად გზასა, უკუეთუ¹⁴ არა აღასრულოს სრბაჲ თვსი, არამედ გან-ზოგებასა ოდენ გზისასა დასცხრეს,¹⁵ საკიცხელ და საცინელ იქ-მნის¹⁶ იგი, რამეთუ ორთაგანვე სადგურთა გამოეკუა, ვინაჲთგან გამოვიდა და, სადა-იგი მივიდოდა, ვერ მივიდა, ეგრეთვე, რომელ-მან იწყოს სლვად გზასა მას მღლუაწებისასა და აღსრულებად შჯულსა უფლისასა, უკუეთუ არა აღ(375rJ)ასრულოს სრბაჲ იგი თვსი, იქმნას¹⁷ იგი საცინელ და საკიცხელ ეშმაკთა და გამოვარ-დეს იგი ცხორებისა მისგან (55vB) საუკუნოჲსა.¹⁸

121. თქუა კუალად: ვითარცა სასწორი არა განსწორდებ-ის,¹⁹ რაჟამს ერთი იგი კერძი უმძიმეს²⁰ იყოს, (106vA) ეგრეთვე შეუძლებელ არს მცნებათა ღმრთისათა²¹ წარმართებაჲ, რაჟამს ნებაჲ იგი ჯორცთაჲ¹ უფლებულ იყოს² კაცსა ზედა.³

122. თქუა კუალად: რომელსა არა აქუნდეს ღოცვაჲ წმი-

1 თქმთა C. 2 ბრმათასა B, ბრმ²თოსა C. 3 მათთა C. 4 ცხორებისა J. 5 წყ²რო C. 6 გან-რა-წმდის JBC. 7 სიღნიოშეთა A. 8 მათგან AJB, მათთაგან C. 9 გან-რა-წმდეს B. 10 კპოებს JB. 11 გულისხმისყოფასა J, გ²ლისკ²ნიყოფ²მა C. 12 ს²ლთოსა C. 13 კუალად – A. 14 უკუეთუ A, და JC. 15 დასცხერ C. 16 იქმნას JBC. 17 იქმნეს JBC. 18 ს²კნოსა C. 19 გასწორდების A. 20 უმძიმეს A, უმძიმ J, უმძიმე BC. 21 ღ²ე C.

დაფ, მას არა აქვს საჭურველი ბრძოლად მტერისა.

123. თქუა კუალად: ვითარცა ცეცხლმან მოწუნის მღნარნი, ეგრეთვე სიმკურვალემან ჭეშმარიტისა სინანულისამან — სიმრავლს⁴ ცოდვათა.⁵ (25vB)

124. თქუა კუალად: ვითარმედ:⁶ ნუ იტყვ, ვითარმედ: ქრისტიანე⁷ ვარ და განვერე⁸ საუკუნო⁹ მის ცეცხლისაგან, რამეთუ სარწმუნოებამან და ნათლისღებამან ვერ გიქსნან¹⁰ შენ მისგან თენიერ საქმეთა სიმართლისათა, რამეთუ უკუეთუ გრწამს ქრისტი,¹¹ დაიმარხენ მცნებანი მისნი; და უკუეთუ გრწამს საუკუნეთა მათ საქმეთათჳს, ისწრაფე¹² და მოიგენ საქმენი, რომელთა მიერ ღირს იქმნე¹³ შესლვად ცხორებასა მას საუკუნესა. უკუეთუ კულა მცნებათა ქრისტესთა¹⁴ არა იქმ, ნუ ცუდად სახელ-სდებ თავსა შენსა მორწმუნედ.

125. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი:¹⁵ ეშმაკი საჭურველად ბრძოლისა ჩუენისა ჩუენდა მომართ ჩუენთავე ასოთა აღიღებს და მათ მიერ მოსწყლავს¹⁶ სულთა ჩუენთა,¹⁷ (375vJ) რამეთუ უკუეთუ თუალნი ჩუენნი ბოროტსა არა ჰხედვიდენ¹⁸ და ყურთა ჩუენთა საენებელი არაა¹⁹ ესმოდის და კელნი ჩუენნი ბოროტსა არას²⁰ მიეახლნენ და გონება ჩუენი უკეთურთა მათ განზრახვათა მისთა არა შეიწყნარებდეს, ამო იქმნების ყოველივე ძალი და ბრძოლა²¹ მისი, და რაჟამს მოვიდეს ბრძოლად ჩუენდა და იხილოს, ვითარმედ შინაგანმცემელი გულისსიტყუა ჩუენ შორის არა არს, რომელმანმცა განულო მას კარი და ასოთა მიერ ჩუენთა²² შეწევნა²³ არა პოოს,²⁴ ვერ შეუძლებს ენებად ჩუენდა, რამეთუ ვითარცა ქალაქსა მთასა ზედა მაღალსა აღშენებულსა და ზღუდეთა მიერ ძლიერთა¹ მოზღუდვილსა, რომლისა გარემო იყვნინან კევ(107rA)ნი ღრმანი და კლდენი მაღალნი, ესევეითარსა მას

1 ქორცთა C. 2 იყო B. 3 კაცსა ზედა A, კაცისადა JBC. 4 სიმრავლე AC. 5 ცოდვათა B. 6 ვითარმედ — JC. 7 ქენე A, ქენე JC. 8 განვერე J. 9 სწენესა C. 10 გიქსნეს J, გიქსნას C. 11 ქმ J. 12 ისწრაფმ J, ისწრაფენ C. 13 იქმნმ J. 14 ქსთა A, ქესთა J. 15 წმიდამან ბასილი — J. 16 მოსწყლავს J. 17 ჩუენთა B. 18 ჰხედვიდენ J, ხედვიდენ ABC. 19 არა J. 20 არას A, არა JBC. 21 ბრძოლა C. 22 ~ ჩუენთა მიერ JBC. 23 შეწევნა C. 24 პოოს AB, პოოს J, პოოს C.

ქალაქსა (26rB) მბრძოლნი² ვერ-შემძლებელ არიან გამოღებად, უკუეთუ ვინმე შინაგან არა იპოოს,³ რომელმან ანუ⁴ განუღოს მათ კარი და ანუ განჰსცეს ქალაქი იგი,⁵ ეგრეთვე სულსა, შიშითა და მადლითა ღმრთისაჲთა⁶ შეზღუდვილსა, ვერ-შემძლებელ არიან ეშმაკნი წარტყუნვად⁷ და არცა ყოვლადვე აქუს კელმწიფებაჲ ვნებად, უკუეთუ თუთ⁸ გულისსიტყუამან რომელმანმე არა განუღოს კარი და შეიყვანნეს ბოროტნი იგი მბრძოლნი შინაგან და განსცეს⁹ ქალაქი იგი ღიდი და პატივცემული¹⁰ ღმრთისა¹¹ მიერ, რომელ არს სული კაცისაჲ.¹²

126. თქუა კუალად წმიდამან და ღმერთშემოსილმან¹³ ბასილი: (376rJ) სულსა, რომელსა ღმერთი უყუარდეს¹⁴ და სურვილითა მით მისითა შეიწუებოდის, სურვილმან მან¹⁵ ყოს იგი უზეშთაჲს ბუნებისა კორცთაჲსა და ალატყინოს მის შორის ცეცხლი იგი ზეცისაჲ,¹⁶ არა შემწუველი,¹⁷ არამედ განმანათლებელი, და მიერითგან უჩნდეს მას ყოველივე ჭირი კორციელი სიხარულად და შუებად და განსუენებად; მან სურვილმან და ტრფიალებამან საღმრთომან გამოზარდოს¹⁸ იგი საზრდელითა მით სულისა წმიდისაჲთა¹⁹ და მორწყას²⁰ ნაყოფი მისი წყლითა მით ცხოველითა და შე(56rA)კმოსოს²¹ სამოსელი იგი ნათლისაჲ²² და მისცნეს ფრთენი ოქროსანი²³ (46vD) და ასწავოს²⁴ მას ფრინვაჲ²⁵ კეთილი და აღსლვაჲ²⁶ უზეშთაჲს ცათასა²⁷ და უჩუენოს²⁸ მას ტრფიალი იგი და სასურველი მისი, რაჲზომ-იგი შემძ(26vB)-ლებელ იყოს ხილვად და ხედვითა მით ესევეთარითა უფროსად აღაორძინოს სურვილი მისი და უმეტესად და უმაღლესად ალატყინოს ალი მისი და სიმძაფრე¹ სიყუარულისა² მისისაჲ, რამე-

1 ძრიელთა A, ძლიერთა JBC. 2 ბრძოლნი J. 3 იპოვოს JBC. 4 ანუ J, — ABC. 5 და ანუ განჰსცეს ქალაქი იგი J, — ABC. 6 ღისათა C. 7 წარტყუმვად B. 8 თუთ + არა BC. 9 განჰსცეს J. 10 პატივცემული C. 11 ღისა AB, ოლისა J, ოჲ C. 12 კაცისა B. 13 და ღმერთშემოსილმან — J. 14 უყვარდეს B. 15 მან — C. 16 ზეცისა BC. 17 შემწუშლი B. 18 გამოზარდის C. 19 წისათა B, წილისათა C. 20 მორწყოს C. 21 შემოსოს B, შემოჰსოს C. 22 ნათლისა C. 23 ოქროსნი C. 24 ასწავოს J. 25 ფრინვა C. 26 აღსლვა C. 27 ცათასა B. 28 უჩუენოს J.

თუ რომელი მოიწყლას ისრითა მით სიყუარულისა³ მისისათა, რაფზომცა საღმრთოსა მას და მიუწოდომელსა⁴ შეუნიერებასა (107vA) გულისკმა-ჰყოფდეს,⁵ უმეტესად ემატების წყლულებასა მას სიყუარულისა⁶ მისისასა, და რაფზომცა ისწრაფდეს სურვილითა მით მისითა განძლომად, ეგეზომცა განუძლომელ იქ(376vJ)-მნების იგი, რამეთუ გულისთქუმათა მათ⁷ კორციელთა შეუდგს⁸ განძლომაჲ,⁹ ხოლო საღმრთოჲ¹⁰ იგი სურვილი რაფზომცა მიეცემოდის,¹¹ ეგეზომცა განუძლომელ არს.

ესევეთარი იყო დიდი იგი შჯულისმდებელი მოსე,¹² რომელი მრავალგზის ღირს იქმნა ხილვასა მას ღმრთისასა, ვითარცა შესაძლებელ არს ხილვად ბუნებასა მას კაცობრივსა, და ორმოცსა ღღესა შინაგან ნისლისა¹³ იყოფოდა¹⁴ და საღმრთოჲ¹⁵ იგი შჯუ-ლი¹⁶ მოიღო,¹⁷ და ამას ყოველსა ზედა არათუ არა განძლა ოდენ მისითა მით სურვილითა, არამედ უფროჲსად¹⁸ განძრავლდა¹⁹ მი-სი იგი სურვილი და დაითრო იგი მისითა მით სიყუარულითა ძლიერად²⁰ და²¹ დაჰვიწყდა²² მას თჳსი იგი ბუნებაჲ და²³ ჰსუ-როდა²⁴ ხილვად, რომლისაჲ-იგი²⁵ არა შესაძლებელ არს ხილ-ვაჲ,²⁶ და ე(27rC)ტყოდა ღმერთსა: აჰა ესერა შენ მეტყჳ მე, უფა-ლო, ვითარმედ: „გიპოვნია²⁷ მაღლი წინაშე ჩემსა და გიცეი შენ უფროჲს²⁸ ყოველთასა“. უკუეთუ მიპოვნის²⁹ მაღლი წინაშე შენ-სა, გამოძიცხადე მე თავი შენი, რაჲთა გიხილო შენ, მეუფეო,³⁰ ცხადად“. (1) ესრეთ დამთრვალ იყო იგი სიყუარულითა მით³¹ ღმრთისათა¹ სიმთრვალეჲმან მან წყურთილი მისი ვერ დაშრიტა, არამედ უფროჲსად განაფიცხა და სიმრავლმ² სასუმელისა³ მის

1 სიმძაფრე J. 2 სიყვარულისა C. 3 სიყმარლისა C. 4 მიუწოდომელსა C. 5 გულისხმა-ჰყოფდეს J, გლისქ-ჲ-ჰყოფდე C. 6 სიყვარლისა C. 7 მათ - J. 8 შეუდგს JBC. შეუთქს A (კარნახის შეცდომა!). 9 განძლომა C. 10 საღმრთო B, სღთო C. 11 მიეცემოდის + და A. 12 მისი J. 13 ნისლსა JC. 14 იყოფოდა JBC. 15 სღთო B. 16 სჯული AC, შჯული JBC. 17 მიიღო AB, მოიღო JC. 18 უფროსად B. 19 გწმრვდა C. 20 ძრიელად A, ძლიერად JBC. 21 და + და J. 22 დაჰვიწყდა A, დაევიწყდა B, დააევიწყდა JC. 23 და - J. 24 სუროდა ABC. 25 რომლისა-იგი JB. 26 ხილვა C. 27 გიპოვნია B. 28 უფროს C. 29 მიპოვნია A, მიპოვნის JBC. 30 შფმ C. 31 მით - BC. (1) გამ. 33,12-13.

საწადელისა⁴ ექმნა აღმორძინებელ წყურილისა მის საღმრთო⁵სა, რამეთუ ვითარცა ცეცხლი რაფზომსა⁶(377rJ)ცა⁶ ნივთსა მიიღებდეს,⁷ უფრო⁸სად განძლიერდების,⁸ ეგრეთვე სიყუარული ღმრთისა⁹ საღმრთოთა მათ საქმეთა ხედვითა უმეტესად განძლიერდების და აღორძინდების¹⁰ სურვილი იგი, და რაფზომცა¹¹ ვინ იქცეოდის მას შინა, ეგეზომცა¹² უმაღლესად ამაღლდების¹³ აღი მისი.

ამისთვისცა¹⁴ ქებასა¹⁵ შინა ქებათასა წერი(108rA)ლ არს, ვითარმელ: „მიჩუენე მე პირი შენი და მასმინე¹⁶ კმა⁶ შენი, რამეთუ კმა⁶ შენი ტკილ არს და პირი შენი შუენიერ“. (1) ამით სიყუარულითავე¹⁷ აღეგზნა გული ღმერთშემოსილისა მოციქულისა პავლესი, რომლისათვისცა იტყოდა: ვინ განამაზოვნეს ჩუენ სიყუარულსა მას ქრისტესსა: ჭირმან ანუ იწროებამან, დევნამან ანუ სიყმილმან, [შიშულოება¹⁸მან ანუ ურვამან]¹⁸ ანუ მახვლმან? (2) და შემდგომი ამისი, ვითარცა წერილ არს.¹⁹ და კუალად, ვითარმელ: „შენთვის მოვსწყდებით ჩუენ მარადლე²⁰ და ვიქნენით ჩუენ, ვითარცა ცხოვარნი კლვადნი“. (3) (27vC) მერმე²¹ კუალად გამოაჩინა მიზეზიცა²² იგი მოთმინებისა²³, რამეთუ თქუა, ვითარმელ: ა(56vB)მას ყოველსა ზედა ვსძლევეთ²⁴ მის მიერ, რომელმან-იგი შემეყუარნა ჩუენ ღმერთმან, რამეთუ უკუეთუ მოვიქსენოთ და გულისკმა-ვყოთ²⁵ თუ ვითარ ვიყვენით,²⁶ ანუ ვითართა კეთილთა ღირს ვიქნენით ღმრთისა მიერ, და რამეთუ არა ჩუენ იგი შევიყუარეთ,¹ არამედ მან ჩუენ შემეყუარნა. ჩუენ იგი მოვიძულებთ, არამედ მან ფრად შემეყუარნა ჩუენ. მტერ ვიყვენით და დავეგე-

1 ღმრთისათა + და C. 2 სიმრველ AC, სიმრავლ JB. 3 სასუმელისა A, სასუმელისა JBC. 4 საწადელისა C. 5 საღთო⁵სა B. 6 რაფზომსა BC. 7 მიღებდეს C. 8 განძლიერდების A, განძლიერდების JBC. 9 ღისა B. 10 აღორძინდების BC. 11 რაზომცა BC. 12 ეგზომცა BC. 13 ამაღლდების J. 14 ამისთვის C. 15 ქებათა B. 16 მასმინე + მე J. 17 სიყვარულითა ვე C. 18 შიშულოება¹⁸მან ანუ ურვამან – JABC. 19 წერილ არს C, სწერია JA. 20 მღლღ A, მარადლ J. 21 მარმ J. 22 მიზეზიცა A, მიზში J, მიზეზი BC. 23 მოთმინებისა C. 24 ვსძლევეთ AJ, ვძლევეთ BC. 25 გულისხმა-ვყოთ J. 26 ვიყვენით C. (1) ქება ქებ. 1,4. (2) რომ. 8,35. (3) რომ. 8,36.

ნით მას, და არათუ ჩუენ ვინებეთ (377vJ) დაგებად მისა, არამედ თუთ მხოლოდშობილი იგი ძმ² ღმრთისაჲ³ გარდ(47rD)ამოკდა ჩუენდა მომართ და⁴ დაგუაგნა თავსა თუსსა;⁵ და შეცოდებულთა ამათ მონათა მომართ მეუფს⁶ იგი ღიდებისაჲ მოვიდა და თავს-იდვა ჩუენტუს ვნებაჲ, ჯუარცუმაჲ⁷ და სიკუდილი და მოგუანიჭა ჩუენ სასოებაჲ იგი აღდგომისაჲ.⁸ უცოდველი იგი ჩუენ⁹ ცოდ-ვილთა თანა დაისაჯა, რათა ჩუენ მოვილოთ¹⁰ სიმართლმ¹¹ იგი ღმრთისაჲ. მდიდარი იგი ჩუენტუს დაგლაზახანა, რათა ჩუენ მის-ითა მით სიგლაზახითა განვმდიდრდეთ¹² (1) და ჩუენტუს წყევასა ქუეშე¹³ იქმნა, რათა ჩუენ წყევისაგან განვთავისუფლოდეთ, (2) და დაიმდებლა თავი თუსი¹⁴ ჩუენტუს და იქმნა მორჩილ ვიდრე სი-კუდილაძმდე¹⁵ და¹⁶ სიკუდილითა მით ჯუარისაჲთა, (3) და ბე-რეულნი იგი ვნებანი თავს-ისხნა¹⁷ ჩუენტუს, რათა ჩუენ აზნაუ-რებაჲ მოგუანიჭოს, რომლისათუსცა წინაჲსწარმეტყველი ესაია პირველადვე ღალადებდა, ვითარმედ: „იგი მოიწყლა¹⁸ (28rC) ცოდ-ვათა ჩუენთათუს და იგუემა ურჩულოებათა¹⁹ ჩუენთათუს. (108vA) სწავლულებაჲ მშუდობისაჲ²⁰ მოგუეცა ჩუენ მის მიერ. წყლულე-ბითა მისითა ჩუენ ყოველნი განვიკურნენით. ყოველნი ვითარცა ცხოვარნი შევსცეთით²¹ და იგი მხოლოჲ²² მიეცა²³ ცოდვათა ჩუ-ენთათუს და ტანჯვისათუს არა აღალებდა პირსა თუსსა; ვითარცა ცხოვარი კლვად მიიგუარა, და ვითარცა ტარიგი წინაშე მრისუ-ველისა²⁴ უკმობელად, ესრეთ არა აღალებდა (378rJ) პირსა თუს-სა, სიმდაბლითა თუსითა²⁵ საშჯელი²⁶ მისი მიელო და თესლ-ტომი მისი ვინ-მე მიუთხრას? რამეთუ აღებულ არს ქუეყანისაგან ცხოვრებაჲ მისი. ურჩულოებათათუს¹ ერისათა² მიეცა იგი სიკუდ-

1 შევიყვართ BC. 2 ძმ JA, ძე C. 3 ღ^ა AJC, ღ^აისა B. 4 და - A. 5 თუსა J. 6 მეუფს J, მ^აუზ AC. 7 ჯუარსცუმაჲ J, ჯ^არცუმა C. 8 აღდგომისა C. + და A. 9 ჩნთ^ა A. 10 მოვილოთ J, მივილოთ ABC. 11 სიმართლე C. 12 განვმდიდრეთ C. 13 ქუეშე J. 14 თუსი - C. 15 სიკუდილაძმდე JA, სიკუდილაძმდე BC. 16 და - A. 17 თავს-ისხნა J. 18 მოიწყლაჲ C. 19 უშჯულოებათა JBC. 20 მშუდობისა C. 21 შევსცეთით BC. 22 მხოლო C. 23 მეცა A. 24 მრისუშლისა B. 25 მისითა A, თუსითა JBC. 26 სასჯელი C.

(1) II კორ. 8,9. (2) გალ. 3,13. (3) ფილიპ. 2,8.

ილად“.(1)

რად უკუე³ მივავოთ მას ამის ყოვლისა წილ? რამეთუ ჩუენ ვერარაჲსა⁴ ძალ-გუც მიგებად,⁵ არამედ რაჲთა შევიყუაროთ⁶ იგი და დავიმარხნეთ მცნებანი მისნი და ესრეთ დავიმკჯდროთ ცხორებაჲ საუკუნოჲ⁷ სახიერებითაჲე მისითა, რამეთუ მისი არს ღიდებაჲ უკუნითი-უკუნისამდე, ამენ!⁸ * (137vA)

127. თქუა კუალად⁹ წმიდამან ბასილი: რაჲჲმს გბრძოლის¹⁰ გულისსიტყუაჲ რომლისამე ცოდვისა მიმართ და იძლეოდი მისგან, მაშინ მოიქსენე საშინელი იგი და შესაძრწუნებელი და მოუთმენელი ქრისტეს საშველი,¹¹ რაჲჲმს დაჯდეს მსაჯუ(138rA)-ლი იგი საყდართა¹² ზედა მაღალთა და ღიდებულთა და წარმოდგომილ იყვნენ წინაჲე მისა¹³ ყოველნი დაბადებულნი და ძ(28vC)-რწოლინ¹⁴ გამოჩინებისა მისგან მისისა ღიდებულისა, (57rB) მაშინ მივიდოლით¹⁵ თითოეული¹⁶ განშჯად¹⁷ საქმეთა ჩუენთა,¹⁸ ხოლო რომელსა ექმნენ¹⁹ მრავალნი ბოროტნი ცხორებასა ამას, მაშინ წამოუდგენ ანგელოზნი საშინელნი და ბრწყინვალენი,²⁰ რომელნი ცეცხლებრ ზედვიდენ²¹ და სამშვნველით მათით ცეცხლსა გამოუტეობდენ სიმწარისაგან გონებათა მათთაჲსა.²²

პირნი მათნი მსგავს იყვნენ ბნელისა,¹ მრისხანებითა მით და კაცთმოძულებითა² და სხუანი კუალად ბრწყინვალეებითა³ შემო-

* ამის შემდეგ A-ში ჩაერთვის წმ. ბასილი კესარიელის სახელით წარწერილი რამდენიმე საკითხავი „თქმული წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა ბასილისი სინანულისათჲს“ (108v-110v) და „წმიდისა მამისა ჩუენისა ბასილისიჲე სწავლაჲ მდ“ (110v-119v), „სწავლაჲ წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა ბასილისი, მჲ“ (119v-130r), „სწავლაჲ წმიდისა მამისა ჩუენისა ბასილისი, მჲ“ (130r-132v), „სწავლაჲ მისიჲე, წმიდისა მამისა ჩუენისა ბასილისი, მჲ“ (132v-137v), და ამათ მოსდევს წინამდებარე გამოკრებილ სწავლათა ბოლო თავები: 128, 129 და 130 (138v-139r).

1 უშვეულობათათჲს JBC. 2 ერისა AC. 3 უკუე J. 4 ვერარაჲსა A. 5 მოგებჲდ C. 6 შევიყუაროთ C. 7 საუკუნო BC. 8 ან J, ამინ AC. 9 კუალად J, - ABC. 10 გებრძოლის C. 11 სასველი C. 12 საყდარსა A. 13 მისა A, მისსა JBC. 14 ძრწოლიან J, ძწოლინ C. 15 მივიდოლით C. 16 თითოეული C. 17 განსჯად BC. 18 ჩუენთათჲს J. 19 ექმნენ JC. 20 მბრწყინვალენი J. 21 ჰხედვიდენ J. 22 მათასა C.

(1) ეს. 53,5-8; საქმე 8,32-33.

სილნი ძალნი⁴ ლახუროსანნი⁵ (378vJ) და კრძლოსანნი⁶ ელვარენი, ალითა შემოსილნი, რომელთა⁷ ხილვა⁸ საზარელ იყოს, რომელნი-იგი ისწრაფდენ და ასწრაფებდენ⁹ დასაშჯელსა¹⁰ მას სულსა და რისხვით¹¹ მოჰკდიდენ თანანადებსა მას.

მერმე¹² მოიგონე მთხრებლი იგი ღრმა¹³ და ბნელი¹⁴ დაუღვენელი და ცეცხლი უნათლო¹⁵, ბნელსა მას შინა, რომელსა აქუნდეს ძალი იგი დაწუვისა¹⁶, ხოლო ნათელი მისგან მიღებულ არს, მერმე¹⁷ კუალად ნათესავი იგი¹⁸ მატლთა მათ წამლენათა¹⁹ ქორცისმჭამელთა²⁰, რომელი-იგი მარადის ჭამს და არღაოდეს²¹ განძლების²² და მოუთმენელსა ტკივილსა მოატყუებს ჭამითა მით მისითა.²³ (47vA-181) მერმე²⁴ მოიქსენე²⁵ ყოველთა²⁶ უფიცხლესი იგი და უბოროტესი სატანჯველი,²⁷ ყუედრება²⁸ იგი და სირცხული საუკუნო²⁹. ამის ყოვლისაგან გეშინოდენ და ამით განი(29rC)-სწავლებოდე²⁸ და ვითარცა აღურიტა, ეგრეთ აყენებდი სულსა შენსა გულისთქუმისაგან ბოროტთა საქმეთა²⁹ მას.

128. თქუა კუალად წმიდამან ბასილი: ნეტარ არს, რომელი დღესა მას (138vA) მართლმსაჯულობისა ღმრთისასა, რაჟამს-იგი მოვიდეს უფალი განათლებად დაფარულთა ბნელისათა და გამოცხადებად განზრახვასა³⁰ გულთასა, იკადროს შესლვად ნათელსა მას შინა მხილებისასა და გამოვიდეს მიერ ურცხუნელი, რამეთუ შეუგინებელ არნ შინაგანი იგი გონება³¹ მისი.

რამეთუ მოქმედნი¹ ბოროტისანი მერმესა მას აღდგომასა სირცხლად და (379rJ) ყუედრებად აღდგომად არიან, რაჟამს-იგი

1 ბნელსა C. 2 კატმოძულებისა A, კატმოძულებითა JBC. 3 ბრწყინვალებით AB, ბრწყინვალებითა JC. 4 ძალნი JABC. 5 ლახროსანნი B. 6 კძლოსანნი C. 7 რომელთა A, რომელთა JBC. 8 ხილვა BC. 9 ასწრაფებდენ AB, ასწრაფობდენ JC. 10 დასასჯელსა C. 11 რისხვით C. 12 მერმე J. 13 ღრმა C. 14 ბნელი + და B. 15 უნათლო C. 16 წუვისა J, დაწესა B, დაწუვისა C. 17 მერმე J. 18 იგი — JC. 19 წამლენათა A, წამლენათა JB, წამლენათა C. + და A. 20 ქორცისმჭამელთა BC. 21 არღაოდეს A, არღაოდეს JBC. 22 განძლის A, განძლების JBC. 23 მისითა C. 24 მერმე J. 25 მოიქსენ J. 26 ყთა + ყთა C. 27 სატანჯველი + და J. 28 განისწავლებოდ J. 29 სქმეთსა C. 30 განზრახვასა C.

ხედვიდენ² თავთა შორის თესთა³ უშუერებასა მას და საწერ-
ტელთა ცოდვისათა. და მე ვითარცა კვკონებ,⁴ უსაშინელეს არს
ბნელისა მის და ცეცხლისა საუკუნოასა⁵ სირცხელი იგი, რო-
მელსა შინა ეგულების ცოდვილთა საუკუნოდ ყოფაჲ,⁶ რაჟამს-
იგი მარადის წინაშე თუალთა მათთა აქუნდენ ხატნი იგი კორც-
თა მათთა ცოდვისანი, რომელი-იგი არნ მარადის კსენებასა შინა
სულისა მათისასა, ვითარცა სალებავი რამეჲ⁷ აღუკოცელი, ხო-
ლო მცირედთაჲ⁸ არს შესლვაჲ⁹ ნათელსა მას ჭეშმარიტსა და
გამოცხადებაჲ, და შემდგომად გამოცხადებისა დაფარულთა მათ-
თაჲსა¹⁰ წარსლვაჲ¹¹ ურცხვენლითა¹² პირითა.

129. თქუა კუალად: ნეტარ არს სული იგი, რომელსა ღამე
და ღღმ¹³ არარაჲ აქუნდეს სხუაჲ ზრუნვაჲ,¹⁴ გარნა ესე ოდენ,
თუ ვითარ მიუგოს¹⁵ სიტყუაჲ საქმეთა თესთათეს დიდსა მას
ღღესა, (57vB, 29vC) რაჟამს-იგი ყოველნი დაბადებულნი შეძრ-
წუნდენ და მიუგებდენ სიტყუასა წინაშე მსაჯულისა მის საქმეთა
მათთათეს, რამეთუ რომელი მარადის ხედვიდეს¹⁶ ღღესა მას და
ჟამსა და ყოვლადვე იწურთიდეს¹⁷ საშინელისა მის მსაჯულისა
სიტყვსებასა, ეგვეითარი იგი ანუ ყოვლადვე არა შთავრდომად
არს¹⁸ ცოდვასა შინა, ანუ¹⁹ (139r) დაღაცათუ ცოდოს, მცირედ-
რამეჲ ყოფად არიან ცოდვანი მისნი, რამეთუ ცოდვაჲ²⁰ ჩუენ ზედა
უშიშ(379vJ)ობისაგან ღმრთისა²¹ მოიწვევის, ხოლო რომელთა თა-
ნა მარადის ეგოს სატანჯველთა მათ მოლოდებაჲ, შიში იგი, მათ
ზედა დამკვდრებული, არაოდეს უტევებს²² მათ შთავრდომად საქ-
მეთა შინა ანუ გულისსიტყუათა ბოროტთა.

ამისთეს უკუე¹ გაქსოვდინ² ღმერთი³ მარადის და გაქუნდინ
შიში მისი გულსა შენსა, და ყოველნივემცა მლოცველ შენდა

1 მოქმდნი + იგი (გამოც.) B. 2 ჰხედვიდენ J. 3 თავსა შორის თესსა C.
4 ვაკონებ A, კვკონებ JBC. 5 სკნოსა BC. 6 ყოფა C. 7 რამეჲ A, რამ JBC.
8 მცირედთა BC. 9 შესლვა C. 10 მათთასა C. 11 წარსლვა C. 12 ურცხვენლ-
ითა JA, ურცხვენელითა B, ურცხუნელითა C. 13 ღღმ და ღამს J, ღამე და
ღღე B, ღამე და ღამე C. 14 ზრუნვა C. 15 მიუგო C. 16 ჰხედვიდეს J. 17
იწურთიდეს C. 18 არსა C. 19 ანუთუ JC. 20 ცოდვა C. 21 ღმ C. 22
დაუტევობს J, დაუტევობს BC.

არიან, რამეთუ დიდი შეწევნა⁴ მოსლვად არს შენ ზედა ლოცვითა მათითა, რომელნი-იგი შემძლებელ არიან ღმრთისა მიმართ ლოცვად, და ამის საქმისაგან ნუოდეს დასცხრები,⁵ რამეთუ ამასცა⁶ ცხორებასა შინა კეთილი შემწ⁷ არს ჩუენდა ლოცვად,⁸ და წარ-რად-ვიდეთ⁹ ამიერ, წარვიდოთ იგი ჩუენ თანა,¹⁰ ვითარცა საგზა-ლი მერმისა მისთჳს საუკუნოდას,¹¹ რამეთუ ვითარცა ზრუნვად¹² საქმე¹³ არს კეთილი, ეგრეთვე მწუხარებად და სასოწარკუეთი-ლებად მავნებელ სულისა არიან.

ამისთჳს უკუე¹⁴ ესეველი სახიერებასა ღმრთისასა და მოე-(30rC)ლოდე შეწევნასა მისსა¹⁵ და ესე უწყოდე,¹⁶ ვითარმედ, უკუეთუ¹⁷ კეთილად და სათნოდ მისა¹⁸ ვიქცეოდით,¹⁹ არათუ ოდ-ენ არა გარე-მიიქციოს²⁰ პირი მისი ჩუენგან სრულიად, არამედ, ვიდრელა ვიტყოდით სიტყუათა მათ ლოცვისათა, გურქუას ჩუენ, ვითარმედ: „აჰა ესერა, მე თქუენ²¹ თანა ვარ ყოველთა დღეთა და ვიდრე აღსასრულადმდე სოფლისა“,²² (1) რამეთუ მისი არს ყოვე-ლივე²³ დიდება²⁴ უკუნიითი-უკუნისამდე, ამენ.²⁵

1 უკუე J. 2 გაქსოვნი J. 3 ღმრთი — A. 4 შეწევნა C. 5 დასცხრები J. 6 ამსცა B, აშცა C. 7 შემწ JABC. 8 ლოცვა C. 9 წარ-რ-ვიდეთ BC. 10 ჩუენდა C. 11 სწოსა B. საუკუნესა C. 12 ზრუნვა C. 13 საქმე J. 14 უკუე J. 15 მისა A. 16 უწყოდე J. 17 უკეთუ C. 18 მისსა JBC. 19 ვიქცეოდით J. 20 გარე-მიიქციოს JC. 21 თქუენ C. 22 ყოველთა დღეთა და ვიდრე აღსასრულადმდე სოფლისა — ABC. 23 ყოველივე J. — ABC. 24 დიდება + და პატივი და თაყუანისცემა თანა მამით და სულით წმიდის, ურთ აწ და მარადის და J. 25 აწ JA, ამინ BC.

(1) მათე 28,20.

თქმული წმიდისა ბასილისი ლოცვისათჳს*

(გამოკრებული ვერსია, ფსევდობასილი I)

- E-3 1. ლოცვაჲ გონებითა წმიდითა ზრახვაჲ არს მარადის ღმრთისა მიმართ. აწ უკუე გულისკმა-ვეყოთ,¹ მ ღმრთისმოყუარენო, თუ ვითარი საზომი უკმს გონებასა, რაჲთა შეუძლონ² მიუღრეკლად თჳსისა მეუფისა წინაშე ღგომაღ და უბნობად მისა.
- E-5 2. რაჟამს ილოცვიდე, საყუარელო, პირველად მოპოვნებისათჳს ცრემლთაჲსა ილოცვიდე, რაჲთა გლოვისა³ მიერ მოაღბო სიფიცხლე⁴ ეგე, რომელ არს სულსა შინა შენსა (147vS) და ესრეთ უთხარ ბრალი შენი უფალსა აღსარებით,⁵ და ჰპოო⁶ მის მიერ შენდობაჲ.
- E-6 3. ისწრაფე უწინარეს ყოვლისა ცრემლთა მოგებაჲ,⁷ და ითხოვე⁸ იგი⁹ ღმრთისაგან, რამეთუ ფრიად უხარის მეუფესა,¹⁰ რაჟამს-იგი ცრემლით¹¹ ილოცვიდე,¹² შეიწირავს¹³ ლოც(350rJ)ვასა შენსა.
- E-7 4. დაღაცათუ ვითარცა წყარონი გარდამოდიოდიან¹⁴ შენგან ცრემლნი ლოცვასა შენსა, ყოვლად ნუ აღჰზუავნები¹⁵ და ნუცა ჰგონებ თუ¹⁶ უმეტეს ვისსამე¹⁷ ხარ შენ, და¹⁸ (201vT) გულისკმა-ყავ,** რამეთუ¹⁹ შეწევნაჲ ღმრთისაჲ²⁰ პოვა²¹ ლოცვამან შენმან, რაჲთა²² შეუძლო მკურვალედ აღსარებად ცოდვათა შენთა და მოწყალე ყოფად სულისა შენისა ცრემლთა მიერ. ეკრძალე, სა-

* გამოკრებული ვერსიის ტექსტი ეყარება ძირითადად S-1595 ხელნაწერს (XI ს.), 147r-დან. ვარიანტებს ვურთავთ A-116 და A-57 ხელნაწერებიდან. ძირითადი ხელნაწერის ვარიანტებს შემოკლებით აღვნიშნავთ S-ით. დანარჩენი ორისას – T-თი (A-116) და U-თი (A-57). STU ხელნაწერებში ტექსტი არაა თავებად დაყოფილი და დანოშრილი. S-ის სათაურთან ერთგის: „წმიდანო ღმრთისანო, ლოცვა ყავთ გლახაკისა მოსესთეს“.

** ამ სიტყვით ახალი მუხლი იწყება T-ში.

1 გულისკმა-ვეყოთ – ST. 2 შეუძლოთ T. 3 გლოვისა T, გლომსა S. 4 ფიცხელი T. 5 აღსარებით S. 6 პოო T. 7 მოგებ^ად T. 8 ითხოე S. 9 იგი – T. 10 მ^აჟმსა T. 11 ცრემლითა T. 12 ილოცვიდეს T. 13 შეიწირავს S. 14 გ^ამდიოდიან S. 15 აღზუავნები S. 16 თუ S, შენ T. 17 ვისამე S, ვისსამე T. 18 შენ და – T. 19 რამეთუ – T. 20 ღ^აისა T. 21 პოა S. 22 რ^ა S, რ^აეს T.

ყუარელო, რამათა¹ წამალი იგი, ღმრთისა მიერ მოცემული შენდა ვნებათა განსაკურნებელად, არა გარდააქციო² ვნებად და უმეტეს განარისხო მომცემელი იგი მადლისა³ მის.⁴

E-20 5. უკუეთუ ვნებავს ჭეშმარიტად ლოცვისათჳს, ნუ-ვისსა სულსა შეაწუხებ, თუ არა, ამაო⁵ არს შრომა⁶ შენი.

E-28 6. ნუ გარეგანითა ოდენ სახითა ილოცავ, არამედ გონებად შენი მოიყვანე გულისკმისყოფასა ჭეშმარიტისა⁷ ლოცვისასა შიშითა დიდითა.

E-31 7. ნუ ილოცავ ნებისა შენისა აღსრულებად, რამეთუ არა შეერთების⁸ ნებად შენი ნებასა თანა (148rS) ღმრთისასა, არამედ ყოველსა ზედა ესრეთ ილოცედი, რამათა ნებად ღმრთისა⁹ იქმნას, რამეთუ მას ჰნებავს¹⁰ კეთილი და¹¹ უმჯობესი სულისა შენისა.¹²

E-33 8. მას სახიერსა მიუტევე (202rT) ყოველი თხოვად შენი¹³ და ზრუნვად, და¹⁴ კეთილი გეყოს შენ.

E-42-6 9. ილოცედი¹⁵ კრძალულად, ტკივილითა სულისა¹⁶ და აღსარებითა¹⁷ ცოდვათადათა, სულთქუმიტა მკურვალითა¹⁸ და ძლიერითა და¹⁹ გონებითა შემოკრებულითა და იქსენებდი, ვის წინაშე სდგა, რამეთუ ფრიად ეშურების კაცსა ლოცვასა შინა ეშმაკი, რამათმცა შეაგინა გონებად მისი²⁰ და ლოცვად იგი²¹ უსარგებლო ყო. ხოლო შენ ყოვლითა ღონისძიებითა ფრთხილად და შეკრძა-

E-48 ლულებით²² ილოცედი. 10. და რაჟამს ილოცო, ვითარცა²³ ჯერარს, მაშინ მოელოდე ბრძოლასა და განსაცდელსა,²⁴ და ღადეგ მკნედ და მტკიცედ, და სცედი ნაყოფსა მას შენსა, რამეთუ ამისთჳს წოდებულ ხარ პირველითგანვე, რამათა იქმოდ²⁵ და სცედე. ნუ ოდეს დაუტეობ ნაყოფსა მას შენსა²⁶ უცავად, თუ არა, რასა²⁷ გერგოს ლოცვად იგი შენი.

1 რამათა + არა T. 2 გარდააქციოს T. 3 მადლისა T. 4 იგი მადლისა მის – S. 5 ამაოდ S. 6 შრომა T. 7 ჭტსა T. 8 შეერთების T. 9 ღმრთისა T. 10 ნებავს T. 11 და + და S. 12 შენისა T. 13 შენი S, გულისა შენისა T. 14 და – T. 15 და ილოცედი T. 16 სულისათა T. 17 აღსარებითა T. 18 მკურვალითა S. 19 და – T. 20 მისი – S. 21 იგი S, მისი T. 22 შეკრძალულად T. 23 ეწადა S, ეწა T. 24 ბრძოლა-თა და განსაცდელთა T. 25 აქამოდ T. 26 ნაყოფსა მას შენსა – T. 27 რას T (აღბათ უნდა იყოს: „არარას“).

E-79 11. ჰხედვედი¹ საზომსა შენსა, თუ სადა ხარ, და ესრეთ უძლო უმკურვალესად ლოცვად (202vT) და ბრალობად² თავისა თვისისა, ვ(ითარც)ა³ ესაიაჲ.⁴ (148vS)

E-79 12. რაჟამს იგონებდე, თუ⁵ ვითარ⁶ არაწმიდა ხარ და მკუდრ⁷ ხარ ვნებასა⁸ შინა, და⁹ ესევითარი უღირსი¹⁰ იკადრებ დგომად¹¹ წინაშე ღმრთისა და უბნობად¹² მისა,¹³

E-81 13. უწყოდე აწ, საყუარელო, რამეთუ წმიდანი ანგელოზნი გუაწუევენ ლოცვად და, რაჟამს კეთილად¹⁴ ვილოცვიდეთ, ფრიად უხარის მათ და ჩუენ თანა მღვდმარე არიან და ილოცვენ ჩუენთჳს, ხოლო ჩუენ რაჟამს უდებ ვიყვნეთ და შევიწყნარებდეთ გულისსიტყუათა ბოროტთა, მაშინ ფრიად განვარისხებთ ანგელოზთა, რამეთუ ღმრთისა ჩუენსა დაუტეობთ¹⁵ ბოროტთა გულისსიტყუათა შეწყნარებითა,¹⁶ და არაწმიდათა ეშმაკთა ვეუბნებით.

E-87-8 14. უკუეთუ არა მიგიღებოდა მადლი იგი ჭეშმარიტისა ლოცვისაჲ,¹⁷ იღუაწე, სულგრძელ იქმენ და მოიღო.¹⁸

E-92-3 15. მკნედ დევ ლოცვასა შინა შენსა და განემზადებოდე¹⁹ მინდობითა ქრისტესითა,²⁰ ვითარცა მკედარი გამოცდილი, რადთა, დაღაცათუ უცნებაჲ რადმე იხილო საშინელი და²¹ არა შეირყიო, დაღაცათუ მახული აღმოკდილი იხილო, (203rT) გინათუ ლამპარი აღნთებული, ნუ შეშფოთნები, არამედ მკნედ დევ და ილოცვედი და აღიარებდი კეთილსა მას აღსარებასა და ადრე იხილო დაცემაჲ მტერთა შენთაჲ,²² რამეთუ რომელი (149rS) ჭირსა მოითმენდეს,²³ მან სიხარულიცა პოოს, და რომელმან შრომაჲ თავს-იღვას, მიეცეს მას განსუენებაჲ ორთავე შინა ცხორებათა.

16. თქუა წმიდამან ბასილი: გონებასა განბნეულსა შემოჰკრებს წიგნის კითხვაჲ და მღუძარებაჲ²⁴ და ლოცვაჲ. გულის-თქუქმასა მოტყინარესა დაავსებს²⁵ მარხვაჲ, შრომაჲ და განშო-

1 ხედვედი T. 2 ბრძოლად T. 3 ვა ST. 4 ესაჲ S, ესაიაჲ T. 5 თუ – T. 6 ვა S, ვრ T. 7 მკუდრ T. 8 ცდვა T. 9 და – T. 10 უღირსი – T. 11 დგომას T. 12 უბნობასა T. 13 მისსა T. 14 კუალად S, კეთილად T. 15 დაუტეობთ + და T. 16 შევიწყნარებთ T. 17 ლოცვისა T. 18 მოიღო S, მით T. 19 განემზადე T. 20 ქესითა S, ქსითა T. 21 და – T. 22 ~ მტერისა შენისა დაცემაჲ T. 23 მოითმენდეს S. 24 მღუძარებაჲ S. 25 დაავსებს S] და მავნებელსა T.

რებად გულისწყრომისაგან. [ხოლო გულისწყრომასა]¹ განძნებულსა მოამდოვრებს გალობად,² სულგრძელებად და მოწყალებად.

17. თქუა კუალად: შრომად, მღუძარებად³ და მარხვად დაუცადებელი არა ბრძანებულ არს ჩუენდა, არამედ ძალისაებრ თვისისა თუთოეული⁴ იქმოდის ვითარცა განუწყესონ⁵ სულიერთა წინამძღუართა,⁶ ხოლო ლოცვად დაუცადებელი ბრძანებულ არს ჩუენდა.⁷ უკუეთუ ოდენ სიფრთხილე⁸ სულიერი და მოსწრაფებად გუაქუნდეს, (203vT) კელ-გუეწიფების მარადის ლოცვად, – დგომასა და⁹ სლვასა, ჭამასა და სუმასა, ჯდომასა და წოლასა, უძლურებასა და სნეულებასა შინა. მარადის ვიქსენებდეთ¹⁰ ღმერთსა და¹¹ გულისკმისყოფით ვიტყოდით: ღმერთო, მილხინე ცოდვილსა¹² ამას. რამეთუ კორცნი ჩუენნი¹³ უძლურებისაგან თვისისა ვერ შემძლებელ არიან დაუცადებელად¹⁴ (149vS) მარხვად გინა მოღუაწებად ფრიადისა¹⁵ შრომისა, ხოლო ლოცვად გონებასა¹⁶ წმიდა ჰყოფს¹⁷ და ძლიერ მბრძოლისა¹⁸ მიმართ, რომელი-იგი შემძლებელ არს თუნიერ კორცთაცა.¹⁹ ლოცვასა შრომად კორცთად²⁰ არა ფრიად უქმს, არამედ ოდენ გონებისა²¹ სიფრთხილე.

18. რაჟამს სდგე ლოცვად წინაშე ღმრთისა, შიშით და ძრწოლით ილოცევდ,²² რამეთუ ესრეთ ჯერ-არს, ხოლო უკუეთუ²³ უგულისკმოდ და უშიშად²⁴ ვილოცვიდეთ, უსარგებლო არს ლოცვად ჩუენი. და უკუეთუ მეუფესა²⁵ თანა ამის ქუეყანისასა მივიდოდით²⁶ თხოვად²⁷ რაჟსამე²⁸ სათხოველსა,²⁹ რომელი-იგი კაცი-ვე³⁰ არს მსგავსი ჩუენი მიწისაგანი და³¹ მიწად მიქცევადი, ფრიადითა შიშითა და³² ძრწოლითა³³ (204rT) მივალოთ, არა უფროდისი

1 ხოლო გულისწყრომასა – ST. 2 განძნებულსა მოამდოვრებს გალობად – T. 3 მღუძარებად S. 4 თუთოეული S, თითოეული T. 5 განუწყესონ T. 6 წინამძღუართა S. 7 ჩუენდა + არამედ ძალისაებრ თვისისა T. 8 სიფრთხე T. 9 და – T. 10 [ემ]ქსენებდეთ S, ვიქსენებდეთ T. 11 და – S. 12 ცოდვილ S. 13 ჩნდ S, + მარადის T. 14 დაუცადებელად S, მარადის T. 15 ფდ T. 16 გონებასა S, გონებასა T. 17 წმე ყფს T. 18 ბრძოლისა T. 19 კორცთაცა S. 20 შრომა კორცთა T. 21 ო გონებისა ოდენ T. 22 ილოცევდი T. 23 უკუეთუ – T. 24 და უშიშად – T. 25 მფს S, მეფესა T. 26 მივიდეთ T. 27 თხოვად S. 28 რაჟმე S, რაჟსამე T. 29 სათხოველსა S, სათხოველისა T. 30 ო რომელი-იგივე კაცი T. 31 და – T. 32 და – T. 33 ძრწოლად T.

შიშით და ძრწოლითა¹ ჯერ-არსა² წარვდგეთ³ რამ⁴ წინაშე მეუფისა⁵ ქრისტესა⁶ და ვითხოვდეთ მისგან შენდობასა ცოდვათასა და სასუფეველსა ცათასა? რამეცა იყო უტკბილეს და უსაწყაღელეს პირისპირ ზრახვასა ღმრთისასა, რამეთუ რომელი გულს-მოდგინედ ილოცვიდეს, იგი ღმერთსა ეუბნების. (150rS)

19. თქუა კუალად: უკუეთუ გსურის ლოცვისათჳს წმიდისა, ივლტოდე გულისწყრომისაგან, და⁷ უკუეთუ გიყუარს სიწმიდე, მოაყმე მუცელი შენი შიშშილითა და წყურილითა, ილუქებდი⁸ ლოცვასა შინა და ძურისკსენებაჲ⁹ შორს ყავ შენგან და სწყავლანი¹⁰ მოძღუართანი ნუმცა მოაკლდებიან¹¹ შენგან და კარსა წერილთასა მარადის ჰრეკდი კელითა სათნოებათაჲთა.

20. და უკუეთუ გნებაჲს, რაჲთა მოიღო¹² ღმრთისაგან მადლი გულისკმისყოფისაჲ, პირველად მცნებანი ეგე, რომელნი გულისკმა-გიყოფიან, აღასრულენ და ესრეთ ჟამსა ლოცვისასა უმეტესი გულისკმისყოფაჲ მოგეცეს. ზოლო ვიდრემდის რომელნი-ეგე გულისკმა-გიყოფიან,¹³ არა აღასრულნენ, არა მოგეცეს უმეტესი¹⁴ გულისკმისყოფაჲ, რაჲთა არა გარდაჰკლებოდნ¹⁵ მრავალთა მცნებათა და უმეტესთა ცოდვათა იქმნენ¹⁶ თანამდებ, (204vT) რამეთუ ფრიად¹⁷ სანატრელ არს, რომელი აღასრულებდეს ყოველსაჲ, რავდენი¹⁸ ასწაოს გულისკმისყოფამან (150vS) ღმრთისამან, ზოლო არა მოვალს გულისკმისყოფაჲ კაცსა¹⁹ თანა, უკუეთუ არა განეშოროს სოფლისაგან და ყოვლისა უკეთურებისა და თუთრჩულობისა.²⁰

21. თქუა კუალად: ვითარცა ცოდვათა შენთა ჰფარავ კაცთაგან, ეგრეცა²¹ სათნოებათა შენთა ჰფარევი²² კაცთაგან. უკუეთუ

1 მიეკლთ, არა უფროდის შიშით და ძრწოლითა — T. 2 ჯერ არს T. 3 წარდგომად T. 4 რამ — T. 5 მეფისა T. 6 ქა S, — T. 7 და — T. 8 ილუქებდი S. 9 ძურისკსენებაჲ S. 10 სწყავლნი T. 11 მოგაკლდებიან T. 12 მოიღო S. 13 აღასრულენ და ესრეთ, ჟამსა ლოცვისასა უმეტესი გულისკმისყოფაჲ მოგეცეს. ზოლო ვიდრემდის რომელნი-ეგე გულისკმა-გიყოფიან, არა აღასრულნენ — T. 14 უმეტეს T. 15 გარდაჰკლებოდნ T. 16 იქმნა S, იქმნე T. 17 რამეთუ ფრიად] არამედ T. 18 რომელი T. 19 კაცისა S, კაცსა T. 20 და ყოვლისა უკეთურებისა და თუთრჩულობისა — T. 21 ეგრეთვე T. 22 ჰფარევი — S, ფარევი T.

ცოდვათა შენთა ყოვლითა კრძალულებითა ჰფარვიდე და მოღუაწებათა¹ მათ, რომელნი ცოდვათა აღსაქოცელად მოგვეგნენ, განუკრძალველად გამოაცხადებდე, ორკერძოვე სცთები და ფრიად ივნებ. არამედ უკუეთუ² გნებაეს ცხორებაჲ სულისა შენისაჲ,³ გამოაცხადენ დაუფარველად სასოებითა ღმრთისაჲთა⁴ ცოდვანი მოძღურისა შენისა თანა, ვითარცა ღმრთისა, და მის მიერ მოცემული იგი წამალი საკურნებელად⁵ წყლულებათა შენთა დაფარე და ზუაობით⁶ ნუვის გამოუცხადებ თჳნიერ⁷ ღმრთისა და მოძღურისა შენისა, რაჲთა არა⁸ იქმნეს⁹ მაჩუენებლობაჲ იგი დამაქცეველ სულისა შენისა.

22. და რაჟამს გესმოდის სწავლაჲ მოძღურ(205rT)ისა შენისაჲ,¹⁰ (151rS) ნუ გამოეძიებ საქმეთა მისთა, არამედ ყოველთა სიტყუათა მისთა¹¹ სარწმუნოებით ისმენდი და გულსმოდგინედ იმარხედი,¹² რამეთუ ესე ჩუეულებაჲ აქუს ეშმაკსა, რაჲთა ნაკლულევანთა რათმე¹³ საქმეთა მისთა მოგაგონებდენ და გყონ შენ მსაჯულ მისა,¹⁴ და სარგებელი იგი სწავლისა მისისაჲ¹⁵ მიგიღონ.¹⁶

23. თქუა კუალად: ნუ იმკვები სამოსლითა შეუნიერითა, რაჲთა არა შეიმოსო¹⁷ ეშმაკი იგი¹⁸ ცუდამზუაობრობისაჲ,¹⁹ რამეთუ არათუ შეუნიერებითა სამოსლისაჲთა²⁰ შეიმოსებიან სათნოებანი, არამედ შეუნიერებითა სულისაჲთა²¹ შრომანი ოქროან იქმნებიან.²² შეიმოსე,²³ საყუარელო, შიში ღმრთისაჲ, და სატანჯველისაჲ,²⁴ რაჲთა შიშითა ცეცხლისა მის უშრეტისაჲთა²⁵ შეიმოსო²⁶ სამოსელი იგი მოღუაწებისაჲ²⁷ და ბრძენ იქმნე²⁸ შენ²⁹ ბრძოლასა მას³⁰ მტერისასა, რამეთუ შიში უფლისაჲ³¹ დასაბამი არს სიბრძნისაჲ.³² (1)

1 მოღწეთა T. 2 უკეთუ T. 3 შენისა T. 4 ~ სასოებითა ღმრთისა დაუფარველად T. 5 საკურნებელად S. 6 ზუაობით S. 7 თჳნიერ S. 8 არა - S. 9 იქმნას T. 10 შენისა T. 11 მისთა - T. 12 იმარხედი S. 13 რადმე T (კარნახის შეცდომა). 14 მისსა T. 15 მისისა T. 16 მიგიღოს T. 17 შეიმოსო S. 18 იგი - T. 19 ცუდამზუაობრობისა T. 20 სამოსლისათა T. 21 სწლისთა T. 22 ექმნებიან S. 23 შეიმოსე S. 24 სტანჯელსა S, სატანჯველისა T. 25 უშრეტისათა T. 26 შეიმოსო S, შეიმოსოს T. 27 მოღუაწებისა T. 28 იქმენ S. იქმნე T. 29 შენ - T. 30 მას - T. 31 უფლისაჲ - T. 32 სიბრძნისა T.

24. იყვნენ¹ ძალ სიტყუათა შენთა საქმენი შენნი, რამეთუ ვითარცა უძნელეს არიან საქმენი სიტყუასა,² ეგრეცა³ (205vT) უმჯობესცა⁴ არიან. რაჟამს საქმე არნ,⁵ მაშინ სიტყუანიცა ბრწყინვიდნან, და სარწმუნო იქმნინან.⁶

25. თქუა კუალად: რაჟამს დღესა მარხვისა⁷ და და(151vS)-ყოლებისა⁸ შენისასა მოვიდის⁹ შენდა¹⁰ ძმაჲ, ნუ დაუძიძიდების გონებასა შენსა და ნუცა¹¹ შესწუხნები¹² და მოიწყინებ¹³ ვითარცა დახრწევასა¹⁴ მარხვისასა და დაყოლებისასა,¹⁵ რამეთუ ცხორებაჲ ძმისაგან არს, და ამას სიძულილითა იქმან ეშმაკნი, რადთა [არა]¹⁶ იხილო ძმაჲ¹⁷ შენი, ვითარცა უფალი ღმერთი შენი, იხილო¹⁸ [რამ]¹⁹ იგი, ხოლო უკუეთუ ძმაჲ შენი²⁰ შეურაცხ-ჰყო, უწყოდე, ვითარმედ უფალი ღმერთი შენი შეურაცხ-გიყოფიეს.²¹

26. თქუა წმიდამან ბასილი:²² ვითარცა²³ მგელმან მშიერმან განაბნიის²⁴ სამწყსოჲ ცხოართაჲ,²⁵ ეგრეთვე სულმან სიძვისამან²⁶ — აღმავსებელნი²⁷ მუცელთა მათთანი, რამეთუ ეშმაკი საჭურველად ჩუენთავე ასოთა იკმარებს და მათ მიერ მოსწყლავს სულსა ჩუენსა,²⁸ რამეთუ უკუეთუ თუაღნი ჩუენნი ბოროტსა არა ზედვიდენ²⁹ და ყურთა ჩუენთა სავნებელი არა ესმოდის და კელნი ჩუენნი³⁰ ბოროტსა არარას³¹ მიეახლებოდინ³² და გონებაჲ (206rT) ჩუენი ბოროტთა მათ განზრახვათა მისთა³³ არა შეიწყნარებდეს, ამოო იქმნას³⁴ ყოველივე მოსწრაფებაჲ მბრძოლისა მის ჩუენისაჲ.³⁵

27. თქუა კუალად: უკუეთუ ჰპოო ნებითა ღმრთისაჲთა კაცი მასწავლელი³⁶ კეთილთა საქმეთაჲ,³⁷ შეეყავ მას და დაემორ-

1 იყვნენ S. 2 სიტყუათა T. 3 ეგრეთ T. 4 უმჯობეს T. 5 არნ T. 6 იქმნინან T. 7 მარხვისასა S, მარხვსა T. 8 დაყოლებისა S, და დაყოლებისა — T. 9 მოვიდეს T. 10 შნა S. 11 ნუცა S. 12 შესწუხნები T. 13 მოიწყინენ S, მოიწყინებ S. 14 დახრწევსა T. 15 და დაყოლებისასა — T. 16 არა — TSU. 17 ძმა T. 18 იხილო + ესრეთ T. 19 რამ — TSU. 20 შენი — S. 21 შეურაცხ-გიყოფია T. 22 წმიდამან ბასილი S] კუალად T. 23 ვნა T. 24 განაბნიის S. 25 ცხოვართა T. 26 სიბრძნისამან T. 27 აღმავსებელი T. 28 სულთა ჩუენთა T. 29 ზედვიდეს T. 30 ჩნი S. 31 არა T. 32 მიეახლებოდინ T. 33 ო განზრახვათა მისთა ბოროტთა T. + რადთა T. 34 იქმნების T. 35 ჩუენისა T. 36 ო კაცი მასწავლელი ნებითა ღმრთისა T. 37 საქმეთაჲთა T.

ჩილე ნებასა მისსა (152rS) სარწმუნოებით ყოვლითა ძალითა შე-
ნითა, და ნურას¹ იქმ გარეგან ნებისა მისისა, და უკუეთუ² ჰქმნე
მისა³ უკითხავად, პარვაჲ არს და მომაკუდინებელი⁴ სულისა შე-
ნისაჲ.⁵

28. თქუა კუალად: რაჟამს სჯდე, ნუ გარდაიცუამ⁶ ბუკლ-სა
შენსა მეორესა მუკლსა⁷ შენსა⁸ ზედა, რამეთუ დიდი უწყესოე-ბაჲ
არს ესე.

29. და რაჟამს უდარესსა შენსა ეუბნებოდი, ანუ გკითხოვ
რამე, ნუ შეურაცხებით მიუგებ მას,⁹ რამეთუ წერილ არს: რო-
მელმან შეურაცხ-ყოს გლახაკი, დამბადებელსა თესსა შეაწუხებს.¹⁰

30. ყოველსავე¹¹ კეთილსა ზედა¹² მოყუსისა შენისასა მოხა-
რულ იყავ,¹³ რამეთუ კეთილი მისი შენი არს.

31. სენაკსა შინა შენსა კრძალვით ჯედ და წესიერად, თუ
არა ლიტონად და უგუნურად ჯდომაჲ (206vT) არარას გუერ-
გების.¹⁴

32. და¹⁵ აიძულებდი¹⁶ თავსა შენსა სათნოებათა მიმართ, რა-
მეთუ მაიძულებელთაჲ¹⁷ არს სასუფეველი ცათაჲ.¹⁸

33. დააწურილე¹⁹ ქელი შენი შრომითა მით²⁰ სათნოებათაჲ-
თა²¹ და პატივი მღდელობისაჲ²² გინა* (152vS) მთავრობისაჲ²³
ანუ აზნაურობისაჲ²⁴ ნუ აგამაღლებს შენ, რამეთუ არა ძალითა
შენითა მოგიგიეს,²⁵ არამედ ღმერთმან მოგცა.

34. და ღმერთსა წინა ნუ აღუდგები, რამეთუ ფრიად სძულს
მას შენი ამპარტავანებაჲ, არამედ უფროჲსლა დამდაბლდი და
წყალობისა შენისათჳს ჰმადლობდი ღმერთსა.

* ნუსხური არაკალიგრაფიული მინაწერი ქვედა კიდზე სხვა ხელით: „წმი-
დაუ მიქელ შიწყალ ანტუნი“ S.

1 ნურ მრას T. 2 უკეთუ T. 3 მისსა T. 4 მომაკუდინებელი S. 5 შენისა T.
6 გარდაიცუამ S. 7 მუკლსა S. 8 შენსა — T. 9 შეურაცხებით მოუგებ მას]
შეურაცხ-ჰყოფ T. 10 შეაწუხებს S] შეურაცხ-ჰყოფს T. 11 ყა T. 12 ზედა
კეთილსა T. 13 მოყუსისა შენისასა მოხარულ იყავ — T. 14 გურგების S,
გერგოს T. 15 და — T. 16 აიძულებდი S. 17 მაიძულებელთაჲ S, მაიძულებე-
ლთა T. 18 ცათა T. 19 დააწულილე T. 20 მით — T. 21 სთნბითათა T. 22
მღდელობისა T. 23 მთავრობისა T. 24 აზნაურობისა T. 25 მოგიგიეს + შენ T.

35. ნუ¹ გნებავს ამპარტავანებით ღიდებისმოყუარებით, გინათუ კორციელისა რაღსმე² მოსარეწავისათჳს³ წინამძღურობად მძათად,⁴ რაღთა არა დაჰკრიბო ქელსა შენსა ტყრთი სხუათა⁵ ცოდვისად, არამედ ყოველსავე საქმესა შენსა სიმდაბლით და გულისკმისყოფით იქმოდე.

36. თითოეულსა⁶ ღლისა საქმესა ხელევედი და ისწრაფდი მარადის უმჯობესისა მიმართ, რაღთა მიეახლო ანგელოზთა.

37. მოთმინე იყავ⁷ სენა(207rT)კსა შინა შენსა, რაღთა იხილო უფალი ღოცვასა შინა შენსა.*

38. თქუა წმიდამან ბასილი: რაჟამს გებრძოდის გულის-სიტყუად რომლისამე ცოდვისა მიმართ, და იძლეოდი მის მიერ,⁸ ნუ დაუფარავ⁹ მოძღუარსა¹⁰ შენსა.¹¹ მიიღე¹² მისგან წამალი ესე – ქსენებად სიკუდილისა და¹³ სასჯელისა¹⁴ და ცეცხლი იგი უშრეტი, რომელი განმზადებულ არს ცოდვილთა¹⁵ ურჩთა და უნანელთა¹⁶ მოსაგებელად.¹⁷ ამით საჭურველითა ეწყვებოდე, საყუარელო, გულისსიტყუათა მტერისა მიერ მოგონებულთა, და უკუეთუ გებრძოდის-ღა კუალადცა, ნუ უდებ ხარ აღსარებად, და უკუეთუ ესრეთ¹⁸ იქმოდ, ადრე მძლე ექმნა¹⁹ ძალითა ქრისშისითა.²⁰ (155vS; 209vT)

* წმ. ბასილის სახელით წარწერილ ბოლო (38-ე) ამონარიდამდე ჩართულია რამდენიმე სხვა: „იტყოდეს მამისა იოვანესთჳს მოწყალისა...“ (152v-153vS; 207r-vT); „თქუა წმიდამან თეოფილე (თეოფანე T) მთავარებისკოპოს-მან“ (153vS; 207v-208rT); „თქუა კუალად: დაღაცათუ ვინმე უბრძეს და უდიდეს იყოს ყოველთა კაცთასა...“ (153v-154vS; 208r-vT); „თქუა წმიდამან გრიგოლი ღმრთისმეტყუელმან, ვითარმედ: განეგდოთ ჩუენგან მსწრაფლ წარმაგალი სოფლისა ამის შუებად...“ (154v-155vS; 208v-209vT).

1 და ნუ T. 2 რასამე T. 3 მოსარეწელისათჳს T. 4 მძათა T. 5 სხუათა T. 6 თითოეულსა S, თითოეულისა T. 7 იყვენ T. 8 და იძლეოდი მის მიერ – T. 9 დაჰუარავ T. 10 მძღორისა S. 11 შენსა – T. 12 მიიღე S, და მიიღე T. 13 და – T. 14 სასჯელისა T. 15 ცოდვილთათჳს T. 16 უნანელთათჳს T. 17 მოსაგებელად T. 18 ესრეთ T. 19 ექმნე T. 20 ქრისთა S, ქსითა T.

დამოწმებული ლიტერატურა

1. გაბიძაშვილი, ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია 2, ასკეტიკა და მისტიკა, თბილისი 2006.
2. გაბიძაშვილი, ასკეტურ-მისტიკური ნათარგმნი და ორიგინალური მწერლობა, კრებულში: ებისკ. სტეფანე (რედ.), ნარკვევები ძველი ქართული სასულიერო მწერლობის ისტორიიდან III, თბილისი 2016.
3. თაყაიშვილი, შ. თუმანიშვილი, წმ. ნილოს სინელის ეპისტოლეთა ძველი ქართული თარგმანი: ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი IX, 2016-2017 წწ., გვ. 9-162.
4. კეკელიძე, უცხო ავტორები ძველ ქართულ ლიტერატურაში. მისსავე კრებულში: ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან V, თბილისი 1957.
5. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, თბ. 1980.
6. კეკელიძე, მეოთხე საუკუნის საზღვარგარეთელი ქართველი მოაზროვნე და მოღვაწე. მისსავე კრებულში: ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან VI, თბ., 1960, 5-17.
7. კოჭლამაზაშვილი (გამომც.), წმ. ბასილი დიდი, სწავლანი ლოცვისათვის, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა ე. კოჭლამაზაშვილმა: ჟურნ. „ლაზარეს აღდგინება“ XVI, 2002 წ., გვ. 3-13.
8. კოჭლამაზაშვილი, იოანე სინელის „კლემაქსის“ გამოკრებილი თარგმანი პოსტათონურ „ეკურთხევათ“ კრებულებში, ჟურნ. „რელიგია“ №1 2009, 18-29; №2, 2009, 5-15.
9. კოჭლამაზაშვილი, ეფთვიმე მთაწმიდელის „რჩევით გამოკრებულნი“: ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი VII, თბ., 2014.
10. კოჭლამაზაშვილი, ეტაპობრიობა ეფთვიმე მთაწმიდელის მთარგმნელობით მოღვაწეობაში, ქრისტიანულ-არქეოლოგ. ძიებანი VII, თბ., 2014.
11. კოჭლამაზაშვილი, შუა საუკუნეების „ეკურთხევათ“ კრებულებში ჩართულ „გამოკრებულ სწავლათ“ წარმომავლობისათვის: ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი VII, თბ., 2014.
12. კოჭლამაზაშვილი (გამომც.), პავლეს ეპისტოლეთა განმარტება, გამოკრებული იოვანე ოქროპირისა და სხვა წმიდა მამათა თხზულებებიდან, თარგმნილი ეფთვიმე მთაწმიდელის მიერ, გამოსაცემად მოამზადა და გამოკლევდა დაურთო ექვთიმე კოჭლამაზაშვილმა, თბ., 2003.
13. კოჭლამაზაშვილი, წმ. ნილოს სინელის სახელით წარწერილი სწავლანი ლოცვისათვის და მისი ძველი ქართული თარგმანი: ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი IX, თბ., 2017, 192-230.
14. კოჭლამაზაშვილი, წმ. მაქსიმე აღმსარებლის მიგებანი თალასე ხუცის კითხვებზე და მისი ეფთვიმე მთაწმიდელისეული თარგმანი: ქრისტიანულ-

არქეოლოგიური ძიებანი X, 2018.

- ე. კოჭლამაზაშვილი, ევავრე პონტოელის *Antirrhetikos*-ის ძველი ქართული თარგმანი. სერია: პატრისტიკული კვლევა საქართველოში IV, თბილისი 2019.
- ე. კოჭლამაზაშვილი, წმ. ბასილი კესარიელის სახელით წარწერილი „სწავლანი ლოცვისათჳს“ (ორი ქართული ვერსიისა და მათი ერთი წყაროს შესახებ): ქრისტიანულ-არქეოლოგ. ძიებანი XIV, თბილისი 2021, 7-147.
- ნ. მარი, იერუსალიმის ბერძნული საპატრიარქო წიგნთსაცავის ქართულ ხელნაწერთა მოკლე აღწერილობა, დასაბუჯდად მოამზადა ელ. მეტრეველმა, თბ., 1955.
- ს. მახარაშვილმა. იხ. მისი: ევავრე პონტოელის ცხოვრება-მოდვანება და მის თხზულებათა ქართული თარგმანი. ძველი ქართული მწერლობის მატანი I, თბ., 1984, 3-38.
- ლ. მენაბდე, ძველი ქართული მწერლობის კერები, II, 1980.
- საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის ხელნაწერები (A კოლექცია), ტ. IV, შეადგინა ქ. შარაშიძემ, თბ., 1954, 66-76.
- საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის ხელნაწერები (A კოლექცია), ტ. V, შეადგინა ლილი ქუთათელაძემ, თბ., 1955.
- საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ახალი, Q კოლექცია, ტ. I, შედგენილი ე. მეტრეველისა და ქრ. შარაშიძის მიერ, ილ. აბულაძის რედაქციით, თბ., 1957.
- ლ. ტყებუჩავა, წმინდა მაქსიმე აღმსარებლის სახელით ცნობილი ასკეტური ძეგლი „სიტყვებისათჳს ვნებათაჲსა“ და მისი ექვთიმე ათონელისეული თარგმანი. მრავალთავი, ფილოლოგიურ-ისტორიული ძიებანი 26, თბილისი 2019, 127-138.
- ლ. ტყებუჩავა, ევავრე პონტოელის „ანტირეტიკოსი“ და მისი წმ. ექვთიმე ათონელისეული თარგმანი. გრაგნილი, საეკლესიო-სამეცნიერო კრებული VII, თბილისი 2020, 165-196.
- ლ. ტყებუჩავა, ევავრე პონტოელის შრომა „ბოროტების რვა სულის შესახებ“ და მისი წმ. ექვთიმე ათონელისეული თარგმანი. საღვთისმეტყველო-სამეცნიერო შრომები X-XI, 2020, 183-264.
- ლ. ტყებუჩავა, ევავრე პონტოელის მე-4 ეპისტოლე და მისი წმ. ექვთიმე ათონელისეული თარგმანი. გრაგნილი, საეკლესიო-სამეცნიერო კრებული VIII, თბილისი 2021, 325-351.
- ლ. ტყებუჩავა, ევავრე პონტოელის აპოფთეგმის ექვთიმე ათონელისეული თარგმანი. ენრიკო გაბიძაშვილი 90, თბილისი 2021, 320-334.
- ბ. უტიე, ფსევდო-ნილოსის ლოცვისათვის: არაბულიდან ქართულად ძვე-

- ლი ნათარგმნი თავები. კონსტანტინე წერეთელი 80, საოუბილეო კრებული, თბილისი 2003, გვ. 198-200.
- ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტ. I, შეადგინეს თ. ბრეგაძემ, მ. ქავთარიამ და ლ. ქუთათელაძემ, თბ., 1973.
- ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტ. I, შეადგინეს თ. ბრეგაძემ, ც. კახაბრიშვილმა, თ. მგალობლიშვილმა, მ. ქავთარიამ, ლ. ქუთათელაძემ და ც. ჯღამაიამ, თბ., 1976, 89-92.
- ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტ. I, შეადგინეს თ. ბრეგაძემ, მ. ქავთარიამ, ლ. ქუთათელაძემ, თბ., 1985, 168-173.
- ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექცია, ტ. I, შედგენილი თ. ბრეგაძის, თ. ენუქიძის, ნ. კასრაძის, ლ. ქუთათელაძისა და ქრ. შარაშიძის მიერ, თბ., 1959, 434.
- ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექცია, ტ. III, ე. მეტრეველის რედაქციით, თბ., 1963.
- ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექცია, ტ. V, შეადგინეს თ. ბრეგაძემ, თ. ენუქიძემ, ლ. კიკნაძემ, მ. შანიძემ და ც. ჭანკიევმა, თბ., 1967, 139-145.
- წმიდა ეფრემ ასური, სწავლანი, ქართული ვერსია, ტ. I. სწავლანი ღირსისა მამისა ჩუენისა ეფრემისნი, ნაკვეთი პირველი, თარგმნილი ეფრემ მცირის მიერ, გამოსაცემად მოამზადა ე. კოჭლამაზაშვილმა, თბ., 2015.
- ხელნაწერთა აღწერილობა საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფ. მუზეუმის (H) ხელნაწერები, ტ. V, შედგენილი ლუბა მეფარიშვილის მიერ, თბ., 1949.
6. ქაჯაია, ბასილი კესარიელის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები, თბილისი 1992.
- ც. ქურციკიძე, ისევ ექვთიმე ათონელის მთარგმნელობითი მეთოდის შესახებ: „მრავალთავე“, VI, 1978, 24-34.
- ც. ქურციკიძე (გამომც.), ბასილი კესარიელის სწავლათა ეფთვიმე ათონელისეული თარგმანი, გამოსცა ც. ქურციკიძემ, თბ., 1983.
- ს. ყაუხჩიშვილი (რედ.), ბერძნულ-ქართული დოკუმენტირებული ლექსიკონი, IV, სიმონ ყაუხჩიშვილის რედაქციით, ტომი IV, თბილისი 2006.
- ს. ყაუხჩიშვილი (რედ.), ბერძნულ-ქართული დოკუმენტირებული ლექსიკონის ქართულ-ბერძნული ინდექსი, ტომი VII, თბილისი 2007.

- ს. ყაუხჩიშვილი, გეორგიკა VII, 1967.
- კ. შნერბაკოვი, A-116 და A-57 ნუსხებისა და Quaestiones ad Thalassium-ის ექვთიმესეულ თარგმანში შესული 13 კითხვა-მიგების შესახებ: თბილისის სასულიერო აკადემია, საღვთისმეტყველო-სამეცნიერო შრომები VIII-IX, თბ., 2018, 163-290.
- დ. ჩიხორელიშვილი, წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა ბასილისნი სწა-ვლანი ლოცვისათჳს და სხუათა თითოსახეთა სათნოებათათჳს საცხორებელად სულისა: ნ. მედიქიშვილი (რედ.), გრაგნილი, საეკლესიო-სამეცნიერო კრებული III, თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის გამოცემლობა, თბილისი 2015, 9-62.
- ნ. ცოფურაშვილი, „თთიკის“ შედგენილობისათვის, მაცნე, №2, 1973, 64-78; მაცნე №1, 1974, 71-89.
- ე. ჭელიძე, წმ. დიადოქოს ფოტიკელი, ასკეტური თავები. კრებულში: მსოფლიო მართლმადიდებელი ეკლესიის შეერთებული კალენდარი, თბ., 2001, 385-435.
- თ. ჭყონია, ერთი ძველი გნომური ლიტერატურისა: ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე V, თბ., 1963, გვ. 103-116.
- ე. ხინთიბიძე, ბასილი კაპადოკიელის „სამოღვაწეო წიგნის“ ქართული რედაქციები, თბ., 1968.
- R. P. Blake, Catalogue des manuscrits géorgiens de la Bibliothèque patriarcale grecque à Jerusalem. Orient Chrétien, 3-série, t. III-V, 1924-26.
- A. Chantladze, *Euthymius the Athonite's Translation of Maximus the Confessor's* Questiones ad Thalassium, in: T. Mgaloblishvili and L. Khoperia (eds.), *Maximus Confessor and Georgia (Iberica Caucasia)*, 3), London 2009, 49-58.
- De Oratione tractatus in centum quinquaginta tria capirula: Patrologia Graeca-ს სერიაში (t. 79, col. 1165-1200).
- M. Geerard, Clavis Patrum Graecorum, vol. II. in: Corpus Christianorum, Brepols - Turnhout, 1974, 2835-2928.
- I. Hausherr, Le "De Oratione" D'Évagre le Pontique, en Syriaque et en Arabe.
- E. Kochlamazashvili, The Old Georgian Version of *Antirrhetikos* by Evagrius Ponticus and Its Relation with the Syriac Version. Adamantius 25. Roma 2019, 445-451.
- Описание Крестного монастыря, близ Иерусалима, и некоторых грузинских рукописей, хранящихся в нем, сделанное Н. Чубиновым: Сведения о памятниках грузинской письменности, т. I, вып. III. СПб, 1894.
- A. Цагарели, Памятники грузинской старины в св. Земле и на Синае, ППС IV, вып. I, СПб, 1888.

Old Georgian Translations of Evagrius Ponticus' *De Oratione*

A book of "Teachings" on prayer and other virtues, a compilation of 130 texts, is a well-known piece of the medieval Georgian translated literature. According to the title, the texts were selected by the anonymous compiler from the works of St. Basil and translated into Georgian by Euthymius the Athonite (†1028). Each text included in the collection starts with an attribution added by the compiler: "Saith Saint Basil", while the compilation is entitled "The teachings of our Holy and Godly Father Basil on prayer and other virtues for the salvation of soul".

As there is no evidence of a work so entitled in the Byzantine literature, the compilation is rightly considered to be pseudo-epigraphic. However, N. Kajaia's study revealed that some of its parts are indeed excerpts from St. Basil's works. In particular, passages 128 and 129 are fragments of St. Basil's commentaries on Psalm 33:12 and 33:6 from St. Basil's Commentaries on Psalms, translated by Euthymius. While the sources of the remaining 128 passages could not be identified, the scholar suggests that some of them could have been taken from works other than St. Basil's and, therefore, as she notes, a broader body of patristic literature should be examined to identify all of the sources.

This work attempts to identify the author of one group of excerpts included in the compilation – in particular, to attribute them to Evagrius Ponticus – and to publish the definitive text.

"Teachings on Prayer" can be found in several manuscripts that include St. Basil's works. The earliest and most important manuscripts are A-1101, preserved in the National Centre of Manuscripts, Tbilisi and Georgian manuscript #14 in the Monastery of Holy Cross, Jerusalem. Both of them are dated to the 11th century. Other manuscripts are of later periods and all of them are kept in the repositories of the National Centre of Manuscripts, Tbilisi A-100 (1713), A-81 (XVIII), A-

181 (1816) A-394 (XVIII), H-2350 (XVIII), S-4616 (XVIII-XIX), A-1512 (1822 w.), S-376 (1798), S-3661 (XVIII-XIX) and so on.

In some manuscripts, parts of the “Teachings” are not numbered (A-1101, Jer. 14, A-81), while in others, they are numbered either in Georgian alphabetic numerals (A-100, A-181) or Arabic ones (S-376...).

“On Prayer” was the first literary work to become the subject of my philological study in 1980. I even copied the text from one manuscript (A-81), but did not go any further. Later in 2002, I published a small fragment of the text and most certainly, would not have gone back to it but for Pseudo-Nilus’ (Nilus of Sinai/ of Ancyra) treatise “On Prayer”, with 153 chapters (Bernard Outtier attributes the treatise to Evagrius Ponticus). In 2015, having examined the text of the treatise, I found that it closely resembles Pseudo-Basil’s work I had used to study many years before, and started to compare the two texts. It appeared that Pseudo-Basil’s collection contained an extensive part (43 chapters) of Pseudo-Nilus’ treatise, but the Georgian version was done by a different translator: Pseudo-Basil’s “On Prayer” was translated by Euthymius the Athonite and Pseudo-Nilus’ treatise – by Ephrem Mtsire. And the author of the treatise is neither Basil nor Nilus of Sinai, but Evagrius Ponticus (346-399).

Fragments of Evagrius’ treatise, likewise ascribed to Nilus of Sinai, had been translated into Georgian before Ephrem Mtsire. This earlier translation survives in one 10th century manuscript (H-622). According to Bernard Outtier, it must have been rendered from Arabic. Ephrem translated a complete version of Pseudo-Nilus’ work from Greek.

The earlier Georgian translation of the fragments have not been published yet. As regards Ephrem Mtsire’s translation, I published it in 2017 in the series “Studies in Christian Archeology”, vol. IX.

My further research revealed that Georgian manuscripts preserve two, short and long versions of the translation that attributes the source text to St. Basil. Both versions were made by Euthymius the Athonite. Evidently, he first rendered into Georgian a number of fragments from the work and then translated the complete version. Euthymius’ shorter

translation was found in an 11th century collection S-1595. Its later exact counterparts are A-116 and A-57 (17th-18th cc).

Thus, "On Prayer" by Evagrius Ponticus was translated into Georgian four times: in two translations it is attributed to Basil of Caesarea and in the other two versions – to Nilus of Sinai. Below, I will refer to them as Pseudo-Nilus I and II and Pseudo-Basil I and II:

1. Pseudo-Nilus I: "Spoken by Saint Nilus on Prayer" (48 chapters), as mentioned, survives in one manuscript: H-622, 57r-61v.

2. Pseudo-Nilus II: "Our Holy Father Nilus on Prayer, 153 Chapters", translated by Ephrem Mtsire, also survives in one manuscript, A-60 (pages 270-285).

3. Pseudo-Basil I: "Spoken by Saint Basil on Prayer" (conventionally divided into 38 chapters), translated by Euthymius the Athonite, survives in three manuscript: S-1595, A-116 and A-57.

4. Pseudo-Basil II: "The Teachings of Our Holy and Godly Father Basil on Prayer and Other Virtues for the Salvation of the Soul" (130 chapters) – another Georgian version from Euthymius, who completed and revised his previous translation (S-1595, A-116, A-57). This revised version survives in 11 manuscripts mentioned above.

Euthymius worked twice on the same text – and Pseudo-Basil's work is not the only source text he revisited. Euthymius is known for providing a double translation of the same piece of literature: a short version (translations of selected passages) and a complete version. The fact may seem strange at first sight: according to his biographer, being overly busy with his monastic duties, Euthymius translated most of the books at night, by candle light. Therefore, the following question may arise: How could Euthymius afford returning to the texts he had already translated once, especially, given the highly challenging enlightenment project he had undertaken, the most part of which he successfully accomplished?

In fact, Euthymius had first compiled an extensive list of compulsory literature to be rendered into Georgian. In the beginning, the Georgian readership was offered translations of selected passages from these

works, which later were translated completely. This becomes obvious if we compare Euthymius' translations of selected passages from works by different authors (surviving in manuscripts S-1595, A-116 and A-57) with his complete translations of the same works. Some passages in these two (short vs complete) versions are fully identical, while others are stylistically revised and improved in the complete versions. Therefore, it can be argued that the translation of the selected passages preceded the translation of the full versions, which should be considered secondary to the short versions.

The opposite scenario – selection of fragments from Euthymius' complete translations for the purposes of the collection (S-1595, A-116 and A-57) by a compiler other than Euthymius – can hardly be considered viable unless there is a convincing explanation for the following: why would the compiler borrow exact fragments from Euthymius' translations in some cases but offer stylistically inferior versions in others? Furthermore, some passages included in the collection (S-1595, A-116 and A-57) clearly suggest that Euthymius himself selected and translated the passages for the collection before undertaking the translation of the full versions of the source texts.

As mentioned above, I have conventionally divided Pseudo-Basil I into 38 chapters. None of the surviving manuscripts (S-1595, A-116, A-57) contains any special signs to mark off the chapters, with the exception of several incipits: "Saith Saint Basil" (16, 26, 38) and "Again saith he" (17, 19, 21, 23, 25, 27, 28).

In Pseudo-Basil II – "The Teachings of Our Holy and Godly Father Basil on Prayer and Other Virtues for the Salvation of the Soul", which consists of 130 chapters – each chapter begins with a reference to the author: "Saith Saint Basil".

The title of the first, short version, "Spoken by Saint Basil on Prayer", only matches the content of the first twenty chapters, while other chapters do not deal with prayer but with other virtues or the ways of overcoming passions and other sins. The same is true about the long version: the first 50 chapters mostly deal with prayer, while the subsequent chap-

ters are devoted to other topics.

The comparison of the short and long versions shows that the first 26 chapters of the short version are included in the long version as well – the corresponding passages can be found in various chapters of the long version, while the rest of the content is different. Apart from prayer, the long version dwells on a number of other virtues, as well as various sinful longings and temptations. The short version discusses fewer topics apart from prayer – because of its brevity.

This work presents parallel texts from Euthymius' two translations of Pseudo-Basil's work to compare the passages found in both versions. The comparison reveals that Pseudo-Basil II not only has more, additional chapters which are missing in Pseudo-Basil I, but it also offers an extended version of the chapters it shares with Pseudo-Basil I. The study of the two versions shows that Pseudo-Basil II is not an independent translation. It was produced through the revision and extension of Pseudo-Basil I. A proof to this is that chapters 2(3) and 3(4), as well as shared passages in chapters 7(12) 9(15), 13(30), 14(31), 16(46), 19(74), 23(102), 24(103) in the two versions are fully identical. What makes the only difference are additions found in Pseudo-Basil II. There are minor textual differences between chapters 4(5), 5(9) and 6(10). Chapters 1(1) and 8(13) also fully identical but for a few additional phrases in both chapters of Pseudo-Basil II.

There are ample additions in the second version, either at end of the chapters or elsewhere within them. In three cases Pseudo-Basil II offers a more concise version of the text as compared to Pseudo-Basil I. Extension or abridgement is often accompanied by the revision and editing of the content.

Chapter 21 of Pseudo-Basil I and Chapter 87 of Pseudo-Basil II have identical passages as well as differences of several types: passages with different meaning, additions in the short version and additions in the long version.

It has been found that the translator used the following devices during the revision: synonymic substitutions, shifts in the position of syntag-

mas and phrases, changes in the verb forms, various semantic variations and most importantly, revisions aimed at stylistic improvement.

Examples quoted and analyzed in this work show that with the new extended version of Pseudo-Basil's Commentaries Euthymius did not merely aim to render into Georgian more of its content but to bring the translation closer to the original and improve it stylistically.

This study provides a table of correspondences between Pseudo-Basil I and II on the one hand and the treatise of Pseudo-Nilus on the other. It is shown that the first fifteen chapters of Pseudo-Basil I and the first forty-three chapters of Pseudo-Basil II are the translations of selected passages from the treatise of Pseudo-Nilus (or precisely, Evagrius). Each of the following chapters in Pseudo-Basil II – 7, 31 and 35 – combines two chapters from Evagrius' treatise; Chapter 9 of Pseudo-Basil I combines three chapters (42, 44 and 46) of Evagrius' work, while Chapter 79 of the latter is split into two chapters (11 and 12) in Pseudo-Basil I.

I also compared Euthymius' and Ephrem's translations (Pseudo-Basil II and Pseudo-Nilus II) with the Greek original. The comparison revealed that Ephrem's version is a literal (word for word) translation of the Greek source text, while Euthymius' version displays shifts of words and phrases; additions and abridgements; shifts in accents; hendiadis or vice versa – the use of the same Georgian word with a broader sense for two related and parallel Greek terms – which is to be described as free translation, a method widely practiced by Euthymius. The Athonite employed all of these techniques to make the author's teachings more accessible and efficient for Georgian readers.

Thus, the text of Evagrius' gnomes, which Euthymius attributed to St. Basil, appears remarkably transformed in the Georgian version offered by the Athonite. However, the purpose and content of the original is preserved. Therefore, these gnomes are to be unconditionally regarded as part of the Georgian Evagrian.

This study particularly aimed to provide evidence for identifying part of Pseudo-Basil's texts "On Prayer" as chapters from Evagrius'

treatise and offer their general review, which has been more or less successfully done. However, as apart from Evagrius' gnomes, "On Prayer" also contains other chapters, their identification requires further study.

As mentioned above, N. Kajaia identified passages 128 and 129 of the compilation as fragments from Euthymius' translations of St. Basil's Commentaries on Psalms. The author of the first publication on Pseudo-Basil's work, D. Chikhorlishvili attempted to find textual correspondences with John's "Ladder". However, Chikhorlishvili's findings were limited to a few vague parallels, which cannot be regarded as a systemic attempt to identify the source text. To my knowledge, no other similar studies have been undertaken so far. Therefore, as the question remains open and promises interesting findings, further research in this direction is needed.

Before then, readers are offered Euthymius' two, short and long translations of Pseudo-Basil's "Teachings On Prayer and Other Various Virtues", established according to all relevant manuscripts.

This book also contains Ephrem Mtsire's translation of Pseudo-Neilus' treatise, published for the second time, together with introductory comments.

საკუთარ სახელთა საძიებელი

- აბულაძე ი. 14.
 ადამი (ბიბლ.) 107.
 ანასტასი სინელი 58-59.
 ანდრია კრეტელი 64.
 ანტონი დიდი 158.
 ბასილი კესარიელი II, 51-56, 58, 60-67, 69, 70, 79, 81-84, 87-93, 101, 123-128, 135-138, 140-143, 145, 148, 151, 152, 155, 156, 158, 160, 162-164, 166-169, 171, 172, 176, 177, 180, 182, 186, 188.
 ბრეგაძე თ. 8, 58, 65.
 გაბიაშვილი ე. 7, 51, 59, 66.
 გაბრიელ მცირე 53.
 გეორგი (გიორგი მთავარმოწამე) 63.
 გიორგი მთაწმიდელი 56.
 გრიგოლი ნოსელი 61.
 გრიგოლი ღმრთისმეტყველი, ნაზიანზელი 53, 56, 61, 64, 188.
 დავით მეფე (ბიბლ.) 154.
 დანიელ წინასწარმეტყველი 29, 30.
 დიადოხოს ფოტიკელი 10-12, 54.
 დორთეო დაზელი 56, 59.
 ევაგრე პონტოელი 7-9, 51, 54, 55, 67, 86, 89, 91, 108, 123, 125.
 ევსები ეპისკოპოსი 62.
 ელია წინასწარმეტყველი 60, 154.
 ენუქიძე თ. 65.
 ესაია წინასწარმეტყველი 175, 182.
 ესაია ზუცესი 64.
 ეფთვიმე მთაწმიდელი 7, 51, 52, 54-64, 67, 69, 70, 87, 89, 102-116, 123-125.
 ეფრემ ასური 13.
 ეფრემ მცირე II-15, 54, 55, 87, 90, 91, 103-110, 112, 114, 115.
 თეარსიქილაძე გ. 8.
 თალასე ზუცესი 58, 69, 124.
 თეოდორე, ტაბენესელი მოღვაწე 37.
 თეოფანე კესარიელი 64.
 თეოფილე / თეოფანე მთავარეპისკოპოსი 188.
 თუმანიშვილი შ. 8.
 იაკობ მოციქული 65.
 იერუსალიმი 61.
 იესუ ქრისტე 61, 63, 71, 77, 108, 144, 153-156, 171, 174, 182, 184, 188.
 იელიტა მოწამე 63.
 იოანე ოქროპირი 56, 64, 111.
 იოანე სინელი 56, 124.
 იოვანე დვალის (კალიგრაფი) 61.
 იოვანე ნათლისმცემელი 158.
 იოვანე ღმრთისმეტყველი, მახარებელი 62.
 იონა წინასწარმეტყველი 59, 60.
 ისაკ განშორებული 64.
 კასიანე რომელი 64.
 კასრადე ნ. 65.
 კახაბრიშვილი ც. 58, 65.
 კეკელიძე კ. 7, 9, 10, 51, 53, 54, 58, 59.
 კესარია (ქალაქი) 62.
 კიკნაძე ლ. 65.
 კლეოპა (ბიბლ.) 155.
 კოჭლამაზაშვილი ე. 13, 53-58, 87, 90, 111.
 ლაკიზე ქალაქი 62.
 ლუკა მახარებელი 62, 111.
 მარი ნ. 61.
 მარიამ (ლაზარეს და) 154.
 მარკოზ მონაზონი 10, 11.
 მარკოზ მონაზონი, განშორებული 64.

- მაქსიმე აღმსარებელი 53, 56, 58, 59, 64, 69.
 მასარაშვილი ს. 9.
 მგალობლიშვილი თ. 58, 65, 69.
 მელიქიშვილი ნ. 66.
 მელქისედეკი (ბიბლ.) 10.
 მენაბდე ლ. 9.
 მეტრეველი ე. 8, 14, 58, 61.
 მეფარიშვილი ლ. 65.
 მთაწმიდა (ათონის მთა) 64.
 მიქაელ დვალი (კალიგრაფი) 61.
 მოსე (ბიბლ.) 17, 63, 154.
 მოსე (კალიგრაფი) 55.
 ნერსე (წმ.) 62.
 ნიკთორე კალისტე 9.
 ნილო მონაზონი, განმორებული 64.
 ნილოს სინელი, ანკურელი 7-16, 50, 53-55, 86, 87, 89-91, 111.
 ორიგენე აღექსანდრიელი 9,
 პავლე მოციქული 56, 111, 154, 157, 174.
 პალადი ჰელენოპოლელი 9.
 პეტრე მოციქული 65.
 პროხორი, ჯვრის მონასტრის მაშენებელი და წინამძღვარი 61, 63.
 რაითი (მონასტერი) 7.
 როსტიაშვილი მ. 10.
 საბაოთ (საღმრთო სახელი) 75, 87.
 საბერძნეთი 13.
 სატანა 110.
 სინა (მთა) 7.
 სოზომენე 9.
 სოკრატე 9.
 სოლომონი (ბიბლ.) 62, 144.
 სტეფანე ეპისკოპოსი 51, 59.
 სუმონ მესოპოტამიელი 64.
 ტაბენესი (სამოღვაწეო უღაბნი) 37.
 ტიტე დიაკონი 12.
 ტყეზუჩავა ლ. 9.
 ურეასიოსი 12.
 უტიე ბ. 8, 9, 14, 15, 54.
 ქათარია 8, 58, 65.
 ქაჯაია ნ. 51-53, 65, 123.
 ქუთათელაძე ლ. 8, 58, 65.
 ქურციკიძე ც. 56, 63.
 ყაუხჩიშვილი ს. 9, 114-115.
 შანიძე მ. 65.
 შარაშიძე ქ. 14, 64, 65.
 შერბაკოვი კ. 58.
 ჩანტლაძე ა. 69.
 ჩიხორლიშვილი დ. 66, 67, 124.
 ცოფურაშვილი ნ. 65.
 წერეთელი კ. 8, 54.
 ჭანკიევი ც. 65.
 ჭელიძე ე. 10-12, 54.
 ჭყონია თ. 8, 13.
 ზინთიბიძე ე. 65.
 ზოფერია ლ. 69.
 ჯღამაია ც. 58, 65.
 Blake R.P. 61.
 Geerard M. 51.
 Hausherr I. 9, 54.
 Синай 61.
 Чубинов Н. 61.
 Цагарсли А. 61.

შინაარსი

ფსევდო-ნილოსის სწავლანი ლოცვისათვის: ევაგრე პონტოელის ქმნილების ორი ძველქართული ვერსია	9
ევაგრე პონტოელის De Oratione-ს ფრაგმენტები წმ. ბასილი კესარიელის სახელით წარწერილ კომპილაციურ თხზულებაში – „სწავლანი ლოცვისათვის“	129
ლიტერატურა	189
Old Georgian Translations of Evagrius Ponticus' <i>De Oratione</i>	193
საკუთარ სახელთა საძიებელი	200